ANUL X. - SERIA II - a. - No 565

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 4 Octombrie 193

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Remarque

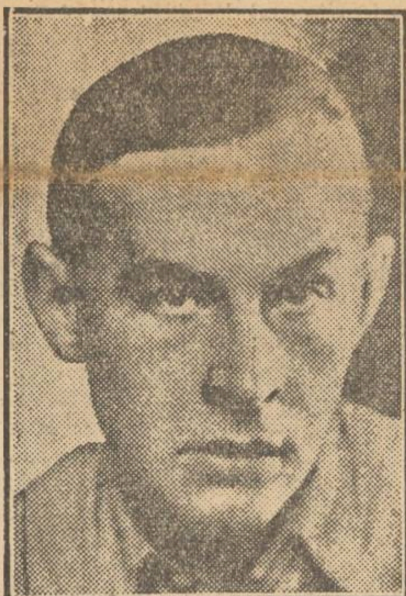
„Cartea aceasta nu vrea să fie nici rechizitoriu, nici profesiune de credinţă. Ea caută a fi o dare de seamă despre o generaţie pe care războiul a distrus-o chiar atunci când obuzele au cruţat-o".

Scrie aşa Erich Remarque în fruntea renumitei sale cronice: *Pe frontul de Vest nici o schimbare* (Imi iau voie să schimb astfel traducerea textuală a titlului adoptată la noi în ţară. „Nimic nou", nu e bun românesc; e franţuzism sau nemţism).

In cartea d'intâi Remarque arăta cum obuzele, şi celelalte multe ingrediente de tehnică destructivă, materială sau morală, au operat asupra unei generaţii; în a doua, pe care acum Philippide şi Byck ne-o dau în o ireproşabilă traducere românească, se povesteşte, în deosebi, desăvârşirea distrugerii celor întorşi acasă.

Cuprinsul „Intoarcerii de pe front" îl anunţă, în primul roman, capitolele care istorisesc concediul soldatului.

Vă amintiţi. Cu cât se apropie de casă, cu atât peisajul şi oamenii, din ce în ce mai bine cunoscuţi, îl impresionează străin, sinistru chiar; — tot ce vede, îl strânge par'că de gât. La o gară, o soră de caritate îi dă ceva de băut, zâmbindu-i protector, şi-i zice: camarade. „Camarad, atât îmi mai lipsea!" Remarque a înregistrat cu strălucire greţoşeniile celor ce se ocupau special şi oficial cu protejarea şi consolarea luptătorilor. Acasă, după emoţiile brutale ale revederii, tânărul simte între el şi ceilalţi — „un văl şi un pas". Un pas pe care nu-l pot face nici ei, nici el. Apoi, incidente cu ofiţerii care se grozăvesc prin garnizoanele interioare; conversaţii cu profesori patrioţi care îi explică ce trebuie făcut pentru a sparge frontul aliaţilor, şi dictează anexarea Belgiei, a basinului de cărbuni francez şi a unor bucăţi mari din Rusia. „Voi acolo pe front, nu vă daţi seamă de situaţia generală, zice un domn director de liceu; nu vedeţi decât ce vă stă sub nas în punctul unde luptaţi". Remarque alege genial enormităţile patriotarzilor de acasă.

Erich Maria Remarque

„Şi toţi vorbesc aşa de mult... Nu mă simt bine decât singur. Un simţ groaznic de înstrăinare îmi apasă pe suflet. E în mine un sloiu de plumb, greu, mort, pe care nimic nu-l topeşte. Mai bine nu veneam acasă.

S'a sfârşit acum războiul.

Ce va fi de făcut acasă?

Cu mantalele şi bocancii scorţoşi de noroi, nespălaţi şi flămânzi, cu rănile în bandaje de hârtie, merg oamenii în şiruri lungi. — Le ies în cale trupe americane. Băieţi bine hrăniţi, cordiali şi voioşi ca nişte şcolari în vacanţă, cu uniforme şi arme ce sclipesc ca la paradă. Vrăjmaşii de ieri dau Germanilor mâncare şi ţigări, şi iau dela ei, de pomenire, cruci de fier, şepci şi cârpe pline de sânge".

„Intoarcerea de pe front" începe cu povestirea ultimelor încăierări. Câteva granate de mână încă; şi o scurtă mitraliadă. Destul, pentru ca încă unuia din grupa povestitorului să-i rupă burta o schijă. „Da, staţi acuma şi holbaţi ochii la mine, şi sunteţi teferi... După patru ani!... Şi tocmai eu!... Voi aţi scăpat... Şi eu... eu... după patru ani...". A doua zi e ultima de pe front. Patru ani... Asta a fost frontul de Vest, iadul desăvârşit al războiului. Războiul în perfecţia straşnică a Apusului savant, înverşunat, conştient la maximum, mânat de îndârjirea rece a civilizatului.

Osteniţi se duc învinşii spre casă.

O zonă de lazarete. Un pavilion de otrăviţi cu gaze. Chipuri vinete, galbene, verzi. Ochi stinşi, mâncaţi de acizi. Trag de moarte, horcăind, gâfâind. Cei mai cu vlagă strigă celor ce trec: Luaţi-ne cu voi. — „E pace. Pacea! O văd, o simt deplin. Şi ei trebuie să moară totuşi. Eu însă mă cutremur de bucurie şi nu mi-e ruşine. Ce ciudat! Poate că de aceea e mereu război: pentrucă un om nu poate niciodată să simtă pe deplin ceeace sufere celălalt".

Pauze idilice. Beţii; chefuri cu fete.

Apoi marile senzaţii politice. A fugit Kaiserul în Olanda. Republica. Incercări de soviete militare. Incăerări cu marinari care vor să rupă epoleţii gradaţilor.

Acasă, lucruri şi oameni tot din ce în ce mai străine par. Toată ziua cei întorşi dela front caută să fie împreună. Intâlniri triste cu prieteni de şcoală. Unul fără picioare. Altul nebun: vrea numaidecât să se întoarcă la locul lui, acolo pe front, unde a stat prins, o zi întreagă cu capul în maţele unui camarad căruia un obuz îi spărsese burta. Un altul e sdrobit la suflet, fiindcă l-a înşelat nevasta în lipsă. Răzvrătiri şi răzbunări: o bătaie de moarte unui plutonier afurisit, care acum e cârciumar chiabur. Vizită la un unchiu, ofiţer de aprovizionare, îmbogăţit de război, patriot la temperatură înaltă. Lacheu cu nasul sus. Masă luxoasă. Doamne şi domnişoare cu ochi critici: nepotul a uitat a mânca frumos... şi se scarpină. „Trebuie să fie un păduche care a scăpat".

Trece vremea, şi viaţa nouă nu vrea să înceapă. „Zilele şi săptămânile se irosesc zadarnic; căci le petrecem cu lucruri superficiale, fără nici un rost... Eram deprinşi să chibzuim şi să lucrăm repede; după câteva clipe putea să se termine totul. De aceea ni se pare acum că viaţa se scurge prea încet. Ne repezim la ea, dar până să înceapă a vorbi, îi şi dăm pace. Am jucat prea mult în tovărăşia morţii". Constatarea aceasta a opoziţiei de ritm între front şi viaţa de acasă, o dau ca un exemplu dintre multe, pentru fineţea observaţiilor din care e ţesută această a doua carte a fostului luptător.

Eternă şi înceată viaţa acasă. Şi doar se întâmplă atâtea!

Manifestaţii de lucrători. Armata trage. Iarăşi răniţi, iarăşi sânge. Totul se topeşte însă într'o oboseală şi o tristeţe searbădă. Incercări nereuşite de petreceri. Bătăi prin cârciume. Intr'un bar elegant, un camarad împuşcă pe altul, pentru o femeie. Altuia îi descopere doctorul că e sifilitic; peste câteva zile îşi taie arterele, şi moare sângerat.

O impresie grea de nereuşită, de neputinţă şi zădărnicie —: bancruta războiului pătrunde totul. Nici măcar rezignare surdă, nici deznădejde furioasă care ar mai putea fi fecundă.

Cu o precizie rară, Remarque a extras acordul fundamental al vieţii dela 1914 încoace. Incordarea supraomenească în zilele de luptă, şi sfârşitul, care n'a fost o soluţie — n'au lăsat în urmă decât o anxietate stearpă. Intunecarea fără seamăn a sufletelor unei generaţii o zugrăveşte Remarque prin o acumulare de detalii care pătrunde şi se încuibă neuitată în spiritul cetitorului.

„Intoarcerea de pe front" încheie poemul războiului trăit de un simplu soldat extrem de lucid. Finalul acesta ne spune lucruri care ating deopotrivă toată suflarea popoarelor care au făcut război. Se arată acolo rănile deschise ale tuturor.

Opera lui Remarque nu e, în primul rând, faptă de propagandist. Acest tânăr este un observator de o agerime deosebită. Viziunea lui are exactitatea artistică. Avem în el un memorialist fără echivalent, al războiului. Desigur nu e vina lui, că războiul, în imaginea sa convenţională, ese şi mai discreditat decât până acum. Tolstoi a ruinat epica tradiţională a bătăliilor. Remarque se menţine pe aceiaşi poziţie a unei viziuni libere, drepte şi inteligente.

El n'a fost literat de breaslă. Inevitabil, n'a putut scăpa complet de primejdia de a literariza stângaciu ideile, uneori şi impresiile. Dar comoara de viaţă trăită cu simţurile lui natural ascuţite ne compensează generos.

Războiul a ţinut gâtuită o lume întreagă în juvăţul oficialităţilor. O poftă desperată de a şti ce e adevărat şi ce va să fie, a fost năbuşită patru ani de zile. Au explodat, în sfârşit, şi mărturiile diplomaţilor şi altor politiciani paraponisiţi, şi ale luptătorilor. S'a deschis dosul scenei; s'au arătat şi păcătoşiile, şi suferinţele fioroase. S'a deschis drumul socotelilor din urmă, al căror capăt nu-l vedem încă — sau poate ne e frică să-l închipuim.

Războiul acesta a determinat solidarităţi şi răspunderi care acum, treptat, sunt expuse răfuielii. Toţi au avut sau vor avea de răspuns, în vileag sau în cuget numai, de laşităţile, de vicleşugurile, de rătăcirile lor. Vremea de astăzi nu iartă inconştienţă, abia poate admite inocenţă. Oamenii deacum sunt prea informaţi, şi prea bine legaţi între ei, pentru a beneficia de indulgenţa pe care istoria o rezerva vechilor turme sociale, ignorante şi supuse.

Cartea lui Remarque, pentru orice European, este şi un perfect manual de spovedire intimă.

PAUL ZARIFOPOL

Mamă

Tu, inimă de mamă, soarta mea!
De ce mi-ascunzi tu darurile tale?
Căci la pământ căzui cu sete grea,
Şi iată! a secat izvoru 'n cale...

La porţi străine am cerşit iubire,
Şi porţile cu sgomot s'au închis —
Iar unde-am vrut să picur fericire
Am otrăvit dumnezeescul vis...

O, mamă! o nădejde mă mai ţine:
Că n'ai să-ţi uiţi copilul în străini,
Că în curând mă vei chema la tine,
Să gust din rodul vecinicilor spini;

Că, bună, vei veni să-mi vindeci rana
In clipa sfântă când voiu adormi —
Când subt pleoape voiu strivi icoana
Acestei lumi — ce n'a fost, nici va fi...

Inalţă-mă atunci, spălat de rău,
In lumea inimii şi-a frumuseţii,
Să mă deştept din somnul greu al vieţii,
Plângând, de mult noroc, la pieptul tău...

P. CERNA

Cerna şi poezia de astăzi

Ceeace loveşte mai întâi pe cetitorul de astăzi al lui Cerna este un accent de adâncă şi sinceră convingere în ceeace el exprimă. Am spus înadins: cetitorul de astăzi. Poeţii actuali nu mai scriu aşa. Atitudinea lor faţă de viaţă este mai sceptică, mai puţin însufleţită de sentiment, şi cu mai puţine aderenţe la viaţă. Şi, în acelaş timp, poezia actuală, mai cerebrală, e lipsită de convingere. Poeţii de azi nu mai vor să convingă pe nimeni de ceeace spun pentrucă ei înşişi nu au încredere în propria lor convingere. Poeţii de azi sunt convinşi numai de talentul lor — foarte rar de ceeace acest talent exprimă.

Cu totul altul e temperamentul (şi talentul) lui Cerna. Cetindu-l din nou — acum când se împlinesc cincizeci de ani de la naşterea lui — ne dăm seama de imensele lui posibilităţi sufleteşti. O puternică şi adâncă sensibilitate, un larg şi sincer umanitarism, o pătimaşă dragoste de adevăr, de tot ce e bun şi frumos, — acestea sunt calităţile fundamentale ale temperamentului lui Cerna.

Ne-aducem aminte de „Isus":

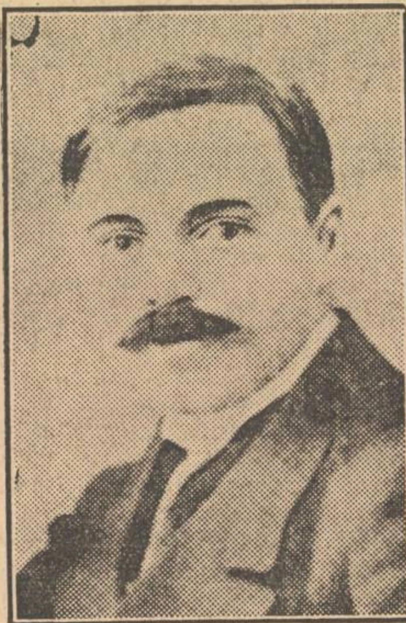
Al nostru eşti: al celor slabi şi goi;
Pământ ţi-i trupul şi'n pământ s'ascunde,
Dar umbra ta rămasă printre noi
Şi inima-mi te simte orişiunde...

Al nostru eşti! Ce ochiu văzu vr'odată
Că te-ai suit la cer, purtat de nori?
Ce gând nebun svârli această pată
Pe cel mai mare dintre visători?

Putut-a oare sufletu-ţi să fugă
La cei senini şi fericiţi din cer,
Când jos, prin murmure de chin şi rugă,
Atâtea braţe tremură şi-l cer?

Viziunea aceasta a unui Isus numai om este de o viguroasă frumuseţe. Fără a fi originală ca idee (dar ce ne interesează ideea în poezie?) întrebuinţarea ei este originală şi profundă. Isus nu-i mort! Acesta e strigătul lui Cerna, isvorît dintr'o arzătoare nădejde: că spiritul lui Isus, dăinuind mereu,

...va smulge 'ntreaga omenire
Din somnul lung al greului răbdat...

P. Cerna

Odată — prin unele manuale de istoria literaturii — era obiceiul să se spună că Cerna n'are o formă perfectă, sau că însfârşit, forma lui păcătueşte. Este o afirmaţie lipsită de temei. Sunt strofe în Cerna de o desăvârşită puritate de expresie. Dovadă pot fi chiar strofele lui de mai sus.

Sau acestea din „April", cu altă rezonanţă (şi dovedind că Cerna ştia să cânte pe multe şi variate coarde):

In glas au aiurări de liră,
Pe frunţi — un răsărit de zori:
La şipot, unde poposiră,
S'au adunat privighetori...

Iar zeul dragostei, April,
Din două guri făcea o floare,
Şi fiecare sărutare
O saluta, din crengi, c'un tril.

Visând, cei doi îndrăgostiţi
Tot repetau în suflet cântul...
Şi-atunci, din fundul văii, vântul,
Văzând cât sânt de fericiţi,

S'a strecurat în crengi, tiptil,
Mişca un ram, zâmbea în soare,
Şi-i îngropa sub colb de floare,
C'un râs zburdalnic de copil...

Totuşi, la Cerna, nu perfecţiunea formei ne ocupă în primul rând. Ceeace ne interesează la el este temperamentul lui bogat şi plin şi — cum am mai spus — convingerea patetică cu care se exprimă.

Cerna ar putea fi — şi este — înregistrat în istoria noastră literară cu titlul de poet social. Dragostea lui pentru cei umili, umanitarismul lui, revolta lui (mai ales) împotriva nedreptăţii — constituie, fără îndoială, un puternic motiv ca să-l iubim. Totuş, cum credem că un poet nu trăeşte *numai* prin fondul lui social, ne place să gustăm din Cerna *şi* frumuseţea poeziei lui — frumuseţea pură şi simplă.

Dar, poate, înainte de toate, ne este dragă, în poezia lui acea lipsă de scepticism şi acel fond adânc uman — de care poezia de astăzi dă dovadă din ce în ce mai puţin.

AL. A. PHILIPPIDE

Din spiritul lui Dumas-fiul

— Ce brăţări minunate! exclama un jurnalist privind mâinile unei actriţe renumite. Brăţara cea mai mare e splendidă!

— E preţul dezonoarei, glumi Dumas.

— Şi cea mai mică?

— Un simplu accesoriu.

* * *

Un prieten îl întreabă cu compătimire:

— Tatăl tău a mâncat multe milioane?

— Nu. I s'au mâncat multe milioane, ceeace nu e acelaş lucru.

* * *

Aurélien Scholl povesteşte un cuvânt de spirit al lui Dumas la premiera piesei *Charlotte Corday* a lui Ponsard.

Cineva îl întreba ce părere are despre piesă:

— Plâng pe Marat. N'a avut noroc... Când a vrut să facă şi el odată baie....

* * *

Cineva aduce lui Dumas un manuscris cu versuri pe care Prinţul B. spunea, că le-a făcut în ore de reverie.

După ce le-a citit, Dumas declară:

— Imi pot imagina ce-ar crede el despre mine, dacă m'aş face prinţ în orele de reverie

* * *

Intr'o seară a fost invitat la masă de către o celebră actriţă. Acolo era singurul reprezentant al sexului masculin între o semi-duzină de prietene.

Râzând, gazda îl întreabă:

— Spuneţi-ne, mai este oare nevoie să existe bărbaţi?

— Desigur, doamnă, *ca să împiedice femeile să se asasineze între ele.*

Desvoltarea muzeelor din Berlin

Profesorul Wilhelm Wauscher a publicat de curând, în jurnalul danez „Politiken", un studiu foarte interesant asupra desvoltării muzeelor din Berlin în ultimii patruzeci de ani.

In 1930 s'a celebrat la Berlin centenarul muzeelor de stat. Aniversarea aceasta a coincis cu deschiderea unor muzee noui, a căror construcţie începuse acum douăzeci şi cinci de ani.

Nouile monumente au fost construite după planurile arhitectului Alfred Messel. După moartea acestui artist, survenită în 1900, a fost însărcinat cu executarea planurilor Ludwig Hofmann. Dl. Wilhelm von Bode şi colaboratorii săi s'au îngrijit de ornamentarea interiorului.

Modificările pe care le-au suferit muzeele berlineze, observate şi comentate de dl. Wauscher, ne îndreaptă către istoricul creaţiunii şi organizării acestor muzee.

In 1830 Impăratul Frederic Wilhelm III a deschis Vechiul Muzeu, construit de celebrul arhitect Schinkel, şeful şcolii, aşa numită „Clasică".

In acest muzeu a fost adunat tot patrimoniul artistic german împrăştiat până la acea dată în diverse castele. Alături de muzeul din München, muzeul acesta e cel mai vechiu în Germania. După Vechiul Muzeu, arhitectul Stüler a clădit noul muzeu, care a fost unit cu cel vechi.

Câţiva ani mai târziu, sub domnia lui Frederic Wilhelm IV, a fost creiată Galeria Naţională, consaccrată artei germane din sec. XIX.

Impărţirea şi repartizarea operelor de cea mai mare importanţă din toate epocele între cele trei muzee a permis concentrarea creaţiunilor artistice cu adevărat remarcabile şi aranjarea lor.

De atunci, numărul muzeelor a crescut considerabil. Obiectele din Evul mediu şi cele din timpurile moderne au fost luate din cele două muzee (Vechiul şi Noul) şi au fost transportate în altă parte. Cele două edificii iniţiale adăpostesc acum numai operele şi mulajele din antichitatea greco-romană şi egipteană.

O parte însă din Noul Muzeu conţine cu toate acestea Cabinetul estampelor.

In 1885 Muzeul de artă decorativă a devenit muzeu de stat; în 1886 s'a fondat Muzeul etnografic. In sfârşit în 1904 din iniţiativa lui W. von Bode, a fost organizat Muzeul Impăratului Frederic. Au fost transportate acolo toate specimenele de artă medievală şi modernă până la 1800. In afară de picturi şi sculpturi şi-au găsit adăpost aici mobilele, Cabinetul medaliilor şi secţiunea islamului.

In 1918, după revoluţia germană, Muzeul de artă decorativă a fost transferat la Palatul regal şi Arsenalul a fost transformat în Muzeu de istorie şi de artă aplicată. Vechiul palat al prinţului de coroană a fost de asemenea amenajat devenind un Muzeu de pictură modernă.

In 1930 au fost inaugurate trei muzee, concepute tot de Wilhelm von Bode. Cele trei clădiri comunică, într'o parte cu muzeul Impăratului Frederic, iar în cealaltă parte cu Noul Muzeu. In centru se găseşte Muzeul Pergamului, în nord Muzeul german, în sud secţiunea Orientului clasic.

In Muzeul german au fost transferate colecţiile de artă germană din muzeul Impăratului Frederic. Muzeul Pergamului posedă părţi importante din minunatul altar construit de regele Eumen II între 180 şi 160 in. de Chr.

Noul edificiu conţine reconstrucţia altarului, iar în lungul pereţilor se desfăşoară superba bandă sculpturală reprezentând gigantomatria.

Friza care împodobea altarul a fost regăsită între anii 1873 şi 1884 în bucăţi, graţie lucrărilor lui Carol Humann care le-a descoperit într'un zid bizantin.

Alături de sala în care se află altarul din Pergam, două săli conţin, una sculpturi şi specimene de arhitectură din aceiaşi epocă, reconstrucţia faţadelor templului lui Zeus-Sosipolis, templul Athenei, etc... Apoi specimene de arhitectură din epoca romană, poarta din Milet ridicată în sec. II al erei noastre; părţi din templele lui Traian şi Caracala.

Secţiunea Orientului clasic în corpul clădirii dela sud, adăposteşte între altele, drumul procesiunilor zeului Marduc şi poarta lui Ihtar din Babilon, datând din timpul domniei lui Nabucodonosor.

Secţiunea aceasta nu e încă deschisă în întregime marelui public.

In felul acesta se vede desvoltarea considerabilă pe care au realizat-o muzeele din Berlin.

Cu toată marea bogăţie şi abundenţă a operelor de artă şi în particular a picturii, nu se mai regăseşte în muzeele berlineze acea selecţiune riguroasă şi condensată, ordinea aceia strictă, care caracteriza colecţiile limitate, dar cu adevărat reprezentative ale Vechiului şi Noului Muzeu.

Acelaş fapt e relevat şi de profesorul W. Wauscher în articolul său din „Politiken", care-şi pune intrebarea: care trebuie să fie scopul unui muzeu? să reprezinte un număr cât mai mare de obiecte de cea mai mare varietate posibilă; sau să facă o selecţie grupând specimenele cele mai importante? W. Wauscher inclină pentru soluţiunea cea din urmă

Citiţi azi:
LECTURA No. 347
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
IVAN BUNIN
Membru al Academiei ruse
HIPNOZA
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

BERTRAND RUSSELL

Iubire experimentală

Dacă am avea o morală raţională, căsătoria fără copii nici n'ar trece drept căsătorie. Legătura stearpă ar trebui să fie uşor de desfăcut căci numai prin ivirea copiilor raporturile sexuale interesează societatea, preschimbându-le în instituţie. Biserica nu e de această părere; sub influenţa concepţiei apostolului Pavel, ea vede în căsătorie numai un refugiu faţă de pericolul depravării nu un mijloc de reproducere. In ultimii ani însă reprezentanţii bisericii au început să fie atenţi la fenomenul că bărbaţii şi femeile nu aşteaptă totdeauna căsătoria, spre a se iubi. In America, Anglia, Germania şi Scandinavia fenomenul e aproape generalizat. Foarte multe fete de familie bună nu se mai ostenesc să-şi păstreze „virtutea" şi tinerii în loc de a se duce la prostituate întreţin relaţii cu acele prietene şi le iau de cele mai adeseori în căsătorie, dacă împrejurările economice nu sunt potrivnice. In Statele-Unite noua stare de lucruri e mai evidentă ca în Anglia, ceiace trebue pus în legătură cu prohibiţia alcoolului şi marele număr de automobile. America fiind prin ordonanţă poliţienească „uscată", toate reuniunile amicale au de scop beţia. Şi pentrucă numeroase fete au automobil propriu, le vine uşor să dispară cu iubitul de sub ochii părinţilor şi vecinilor. Se pare că 'n toată America a devenit obicei ca majoritatea fetelor care mai târziu se mărită şi devin soţii aşezate, practică sexualitatea înaintea căsătoriei, cu diferiţi tineri. Şi chiar când ultimul pas nu e făcut, se întâmplă atâta „petting" şi „necking" că absenţa actului sexual poate fi socotită ca o adevărată perversitate.

In ce mă priveşte, nu pot spune că această situaţie ar fi îmbucurătoare. Iubirea de contrabandă, cu toate cortegiile ei lăturalnice, e atât de tristă ca şi contrabanda de alcool. Cred că nu mă va contrazice nimeni dacă voi spune că 'n cercurile bogate din America, beţia între tineri şi tinere e mai răspândită ca înainte de revoluţie. Cine a siluit legea prohibiţiei alcoolului — şi se pare că e un farmec iritant în a călca legile — nu se va opri nici în faţa convenţiilor sexuale. Din care pricină raporturile sexuale între tineri iau adesea formele cele mai neroade, ele nefiind cerute de o simpatie reciprocă, ci de un anumit orgoliu al vârstei şi de beţie. Beţia prin alcool ca şi beţia sexuală sunt provocate concentrat adică dezgustător, spre a scăpa de vigilenţa autorităţilor. Relaţii sexuale într'adevăr de preţ, raţionale, din toată inima, în care să fie implicată întreaga personalitate, se află rar în America, dincolo de hotarele căsătoriei. Şi iată cum moraliştii reacţionari îşi pot închipui că au dreptate. Nu-şi dau seama însă că filistinismul lor a preschimbat iubirea în depravare, precum prohibiţionismul a preschimbat alcoolul în otravă. Mai au de partea lor şi plăcerea sadică de a provoca un scandal trivial, atunci când află amănunte asupra purtării fetelor şi băeţilor puşi sub pază. Şi în America, unde tinerii n'au de unde afla mijlocul de a se păzi, sarcinile nedorite se ivesc foarte des. Ele sunt înlăturate prin operaţie, ceiace e periculos, dureros şi greu de ascuns. Prăpastia care desparte azi în America generaţiile asupra moralei mai are şi alt rezultat nefericit: că adesea părinţii şi copiii nu trăesc în raporturi cordiale, amicale şi părinţii nu pot veni în ajutorul copiilor lor cu iubirea şi experienţa pe care o au. Cu cât sunt mai civilizaţi locuitorii sălbatici ai insulei Trobriand, unde tatăl zice amantului fiicei: „Te culci cu fata mea; foarte bine, ia-o în căsătorie".

Cu toate defectele emancipării tineretului american, superioritatea faţă de morala părinţilor e evidentă. Tinerii sunt mai ştiutori, mai puţin fricoşi, mai liberi, deci mai puţin brutali şi violenţi ca generaţia precedentă. Căci era o caracteristică a vieţei americane ca instinctele anarhice care nu se puteau descărca în raporturi sexuale, să se descarce în acte de violenţă. Şi se poate spera că tânăra generaţie de azi, când va atinge vârsta maturităţii nu va uita prin ce a trecut şi va fi mai îngăduitoare cu experienţele care încă nu se pot practica pe faţă.

Situaţia în Anglia e aproape la fel cu cea din America, deşi nu există prohibiţie şi nici un atât de mare număr de automobile.

Judecătorul Ben B. Lindsey, care a lucrat multă vreme la un tribunal pentru minori şi a avut prilejul excepţional de a cunoaşte multe lucruri în chip temeinic propune crearea unei instituţii noui şi anume „căsătoria amicală". Din nefericire şi-a pierdut postul căci aflându-se că ţine mai mult la fericirea tinerimii decât la osândirea ei, Ku-Klux-Klan şi catolicii au stăruit până l'au scos din slujbă. „Căsătoria amicală" este menită, după opinia acestui conservator înţelept, să creeze oarecare stabilitate în raporturile sexuale ale tinerimii, în locul haosului de azi. El arată că tinerii nu se pot căsători din lipsă de bani, necesari mai cu seamă pentru educaţia copiilor. Să se îngădue deci tinerilor un nou soi de legătură care să se deosibească de căsătoria obicinuită prin următoarele trei puncte: Intâi, să n'aibă intenţia de a face copii şi deci să li se dea toate sfaturile şi mijloacele în acest scop. Al doilea, atâta vreme cât n'au copii, să se poată despărţi prin înţelegere reciprocă. Şi al treilea, la despărţire femeia să n'aibă pretenţie la niciun fel de intreţinere sau despăgubire. Lindsey e de părere că sancţionarea legală a unor astfel de căsătorii de probă va îngădui multor tineri, îndeosebi studenţi, să lege relaţii statornice care i-ar elibera de teroarea sexualităţii. El aduce dovezi că studenţii însuraţi învaţă mai bine ca ceilalţi nefiind siliţi să piardă nopţile în chefuri al căror unic scop e împăcarea unei nevoi sexuale. Nu există argument care să dovedească acest fapt: că doi tineri având nevoe unul de altul, se vor simţi mai bine trăind despărţiţi... Nu mă îndoesc câtuşi de puţin că planul judecătorului Lindsey când ar deveni lege, ar avea o influenţă binefăcătoare.

Totuşi propunerea judecătorului Lindsey a fost primită în America de toată presa americană şi de oamenii maturi, cu strigăte de groază. A fost acuzat că atacă sanctitatea căminului şi a familiei, că tinde să legalizeze voluptatea şi depravarea, că ponegreşte femeia americană, care e pură, precum şi pe bărbatul american, în stare să trăiască până la 30 şi 35 de ani, în desăvârşită abstinenţă. Nimeni n'a avut însă curajul să spue că ideia judecătorului Lindsey ameninţă fericirea oamenilor. Şi poate că această fericire e, până la urmă, lucrul cel mai de seamă.

In ce mă priveşte, „căsătoria amicală" nu mă entusiasmează prea mult, deşi e un pas înainte pe drumul cel drept şi adevărat. Credinţa mea e că relaţiile sexuale trebue socotite ca lucruri cu totul personale, atâta vreme cât nu se ivesc copii şi nimeni n'are să se amestece dacă doi tineri doresc să trăiască împreună fără a procrea. Mi se pare greşit ca o femee sau un bărbat să-şi ia răspunderea unei căsnicii cu copii, înaintea oricăror experienţe sexuale. Pilde numeroase arată că e mai bine ca unul din tovarăşi, dacă nu amândoi, să aibă o experienţă complectă. Şi e o adevărată absurditate să ceri unor oameni să se lege pe toată viaţa fără să ştie dacă potrivindu-se sufleteşte, se potrivesc şi trupeşte. Tot astfel s'ar putea cere cumpărătorului să vadă calul pe care-l cumpără, abea după ce a plătit preţul. Dacă am pricepe cum se cade scopul biologic al căsătoriei, am socoti căsătoria legal sancţionată decât după întâia sarcină a soţiei. Azi căsătoria e socotită nulă dacă raporturile sexuale dintre soţi sunt inexistente când ştim bine că nu actul sexual ci copilul e adevăratul scop al căsătoriei. Odată cu ivirea mijloacelor de sterilizare s'a petrecut o adevărată revoluţie în domeniul căsătoriei, făcându-se în sfârşit o deosebire precisă între act şi procreare. Azi oamenii pot trăi laolaltă numai în vederea raporturilor sexuale, în vederea unei „căsătorii amicale" aşa cum ar voi s'o legalizeze judecătorul Lindsey sau în vederea întemeerii unei familii. Toate aceste motive sunt cu totul diferite şi morala care le înglobează brutal şi fără nuanţe, nu mai corespunde împrejurărilor şi structurei societăţii contemporane. — *W.*

Arta se învaţă ?

Pictura ca şi o sumă de alte materii se învaţă. Dar... lumina către care trebuie să tindă tineretul trebuie să fie vie şi clară şi nici de cum timidă.

Prima se chiamă Cezanne, Seurat, Renoir, Van Gogh, cât despre altele Degas reprezintă prototipul cel mai precis.

Da, într'adevăr, arta se învaţă. Cezanne şi Rimbaud înainte de a stabili libertăţile lor, au ştiut să picteze şi să scrie „franţuzeşte".

Ei ne spun că dacă arta se învaţă, ea trebuie să pară uitată în operele veritabile.

Cunoaşterea meşteşugului nu se probează în definitiv decât prin inovaţie; îndrăzneala şi invenţia justifică cunoaşterea.

Degas e omul despre care se poate spune în limbaj burghez; „ştie să desemneze".

E bine să ştii să desemnezi, dar trebuie să uiţi la momentul oportun. Degas ştia că „trebuia" să uite, dar nu uită cine vrea.

Faimoasele sale îndrăzneli: dansatori şi acrobaţi aşa de exasperant exacţi ca dimensiuni nu-şi datoresc aparenţa lor revoluţionară decât trăsăturii viguroase de penel şi unei minunate puneri la punct.

Caleidoscop intelectual

Teatrul suedez

In afară de Strindberg, teatrul contemporan suedez nu are decât două sau trei nume, care ar putea fi socotite de prim ordin... Acestea sunt: Paer Lagerkvist, încă tânăr, autorul unei jumătăţi de duzină de piese, toate inspirate de maestru şi exprimând toate aceiaşi nenorocire umană într'un cadru realist şi mistic totodată...

Tor Hedberg, mai curând clasic decât romantic în concepţia artei sale, a murit decurând în vârstă de şaptezeci de ani.

In sfârşit Hjalmar Bergman, geniu înflăcărat şi desechilibrat, mort iarna trecută în plină maturitate a forţelor.

Teatrul german

Dl. Alfred Kerr, criticul dramatic dela jurnalul Berliner Tageblatt consacră în revista americană The Theatre Guild Magazine, un articol asupra teatrului german de după războiu. El declară că Berlinul e cel mai important centru teatral din lume, nu fiindcă are dramaturgi de mare talent, ci fiindcă teatrele berlineze montează piese din toate epocile şi din toate ţările; iar regisorii germani sunt totdeauna în căutarea unor lucruri nouă.

„In scurt, scrie dl. Alfred Kerr, regizorii noştri valorează mai mult decât dramaturgii. Noi experimentăm mai mult decât creiăm". In ceiace priveşte numeroasele piese cu subiect de războiu, care au invadat scena germană, dl. Kerr n'are o opinie prea bună:

„Piesele acestea, — spune el, — au devenit atât de numeroase în Germania, ele sunt atât de mecanic alcătuite şi atât de proaste, încât spectatorul se întreabă dacă ororile războiului nu sunt preferabile ororilor din aceste piese".

Teatru şi cinema

Azaïs este o piesă de dl. Louis Verneuil. Dl. René Hervil a făcut pe tema aceasta un film.

Subiectul este o poveste fără pretenţii: filozoful Azaïs pretinde că, în viaţă, oamenii au momente egale de fericire şi de nenorocire.

Fiica baronului Wurtz expune acest principiu profesorului său de pian, umilului Borneret, care de altfel se convinge în scurt timp de adevărul celor învăţate. El cucereşte pe baronul Wurtz, reuşeşte să fie numit directorul unei staţiuni balneare necunoscută publicului, dar care în scurt timp parvine să fie „lansată" prin sosirea unui rege călător.

Borneret devine bogat şi se căsătoreşte cu bogata domnişoară Wurtz...

Azaïs este tipul comediei de scenă şi care nu se pretează de a fi filmată.

La teatru, psihologia personagiilor şi situaţiunile variate sunt de acord cu anumite convenţiuni, care ar putea fi socotite necesare şi de care în orice caz îşi dă perfect seama şi spectatorul. In cinematograf, artificiul devine prea evident.

Azaïs are darul de a evidenţia prăpastia care există între teatru şi cinematograf.

Dansul în Japonia

Celebrii artişti coreografi, Clotilda şi Alexandru Sacharoff, întorşi de curând dintr'un turneu în Japonia, Corea şi China, îşi povestesc impresiile din Extremul Orient. Cel mai ciudat lucru este acolo amestecul bizar dintre civilizaţia veche şi cea nouă, dintre tradiţiile strămoşeşti şi importaţiile ultramoderne, caracteristică imprimată în Japonia şi artei coreografice. Cele două elemente nu s'au contopit încă, dar asta se va întâmpla foarte curând, dând naştere unui gen nou, de înaltă valoare artistică. In Japonia, pe lângă vechile jocuri naţionale, se dansează mult shimmy şi tango; jazzul nu-i întru nimic inferior celui din Europa şi America. Foarte gustat este genul revistei americane, cu parada de girls semi sau deloc îmbrăcate. Totuşi, jocurile naţionale n'au fost încă părăsite. Ni s'a acordat favoarea să asistăm în templu la dansurile rituale, ba chiar la acelea executate la ceremoniile dela curtea mikadoului, deşi aceste dansuri nu se joacă niciodată în faţa străinilor. Directoarea academiei de dans din Tokio a organizat în onoarea noastră o serbare, la care elevele ne-au dansat jocurile naţionale, ca *Dansul primăverii, Dansul florilor de câmp,* etc. Cu prilejul acesta, am aflat de o tradiţie frumoasă a artiştilor japonezi. Elevul cel mai bun *moşteneşte* numele profesorului şi-l poartă după moartea acestuia, ca pe un fel de certificat.

Dansul marionetelor a dat naştere în Japonia unui gen nou: artistul îşi ia drept parteneră la dans o marionetă. Sforile păpuşii sunt trase de doi ajutori, în văzul publicului, căruia lucrul acesta nu-i răpeşte pe cât se pare iluzia.

Teatrele japoneze sunt foarte la curent cu repertoriul european. Cel mai reputat actor al Niponului — Işicava Sadani — un fel de Mounet Sully al Japoniei, joacă magistral rolul lui *Cyrano*. Unele piese, de pildă *Aiglon* de Rostand, se dau în costume japoneze. Aşa se amestecă şi în modul cel mai ciudat, lumea nouă cu lumea veche.

Economisiţi
şi păstraţi ca
nouă lingeria
fină, îngrijind-o minutios cu LUX.

Pentru mătase naturală, artificială şi lână.
LX R 3

Tablete

Binoclu răsturnat

Tinerii au nenumărat calități și dintre acestea cea mai certă este tinerețea. In politică ea reprezintă o calitate de volum. Generațiile se succed fără să se întrebe dacă drepturile lor cres ori scad, numai prezența lor în timp fiind o realitate, care câștigă bătălia vieții ori o pierde.

Am fost martorii lichidării unui imperiu pe simpla realitate a unei generații. O generație refuză să se supuie imperativului subiectiv; din lene, din oboseală, din intelectualitate sau pe motivul sport. Actualmente se produce o lichidare a culturii, adică a culturii aceleea care se rezolvă la licență și doctorat cu mâhnirea de-a te fi dus la școală și de-a fi strilat 20 re ani, construiți în totalitatea lor de către băiatul din prăvălie. Căci a învăța carte și a manifesta voința să rămâi în meseria părintească, fără să-ți faci drepturi din datoria de-a ști, e treabă anglo-saxonă. Proletariatul superficial doct, fabricat de licee multe cu școli primare puține, începe să se deslușească. O generație mai solidă va svârli cărțile pe fereastră, rămânând lângă pământ și lângă unelte. Ce vor face șofeurii, electricienii și plugarii de mâine nu va semăna cu ceeace se face și nu se face azi. Fără dureri mistice, ei vor trece cu motoarele peste precedenți, cu aceeași farilitate cu care răstoarnă izolat de câte un colț de stradă, pe înserate, un pieton.

Cartea făcu destul de mult rău câtorva rânduri de oameni și cel mai prost dintre rele este imposibilitatea de a transpune noțiuni în viață și de-a umple cubajul teoretic al formulelor cu material. Tărăboațele sunt goale, purtătorii nu știu cu ce să le încarce.

Dar tinerețea nu e nici ea o măsură, ca gramul sau ca wattul. Tinerețea trebuie enunțată cu comparativul *mai*. Ești întotdeauna mai tânăr și mai bătrân în același timp, decât cineva mai bătrân sau mai tânăr. Un iaurt în vârstă numai de 4 ore e mai acru decât un iaurt de 30 de minute, care e mai dulce. Apoi, e tinerețe și tinerețe și sunt părinți mai tineri decât progenitura. Copiii foarte intelectualizați sau degenerați, pun înaintea sforțării, în sine inutilă și indiferentă, rezultatul, și se deprind să gândească de-a'ndaratele. Poate că nu e procedeul de analiză cel mai inexact.

Școala care ne poftește la învățul de carte concepe artificiul umanităților eterne și a creeat un tip de om de aritmetică, inexistent, pentru conservarea moștenirilor căpătate de la anteriori, bătrânii. Așa 30 de generații fug după coada calului unui împărat și de-odată stau și-o apucă de vale. Icoanele făcătoare de minuni se opresc dinaintea hanului pentru că li s'a făcut preoților sete și la han cântă lăutarii. Școala nu-i învață pe copii să știe că n'au de așteptat de la ea decât bunuri spirituale, când se întâmplă că ajungi până la ele. In fond, școlarul e totdeauna mai mare decât învățătorul, pentrucă îl cuprinde, îl leapădă și îl digeră, cu ajutorul țărânii e mai tânăr. Insuși Socrate, dacă nu se otrăvește, se imbecilizează și, într'o zi, între creerul lui și creerul unei găini diferența trece în folosul găinii, minte filosofului asimilându-se cu o modalitate de scuipat. A fi tânăr este și a ști.

Tot ce încă nu a durat exsistă și ultimul cuvânt e al celui care încă nu separat din întuneric, oricare ar fi învățătura primită și chiar dacă această celulă n'ar ști decât un singur cuvânt pentru toate sensațiile lui, mai! mai!

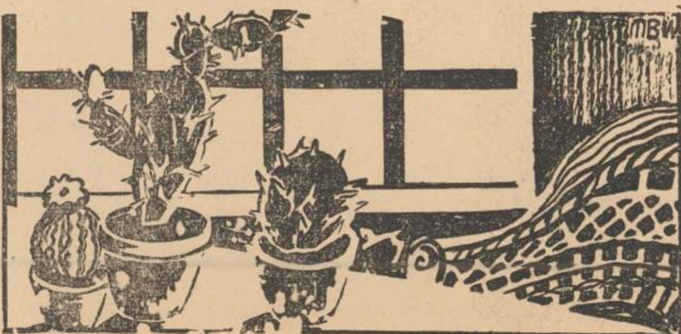
Oamenilor politici le place mai mult decât tot ce au învățat, anecdota: la Cameră, la Senat și în comisii și consilii circulă pe de o parte cafeaua și țigara și pe de alta znoava, și nu cei mai rigizi și mai exigenți în discursuri dintre bărbații moralei sunt cei mai puțin pasionați după povestirile cu porcării...

Dar avea dreptate și bunica noastră frumoasă să se laude, că nu se dă pe douăzeci de fete. Șoldul ei era mai nervos și pintenul piciorului mai sprinten decât al fetelor din timpul bunicii, triste și nătângi. Lor nu le mai plăceau dulapul cu scurteici, nici croiala cu cu volane și dantele și cracul lung al al pantalonilor albi, întinși la spălat pe frânghie... In malacoful rămas într'o cameră cu țoale și cutii, pe care bătrâna îl purtase subt jupă, se ascundeau ca după o albie nepoțeii.

A fost odată un puturos de viitor împărat, cunoscut subt numele de Neron-barbă-de-aramă. Acest individ fără operă în material durabil, s'a socotit un mare artist și era bolnav de o precocitate monstruoasă. Se spune că mamă-sa fusese atât de frumoasă și fiul său atât de abject, încât lângă ea, acest animal se simțea bărbat... Acest subiect oribil ar putea să tenteze pe un Rops mai recent, care ar fi citit pe Freud și l-ar fi frecventat, zugrăvind pentru spitalogia nouă grupul clasic al pruncului adăpat și legănat la sân și căruia în zece minute i-ar fi crescut mustața, și care ar și fi chelit, ivindu-se în scutece adult pe neașteptate și împiedicat pe după urechi de cârligele de bagă ale unui ochelar cu sticlele groase.

Dar tinerilor care au adoptat clasificările, scara și tabela de calorii și densități improvzată de maniile de încelulare a bătrânilor, le vine procedeele prost, ca falca mamutului adaptată ciocului de ibis. Ei seamănă, cu tichie, cu moșnegii sprinteniți când iau o pușcă de tinichea pe umăr și încalecă la sunetul flașnetei mecanice calul de lemn cu nările de vopsea cu lac. E o vârstă de atitudine ca și de costum. Mesianismul literaturii, care joacă destinul cu cărți de bronz și ași de marmură, e interesant și vizibil: tinerii proști, înainte de-a fi gustat vecia sclipitoare în momentana sensație, își asociază iasca intelectuală cu opera de artă și cu eternitatea. Moisi când primea pe piscul Sinai tablele legii s'a scărpinat: adusese de jos un purice și un lindin...

T. ARGHEZI

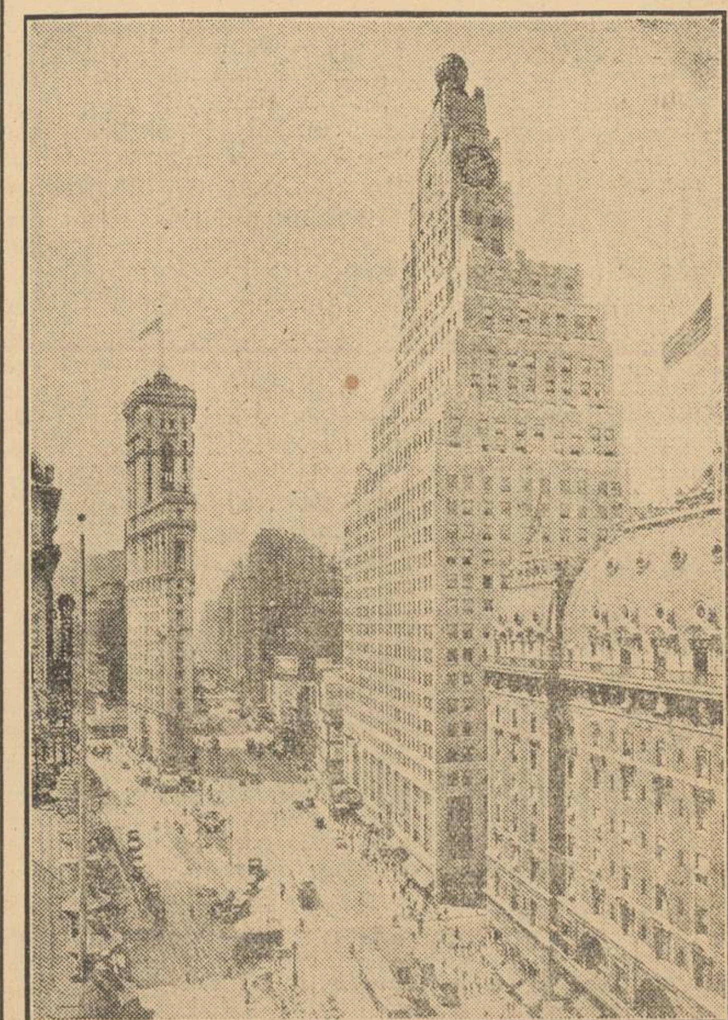
VIZIUNI DIN AMERICA

La New-York viața e pe stradă...

Broadway, Sâmbătă seara

La New-York viața e pe stradă. Americanul din New-York își romantizează viața la lumina becurilor orbitoare de pe Broadway precum Venețianul în leagănul gondolei sau Englezul în primblările singuratece printre copacii bătrâni ai domeniilor nobiliare, cu iarbă tunsă și moale, covor umed pentru picioare sportive și trupuri îmbătate de whisky.

Sâmbătă seara, Broadwayul e inima care conduce viața întregului New-York. Din Brooklyn peste poduri de fier sau prin tuneluri ce duc pe sub apă metropolitane rapide, ca și din celelalte cartiere,—Harlem, Ghetto, Park Avenue — sau din nobila (adică bogata) Fifth Avenue cu apartamente doar pentru milionari, o mulțime densă și înghesuită se adună pe Broadway, salonul democrației americane. *). Anonim, acest furnicar de Sâmbătă seara construește o viață pe care niciunul din nomazii ce-l compun n'o are în sine însuși. In el mă simt magnetizat ca un grăunte de fontă. Sunt dus de un curent care mă amețește. Mi-am pierdut orice simț de individualitate, orice responsabilitate, orice putere de a reacționa. In fața sgârie-norilor fusesem anihilat de măreția lor și ca să-mi găsesc o justă proporție m'am urcat pe platforma de sus a unui autobuz. Acum, însă, sunt dimpotrivă, înviat de-un curent care nu-i al meu. Sunt integrat în furnicar, iar nicidecum imobilizat în fața unui uriaș conceput matematic din beton și oțel. Mă mișc repede și privesc fără a mai gândi.

Centrul Broadwayului new-yorkez

în timpul zilei, când clădirile spun mai mult decât oamenii. Pe dreapta clădirea aceasta, înaltă de 35 etaje, e a cinematografului Paramount. Alături de ea e hotelul Astor. In mijloc, la întretăere e clădirea ziarului „Times", pe ale cărei fațade, se proectează noaptea, cu litere electrice veștile din întreaga lume.

Cinematografele își întind marchizele căptușite cu sute de becuri până în mijlocul trotuarului, orbind lumea cu joc de lumini colorate, ce se sting și se aprind automat, încălzind strada ca o sală de bal popular. Pe marginea trotuarelor, prin găuri rotunde și mici țâșnește fumul dela metropolitanele de sub pământ, făcând din policemenii așezați lângă ele, vestalele mașinismului modern. Un restaurant chinez, decorat cu dragoni ce nu mai înspăimântă pe nimeni, trimete prin ferestrele întredeschise lumină roșie și sgomot de jazz negru. Automatele funcționează precis și mult pentru cei mai săraci. Curioșii nu mai intră în automate, acum demodate și îndeplinindu-și doar singura lor menire, de-a potoli foamea cât mai eftin și cât mai iute. In schimb, dancinguri cu casierițe întotdeauna blonde și cu un surâs automat și binevoitor și cu ușieri întotdeauna enorm de înalți, sportivi și îmbrăcați în livrele albastre, invită cu pompă pe cetățeanul anonim, care în America e bine îmbrăcat, are bani în buzunar și vrea să-i cheltuiască. Strada-salon îi oferă totul acestui cetățean realizat prin muncă proprie și nevoe de destindere. Până și ultimele vești politice și sportive îi sunt oferite tot pe stradă. Clădirea ziarului Times, așezată în inima Broadwayului, devine pagină de ziar, pe care litere electrice anunță repede, scurt și precis — așa cum îi place cetățeanului american — ultimele opinii optimiste ale d-lui Hoover, noui crime în Chicago, și mai ales, rezultatele matchurilor de foot-ball și base-ball. Astfel informată, mulțimea își continuă fluxul, îmbătându-se de lumină și mișcare, ca și gâzele ce se rotesc până amețesc în jurul unui bec electric.

Se merge repede, inconștient, fără țintă. Doar Sâmbăta seara Americanul are de rezolvat marea problemă orientală de-a omorî timpul. Și îl omoară greu, căci în disponibilitatea recreației Americanul devine stângaciu. El e la îndemână doar muncind, adică într'o acțiune precisă, limitată, progresivă. El nu știe să se distreze căci contrar Parizianului, el este un diletant al plăcerii, beției, chefului.

Mă opresc la un colț de stradă să privesc această grămadă ce se mișcă regulat și compact ca valurile irlandeze, înalte, albicioase, aproape fosforescente.

Mulțimea e tăcută. Se vorbește puțin. Nu se discută. Nu se înjură. Nu se apostrofează. Am spus-o deja: Broadwayul este un salon, salonul New-Yorkului. In acest salon nu se poate discuta serios, dar nici nu se comit impoliteți. Se fumează, se plimbă, se privește, se etalează rochii cu bogate corsagii de flori albe la umăr. Oamenii se privesc destul de puțin între ei. Fiecare merge pentru sine și cu sine. Ciocnirile se fac fără scuze, căci e normal să te lovești de altul. Dar se fac și fără de înjurături sau apostrofări, căci acestea devin inutile de vreme ce fiecare își are un drept de a se primbla pe stradă. Energia se plasează în alte preocupații decât în înjurături. Americanii nu au manierele Europenilor, dar nici mojiciile lor. Sunt politicoși fără a fi manierați și nerafinați fără a fi vulgari. O colectivitate decentă. Ținuta salonului este corectă și demnă.

Incep să caut oamenii, nu mulțimea. Caut omul. Vreau să desprind din mulțime tipul exemplar. Operația dă greș. Fiecare om luat din mulțime îmi apare trist, obosit, plictisit. La un loc, grămada e vie, ritmică, plină de culoare. Să fie doar reflexul luminațiilor și al mișcării automobilelor? Să fie o iluzie strecurată de grandoarea sgârie-norilor? Nu știu. Imi dau însă bine seama, că oamenii sunt triști, obosiți, plictisiți. Mai cu seamă bărbații care se țin mână în mână cu soțiile sau amantele lor, dacă nu cumva și cu gesturi mai intime încă. Salonul acesta dinamic și public începe să mă îngrozească: pare o petrecere de copii prost crescuți, dar sinceri și naturali, obosiți înainte de vreme și distrându-se doar „pentru că așa trebue".

E târziu... Continui, totuși, să privesc mulțimea aceasta de oameni corect îmbrăcați, curați, anonimi, al căror suflet mi-este cu neputință să-l prind. Cineva, însă, mă ajută. Un om bine îmbrăcat dar cu tocurile scâlciate îmi cere o țigară. E șomeur. N'a lucrat de săptămâni. Hainele și le făcuse pe vremurile când prosperitatea în Statele-Unite era ceva firesc, cași bucuria de-a nu muri de foame sau a rezista bejeniilor de tot felul la Român.

Americanii vor muncă și feerie pe Broadway. Nu se pot deprinde să cerșească. Șomerul îmi cere bani pentru o ceașcă cu cafea. Broadwayul e încă salonul unei democrații care se bazează pe propria-și muncă. Șomerii îți cer țigări, dar nu culeg mucuri. Și nimeni nu-ți cerșește o bucată de pâine, ci o cafea cu lapte. Broadwayul este povestea unei mulțimi care știind să muncească peste puteri și să învingă, ajunsese să se bucure de propriile-i roade. In spatele meu o florărie sfătuește din spirit de reclamă: „Spuneți totul cu flori".

Broadwayul spune cu flori povestea vieții americane, care astăzi, însă, începe să vestejească. Broadwayul, feeria tehnicei moderne, este un salon electrizat, cald și vesel pentru oaspeți triști, obosiți, nemulțumiți.... Este o nevoe pe fețele acelea triste pe care gala populară din Broadway nu o poate remedia.

PETRU COMARNESCU

*) Broadway este strada principală a New-Yorkului. Acolo pulsează întreaga viață de distracții a cetății. Fifth Avenue este strada selectă în care locuesc în apartamente luxoase, marii bogătași. Partea dinspre centru a acestei căi este populată cu magazinele cele mai elegante și cu vitrinele cele mai moderne. Harlem este cartierul locuit de negri. Ghetto este, firește, locuit de evreii proaspăt imigrați și îndeobște foarte săraci. Toate aceste cartiere își au o viață deosebită pe care o vom prezenta aici.

Iwan Prutkow

Cincisprezece și încă unul

In vagon ședeau cincisprezece persoane; cincisprezece cetățeni — slabi și grași, blonzi și bruni.

Unii ședeau lângă fereastră și, cu nesațiu, trăgeau în piept aer curat, ceilalți însă, ca niște osândiți la moarte, se chinuiau transpirând.

Al șaisprezecelea intră în vagon și deodată întrerupse liniștea apăsătoare...

Al șaisprezecelea era un vânzător de ziare. Striga, ca la el acasă, cât îl ținea gura: „Ediție specială! Gravele evenimente din China!"

Cei cincisprezece își păstrau fiecare, nemișcați, aceiași poziție: cei de la fereastră respirau aer curat, ceilalți se chinuiau transpirând.

Părea că nimeni nu acorda nici cea mai mică atenție noului venit.

Dar acesta nu se descurajă. Când pui acul pe șanțurile unei plăci de gramofon care se învârtește, sunetele încep să se înșiruie, ca de la sine.

„40.000 de greviști în India"...

Cu coada ochiului se uita mereu spre pasageri, care încă nu binevoiau să ia act de prezența lui.

„Lovitura împotriva independenții Mexico-ului"...

Unul dintre pasageri își vârî mâna în buzunarul pantalonului; vânzătorul, fără să mai aștepte, îi întinse imediat, cu un gest serviabil și trimfător, un ziar.

Nimic însă. Pasagerul scoase din buzunar orariul căilor ferate, îl consultă, răsfoind câteva pagini și apoi, recăpătându-și liniștea, îl puse la locul lui.

„Tratarea unui împrumut de miliarde" — strigă tot atât de tare și de stăruitor vânzătorul de ziare.

Un pasager gras îl privi fix, cu ochi suferinzi și transpirați. Această privire îl străpunse ca un ac.

Vânzătorul tăcu un moment. Pe furiș, ca un elev, care recită lecția trăgând cu coada ochiului prin carte — își aruncă o privire în ziar: „Descoperirea unui înfiorător asasinat!" Cadavrul unei femei găsit într'un cufăr!"

Printr'o lovitură, tabloul se schimbă.

Doisprezece pasageri strigau aproape în cor: „Hei cu ziare, un ziar, și mie un ziar!"

In clipa următoare, toți doisprezece răsfoiau cu înfrigurare jurnalul, ca să descopere cadavrul

Numai trei inși nu cumpăraseră ziarul.

Doi dintre ei socoteau că vor putea afla pe gratis, privind peste umărul vecinului, amănuntele pasionantei crime.

Dar cel de-al treilea?

Desigur, că și cel de-al treilea și-ar fi cumpărat un ziar — dacă ar fi aflat despre misteriosul cadavru din cufăr. Merită un astfel de cadavru 5 copeici!

Din păcate însă, acest al treilea era surd din naștere, de ambele urechi, surd fără nici o speranță de lecuire...

Tradus de DARIA LUCA

Reflexia lui Panait Cerna

Reflexia lui Panait Cerna este oarecum sistematizată și concretizată în teza lui de doctorat la Facultatea de Filosofie din Leipzig intitulată *„Die Gedankenlyrik"* (Inaugural-Dissertation zur Erlangung der Doktorwürde bei der Hohen philosophischen Fakultät der Universität Leipzig vorgelegt von *P. Cerna*, Halle a. S., 1913, Buchdruckerei von Heinrich John, 114 pagini). Se afla în pragul maturității: 32 ani.

Teza a fost preluată de către Secția II a Facultății la 1 Martie 1913, în urma avizelor favorabile date de către profesorii Volkelt și Spranger.

Johannes Volkelt este un cunoscut teoretician și profesor de Estetică, cu o importanță mai mult didactică. *System der Ästhetik* (1905 și 1910) și *Zwischen Dichtung und Philosophie* (1908) pe care le utilizează copios Cerna, sunt cărți informative unde Zeița Poeziei este răstignită ca o broască în laborator, legată de piciorușul fraged cu sârmă pentru a-i transmite curent electric. Dar morții nu învie, e'n zadar, copile! Zâna și-a dat sufletul și ne oferă în locul cărnei roze și respirației parfumate, preparat putred, păr bălaiu conservat și miros iute de acizi.

Eduard Spranger, al doilea maestru didactic al lui Cerna, putea fi un Vergilius conducând poeții prin Infernul, Purgatoriul și Paradisul poeziei. El însuși prozator de o rară puritate stilistică, metafizician, pășind cu circumspectă timiditate în lumea modernă și lumea esențelor gândea, probabil, în acea epocă materialul și problemele din *Lebensformen* (1923).

Dar nu Spranger a condus efectiv pe poetul dunărean în teoria artei. In acest imperiu fără graniți și fără legi, l-a dus predestinația lui. Oamenii l-au încurcat numai. In această carte amorfo-didactică se poate studia ca într'un chihlimbar, gângania perfidă a unui gen stupid de filosofie, surprins în cristalele lirismului din vocație. Cunoaștem gângania cu prisosință. Se lăfăește dedicație pe o pagină virginală: *Herrn Titu Maiorescu.*

O, de ce nu-mi lăsați poeții în pace?... De ce nu mi-i lăsați să cânte ca privighetorile, de ce nu mi-i lăsați la cabaret, pe baricade, în munți, la mare, revizori școlari, gazetari și vreți să-i aduceți cu scopuri didactice pe catedre?

Titu Maiorescu a ucis pe Cerna. I-a ucis lirismul și l-a trimis în didactica filosofică, încurcându-i chemarea. Numai temperamentul vulcanic și originalitatea lui Eminescu au scăpat de cleștele maioresciane. Cum se chiamă iubirea pasionată a mamei, care își ucide prin îmbrățișare copiii? Iubire de maimuță, fenomen frecvent la frații noștri inferiori. T. Maiorescu a adoptat rând pe rând pe Eminescu, pe Cerna, Petrovici, etc. Putea să le dea bani și să-i lase în pace. Din nenorocire, n'a fost numai ministru, ci și profesor ahtiat de descendență spirituală.

Reflexia lui P. Cerna, în loc să fie reflexia poetului, a suferit o influență neorganică. Prestigiul profesoral al lui Maiorescu a fost scump plătit. Intr'o epocă de irupție și de desfundare a izvoarelor creatoare, unde câmpul experiențelor trebuia larg deschis asemeni literaturii rusești din aceiaș epocă a Orientului atins de microbul și serul occidental, T. Maiorescu a venit cu tipul strălucit al junkerului prusian, încorsetat, prudent, aristocrat, ministeriabil și didactic.

Orfanul lui Panait Stanciof, crescut de un curelar, dat la școală de Costea Nicolopol, bătut de toate vânturile soartei și ale societății, a intrat la modelajul conservator și olimpian al lui T. M. Discrepanța era jalnică. Dezechilibrul în loc să se atenueze, s'a accentuat. Moartea lirismului în ultima etapă a creației n'a fost întâmplătoare.

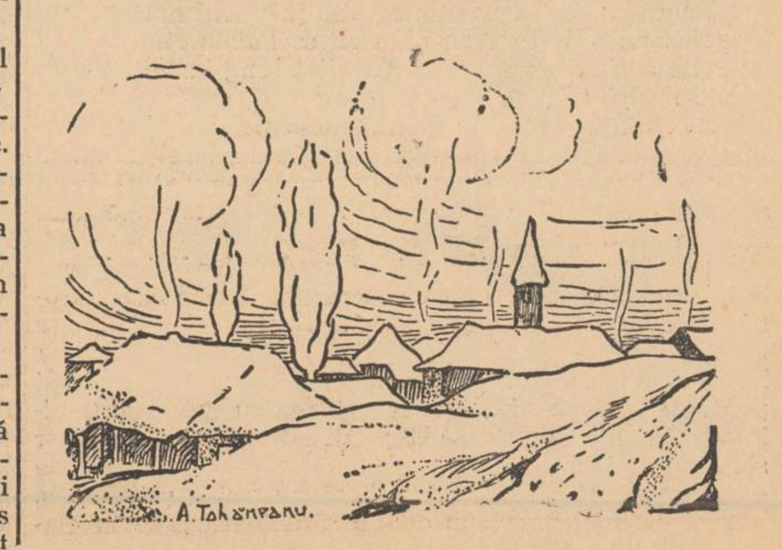
Rezultatele filosofării lui P. Cerna sunt copilărești. Citâm concluzia: „așa dar pretutindeni am găsit, ceiace am presupus dela început ca lege supremă a poetului-filosof: să găsească drumul către suflet, deoarece în conformitate cu natura subiectului său, se află cam departe de acest suflet. Numai rareori poate ajunge direct în punctul central al vieții interioare. Sosește acolo de obiceiu pe cărări lăturalnice. Dar prin aceasta drumul nu e mai puțin seducător, de vreme ce duce prin frumusețile lumii. Dacă am vrea să sintetizăm printr'o formulă, aceasta ar suna așa: *Prin Viață și Natură — către suflet*". (pg. 114).

Ce valoare pot avea asemenea ieftine locuri comune și generalizări care nu spun nimic („prin Viață și Natură — către suflet!") poate pricepe un cititor, oricât de puțin orientat ar fi.

„Reflexia" lui Panait Cerna se caracterizează prin didacticism banal exprimat cu imagini de orator al catedrei, adică exact tipul maiorescian. O generație întreagă s'a format după cel mai sterp cugetător și îndrumător, neculegând nimic, netrăindu-și viața și destinul specific, încurcând și încurcându-se în lianele unor flori de hârtie. S'au încuiat cu șapte lacăte porțile vieții și problematicei românești pentru câteva decenii. Se încerca teoria conservatoare sau reacționară fără pilonii vechii lumi, adică fără religie și biserică. Se construia un Stat modern, erau chiar miniștri — cu Schopenhauer la căpătâiu (filosof cu semnificație .budistă). Se polemiza cu socialismul științific prin silogisme de tratat școlar inferior.

Poezia devenea filosofică ca o banală „formă fără fond".

PETRE PANDREA

Amintiri despre P. Cerna

L'am cunoscut pe Cerna în toamna anului 1912 la Leipzig. Venisem după terminarea liceului pentru a mă înscrie la universitate, unde știam că Cerna își pregătea doctoratul în filosofie. Pentru mine prezența lui Cerna la Leipzig fusese o atracție. Era tocmai epoca când poeziile sale lirice, de curând strânse în volum, cuceriseră admirația tineretului, iar noi liceenii din ultimul an de studii îi prețuiam mai cu seamă elanurile lirice din poeziile sale de dragoste, din acele chemări patetice de iubire, care ne vrăjiau prin puterea simțirii vijelioase de care erau însuflețite. Mi-l închipuiam pe Cerna, ca pe un romantic „visător cu negre plete", un fel de Byron înaintea căruia se prosternau femeile, pe care el știa să le cucerească și să le încânte ca nimeni altul. Era deci natural ca una dintre cele dintâiu curiosități pe care aveam să mi le satisfac îndată după sosirea la Leipzig avea să fie cunoștința lui Cerna.

L'am cunoscut mi se pare la un concert. Cerna era meloman și mai ales iubea muzica lui Beethoven, ale cărui ritmuri patetice și elanuri viguroase corespundeau întru totul retoricei sale lirice. Trebue să mărturisesc că această întâie întâlnire cu Cerna a fost pentru mine o desiluzie. In loc de poetul cu chip de adonis și cu plete negre mă trezii în fața unui omuleț grăsuț și puhav, cu capul rotund, cu părul pieptănat cu cărare, cu o mustață deasă, dar tăiată scurt, cu pometele roșii de parcă erau vopsite, dar cu o privire atât de strălucitoare și de arzătoare, încât îți dădeai repede seama că în omul acesta banal și neînsemnat trupește, se frământă o viață interioară foarte puternică.

Cerna era pe atunci în frigurile examenului de doctorat. De aceia apărea rar în mijlocul românilor, care aveau întrunirile lor săptămânale și care-și petreceau tot timpul liber la Cafeneaua Monopol de pe Zeizerstrasse. Cafeneaua aceasta nu avea decât clientelă balcanică și câțiva jucători de biliard germani, care găsiseră printre românii, bulgarii și sârbii care mișunau de dimineața până seara în cafenea câțiva jucători de calitate. Cerna venea rar, dar venea totuși să bea o cafea cu băeții, care, tineri și crai ca toți românii, aveau aproape fiecare și câte o tovarășă cu ochii de Gretchen și cu părul blond ca grâul. Cerna era totdeauna singur, destul de rezervat față de români, dar bine dispus și cu multă vervă când se găsia într'un cerc de prieteni aleși de dânsul pe sprânceană. Cerna n'a fost o natură comunicativă, dar fiind cu aproape cincisprezece ani mai tânăr de cât dânsul, iar ca debutant literar dornic de a-l cunoaște mai de aproape, poetul s'a deprins treptat cu prezența mea insinuantă, luând curiositatea mea tinerească drept admirație fără margini pentru opera sa literară. Imi vorbia deseori de poezie, cu o evlavie rară, ca de un lucru neprețuit, ca de un apostolat divin, pe care-l împlinia cu o sacră chemare. Afirma de multe ori că e mare poet liric și aducea în sprijinul acestei credințe nu atât aprecierile unui Maiorescu de pildă, cât cele ale lui Caragiale, în casa căruia la Berlin fusese primit prietenește. Povestea cu încântare scena când Caragiale la recitarea unei poezii de Cerna începuse să plângă, încheind cu o îmbrățișare admirativă a poetului. Se pare însă că admirația lui Caragiale era mai mult pentru om și pentru matematician decât pentru poet, mai ales că Cerna cât stătuse la Berlin fusese profesorul tânărului Luca Ion Caragiale, poetul cu ritmuri vii și capricioase de mai târziu. Cerna a fost însă adânc preocupat de valoarea scrisului său și de locul pe care opera sa îl va câștiga în istoria literaturii noastre.

Cerna era o fire foarte sensibilă și susceptibilă. Imi aduc aminte de o întâmplare care m'a mișcat și m'a uimit tot odată. Se știe că Cerna era de origine bulgară. Totuș el era sufletește atât de adaptat cu tot ce este românesc, își prețuia cu atâta entusiasm țara, încât nimeni nu ar fi bănuit că își iubia încă nația de origine. Când a isbucnit răsboiul sârbo-bulgar, mica noastră republică balcanică de la cafeneaua Monopol a trecut prin clipe dramatice, care până la urmă au fost fatale antreprenorului acestui local și prieteniei noastre balcanice. Declarația de răsboiu a căzut ca un trăznet în mijlocul nostru. Discuțiile dintre sârbi, români și bulgari luau în fiecare seară astfel de proporții, încât cafeneaua devenise un adevărat iad. O răfuială definitivă, cu o sdravănă bataie balcanică, avea să curme foarte curând discuțiile militare și politice ce se încinseseră între taberele inamice, iar poliția avea să curețe localul în care tacurile de biliard, ceștile, paharele și scaunele slujiră drept arme băeților care crezură că răsboiul balcanic se putea lichida într'o păruială de cafenea. Din ziua aceia cafeneaua Monopol a fost părăsită de întreaga sa clientelă balcanică. Fiecare nație și-a ales cafeneaua ei, mai ales că scandalul de la Monopol făcuse vâlvă în lumea antreprenorilor de localuri de consumație, cari se hotărâră să-și trieze cu băgare de seamă clientela exotică. Bietul antreprenor de la Monopol rămase însă fără clientelă, așa că foarte curând dădu faliment.

Cerna luase parte din întâmplare la una din primele discuții răsboinice dintre noi și părăsise brusc cafeneaua. De atunci dispăruse aproape cu totul din locurile unde ne întâlniam noi românii. Foarte nedumerit de dispariția poetului, l'am găsit după câteva zile într'un colț retras al unei cafenele de lângă gară. Apariția mea surprinse neplăcut pe Cerna.

— „Cum, nici aici nu mă lăsați în pace?"

I-am spus că dispariția lui din mijlocul nostru ne-a surprins pe toți și că nu știm cu ce l'am putut supăra de evită societatea noastră. S'a uitat lung la mine și cu foarte multă tristețe mi-a replicat:

— „M'ați jignit. Toate insultele pe care în discutiile voastre le-ați adus bulgarilor și scandalul de zilele trecute m'au scârbit. Cel puțin în fața mea v'ați fi putut stăpâni, când știți că sunt bulgar și că poate în sufletul meu se dă o luptă.

Ce răspuns ași fi putut da acestei confesiuni care îmi lămuria o taină atât de dramatică? Dar cauza isolării lui Cerna mai era și alta. Poetul își prezentase tocmai teza sa de doctorat, care trata despre „Lirica Filosofică", teză care fusese primită cu elogii, nu atât pentru structura ei științifică și pentru materialul bibliografic întrebuințat, cât pentru îndrăsneala ideilor și originalitatea tratării. Acuma Cerna își pregătia examenul oral. Mi-a mărturisit că nu putea ceti nici la bibliotecă, nici acasă, în odăița sărăcăcioasă de la etajul al treilea al unei case înegrite de fumul uzinelor. Era surmenat, cu nervii supraexcitați și avea groază de singurătate. De aceia își alesese această cafenea retrasă unde necunoscut de nimeni, la o bere sau la un șvarț, în sunetul muzicii și zgomotul de pahare și lingurițe își recapitula materia pentru examen.

Câteva săptămâni după aceia Cerna era doctor în filosofie *magna cum laude*. Examenul său făcuse o impresie adâncă în toate cercurile universitare. Fusese un examen strălucit de doctorat. Cerna însă eșise cu sănătatea complet sdruncinată din examen. Surmenajul de care suferia îl făcea să aibă oroare de singurătate, așa că așteptând tipăritul tezei, își petrecea timpul pe străzi, prin cafenele, dar mai ales prin cinematografe. Era totuși vesel și încrezător în viitorul său. Vorbia cu căldură de catedra universitară care-l aștepta în țară, de o seamă de proecte literare, de reorganizarea „Convorbirilor Literare" și de intențiile lui de a părăsi lirica pentru dramă.

— Vezi tu, îmi spunea odată, lirica e un gen literar pentru tinerețe. La treizeci de ani orice poet liric este epuizat. Maturitatea ne desbară de subiectivism și ne aduce preocupări obiective. Când mă voiu întoarce în țară voiu scrie dramă istorică. La noi la români drama istorică e un domeniu neexploatat.

Puțin după aceia, trebuind să plec în țară pentru câteva săptămâni, am făcut cu Cerna o preumblare în grădina zoologică. A fost ultima oară când l'am văzut. La despărțire mi-a spus cu înduioșare:

— Ce fericit ești că te duci acasă! Sărută pământul țării din partea mea. Curând mă voiu reîntoarce și eu.

Dar Cerna nu s'a mai reîntors. In lipsa mea din Leipzig a răcit, pneumonia a găsit plămânii săi tuberculoși fără nici o rezistență și după câteva săptămâni de chinuri a murit departe de țara pe care o iubea și pe care nădăjduia s'o slujească cu toată învățătura ce-o strânsese între străini.

M'am reîntors la Leipzig în ziua înmormântării sale. Prietenii veniseră de la cimitir la gară să mă primească. Când mi-au povestit cum s'a stins Cerna, numi venia să cred că destinul curmase atât de tragic viața care abia începea pentru poetul de avânt, pentru învățatul desăvârșit și pentru omul de adâncă omenie ce fusese Cerna.

ION SAN-GIORGIU

Cronica fantezistă

Amor juridic

Te-am cunoscut în ritmul unui vals
De Johann Strauss, în parcul pitoresc,
Și 'n gând nu-mi dete să mă 'nscriu în fals
La caldul și naivu-ți „Te iubesc!"...

Ca 'ntr'un roman, în viața mea, identic
Iubirea fâlfâi cu sbor curat;
Azi văd că visul meu nu-i autentic
Și nu vreau să fiu mâine radiat!

Când copărtași noi suntem în iubire,
Dar nu simțim aceeași pasiune,
Nu ne-a rămas decât doar o ieșire,
Ieșirea noastră din indiviziune!

O, avocată blondă și frumoasă,
Cu sufletu 'n ghiozdanul parfumat!
La tine 'n ipoteca languroasă,
Eu am crezut că-s privilegiat, —
Dar, vai, la sentimentul tău avar,
Eu am rămas amant chirografar!

Ca 'n film sonor, în sufletu-mi cernit
Rulează vraja primului moment,
Și, totuși, am curajul să-ți trimit
In termen, cel dintâi comandament!...

Deși eu pentru tine sunt străin,
Tu, pentru mine-ai fost o revelație,
Și, după un comandament hain,
Acum, proces verbal de situație,
Prin portărel, brutal, îți pregătesc:
— E fals dispozitivul „Te iubesc!"...

... S'a tipărit întâia publicație,
Faceți domol strigări de-adjudecare!...
Eu nu mai concurez la licitație,
Vreau altul s'aibe lotul la vânzare!...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Avril de Sainte-Croix

Femeia Emancipată

Sunt nedumerită în fața întrebărilor ce-mi puneți. Nu fiindcă am îndoeli în privința progresului dobândit pe urma emancipării femeii atât din punct de vedere social cât și familial, ci fiindcă adeseori cuvântul „emancipare", când e vorba de femei, este interpretat în sensul cel mai puțin favorabil. Pentru a ne înțelege, trebue întâiu să fim lămuriți.

Vreți să privim astfel emanciparea feminină: Putința femeii de a ajunge la o deplină desvoltare morală și intelectuală; același drept pentru ea ca și pentru bărbat de a discuta sau a pune în discuție legile cărora e nevoită să se supună; putința de a avea aceleași privilegii cași el, fiindcă are aceleași datorii; în sfârșit putința de a intra în căsnicie cu o situație egală cu cea a bărbatului și să nu mai fie față de copii o minoră, fără a renunța după — cum se crede — la rolul minunat de femee, mamă și soție, ci din contra însușindu-și datoriile cași bucuriile căminului.

Sfârșind această digresiune, voiu lua pe rând întrebările și voi încerca a vă răspunde.

Femeia emancipată și-a mărit posibilitățile de fericire?

Dacă am fi eșit din faza morală și sentimentală, în care se sbate femeia pentru a ajunge la întreaga ei autonomie, v'ași răspunde: Da, și ași adăuga chiar: că s'a mărit putința fericirii bărbatului. Dar noi ne aflăm încă în perioada dureroasă prevăzută de d. Jules Bois în romanul său profetic: „O nouă suferință". Bărbatul încă nu a reușit să se adapteze. Femeia actuală îl zăpăcește, îi jignește mândria de bărbat și sentimentele lui cele mai intime, cele mai delicate. Și, — pe când el vede cu părere de rău ștergându-se încet idealul ce-și făurise, — femeia la rândul ei sufere simțindu-se neînțeleasă, își apără personalitatea de cele mai multe ori cu prea mare asprime. Sforțările îi sunt cu atât mai intense, cu cât ea prevede o mai mare rezistență. Iată care-i „suferința actuală".

Dar oricât ar fi de grea, nu e decât o criză trecătoare. Tineretul care se ridică, nu va înțelege grijile noastre și el va fi cel care, scăpat de toate piedicile trecutului, va cunoaște poate fericirea pe care noi o căutăm.

Are femeia sentimente nouă?

Incontestabil! Seamănă cu copilul care, când e desfășat, își întinde mânuțele și picioarele, se bucură de puterea lui și respiră în voe. Dacă nu mai are modestia aparentă a înaintașilor ei, femeia și-a făcut despre cinste o concepție mai înaltă, mai puțin strîmtă. Adesea ea-i un „tovarăș cinstit". Ambiția ei nu e numai de a plăcea. Vrea să cucerească pe bărbat prin inteligență. Vrea să împartă viața intelectuală cu cel ce-i va fi soț.

E socotită de bărbat ca rivală?

De multe ori, mai ales în căsniciile artiștilor sau ale intelectualilor, când din amândoi ea este aceia care reușește mai bine. De regulă devine tovarășă stimată. Dacă din întâmplare-i rivală, situația este exact ca cea a bărbatului în lupta pentru existență sau în goana după glorie.

Are femeia o concepție nouă asupra rolului bărbatului?

Depinde. Mentalitatea mondenei fără nici o ocupație nu s'a schimbat mult. La numeroasele femei din burghezie pentru care viața devine în fiecare zi mai grea, transformarea e mai accentuată. Dacă năzuesc la căsătorie, dacă vor să întemeeze o familie, ele nu se bizue numai pe bărbat, pentru asigurarea viitorului lor. Au pentru muncă un respect, pe care nu-l aveau înaintașele. Lupta pentru existență nu mai înseamnă o decădere; și asemeni fraților lor, la cincisprezece ani, ele se întreabă ce carieră își vor alege.

Poate este aici și puțin snobism. Se poate. E bine să se ocupe și de altceva decât de toalete, muzică și de tenis. Dar aceste cazuri sunt puțin numeroase. Femeile tinere și fetele nu mai sunt atât de nehotărîte ca străbunele lor. Un „cămin și o inimă" nu le mai mulțumește. Ele se căsnesc să-și zidească, muncind și ele, cuibul trainic care va rezista furtunilor.

Privesc ele morala altfel decât femeile de odinioară?

Fără îndoială. Femeia emancipată, femeia de mâne, nu mai are în privința moralei concepția acelei de altădată. Tot atât de cinstită cași înaintașele ei, privește însă morala și datoriile impuse cu totul altfel. Nu admite dualitatea. O vrea la fel pentru amândouă sexele. Mai severă față de bărbat decât bunicile noastre, ea nu-i mai recunoaște dreptul să-i pretindă ei, ceia ce el a hotărât să nu-i dea.

Dimpotrivă — e mai îngăduitoare față de surorile ei. Nu se mai întoarce cu dispreț de la cele ce n'au știut să se împotrivească. Logică față de principiile ei, femeia nu primește ca numai umerii săi să poarte povara răspunderilor comune. Respectă morala fără să dea însă prea mare importanță manifestărilor exterioare. Nu cunoaște prefăcătoria și câteodată chiar depășește marginile impuse de cuviință.

Dar astea nu sunt decât manifestări trecătoare de independență. Revoluțiile duc întotdeauna prea departe, depășesc scopul. Timpul pune lucrurile la punct.

Iată răspunsul meu la întrebările dv. Imi pare rău că nu vi le-am dat mai bine, dar subiectul este atât de întins încât ar fi nevoe de un întreg volum pentru a-l desvolta cum trebue.

Tradus de C. D.

Psihanaliza lui Pierde-Vară

„Nu pot spune, că am călătorit.
Am trăit, numai.
Pentrucă drumeția înseamnă o nesăbuită risipire de viață".

Paul Morand pretinde că n'ar trebui să se admită calitatea de senator, în nicio țară din lume, decât celui care a străbătut, în voiaje diferite, cel puțin un milion de kilometri.

Nu știu ce are la bază cuvântul scriitorului francez, neobosit svânturător de continente.

Totul însă e cuprins în fiorul nepriceput cu care pornești către geana ce închide zarea.

Și mergi mereu dar, parcă, niciodată, nu ajungi *acolo*...

Deaceea, „călătoria e o plăcere tristă"...

Am recitit aceste rânduri de subtilă psihologie din *Carnetul de drum* al lui Horia Oprescu. Definirea complexelor sufletești ale drumețului etern este insinuată cu o rară măestrie și cu o precizie riguroasă. Drumeția e o plăcere tristă. Pe un fundal de plopi eleganți, în zarea toamnei unde se strecoară rânduri-rânduri cocoarele, rândunicile și berzele, apare figura lui Pierde-Vară, acest Cavaler al Tristei Figuri în plaiurile românești. Pentrucă drumeția înseamnă o nesăbuită risipire de viață. Mergi mereu, dar parcă, niciodată, nu ajungi *acolo*...

Ce caută și nu găsește Pierde-Vară? De unde vine blestemul care apasă asupra existenței lui?

Să semnalăm mai întâiu, că tema plecării, a drumeției și a anotimpurilor (care determină schimbarea modului de viață) este foarte frecventă în literatura populară, așa cum se cade într'o țară cu o populație numeroasă de păstori de-alungul Istoriei și cu resturi păstorești până în veacul XX.

Fenomenul economic al *transhumanței* a avut o influență covârșitoare asupra unificării limbii românești și a atenuării diferențelor dialectale, cum rareori găsim la alte popoare.

Transhumanța este una din cheile cu care se pot deschide porțile istoriei subterane române. Acolo unde nu există pietre, inscripții și documente suficiente, când materialul oferă lacune sau perplexități, de multe ori *transhumanța* economică păstorească a știut să întindă punțile solide ale cunoașterii istorice.

Păstoria e drumeția per excellentiam.

Modul de viață materială determină complexele sufletești. Se poate săpa și mai adânc. Să analizăm modul de viață al unei familii de păstori pentru a ajunge la formația sufletească a copilului. Maestrul nostru al tuturor Sigmund Freud ne-a arătat importanța amintirilor și a vieții infantile. „O amintire din copilărie a lui Leonardo da Vinci" a fost punctul de plecare pentru definirea celei mai impozante figuri a Renașterii europene, pentru explicarea tehnicei, defectelor (de ex. fragmentarea) și uneori a calităților artistului.

Copilăria e rezervoriul ascuns din care vor țâșni apele maturității și viciilor sau preocupărilor senile. „Copilul e un pervers polimorf". Această drastică formulare vrea numai să accentuieze existența lui *Libido* în zorii vieții, în opoziție cu psihologia tradițională și filistină, care situa pe *Libido* cu mult mai târziu, odată cu adolescența și maturizarea organelor.

„Perversul polimorf" primește impresii și amintiri din leagăn până în pragul maturității, iar aceste impresii îi vor determina hotărîtor structura sufletească. Copilăria într'o familie păstorească are o particularitate, când o compari cu copilăria într'o familie de plugari sau citadini: lipsa intermitentă a tatălui, plecat cu turmele. Copilul trăiește din motive profesionale ale tatălui mai mult cu mama. Identificarea se face, deci, pe latura *maternă*. Rivalitatea față de elementele paterno-masculine e o urmare firească și în limbaj psihanalitic acest complex se numește *complexul lui Oedip*.

Păstorul suferă în general de complexul oedipian de timpuriu. De aceia arta lui va fi împletită cu motive duioase și cu nostalgie. Plugarul e viteaz, tenace și masculin. Păstorul e poet și nostalgic. Nu e o simplă întâmplare, că *Miorița* povestește întâmplări păstorești. Capodopera literaturii noastre populare nu putea să apară decât în această lume. De-altminteri am impresia ,că o cercetare a izvoarelor și temelor literaturii populare va arăta un procent impozant de viață păstorească. Dorul-de-ducă, cântecile haiducești, doinele și tot ce se referă la *lirism* e o creație pe care o putem situa în Carpați și pe versantele munților. Genul didactic (proverbe, ghicitori), a luat naștere pe câmpie în lumea plugarilor.

Haiducul și Pierde-Vară sunt tipuri păstorești.

Ce caută Pierde-Vară? Amintirea Mamei. Legănat, alintat, îngrijit de mamă până la vârsta, când trebuie să plece la meseria străbună între masculi suferă o identificare maternă (căldura sânului și a tandreței) din care cu greu se desparte. De cele mai multe ori primește corectura masculină în profesie și complexele oedipiane se refulează pentru a se sublima artistic în lirism. Alte ori pleacă la haiducie sau devine Pierde-Vară. — *P. Pd.*

Cugetări de Dumas-fiul

Scrisorile femeilor au destinul de a fi pierdute de către aceia cărora le erau adresate, înapoiate autoarelor, interceptate între timp de cel care nu trebuia să le cunoască, furate de servitori și arătate la toată lumea. Scrisul în amor e periculos, fără a mai socoti, că e inutil.

* * *

In căsătorie, când există dragoste, obișnuința o omoară. Când nu există, atunci o naște.

* * *

Iubirea și moartea sunt singurele puncte prin care omul intră în contact cu infinitul.

* * *

De ce durerea ar fi eternă? Omul se plictisește repede de plăcere. De ce nu s'ar plictisi și de durere?

* * *

La Rochefoucauld spunea: „avem destulă putere pentru a suporta durerea altora". Ar fi trebuit să mai adaoge: „dar nu suficientă pentru a suporta fericirea lor".

* * *

Oamenii sunt atât de lași și supuși, încât, dacă tiranii lor le-ar porunci să se iubească, ar începe să se adore.

* * *

Nu discutați niciodată. Nu veți convinge pe nimeni. Opiniile sunt ca și cuiele: cu cât le lovești mai mult cu atât intră mai adânc.

* * *

Remușcările sunt ultimele avantagii pe care le scoate cineva dintr'o greșală.

Memorial

(Note de drum din Egipt)

Pireul nu se deosibeşte întru nimic de o altă colonie grecească: Galaţi. Strada Portului în ambele oraşe e plină, şi acolo şi aici, cu fabrici de rahat locum sau halva ai căror proprietari poartă nume complicate şi comice, cu cafenele peste care pluteşte o pastă groasă de jeg şi în care oameni fără haină, în cămaşă, ţipă repede şi pasionat, parcă în fiecare moment gata de un asasinat, fie că e vorba de o partidă de biliard cu rezultat incert sau de preferat pe Venizelos lui Gunaris. Vara căldura e tropicală în ambele părţi şi orice activitate se achită cu vociferări pe cât de simultane, pe atât de inutile. Oameni foarte bruni, mereu asudaţi, cu mâinile în buzunar, deobicei încruntaţi de parcă şi-ar juca ultima carte a vieţii lor, totdeauna reproşând ceva cuiva, pândesc dealungul cheiului o pradă: o misitie, un bilet de vapor sau, în definitiv, orice comision.

Vaporul care ne încarcă către ţărmurile Africei e o veche rablă de fier ruginit, ieşită din vre-un arsenal englez pela mijlocul secolului trecut, candidând de două trei decenii la un naufragiu. Poate soarta va fi clementă şi de data aceasta.

In sfârşit „Attiki", cu scârţâituri artritice în scheletul său încercat, se desprinde spre larg. Pe covertă sunt mii de persoane. Emigraţi din Smirna care merg spre Creta. Au năvălit peste tot, culcaţi pe rogojini unii peste alţii. Copii murdari şi livizi se grupează animalic în jurul unor mame grase şi despletite. Taţii păzesc grupul cu ochi feroci de câine devotat. Adulţii mănâncă felii de harbuz stupind sâmburii către noi, copiii au încremenit, abrutizaţi, cu gura flască, pe o sticlă din care se prelinge gălbui lapte de capră. Umanitate mizerabilă de orient care aminteşte aidoma o celebră pânză a lui Delacroix. Natalitatea e aici starea cronică a unei femei. Copiii se nasc pe movile de gunoi, printre mormane de baligă, şi trăesc zece, din douăzeci câţi văd lumina zilei. Părinţii nu se întreabă o clipă către care destin de durere şi de umilinţi se îndreaptă progenitura lor. Se reproduc, în baza unui blestem fiziologic, ca muştele sau ca ştirul. Şi apoi îşi poartă crucea înarmaţi cu cruzime, cu perfidie şi cu linguşire.

Păşesc printre oamenii lungiţi pe pământ ca să-mi caut cabina. O găsesc undeva jos, în pântecele vaporului. Tovarăşi am doi japonezi. Căldura e intolerabilă, muştele generoase, mirosul greu de bucătărie grecească cu ulei şi ceapă multă, îmi alintă nările. O clipă mă apucă desperarea şi încep să mă întreb ce demon sadic mă sileşte către călătorii aşa de grele. Inţeleg oroarea de geografie a Francejilor comozi care detestă călătoriile inutile. Dar nu disperez şi încep să caut o altă cabină, sus, pe covertă, la aer. Căpitanul îmi oferă una curată, aerisită, pentru un supliment de câteva sute de drahme. Dar abia instalat, un domn elegant, cu multe valize de piele, se apropie insinuant şi-mi strecoară la ureche:

— E de datoria mea să vă anunţ: această cabină a servit acum două săptămâni când ne întorceam dela Alexandria drept lazaret pentru trei cazuri de ciumă, cari s'au ivit pe bord. E oricum imprudent să rămâneţi aici cu toată dezinfectarea.

O scurtă panică şi o şi mai scurtă deliberare, suspendat între dorinţa de confort şi perspectiva ciumei. Apoi, iată-mă din nou scoborând umilit, către modeştii japonezi din cabina dela sub-sol.

...Abia seara am înţeles semnificaţia devotamentului subit al domnului elegant. Instalat comod cu toate valizele în fosta mea cabină, îşi făcea barba şuerând o operă italiană, fără un pic de grijă pentru contagiunea ciumei. Incident aproape firesc, implicit oarecum în stilul călătoriei pe un vapor grecesc, în mările orientului...

Către miezul nopţii, o lună palidă şi învăluită poleeşte valuri potolite. Emigranţii, cu lumina vânătă peste ei, par un câmp de luptă plin de cadavre, un cimitir de război, în care leşurile îşi aşteaptă rândul ca să fie îngropate.

14 Octombrie

Intr'o dimineaţă, a treia mi se pare, ni s'a anunţat sosirea. Ţărmurile Africei se zăresc joase, la nivelul apei. Apoi palate galbene în soare: Alexandria. Când vaporul a acostat, o larmă fără seamăn se răspândeşte în aer. Jos se zbat în mişcări epileptice o groază de arabi. Scot strigăte neînţelese, răguşite, guturale. Faţa lor exprimă furia, lăcomia, rapacitatea. Când coborâm scara vaporului, ni se smulg bagajele de mână cu lovituri şi îmbrânceli. Un englez zgâriat, o doamnă lovită protestează. O studentă cehoslovacă ameţită, zăpăcită, începe să plângă. Arabii urlă fioros şi ne brutalizează. Hunii lui Atila aşa trebue să fi fost. Primul contact cu un nou continent nu e din cele mai fericite. In ureche îmi sună mereu ca o înştiinţare obsedantă: un nou continent. Principiul naţionalităţilor care a dominat toate ideile sociale până azi, n'a cunoscut drept caracter specific în societate, decât naţiunea. Dar continentele, ca fiinţe unitare există şi ele. Mai târziu când am ajuns până la Carthum, în Sudan, mi-am dat seama că Africa e o unitate ireductibilă. In goana noastră către concentrări sociale din ce în ce mai mari, începem să înlocuim inconfortabila noţiune de popor prin aceia de continent. Paneuropenismul şi panamericanismul sunt mituri gata construite. Ruşii se muncesc să creeze o mentalitate panasiatică. Africanii nu vor întârzia poate prea mult. Va veni o zi când Eschimoşii, Osteacii, Iacuţii şi Laponii vor tinde către un suflet pan-polar. E timpul regrupărilor.

Păşesc în Alexandria cu emoţie. Imi vine greu să port un suflet uşuratec şi prezent într'un loc unde au dominat vechii Egipteni, Ptolomeii, Califii arabi, Englejii şi Napoleon. In puţine locuri însă trecutul s'a mascat mai cu grijă, şi-a şters mai cu îngrijire urmele ca în acest milenar centru al lumii. Nimeni n'ar putea zice, parcurgând străzile moderne, aliniate, pieţele somptuoase, cheiurile elegante, că aici tragedia istorică a consumat imperii în mii şi mii de ani. Oraşul e curat, alb, modern ca o plajă de pe coasta Angliei şi e cosmopolit ca Marsilia sau Constantinopol. Demostene Botez i-a descris aspectul şi farmecile în sugestivele sale „Călătorii". E deajuns pentru publicul românesc străin de astfel de locuri o singură relatare. Să plecăm mai departe. Trenul spre Cairo, vopsit alb, trece printr'un peisaj olandez. Câmpii grase şi verzi fără depresiuni, gârle, bălţi cu stuf, semănături bogate pe grinduri mai înalte. Sate mari cu case de mâl, despărţite prin rânduri de palmieri sau de curmali. Un avocat arab cu ochi fanatici (indivizii acestui continent torid nu cunosc nici placiditatea, nici abulia), îmi schiţează în linii grandioase viziunea eliberării egiptene ori arabe. E pe timpul răscoalelor din Palestina şi spiritele s'au contaminat şi de cealaltă parte a canalului de Suez. Omul, altfel e amabil, cultivat. Câteodată, lucru rar la o rasă de războinici şi credincioşi, e sceptic. Se întreabă dacă fără Englezi va fi mai bine, dacă nu vor fi mai săraci şi mai despărţiţi între ei, lupta între indigeni şi stăpânitori, derivându-se într'o luptă între fraţi. Arabii sunt oameni de pustiu. Ei au suflete independente de briganzi. Datoria generaţiei de azi e să lupte pentru visul părinţilor lor. Mai bine liberi şi săraci, divizaţi şi ruinaţi, decât prosperi sub sceptrul străinilor. El ştie că Arabii, triburi anarhice, deprinse cu hoţia şi deşertul, nu vor putea niciodată forma un popor unit, disciplinat şi muncitor. Dar ce are a face realitatea cu visul. Visul ne susţine, ne dă un scop pentru care trebue luptat. Şi perorând, un zâmbet revine mereu, lăsând să se vadă superbi dinţi albi, în timp ce ochii urmăresc undeva departe, şterşi şi hipnotici, o vedenie halucinantă. A auzit de România, dar destul de vag. Imediat, fireşte, mă întreabă dacă şi la noi exploatează Englejii.

Sosire noaptea în Cairo. Aerul de deşert, steril şi pur e ca cel de munte, la altitudini mari. Noaptea la hotel cade grea, deprimantă. Singurătatea e apăsătoare aici. Somn agitat în prima noapte, în această ţară unde cavourile întrec palatele şi unde morţii trimit mereu mesagii. Dar oamenii moderni au reuşit să comercializeze şi moartea. Aici ea se vinde în felii cu preţuri tarifate. O călătorie în Egipt e o cochetărie cu neantul şi o meditaţie a neexistenţei. Cairo e tot un cimitir. Morminte de califi, de mameluci, de faraoni. Sicrie, sarcofagii, capele mortuare, piramide de toate formele şi de toate mărimile, pentru adăpostit schelete.

In alte părţi se conservă viaţa: aici toate sforţările se fac ca să se conserve moartea. Noaptea e plină de coşmaruri: strigoi, mumii, dansuri macabre. Şi ca să scape de această obsesie, cartierul european, plin de dancinguri, de case de prostituţie şi de cinematografe, întreţine până la ziuă ca antidot lumina electrică, orchestrele şi cântecul.

MIHAI D. RALEA

Mihail Zoscenko

Prejudecăţi

Asta s'a întâmplat într'un tren ce mergea spre Moscova. Unui cetăţean gras, care tăia o felie de pâne, i-a picat cuţitul. Vecina pântecosului cetăţean îl întreabă curioasă:

— Ce-a căzut, tătucule? Cuţit sau furculiţă?

— Cuţit! răspunde fără voe cetăţeanul, dibuind cu mâna podeaua.

— Vine un bărbat, zise femeia. Dacă a căzut un cuţit, atunci e bărbat...

Vecinul meu, om cu jambiere verzi şi cu un sac pe spate, se înfurie îndată.

— Asta-i prea mult, să vă fie ruşine că vorbiţi aşa, zise el. E destul de ruşinos ca în veacul al XX-lea, să ai superstiţii şi prejudecăţi.

Femeia se uită sperioasă la dânsul.

— Asta e un semn, — zice. Dacă-i cuţit, e sigur bărbat, dacă-i furculiţă — trebue să fie femee. Eu — tovarăşe, drept să spun — aşa este: cu mine sau fără mine, ăsta e semnul!

Vecinul meu râse ironic.

— Iată, zise el, vă place? De jur împrejur electrificare şi aci astfel de superstiţii...

Vecinul tăcu, dar pe urmă reluă convorbirea, adresându-se mai ales mie, dar aşa ca toată lumea să auză:

— Da, tovarăşe. De jur împrejur electricitate, de jur împrejur dracu' mai ştie ce idei mari se ivesc, de jur împrejur — lupta cu religia; şi alături de aceasta, luaţi seama — analfabetism desăvârşit şi prejudecăţi burgheze.

— Ba... nu totdeauna, zic eu.

— Asta n'are a face, a replicat vecinul serios şi cu răutate. Eu poate, tovarăşe, din cauza aceasta m'am despărţit de nevasta mea...

— Ce spui?

— Pe legea mea, zise el. Eu cu toate că sunt om fără partid, totuşi, ştiţi, nu pot să trăesc cu o burgheză.

Da, tovarăşe, am trăit şase ani cu ea! Dar acuma nu mai pot. Timpurile sunt altele... Eu, dracu s'o ia, am rugat-o cinstit... lasă-te; i-am spus cu bine, lasă prejudecăţile şi superstiţiile burgheze... Ca nuca'n perete. Nu poate şi pace. A căzut un cuţit, bărbat... Vezi, a trecut un popă, ea îşi desface imediat un nasture, un sughiţ... iarăşi un semn. Ptiu, dracu s'o ia.

— Dar oare pentru asta v'aţi despărţit?

— Zău aşa! zise vecinul, pentru asta.

In general purtarea ei nu-mi plăcea. Dar eu o rugam cu frumosul... Nu vrea — nu trebue. Cu prostul nu pot să trăesc. Plec acum la Moscova şi dacă voi întâlni acuma, de exemplu, o cetăţeancă adevărată şi cum se cade, fără prejudecăţi, mă voi însura numai decât... Dar mi-e teamă că nu voi găsi aşa ceva... Mă îndoesc...

Vecinul a tăcut, îşi răsuceşte o ţigare şi o aprinde. Pe urmă din gâtlej îi isbucneşte un sughiţ.

— Te pomeneşte cineva...

— Femeia ta, de care te-ai despărţit, te pomeneşte, i se adresează simţitor cetăţeanca. Sărăcuţa de ea cum o fi ducând-o acuma?

— Totul poate să se întâmple. Poate că şi ea mă pomeneşte acum... Dar ea singură e vinovată, proasta de ea, răspunse cetăţeanul, scuipând pe jos...

Traducere de A. B.

Intre „canzonă" şi „chanson"

Italia, spune de Gourmont, este ţara în care iubirea „est la chose sérieuse par excellence". Iar Anatole France, ca să poată face să înflorească crinul roşu al pasiunii doamnei Martin-Bellème, l-a dus pe pământul Florenţei, unde cu veacuri înainte a iubit Alighieri.

Nu ştiu dacă există vreo ţară ai cărei locuitori să nu iubească. Dar, desigur, nu toţi iubesc la fel. Ştiu, Siegfrid seamănă cu Făt-Frumos, şi Făt-Frumos cu Le prince charmant; iar Brunhilda e tot atât de subjugătoare ca Ileana Cosânzeana şi La belle au bois dormant. Din cele patru unghiuri ale lumii, toţi cavalerii rătăcitori pornesc pe drumurile iubirii, ca să libereze din cine ştie ce palat întărit pe stâncile cine ştie cărui Munte Alb, fecioara pe care n'o puteai privi, când la soare te puteai uita

Totuşi...

In cântecele populare cântate de midinetele pariziene când, între Vendôme şi Tuileries, ies din magazine şi se duc spre casă, şi în acele „canzone" populare toscane, napolitane sau florentine, murmurate de haimanalele şi florăresele italiene — vei descoperi maniera specifică iubirii într'o ţară.

V'am vorbit de curând, mi se pare, despre şansonetele picante ale cabaretelor pariziene. Dar am neglijat să pomenesc de cântecele sentimentale ale Franţei, care au şi ele farmecul şi tâlcul lor sau alt tâlc şi alt farmec. Mă voiu răzbuna de data asta.

Acelaş sensibil de Gourmont care a caracterizat, fără să se înşele, Italia amoroasă, a spus despre patria lui, nu fără rezon, că e „le pays de la gaudriole et de la fade plaisanterie sur le cocuage". Dacă, pentru ceeace vreau să spun eu acum, această caracterizare nu e cu totul în chestie, este totuşi întrucâtva.

In pasiunea Francezului intră mai totdeauna jocul lucidităţii — iar iubirea simplă, adică şi complexă, dar iubirea pur şi simplu, în care o notă oarecum cinică (în sensul antic al cuvântului) să nu se fi amestecat, nu are pentru Francez nicio savoare. Francezul iubeşte iscodind, spionând, descoperind şi mai ales aşteptându-se la o „pointe" neaşteptată, cu care se închee dragostea lui. Tristeţea care se pulverizează îndeobşte în iubirile Italianului, de-o pildă, are în Franţa o nuanţă bufonă.

Cunosc o şansonetă — cam veche, nu-i vorbă — care are un început cât se poate de grav şi decorativ sentimental:

Sous le ciel qui dort,
L'orient s'endort
Sur le lit moleux
Des tapis soyeux.
Tendrement l'amant
Redit son serment,
Et c'est la chanson
Des divins frissons:
Venez avec moi, etc.

A doua strofă e mai puţin descriptivă şi mai puţin sentimentală. E naraţiunea plastică a unei urmări logice, ca să mă exprim didactic: „L'ayant entendu — Le coeur éperdu — Dans la belle nuit — Elle fut à lui", Şi se închee — cum? Cum se închee iubirea inconstantă şi frivolă a Francezului sau a Franţuzoaicei: „Mais l'amour passa — Elle s'envola — Vers d'autres bonheurs — Le laissant en pleurs".

Dar *Lison-Lisette:* „Toutes les deux sont jolies — Et quand vient la floraison — Les amoureux font de folies — Pour Lisette, pour Lison".

Deşi *on ne badine pas avec l'amour,* toate aceste cântece care vorbesc de dragoste, sunt graţioase badinaje, în ritm de menuet. Aşa se explică cum Franţa are cei mai mulţi poeţi neserioşi. Alfred de Musset cu nimicurile lui amoroase, a pornit de-aici. Şi ştiţi dv. că, poate cel mai grav poet francez, autorul „Orientalelor" şi al „Mizerabililor", chiar în poeziile lui grave şi lungi, s'a ţinut de drăcii? Să ne amintim, în altă ordine de idei, de *Booz endormi.* E aici un vers teribil: *Tout reposait dans Ur et dans Jérimadeth.* Vers ce rimează cu: „...Brillait (luna) à l'Occident et Ruth se demandait, etc". *Ur* e acel oraş chaldean din care a pornit Abraham ca să se statorniceească apoi în Chanaan (Geneza, XI, 31). Dar *Jérimadeth?* Jérimadeth e „je rime à *dait*" al lui „demandait". De unde nu ne închipuiam să fie în stare de asemenea acrobaţii poetice decât d. de Banville, iată-l şi pe Hugo căzut în ispită, tocmai într'una din poeziile lui grave.

Să ne întoarcem însă cam de unde am plecat.

Poate vă roade curiozitatea de-a şti cum fac amor midinetele Parisului? Il fac în spiralele, serpentinele şi cercurile unui vals: *Entrez, M'ssieurs-Dam's, on organise un bal.* Căci:

Toute la s'main' quand on a travaillé,
Le sam'di soir on a l'droit d's'amuser.

Şi:

Un tour de valse avec un beau garçon
Y a rien d'meilleur pour mettr' l'coeur d'aplomb
N'écoutez pas c'que dis'nt les gens moroses,
Ils sont jaloux de n'plus fair' la même chose!
Allons, jeun's fill's, profitez-en,
Vous dans'rez moins sûr'ment dans cinquante ans.

Precum:

Il faut s'quitter, mais soyez pas en peine.
On r'commenc'ra sam'di d'la s'main' prochaine.

Fără îndoială, dragostea midinetelor este, în genere, dragostea franceză. Mă rog, Sâmbătă sara avem dreptul să ne amuzăm. Căci marele marş al iubirii franţuzeşti, întrucât Francezul e „tout amour", se face reglementar: cu respectivele halte de ajustare.

* * *

Pe de altă parte, nu s'ar putea spune că Italia nu-i patria lui Boccaccio şi a lui Matteo Bandello. Dar e patria lui Dante, Petrarca, Leopardi şi Carducci.

Ceeace spune marele Florentin în al douilea sonet din *Vita nuova,* se potriveşte tuturor poeţilor şi amanţilor italieni:

O, voi che per la via d'Amor passate,
attendete, e guardate
s'elgli è dolore alchun, quanto'l mio grave.

Ceeace ar însemna: „O, voi cei ce treceţi pe drumul iubirii, opriţi-vă şi priviţi dacă există durere atât de gravă ca a mea".

Canzonele italiene sunt impregnate de melancolia (malincunia — cum spun Napolitanii) iubirilor profunde, grav pasionate. Nici urmă de glumă sau de aluzii picante. Iubim chinuiţi, obsedaţi:

Sola e dolente
lasciai la mia mamma;
mi-ardeva la fiamma
soltanto per tè,
la fiamma che avampa,
che uccide, divora,
la fiamma che ancora
se passa di me.

Acest cântăreţ care-şi lasă „singură şi îndurerată mama, fiindcă spiritul îi arde după făptura iubită", acelaş câtăreţ chinuit, chiar atunci când vrea să fie lejer când încearcă să-şi amestece iubirea cu frivolitatea, e totuş frământat de incertitudini şi întrebări, fiindcă e Italian:

Vorrei bacciar il viso
ma lei mi disse: no!
Perchè un paradiso
baciarlo non si po?

Sunt apoi în unele canzone, atmosfere străbătute de vibraţii şi emoţii care ajung la înălţimea versurilor leopardiene. In ce mă priveşte, mi-am amintit întotdeauna de *A Silvia* când auziam cântând:

Canta ch'a è bella Napule adurmuta,
Connola d'oro pe' chi vo sunà!
Ma tu che pienza sulitaria e muta?
Ma tu ch'aspiette che nun vo cantà?

Toate acele serenade (Tosti, Toselli, Leoncavallo) care îşi lunecă melancolia pe lăuta atâtor maeştri cântăreţi şi ni-au fermecat în clipele noastre de subţire slăbiciune sentimentală, îşi au izvorul de note în aceste canzone dureroase.

...E tu non ti desti ed in vano
Mi sto qui dolente a cantar

„Şi tu nu te deştepţi şi zadarnic stau aici îndurerat şi cânt" este contrastul, acel contrast cu înrudiri apropiate, pentru:

Che bella cosa è, nè,
A sta vicin' a te!
(Ce lucru dulce e, să stau lângă tine)

Dar citând cele câteva *chansons* şi cele câteva *canzone,* simt regretul de-a nu vi le putea cânta. In melodii, poate mai mult decât în librete, cântecele populare poartă pecetea, pentru fiecare, a genului lor. Şansonetele franţuzeşti: vii, ataşante, spirituale; canzonele italiene: sfăşietoare de melancolie. Gândiţi-vă la nenumăratele *Santa Lucii* şi gândiţi-vă la cântecele disate de Chevalier care a înebunit pe Francezi ca şi pe Americani.

Ajuns aici („aici" ar fi capătul preumblării mele pe aleile deschise de cântecele populare), mă întreb dacă am stabilit ceva. Dacă într'adevăr au vre-o legătură cântecele mele cu felul de-a iubi şi cu poezia ţării respective. Sau dacă toate rândurile mele nu-s efectul penibilului obiceiu de-a scrie.

In tot cazul, mă mângâi cu certitudinea că cineva îşi va aduce aminte — amintire iscată de citatele mele franco-italiene — fie de flirtul lui dintre Vendôme şi Tuileries, fie de dragostea pasionată cu întâlniri pe Lungarno Acciaoli la Florenţa.

I. SEBASTIAN

CRONICA TEATRALĂ

Hoţul.—Ana Karenin.—Adevărul gol, goluţ!

La teatrul Ventura se reprezintă „Hoţul" de Henry Bernstein, piesă în trei acte traduse de d. Radu N. Cioculescu.

Parcă este o tradiţie în teatru: ca piesele să fie prost traduse. Traducătorii, — auzind că dialogurile trebue să fie naturale, — scoboară conversaţia, chiar de salon, la mahalagism şi trivialitate.

D. Cioculescu a reuşit să dea traducerii şi zvelteţă, şi formă literară.

D-na Aura Buzescu

Piesa-i o afacere cu un „hoţ" care nu-i hoţ, ci amorezat de-o femee, adevărata hoaţă. Ea săvârşeşte furtul ca să placă bărbatului prin toalete elegante. Un detectiv „descopere" hoţul în persoana amorezatului, care ia asupră-şi vina spre a-şi salva iubita. O serie de încurcături, un act întreg — exasperant de lung — pentru explicaţia între soţi şi expatriarea acestora, în momentul când trebuia să plece „hoţul", condamnat la exil de tatăl său.

Mobilul furtului — toaletele — nu prea justifică marea simpatie pe care autorul o arată eroinei, şi pe care el vrea cu tot dinadinsul să ne-o insufle... urmărindu-i pas cu pas „embetările".

Totuşi piesa are mici nimicuri, pline de adevăr şi de fineţă — care redate cu talent de d-na Aura Buzescu şi de d-nii I. Manolescu şi G. Vraca au reuşit să impresioneze.

D. Mihai Popescu s'a distins. D. Vasile Lăzărescu a avut siguranţă.

Iar ceiace se remarcă totdeauna la Teatrul Ventura — ansamblul, pus la punct de talentul ager al d-lui Victor I. Popa, a avut unitate de bloc.

* * *

Teatrul Naţional a avut deunăzi un spectacol de mare anvergură: cu decoruri, costume, mult popor pe scenă.

D-na Maria Filotti

S'a reprezentat marea dramă a Anei Karenin. Drama este bine transpusă în piesă — ceiace-i un lucru foarte greu.

Mulţi actori au jucat excelent: de pildă d. Manolescu — care a interpretat rolul soţului, dându-i linie.

Dar protagoniştii: d-na Filotti şi d. Bălţăţeanu, — cu toate calităţile lor (Ana Karenin mai ales a avut un joc de scenă original şi stilizat), — n'au putut să ne mişte, deşi o mamă se despărţea de copil, deşi o amantă trădată se arunca înaintea trenului.

Şi când te gândeşti că sunt oameni în afară de teatru care, — când povestesc o întâmplare trăită de dânşii sau de alţii, ori citită în cărţi, — reuşesc, fără să umble după acest efect, să scoată lacrimi în ochii celor ce-i ascultă...

* * *

O comedie amuzantă la Teatrul Regina Maria: „Adevărul gol, goluţ" (titlul cam prea popular), trei acte de Pierre Veber.

Sunt redate toate încurcăturile de ordin familial, monden sau de afaceri — provocate de un om care, prinzând un pariu, spune 24 de ore numai adevărul.

Toată lumea este încântată să se termine, cât mai repede, coşmarul.

D. V. Maximilian a făcut încă o creaţie strălucitoare de vervă. I-am admirat sobrietatea distinsă, care ştie totuşi să provoace — aproape cu nimic — mari explozii de ilaritate.

Deasemeni foarte bine a fost d. Iancovescu care a trecut dela lăbărţarea de odinioară — la concentrare artistică. Vârsta? I-au venit minţile la cap? Sau ansamblul teatrelor nouă, prin atmosfera lor, apasă asupra tendinţelor sale de şarjă?

O siluetă reuşită — d-na Nora Piacentini

M. SEVASTOS

Chemare

(Fragment)

. . . .

O, vino, steaua mea! S'a stins acum
Şi cea din urmă lampă la fereşti,
Şi nu mai vezi, pe zidul dela drum,
Cum scad şi cresc lungi umbre omeneşti.
In mândru 'mpodobitele balcoane
Şi cea din urmă şoaptă a murit —
Doar somnul, plutitor în nesfârşit,
Imparte râzătoarele-i icoane...

O, vino, vin'! e ceasul de iubit!

Subt uriaşa aripă 'nstelată,
Tot necuprinsul tace fermecat —
Doar de departe vine tremurată
O doină de drumeţ întârziat.
Ascult'o cum descreşte şi cum moare,
Sorbită 'n pacea largă de sub cer:
Sânt grijile ce sboară spre uitare...
Aşa s'or stinge vechile dureri,
La pieptul tău de foc, suspinătoare!

O, vino, vin'! cuib cald de mângâieri!

Nu simţi cât de aproape e iubirea,
Copila mea? N'auzi în jur de tine
Chemări întretăiate de suspine?
De m'ai uitat pe veci, în drumul jelei
O clipă doar alină-mi pătimirea —
Dă la o parte aripa perdelei
Şi-arată-te, în toată strălucirea!
Uimit de luminoasa-ţi arătare,
Să te culeg adânc în ochii mei
Şi coborând pleoapele-arzătoare,
Pe veci să 'nchid icoana ta în ei,
Ş'apoi să mă cufund din nou în noapte...

O, vino, vin', cu stinse, calde şoapte!

P. CERNA

Cronica muzicală

Festivalul Societăţii internaţionale de muzică contemporană la Oxford

Anglia, „ţara fără muzică", — cum a numit-o Oscar A. H. Schmitz, — s'a manifestat contra acestei opinii atât de răspândite, graţie secţiunii britanice dela Societatea internaţională de muzică contemporană, care a fost însărcinată cu organizarea festivalului din anul în curs.

Secţiunea britanică în adevăr n'a neglijat nimic pentru a da auditorilor o idee destul de completă despre principalele perioade ale muzicii engleze. Ea n'a uitat de asemenea să amintească faptul că bucata cea mai veche de muzică polifonică cunoscută, „Canon de vară", a călugărului John of Fersete de Reading, care imită armonia clopotelor, a luat fiinţă între Londra şi Oxford. In două concerte consacrate muzicii vechi engleze (cele mai interesante de altfel din tot programul festivalului), Societatea a revelat pe Orlands Gibbson, unul dintre primii organişti din Westminster Abbey, pe William Byrd care şi-a arătat talentul într'o berceusă delicată, apoi pe Weelkes, Dowland şi Morley ale căror opere sunt tot aşa de vii ca şi cele ale contemporanilor lor mai bine cunoscuţi: A. L. Hassler şi Orlandodi Lasso.

In sfârşit a fost revelat şi marele Henry Purcell, a cărui carieră scurtă (1659—1695) aminteşte cariera de acelaş fel a lui Mozart, maestrul din Salzburg.

După o lungă stagnare, muzica se redeşteaptă în Anglia cu Stanford şi Parii, din care au fost executate câteva opere inspirate de Brahms.

Apoi nu se mai pomenesc în istoria muzicii engleze decât numele lui Sir Edward Elgar, Frederic Delius, Vaugham Williams, Gustav Holst, Granville Bantock şi printre cei tineri Arnold Bax, Arthur Bliss şi Constant Lambert. S'a cântat, între altele, un balet de acesta din urmă, o alegorie sonoră bine aranjată.

Opera care a făcut însă cea mai profundă impresie a fost „Benedictus" pentru soprană, cor şi orchestră de Vaugham Williams, al cărui text e inspirat de o traducere veche engleză a Bibliei.

Printre operele prezentate a fost remarcată „Suita lirică" pentru orchestră mică a rusului Lew Knipper, făcută cu multă fineţe; „Sonatina" pentru flaut şi clarinet a parizianului Jean Cartau.

Baletul grotesc al lui Erwin Schulhoff din Praga a fost foarte interesant.

Dansul după Vit. Nezval, reprezenta ironic influenţa lunei asupra marionetelor umane. A fost admirabil interpretat de şcoala Jacques Dalcroze din Praga.

„Trio pentru coarde" al tânărului polonez Joseph Koffler, a cărei emoţie discretă contrasta favorabil cu vuietul deslănţuit de majoritatea operelor, a fost dintre bucăţile cele mai reuşite.

Tot astfel „Simfonia" pentru orchestră mică a discipolului dela Schönberg, Anton Webern, care a unit într'un chip fericit un temperament poetic cu logica maestrului său.

„Quatorul" pentru coarde al francezului Michel Delannoy a repurtat un mare succes. „Opera aceasta, — a spus d. Henry Prunières, — e plină de muzică; ea are un andante (funebru) care este, după părerea mea, cea mai bună bucată în genul acesta cu care se poate mândri şcoala franceză dela quator-urile lui Debussy şi Ravel.

Opera lui Michel Delannoy are acea emoţiune intimă, acea invenţie melodică brodată pe melodia vechilor cântece populare. Toată opera e caracterizată printr'o vervă curat franţuzească şi o invenţiune ritmică minunată".

„Psalmul 80", energic şi aspru al lui Albert Roussel, şi corul „a capella" de Jean Huré — reprezentau la Festival compoziţia corală franceză.

Muzica simfonică cu trei părţi a polonezului Roman Palister a fost o adevărată revelaţie. Opera aceasta scrisă cu siguranţă şi cu un accent destul de îndrăzneţ, dovedeşte că autorul, tânăr încă, a pornit pe un drum sigur.

Festivalul acesta n'a revelat, fără îndoială, nici o operă capabilă să dea muzicii o orientare revoluţionară sau chiar nouă. El a permis totuşi de a fi auzite lucrări de valoare, de un interes real şi care sunt datorite unor compozitori noi.

Cronica Şahului

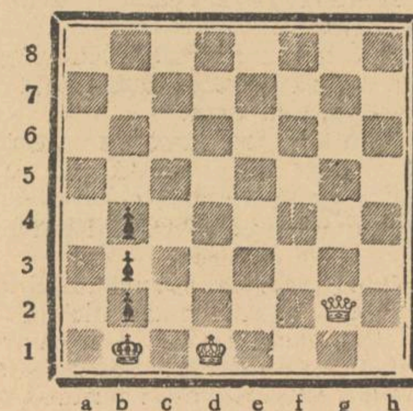
PROBLEMA No. 400

de V. Oniţiu, Sibiu

(«Wiener Schachzeitung» 1931)

Negru:

Rb1, Pb2, b3 şi b4 (4).

Alb:

Ré1, Dg2 (2).

Alb joacă şi face mat în 4 mutări.

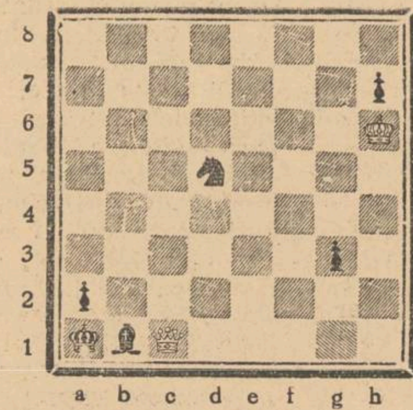
PROBLEMA No. 401

de J. Halumbirek, Viena

(«Wiener Schachzeitung» 1931)

Negru:

Ra1, Cd5, Nb1, Pa2 şi h7 (5).

Alb:

Rh6, Dc1 (2).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 183

Jucată la Bled (Jugoslavia) în concursul internaţional de maeştri în ziua de 23 August 1931.

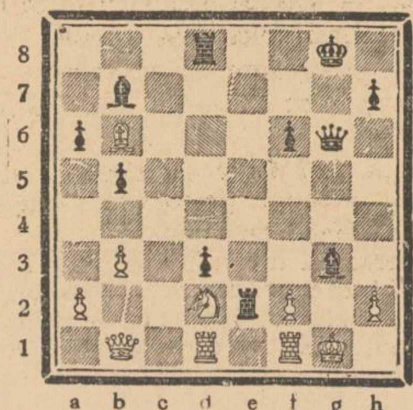
Alb: Nimzovici — Negru: P. Pirc

Deschiderea Zukertort

1. Cg1—f3, Cg8—f6; 2. c2—c4, c7—c6; 3. b2—b3, d7—d5; 4. Nc—b2, é7—é6; 5. Dd1—c2, mutare slabă, deoarece negrul poate eventual deschide linia c şi dama e supusă ameninţărilor adversarului. 5...., Nf8—d6; 6. Cb1—c3, 0—0; 7. é2—é3, a7—a6; o bună mutare pregătitoare. Negrul vrea să joace é5, dar fără această pregătire alb ar continua astfel: c×d, c×d; Cb5! 8. d2—d4, Cb8—d7; 9. Nf1—d3, Dd8—é7; 10. 0—0, Tf8—é8; 11. Ta1—d1, d5×c4; 12. Nd3×c4. mai bine ar fi fost b×c. 12...., b7—b5; 13. Nc4—d3, Ne8—b7; 14. Cc3—é4, şi această mutare e slabă; necesar ar fi fost é4. 14...., Cf6×é4; 15. Nd3×é4, f7—f5; cu această mutare şi cu cea următoare negrul obţine o situaţie superioară. 16. Né4—d3, c6—c5; 17. é3—é4, această deschidere a jocului este cu totul greşită şi duce repede la pierdere. Alb ar fi trebuit să joace Cé5. 17...., c5×d4; 18. Nb2×d4, la C×d4 ar fi urmat: f×é; N×é4, N×h2+; R×h2, Dh4+, etc. cu câştigarea unui pion. 18...., é6—é5; 19. Nd4—b2, Cd7—e5; 20. Cf3—d2, Ta8—d8; 21. é4×f5, é5—é4; 22. f5—f6, spre a împiedeca Dh4, dar partida nu mai poate fi salvată. 22...., g7×f6; 23. Nd3—é2, Cc5—d3; 24. Né2×d3, é4×d3; 25. De2—b1, Dé7—g7; 26. g2—g3, Dg7—g6; 27, Nb2—d4, Té8—é2!; 28. Nd4—b6, Nd5×g3! şi alb abandonează, căci la h×g ar fi urmat Dh5, etc.

Situaţia finală a partidei

Negru: Pirc.

Alb: Nimzovici.

Tânărul maestru jugoslav a condus partida în mod strălucit.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Bibliografie

Cultura poporului No. 4—5—6, România Militară No. 7—8, Curierul Cooperaţiei Române No. 8, Junimea Literară 1—4, Vraja 10—12, Profit şi pierdere No. zi, „Ioan Maiorescu" No. 3, Făclia No. 5, Contimporanul No. 99, Braşovul Literar No. 2—3, Satul No. 9—10.

Cronica Filatelica

GERMANIA. — Cu ocazia expoziţiei internaţionale de higienă din Dresda, a fost emis un timbru de binefacere 8 pf+4 pf. verde.

Timbrele se vând la ghişeurile poştale din Dresden, München şi Berlin.

JUGOSLAVIA. — După cum era de aşteptat, schimbarea numelui regatului: *Krajevina Srba, Hrvata i Slovenaça*, în noua titulatură oficială *„Jugoslavija"*, a determinat Direcţia Poştelor să schimbe legenda depe timbrele poştale în curs, prin emiterea unei noui serii de timbre.

Semnalăm pentru azi:

1) Apariţia unei serii de 10 timbre de francare şi anume: 25 pa. gris închis, 50 pa. verde galben, 1 D. roş carmin, 3 D. bleu gris, 4 D. portocaliu, 5 D. lilas, 10 D. brun olive, 15 D. brun roşu, 20 D. violet închis, 30 D. lilas-rose.

Toate timbrele sunt cu efigia regelui Alexandru. Profilul mare şi ochelarii bine reliefaţi. Timbrele sunt prevăzute cu noua legendă simplificată: *„Jugoslavija"* în caractere slave şi latine.

2) Apariţia unei serii de 5 valori timbre, taxe de plată, tip nou şi cu legenda nouă pomenită mai sus.— Avem deci 50 pa. violet, 1 D. lilas rose, 2 D. albastru, 5 D. galben portocaliu şi 10 D. brun violet.

Ambele serii au fost executate în Imprimeria Statului la Belgrad.

SPANIA. — Timbrele tip *Vaquer* a căror surchargeare am anunţat-o în *Cronica „Adevĕrului Literar"* No. 559 din 1931, şi-a făcut apariţia. — Anunţăm deci valorile puse în circulaţie: 10 C. galben-verde, 40 C. roşu-albastru şi 50 C. albastru-orange. Surcharge-ul, tip *electric*, vertical: *Republica Espanola*. Dantelura 11½ pe 11. — Timbrele sunt foarte prost centrate.

FRANŢA. — Un timbru de francare format mare de 2 Fr. brun roşu îşi face apariţia. — Gravura e datorită lui *A. Delzers* şi e executată după macheta lui *F. Bivel*.

Timbrul reprezintă Arcul de Triumf, în faţa căruia se vede mormântul Eroului necunoscut francez.

UN TIMBRU HUGO. — După cererea fundaţiei „Victor Hugo" prezidată de *Edmond Haraucourt*, şi susţinută de secretarul general al Sorbonei, d. *Maurice Guyot*, Direcţiunea Poştelor franceze a hotărât emiterea unui nou timbru francez cu efigia lui *Victor Hugo*.

Consiliul de Administraţie al fundaţiei — dintre toate compoziţiile elaborate de *Institutul de Gravură* — a ales o *admirabilă* compoziţie, reprezentând efigia lui *„Hugo"* în plină tinereţe, cu elanul şi zborul vertiginos spre nemurire.

Efigia este înconjurată cu imagini discrete din operele marelui maestru: *NOTRE-DAME DE PARIS*, cu Quasimodo şi Esmeralda, QUATRE-VINGT-TREIZE, les MISÉRABLES cu Jean Valjean, Cosette şi umbra lui Javert, *l'Homme qui rit...* atâtea personaje familiare cetitorilor şi admiratorilor lui Hugo.

După criticile filatelice străine, timbrul acesta de *1 Fr.50*, va fi cel mai reuşit şi mai frumos timbru francez.

Fundaţia „Victor Hugo" se poate mândri cu succesul obţinut printr'o insistenţă demnă de imitat.

Dacă nu ne înşelăm şi noi avem o *„Societate a admiratorilor lui Eminescu"?!* Ne-am permite a-i atrage atenţiunea asupra sărbătoririi lui Hugo în filatelie... şi a-i aduce aminte asupra propunerei noastre din cronicele anterioare prin care ceream şi noi un „TIMBRU EMINESCU" şi *al altor glorioase figuri reprezentative ale geniului românesc.*

Ştiri filatelice

Aflăm că în curând apare *„Tribuna Filatelică"* revistă pentru colecţionari de mărci poştale.

ALDO

Poşta cronicei filatelice

Claudia. — Revistă filatelică românească nu avem. Vă recomandăm rubrica noastră filatelică.

Ofiţer, T.-Severin. — Timbrele de serviciu anunţate de noi le găsiţi la oficiile poştale.

Domnişoară filatelistă. — Avem multe reprezentante ale sexului slab... printre colecţionarii de mărci poştale. Nu veţi fi deloc singură.

Socrate. — Pentru schimb, găsiţi adrese în revistele străine (filatelice). Vă recomandăm *l'Echangiste*. Pentru mărci nu puteţi obţine decât mărci „în schimb". Vă recomandăm să colecţionaţi mărci poştale, vindeţi-le... şi pe urmă vă puteţi cumpăra *„aparate fotografice sau... altceva"*.

Franz Bartosch, Târgovişte. — Cetiţi răspunsul de mai sus pentru *„Socrate"* relativ la schimb. Adrese de comercianţi de timbre poştale, regretăm a nu vi le putea indica la poşta cronicei... Pentru a vă servi am predat scrisoarea dv. unui comerciant de mărci pentru colecţiuni.

Curiozităţi

O inovaţie

Cu începere dela 1 Octombrie 1931 poşta germană face în patru oraşe mari experienţa unei inovaţii, menite să folosească mai ales oamenilor de afaceri. Inscriindu-şi numele şi numărul telefonului, abonatul poate cere să i se noteze comunicările sosite în lipsa lui de acasă, sau chiar să i se trimeată la adresa indicată de el. Ii poate chiar pretinde telefonistei să transmită altor persoane din oraş diverse comunicări şi comisioane, într'un cuvânt să-i facă oficiul de secretară, în schimbul unei taxe de 10-50 de pfenigi, (4-20 de lei) de fiecare comision

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

TUDOR MĂINESCU: Surâs...
(Bucureşti, 1931)

Epigrama este astăzi cultivată din ce în ce mai puţin, tot aşa ca şi poezia cu forme fixe (epigrama ea însăş ar putea intra în categoria acestui fel de poezie). Poeţii din vremea noastră nu mai scriu decât foarte rar sonete, balade, rondeluri, madrigaluri, glosse, gazeluri sau pantumuri. Cel din urmă reprezentant al poeziilor cu forme fixe a fost Théodore de Banville. Poezia lui, strălucitoare şi uşoară, plină de rime rare şi de acrobaţii de tot felul, nu mai este citită astăzi aproape de loc. Poezia cu forme fixe a căzut şi ea în desuetudine. Doar sonetul a mai păstrat viaţă şi actualitate (la noi datorită d-lui Mihai Codreanu, care a turnat în forma rigidă şi ingrată a sonetului un material poetic original şi durabil).

Epigrama, ca şi fabula dar într'o mai mică măsură, avea trecere într'o epocă în care adevărul nu putea fi exprimat decât cu prudenţă şi pe ascuns. Fabula a şi dispărut, odată cu epoca modernă, odată cu libertatea presei şi a scrisului. Astăzi nu mai este nevoie să descrii defectele oamenilor slujindu-te de animale. Se poate înjura direct, fără intermediul cutărui sau cutărui patruped.

Epigrama — răutăcioasă prin firea ei — are multă şansă să dureze încă multă vreme. Atacul ei este direct, fără înconjur, scurt şi sigur, lovind fără întârziere. Totuş au fost vremuri când poeţii scriau epigrame cu mai multă plăcere decât astăzi. Aproape toţi clasicii francezi au compus epigrame. Sunt unii — cum e Piron de exemplu — care au rămas numai graţie unei epigrame.

Există în epigramă — aşa cum ne-a fost lăsată de scriitorii francezi din epoca clasică — un manierism şi o afectare care o fac să sune cam falş în epoca noastră. Epigrama reprezintă un spirit care astăzi s'a pierdut aproape cu totul: spiritul unei societăţi elegante şi manierate, plină de artificial şi de zorzoane, aşa cum era societatea bună franceză din secolul al XVIII-lea. Răutatea elegantă şi veninul distins al epigramei nu mai găsesc astăzi amatori. Ne-am obişnuit cu alte răutăţi şi alte veninuri, mai tari şi mai sincere.

Insuşi Boileau, contemporan al epigramii clasice franceze şi teoretician al clasicismului, a avut faţă de epigramă o atitudine destul de rece. Ii face loc în arta lui poetică, dar nu fără să-i dea oarecare lecţii de bună cuviinţă. După ce o defineşte, scurt:

L'épigramme, plus libre, en son tour plus borné,
N'est souvent qu'un bon mot de deux rimes orné,

Boileau atacă cu mult bun simţ goana după cuvântul de spirit, după „la pointe". (Mania de a avea spirit cu orice preţ nu e aşa de nouă!) E foarte probabil că şi pe atunci, ca şi astăzi, epigrama era cultivată şi pentru reputaţia de fineţă şi de spirit subtil care era legată de meseria de epigramist. Mulţi căutau să spună vorbe de spirit şi acolo unde nu trebuia:

Insipides plaisants, bouffons infortunés,
D'un jeu de mots grossier partisans surannés.

Dela Boileau a rămas şi definiţia epigramei bune, a cărei fineţă trebue să fie o fineţă „de gândire şi nu de cuvinte".

Deschidem volumul d-lui Măinescu — făcut în cea mai mare parte din epigrame — sub auspiciile acestei definiţii.

D. Măinescu n'a meditat întotdeauna destul definiţia lui Boileau. A scăpat pe ici pe colo câte-un calambur. N'avea nevoie. Are şi fineţă de gândire, nu numai de cuvinte. S'a lăsat câteodată furat de vraja facilă a calamburului.

D. Măinescu, într'una din epigramele d-sale reuşite, face aluzie la un poet contemporan care s'a căznit atât de mult să-şi scrie versurile încât acestea îşi merită titlul de „Cântece de rob". Mărturisim că această cazna apare în orice epigramă (fie ea a lui Piron sau a d-lui Măinescu). Este vorba de impresia aceea de căutare şi de „voit" de care pomeneam mai sus şi care stă în firea epigramei. Este cel mai greu lucru să fii (sau să pari) spontan în epigramă. D. Măinescu, totuşi, dă dovadă de spontaneitate, de câteva ori.

Amatorilor de răutăţi uşoare şi inofensive le va plăcea acest „surâs"...

Acest surâs, care, în ciuda intenţiilor d-lui Măinescu şi spre cinstea caracterului d-sale, e mai puţin răutăcios decât vrea să pară.

(Ceeace, dealtfel, nu strică cu nimic talentului d-sale real). AL. A. PHILIPPIDE

LEON DAUDET: Fantomes et vivants
Ed. Grasset, Paris

Leon Daudet, unul din stâlpii mişcării realiste din Franţa, e un fel de „enfant terrible". Profesiunea sa principală e pamfletul. Cineva a remarcat, cu drept cuvânt, că pamfletarii cei mai viguroşi sunt oameni de dreapta. Pentru polemică trebue rancună şi obrăznicie. In aceste timpuri de democraţie (în special în Franţa), partidele reacţionare au destule motive de rancună. Iar în ce priveşte impertinenţa, ea vine din morga aristocratică.

Leon Daudet e un meridional — fiul lui Alphonse, — admirator al seninătăţii greco-romane, admiraţie pe care o are comun cu şeful său regalist Ch. Maurras. Ca şi acesta urăşte Revoluţia franceză şi consecinţele ei democratice şi, mai ales, romantismul, pe care-l presupune străin de geniul francez, adică de origine germanică. Inarmat cu aceste câteva credinţe, Leon Daudet înjur. în fiecare zi pe şefii republicani şi pe marii scriitori romantici, y compris Victor Hugo. Admiră în schimb pe toţi catolicii, reacţionarii şi clasicii.

Stare de spirit de polemist, dar nu, fireşte, de critic. Dar pamfletarul politic e dedublat de un adevărat artist. Când vorbeşte despre literatură, şi dacă autorul nu face politică, imparţialitatea sa e, de cele mai multe ori, asigurată. Despre A. Gide, de pildă, — care în semnificaţia sa socială e mai degrabă un om de stânga, — a spus odată că chiar dacă ar atenta la cele mai scumpe tabieturi ale sale, adică dacă i-ar fura papucii de noapte, i-ar mânca dejunul şi ar vorbi bine de democraţie, tot ar trebui să spună că are talent.

Volumul de faţă cuprinde amintiri despre diferiţi scriitori. Se vede acolo afecţiunea şi admiraţia care o are pentru tatăl său, se povestesc împrejurările afacerii Dreyfus, — văzută din optica antidreifusardă, — apariţia lui Drumont şi a cărţii „La France juive", etc. etc. Mişcarea felibrigiului cu Mistral e prezentată interesant. Ed. de Goncourt se bucură de toată simpatia sa. Imparţial sunt descrise câteva saloane şi ironizată figura artificială a lui Robert de Montesquieu, alias Charlus din M. Proust. Maupassant e schiţat în linii judicioase. Evident, pentru E. Zola e sever, ca pentru unul care a luat apărarea lui Dreyfus. Clemenceau reese luminos. Cu toate „parti-pris"-urile sale enervante şi nedrepte cartea e extrem de amuzantă. M. R.

O carte despre un continent dispărut

După o legendă veche, ar fi existat acum multe mii de ani un ţinut Mou, — înghiţit de Oceanul Pacific în urma unui cataclism. Un explorator englez, colonelul *James Cherhourd*, după ce a studiat o viaţă întreagă această problemă, publică acum pentru prima oară materialul adunat. Iniţiat de un mare preot indian în limba *naakal*, considerată de Indieni ca prima limbă a omului, colonelul a aflat din inscripţiile şi tabletele naakal despre existenţa ţării Mou, „leagănul omenirii". La British Museum din Londra a găsit manuscrisele Mayas-ilor, care se slujeau exact de aceleaşi semne ca cele descoperite de el în Egipt şi Birmania. Ţara dispărută era reprezentată şi în aceste manuscrise prin semnele din tabletele indiene. Altă dovadă a existenţei ţinutului Mou a fost găsită de Cherhourd într'o scriere străveche dintr'o mănăstire tibetană. Dela seminţiile care populau odinioară acest ţinut au rămas monumente, cum sunt idolii de piatră de dimensiuni grandioase, ce se văd şi azi pe crestele munţilor din insulele Pascale din oceanul Pacific, — idoli a căror origine a pricinuit până acum multă bătae de cap savanţilor. Pe pereţii unui templu din Yukatan, colonelul a găsit o inscripţie în limba naakal, în care ziditorii templului proslăvesc „ţara dela Soare-apune" de unde veneau. Cherhourd crede că ţara Mou ar fi fost situată în oceanul Pacific în apropiere de Equator şi că se întindea dela insulele Pascale până la insula Figi, pe o lungime de 5000 de mile şi o lăţime de 3000 de mile, având vre-o 60 de milioane de locuitori. Scurt timp înainte de cataclism, o parte din populaţie ar fi emigrat în alte ţinuturi, luând numele de Maya. Migraţiunea ar fi mers pe de o parte spre Apus prin Yukatan, America de Sud, Atlantis, Marea Mediterană, Asia Mică, până la coasta de sud-vest a Mării Negre, de unde i se pierd urmele, şi pe de altă parte spre Răsărit, în America de Sud, unde pe crestele Anzilor se văd şi azi nişte canaluri, despre care geologii cred că au fost săpate pe vremea când regiunea nu era încă muntoasă, ci şeasă, iar mlaştinele Amazonului formau o mare interioară, Marea Amazonă.

Exploratorul ajunge la concluzia că ţara *Mou* a existat în adevăr şi că seminţiile de acolo şi-au răspândit cultura pe *Atlantis*, continent dispărut şi el în chip misterios ca şi Mou.

Cum a prevăzut Jules Verne cariera lui Briand

Aristide Briand a fost în copilărie un asidu vizitator al casei Jules Verne, unde se ducea în fiecare Duminică după teatru. „In cabinetul de lucru al acestui original romancier — povesteşte acum Briand unui ziarist, — pereţii erau acoperiţi de table negre; eroii lui Verne se entuziasmau, trăiau şi mureau pentru teorii geologice, astronomice şi algebrice, iar zămislitorul lor împărtăşea pe deplin entuziasmul eroilor. Pe aceste table, Verne făcea socoteli — fantastice, dar ştiinţificeşte exacte".

Seara, Jules Verne făcea cu băiatul plimbări lungi prin împrejurimile oraşului. In romanul „Doi ani de vacanţă", unul din băeţi este copia fidelă a lui Briand. O ceată de elevi australieni, plecaţi pe un yacht în călătorie, sunt aruncaţi pe o insulă pustie, unde rămân doi ani. Băiatul cel mai bine înzestrat, care are şi talent oratoric, e un francez — Briant — al cărui rival, englezul Doniphan, îi este diametral opus.

Acum, când atâtea proorociri ale lui Verne (submarinul, avionul, filmul vorbitor) s'au realizat, e interesant să vedem cât de timpuriu a recunoscut Verne în copilul Briand însuşirile care mai târziu aveau să facă din bărbatul matur conducătorul masselor. „Doniphan era tipul diametral opus al lui Briant. Până şi înfăţişarea îi era deosebită: era elegant, îngrijit, cel mai distins dintre băeţi. Deştept şi silitor, ţinea să fie totdeauna întâiul. Intreaga lui făptură avea ceva aristocratic şi trăda voinţa neclintită de a cârmui. Briant, însă, era întâiul fără a se fi ostenit câtuşi de puţin. Deşi excepţional de deştept, Briant era mai curând leneş; la unele obiecte i se întâmpla să rămână ultimul. Era curajos, intrepid, dibaciu şi gata de ripostă; nu-i lipsea niciodată răspunsul potrivit. Amabil, bun şi colegial, nu căta la formă; purtarea îi era şi ea fără pretenţii. Cu un cuvânt, Briant era Francez adevărat". Mai fidel portret al lui Aristide Briand nu s'ar putea face nici azi, după 50 de ani.

Băiatul Briant spune în roman: „Nu vreau să impun nimănui legi. Când însă e vorba de binele nostru al tuturor, aşa cum ni se întâmplă acum nu pot îngădui nimănui, ori cât de îndreptăţită i-ar fi ţinta, să se amestece şi să încurce trebile conducătorului". Citind aceste cuvinte, te gândeşti fără voe la discursul rostit de Briand în Cameră în 1910, cu prilejul grevei feroviare: „Când e în joc binele şi existenţa naţiunii, iar legiuirile existente nu-i dau guvernului mijlocul de a rămânea stăpân pe situaţie, trebue să recurgă la ilegalitate, singura măsură justă în asemenea caz".

Curier literar

Reviste de artă. — Cadrul exclusivist al revistelor de artă a suferit, în ultimii ani, o schimbare în senzul unei oglindiri mai ample a vieţii şi deci a unei deschideri de orizonturi mai largi. Revistele n'au pierdut din cauza acestor concesiuni. Dimpotrivă: ele au dobândit o vioiciune mai mare cu cât s'au îndepărtat de sălile reci ale muzeului, adoptând atmosfera caldă a casei în care trăim în fiecare zi.

In acest senz, indiscutabil că în fruntea tuturor revistelor stă „*The Studio*" care nu numai că aduce cele mai multe reproduceri şi cele mai interesante articole de artă dar pentrucă este, în acelaş timp şi un *magasin* de familie din cele mai bune. „The Studio" este o împerechere fericită de revistă de artă şi revistă de familie; nivelul ei cultural şi artistic ar putea servi de model pentru toate celelalte publicaţii analoage.

O altă revistă de artă care dă ospitalitate şi altor chestiuni din domeniul cugetării omeneşti, este „*Formes*" *(Editions des quatres chemins)* ce apare în limbele franceză şi engleză, de 10 ori pe an. Reproducerile după diferitele opere de artă sunt excelente.

Vechea revistă „*Cahiers d'Arts*" nu se mulţumeşte, deasemenea, să fie numai un organ de artă şi de estetică, ci vrea să fie o oglindă a tuturor preocupărilor intelectuale moderne.

Printre revistele care apar în Germania, alegerea este mult mai mare. Deşi toate revistele de artă germane şi-au lărgit cadrul estetic, totuşi nuanţarea este mai pronunţată aici, şi mai clasificată după anumite orientări şi specialităţi.

„*Die lebendige Stadt*", de pildă, — o revistă care apare la fiecare două luni odată, în oraşul Mannheim (Verlag J. Bensheimer) — se ocupă cu estetica oraşului, felul cum tratează chestiunile de artă aplicată — este artă în senzul cel mai bun al cuvântului. „*Die lebendige Stadt*" apare în condiţiuni technice excepţionale.

„*Das Kunstblatt*", de sub conducerea d-lui Paul Westheim, (Editura Reckendorf. Berlin), deşi a intrat în anul al 15-lea, nu prezintă încă nici un fel de pete de rugină. In pictură, plastică, arhitectură şi artă aplicată, revista aceasta află întotdeauna tot ce e mai nou şi tot ce merită să fie pus subt ochii cetitorului. Pentru arta modernă, ar fi, poate, mai exact — modernistă, „Das Kunstblatt" este cea mai bună sursă de informaţii.

O revistă de specialitate care se ocupă cu toate chestiunile ce privesc organizarea muzeelor şi a galeriilor de tablouri este — „*Museum der Gegenwart*". Revista apare trimestrial sub conducerea d-lui Ludwig Justi în editura Ernst Rathenau. Berlin. Deşi revista se ocupă cu muzee, totuşi arta modernă nu-i neglijată. Directorii de muzee, care colaborează la această revistă, expun adesea atitudinea lor faţă de operele moderne de artă.

Din punct de vedere teoretic şi istoric merită o atenţie deosebită revista d-lui Karl Scheffler — „*Kunst und Künstler*" (Ed. Bruno Cassirer. Berlin). — *D.*

Pe marginea poeziilor inginerului Nicolau Alfred

Ca şi Eminescu, Inginerul Nicolau (Alfred) a scris relativ puţin. Spre deosebire însă de Eminescu, Ing. Nicolau (Alfred) este însurat. Cu Valentina. Ni-o spune chiar el, căci cea mai mare parte din bucăţi sunt intitulate „Valentinei mele", unde ea este numită dulce soţie, nevastă scumpă, etc. Putem chiar distinge două categorii de poezii cu Valentina. Cele cu Valentină simplă, şi altele intitulate: „Valentinei mele: fantezie". In versurile cu Valentină simplă poetul spune exact ce gândeşte. De pildă la pag. 98 găsim ca moto:

„25 Noembrie 1930, ora 4 după masă, culcat pe dormeza din laboratorul Valentinei mele la Ghimpaţi Vlaşca (Valentina este farmacistă), las poezia întâia, după 25 ani de tăcere, aşa cum mi-a eşit din minte şi suflet".

Aşa dar autorul, după un scurt moment de ezitare (circa 25 ani), i-a spus Valentinei simplu şi direct sentimentele lui pentru ea.

In schimb, poeziile cu „Valentinei mele: fantezie" sunt cu totul altfel. Acolo poetul vorbeşte de moarte, de tristeţe, de rece mormânt, însfârşit de lucruri care nu-l preocupă decât aşa, cum am zice: *de-o fantezie*. In momentele acelea e sănătos tun şi perfect bine dispus. Dar ca poet, mai are omul şi câte o fantezie.

De altfel cuvântul fantezie mai capătă încă o semnificaţie la dl. Inginer Nicolau Alfred. O semnificaţie anatomică. Intr'adevăr, la pag. 84 cetim:

„Şi dacă tânăr nu mai sunt, Muză,
„Şi nu mai călăresc pe fantezie de copile...

Şi fiindcă a venit vorba de anatomie, trebue să spunem că autorul însuş prezintă interesante particularităţi fizice. De pildă dl. Inginer este prevăzut cu două aripioare dorsale. D-sa este chiar foarte nervos la partea locului; nu dă nimănui voie să pună mâna pe aripioare. La pag. 39, subt titlul „Valentinei mele" avem o poezie unde toate cinci strofele se termină cu cuvintele: „N'atinge aripioarele". De pildă:

Şi ele sunt un dar ceresc
(ele, aripioarele)
Din naştere avute.
Şi în zadar unii cerşesc.
Nimeni a le avea nu poate.
N'atinge aripioarele!

Afară de asta dl. Inginer ne vorbeşte la pag. 109 de un anumit organ pe care d-sa îl întrebuinţează la construit imobile. Poezia se numeşte, bine-înţeles: „Valentin-i mele"; şi autorul spune:

Valentină scumpă, gurişoara-ţi tace
Fii veselioară, vei avea ce vrei.
Azi am *armă tare* şi... cu ea nu zace
Eu prepar cu dânsa tot felul de case.

Ce poate să fie? Ceva asemănător cu macaralele pentru suit sau scoborât personalul? Sau poate ca un aparat Duco? Autorul nu ne spune.

Tot din versurile sale aflăm că mai are şi alte obiceiuri. Astfel într'o poezie la pag. 90 dl. Inginer ne mărturiseşte că idealul vieţii este de a fi urmaşul lui Iisus. Recunoaşte însă că nu e tocmai bine conformat pentru acest rol; căci spune el:

Să fiu urmaşul lui Iisus.
Dar laşitatea-mi ţine ăla *jos*
Să mă ridic de pe pământ nu pot.

Şi dl. Inginer continuă:

Momente sunt, c'arunc din dos
Ce-i zavoră şi răul tot;
Şi-aspect îmi dau de curajos!

(Noi ştiam că tocmai din contra...).

Şi-acum, să lăsăm persoana fizică a poetului şi să ne ocupăm puţin de partea morală. Din versurile dela pag. 25 aflăm:

Eu m'am născut pe malul Prut
Departe!
Şi mama încă n'ar fi vrut!

Aşa dar dintr'o simplă neglijenţă a venit pe lume acel care poartă acelaş talent şi nume ca şi Alfred de Musset. Dar asta nu-i numai opera întâmplării. Căci mama viitorului inginer:

îşi citea poetul în favoare:
Alfrede!
De Musset ştiut-a aceasta oare?
Şi numele-ţi predestinat îmi dete
Poete
Şi am vorbit în versuri pe 'ndelete
Din mica mea copilărie
Mussete!

Dealtfel şi soţia Valentina compune versuri. Mai ales în momentul facerilor. Ne-o spune însuş dl. Inginer vorbind de fetiţele sale:

Şi mama voastră e poetesă
Şi ea versifica când v'a dat *lumină*

Deasemenea, să se observe ce delicat şi modest explică el copiilor că rolul său, în venirea lor pe lume, a fost foarte redus:

Duhul Sfânt îmi fu în casă.
Că v'aţi născut, — Dumnezeirea poartă vina.

Aşa dar răspunderea incumbă exclusiv Duhului Sfânt. Probabil tot aşa s'a întâmplat şi în cazul propriei naşteri a poetului, când „mama încă n'ar fi vrut"; Duhul Sfânt şi poate imaginea defunctului Mussete...

In ceeace priveşte estetica literară a autorului, el este pentru metoda spontaneităţii gen Claudel, şi contra sistemului retuşărilor chinuite gen Valéry. Ni-o spune chiar el în bucata: „Criticelor!" (p. 2):

Cât curge versul, lin, uşor, zeu,
Il scriu fără nevoie
Dar să-l pilesc îmi este greu.
Căci eu lipsesc de voie.
Ş'acum sunt prea grăbit
Să mă opresc, în drum, pentru pilit!

Bine înţeles, poetul a avut de întâmpinat multe piedici din partea societăţii:

Societate, societate,
Eşti plină de falşitate!

Scrie el la pag. 24; iar la pag. 110, în bucata intitulată: „Simpaticului şi gentilului meu tipograf d. Nicolae Stroilă" se plânge de acesta că nu prea îi înţelege pasiunea:

Imi zici că nebunie e în mine
Dorinţa de a tipări.

La care răspunde că e vorba, la el aci, de „necesităţi urgente":

Necesităţi ca şi mată:
In a îmbrăca, şi încălţă,
Eşi afară, a mestecă
Tipăritul pentru mine este încă necessita.

O necesitate care a devenit o a doua natură. Cele mai cotidiene lucruri d. inginer e tentat să le spună în versuri.

De pildă, pag. 46:

Prietenii mei mari sunt cu toţii mititei
Voi începe cu Nina, apoi Mitică, Tudorică şi două
Antoneşti

Sau, în bucata: „Celor trei nepoţi Petrovanu":

Mircea, Nicu şi tu Miron, vă botează!
Şi eu cu Tante Valentina n'avem să fim...

Sau, în bucata: „Cumnatului bun ing. Eugeniu Petrovan şi deosebitei sale soţii":

Veronica şi Eugeniu să ne ierte că nu putem veni
Să le vedem odoarele prin baia sfântă trecute.

Sau, însfârşit poezia intitulată:

„Dragilor mei mici prieteni, Nina şi Costel Cohn, Bucureşti", unde declară pur şi simplu că:

La scris iubirea mea de Cohni mă 'mbie.

(Este părerea autorului; noi personal preferăm paralelipipedele).

Dar oprim aci aceste câteva sumare note. Ele sunt, credem, de ajuns pentru a da o idee despre talentul bardului de la Ghimpaţii-Vlaşca.

S. V. C.

INSEMNĂRI

I. Teodorescu

A murit I. Teodorescu, unul din intemeetorii „Adevĕrului Literar" — acel care cu fapta a ilustrat adevărul că ziaristul trebue nu numai să convingă, dar să și instruiască.

Dela începuturile ei și aproape până astăzi, presa a rămas în România (unde cărțile se citesc atât de puțin: 5000 exemplare, ediția) singurul mijloc de propagare a culturii în popor. Iar prin întreținerea gustului de cetit la absolvenții claselor primare, presa devine un colaborator al școlii.

Prin cultura-i pozitivă, I. Teodorescu a fost totdeauna un partizan al rubricelor științifice din gazete, ca și al tuturor rubricelor care aduceau publicului niște date exacte, o documentare serioasă.

Spiritu-i larg cuprindea și filozofia, și literatura. Era un cărturar complect, pe care îl interesa orice problemă — și știa s'o discute cu o logică strânsă.

In afară de propagarea culturii prin presa zilnică, I. Teodorescu a fost și un întemeetor și spirijinitor de reviste. Nu numai începuturile „Adevĕrului Literar" sunt îmbogățite de articolele cu miez ale lui I. Teodorescu, dar numele său apare în multe reviste.

Ori de câte ori era în discuție vre-o chestie interesantă, el venea cu un articol, bazat pe o documentare temeinică — și dintr'un just punct de vedere.

In aceiași campanie pentru cât mai multă cultură, I. Teodorescu se urca la tribuna tuturor ateneelor din București și din provincie — învățând cu fiecare conferință câte ceva pe auditori. Și lăsa în minți cunoștințe, iar în suflete o caldă iubire pentru adevăr și pentru studiu.

Suntem din altă generație. Poate nu ne potriveam în totul cu dânsul la mentalitate și la gusturi.

Ne unea însă spiritul de familie. Eram din aceiași familie de oameni ai cărții, care căutăm sprijin în bibliotecă — luând de-acolo și avânt.

Preocupările intelectuale îl puneau pe I. Teodorescu, aproape de revista noastră — în redacția căreia, când intra cu articolele, ne aducea un surâs de bunătate paternă. Și nu era parcă numai surâsul lui. Era surâsul acelei generații de intelectuali, care au înființat „Adevĕrul Literar" și care ne-au dat nouă sarcina de a-l duce mai departe.

Prin moartea lui I. Teodorescu — după I. Roman — am pierdut contactul cu generația intemeetorilor.

Și avem un dureros sentiment de singurătate și de înstrăinare.

Un oficiu de plasare

Sezisându-se de un articol al nostru despre dispariția revistelor, „Făclia" din Craiova emite ideia sindicalizării tuturor revistelor provinciale pentru plasarea lor.

Iată propunerea revistei craiovene:

„Toți directorii de reviste provinciale să caute a strânge rândurile, — cari de altfel sunt înfiripate prin obișnuitul schimb, — și să pună baza unei asociațiuni a revistelor, din care să poată face parte numai directorii de reviste. Aceștia să fie obligați a răspândi prin orașele unde locuesc, toate revistele asociate. Bine înțeles, intrând în legătură cu unul din librari, cari își va lua obligațiunea să rezerve în permanență o parte din vitrină pentru expunerea revistelor.

In acest mod se va putea face supravegherea expunerii cum și încasarea rezultată din vânzare.

Incredințați că propunerea este venită la timp, rugăm pe toți d-nii directori de reviste a ne comunica dacă o găsesc nimerită, urmând a porni mână în mână la înfăptuirea acestei unice asociațiuni care va însemna consolidarea revistelor noastre".

Brrr...

Sub titlul „Glas de clopot", revista „Vraja" publică versuri sanguinare:

In primul port cu primele biserici
Ce strălucesc în val de curcubee
Să însemnăm intrarea în altare
Cu picături de sînge de femee.

O, o!...

Versuri filatelice

In revista „Colecționari de mărci poștale" No. 2, găsim o poezie interesantă din care extragem o strofă:

Eu n'am cu cine să cuvânt,
Eu nu am glas să pot să cânt,
Eu nu am liră să'nstrunez,
Nici ochi la care să visez,
Nici gură dulce să sărut, —
De am o marcă sunt avut.

Iată unul care a rezolvat problema amorului.

Atât numai: și mărcile te costă parale...

Avantgardă

Dintr'o revistă de avantgardă:

„Pe pântecul meu parfumat cu ambrozie, între buzunarul în care o femee, în formă de lapte condensat, privește ora și între vaca cea mai slabă a celui de al 7-lea an de foamete și privațiuni, anunț printr'un procedeu ventrilog și ocult sărbătorirea și încununarea succesului meu, asupra mea, asupra civilizației, literaturilor și filozofiilor.

Continuând să fiu butuc, sunt un protest împotriva civilizației, împotriva avortului de orice fel și împotriva clerului proverbial de parazit.

Șapte luni în urmă, fui luat în căsătorie, după tacite insistențe, de o stea de mare sub îngrijirea căreia îmi crescură pustulele unei demențe naturale și logice".

Supunem aceste extrase d-lui prof. dr. C. Parhon, specialist în boli nervoase și mintale.

Pacientul poate fi prins la redacția revistei: Str. Trinității No. 33, București.

Epigramist fără reclamă

Revista „Brașovul Literar" publică duelurile epigramatice ale d-lui Cincinat Pavelescu la diferite nunți, cumetrii, banchete politice, etc.

La o masă, când d. Cincinat Pavelescu nu-l slăbea cu propuneri de transferare la Curtea de Conturi, — d. C. Argetoianu i-a răspuns prin aceste două epigrame:

Când toată viața-ai dat aconturi
Din păr-și azi ești chel papuc,
Cum te-aș putea svârli la Conturi
Când n'am de ce să te apuc?

* * *

Numai un decret la dame
Se rezolvă 'n epigrame,
Tu vrând să te vezi la Curte,
Mă crezi damă și-mi faci curte.

D. Argetoianu este într'adevăr un om serios.

Deși epigramist (în orice caz, tot așa ca și colegii săi cu reclamă din această branșă), — d-sa s'a ocupat de Finanțe.

Pentru țară — poate era mai bine să se fi ținut de literatură... Oricum, cu versurile nu poți strica de cât gustul public... — *M. Sevastos.*

Concertul Vladimir Horovitz

Luni 5 Octombrie are loc concertul pianistului Vladimir Horovitz.

El este cunoscut nu numai ca virtuoz, ci și ca compozitor. Liedurile sale, compozițiile pentru pian și pentru coarde sunt apreciate în toată lumea muzicală.

A terminat conservatorul de tânăr: la 17 ani. A debutat la Harkov. A dat concerte în toată Rusia, având săli pline chiar în perioada de mizerie post-belică.

In 1924 Horovitz a plecat în străinătate, dând la Berlin concerte încununate de succes.

A făcut apoi turnee prin Germania, Olanda, Franța, Spania, Belgia și Anglia. A trecut în urmă în America.

Marii compozitori au în Horovitz un interpret desăvârșșit — și mai ales muzicianii ruși, cu sufletul cărora pianistul s'a identificat pentru todeauna.

Intoarcerea de pe front

Concursul literar instituit de revista noastră pe tema romanului INTOARCEREA DE PE FRONT de Erich Maria Remarque a avut un succes din cele mai strălucite. Ne-au sosit peste o mie de răspunsuri datorite cetitorilor din toate păturile sociale. Comisiunea însărcinată cu lectura acestor răspunsuri și-a început activitatea și credem că, până la sfârșitul acestei luni, concurenții vor putea afla rezultatul.

In acelaș timp, am primit la redacție câteva articole de o deosebită importanță.

Ținând seama că romanul lui Remarque atacă marile probleme ale lumii de după război cu o rară pătrundere psihologică, era firesc ca oamenii noștri de litere să-și spună cuvântul despre această operă și autorul ei. Scriitori dintre cei mai cu vază ne-au trimes părerea lor, analizând romanul INTOARCEREA DE PE FRONT și scoțând în evidență calitățile care i-au adus faima.

Incepând cu numărul de azi, vom publica regulat câte unul din aceste articole semnate de scriitori a căror autoritate e bine stabilită în publicistica noastră literară.

„Reînvierea" lui Anatole France

La Gazetta letteraria, filantropic binevoitoare, prin nu știu ce mijloace taumaturgice și alchimiste, dorește, pe două coloane, „reînvierea" lui Anatole France. Despre așa ceva a mai vorbit acum câtva timp și o gazetă franțuzească.

Adică se poate vorbi azi, după șase ani dela moartea trupească a causeurului dela Villa Saïd, despre moartea lui literară? Fiindcă o „reînviere" presupune o moarte. Adevărul e că soarta lui Anatole France este ca a tuturor epicureilor.

Vă mai amintiți câtă zarvă a iscat, în preajma Renașterii, persoana și opera grațiosului Erasm din Rotterdam? Știți că n'a existat om, în veacul lui, să nu bată la poarta din Ferney a lui Voltaire, în fața căreia se strângeau suflete din patru colțuri ale lumii? Dar însăși grădina bătrânului din Samos, eterna grădină a lui Epicur, nu era oare locul de întâlnire al celor mai înțelepte și mai deosebite minți, cu care se fălia Atena?

Azi avem o oarecare jenă să vizităm magazinele vechi ale acestor superbi patroni ai inteligenții și spiritului subțire.

Epicureii vrăjesc cu nimicurile lor pline de grație, cu acele bagatele căptușite de tâlc, cu acele ironii, aluzii și calambururi care fac din viața noastră o morișcă-divertisment pentru dracii infernului. Știți, acele crude zâmbete care ne vorbesc despre nimicul universal, despre „eterna scurgere a lucrurilor" și care constituesc hrană substanțială pentru voluptatea autoflagelării, obicinuită nouă.

Și apoi, vraja risipită cu dărnicie, pare să dispară dintr'odată, iar cei ce ni-au vrăjit, făcând vâlvă în jurul lor, să cadă aproape în desuetudine. Apariția unui epicureu în istoria culturii unei țări, e clipa ei de luciditate. Trebue să te tragă ceva irezistibil, pe care nu ți-l poți singur lămuri, ca să te poți opri cu atenție și — dupăce vâlva a trecut — la opera unui epicureu.

Dacă nici un epicureu nu se poate plânge că a fost un „neînțeles" și un desconsiderat (epicureii au cunoscut totdeauna, în chiar timpul vieții lor înțelepte, succes și favoruri), singura lor nemulțumire, ar fi că n'au fost pe deplin înțeleși și, din când în când, calomniați. Dar și pentru această ușoară nemulțumire, epicureul are cu anticipație o consolare: că liniștea și timpul vor spulbera calomnia și vor aduce înțelegerea deplină, dupăce lumea îi va uita ca să-i descopere puținii.

Și totdeauna se vor găsi șoareci flămânzi și curioși care să scormone și să desvălue frumusețile eterne de gândire și atitudine ale operii epicuree.

In tot timpul vieții lui Anatole France și imediat după moarte, nu se vorbia și nu se respira decât France. Azi, până și o gazetă italiană cere reînvierea lui. Asta-i semn că Anatole France a trecut de epoca vrăjirii momentane și a faimei repezite de care nu-i el răspunzător. Inseamnă că autorul *Umanei tragedii* se amestecă acum cu eternitatea.

Acum e ceasul când voluptoșii singurătății vor pune pe descoperit ceeace era de mult știut: măreția operei lui France, care n'a murit și n'ai cum s'o învii.

L. S.

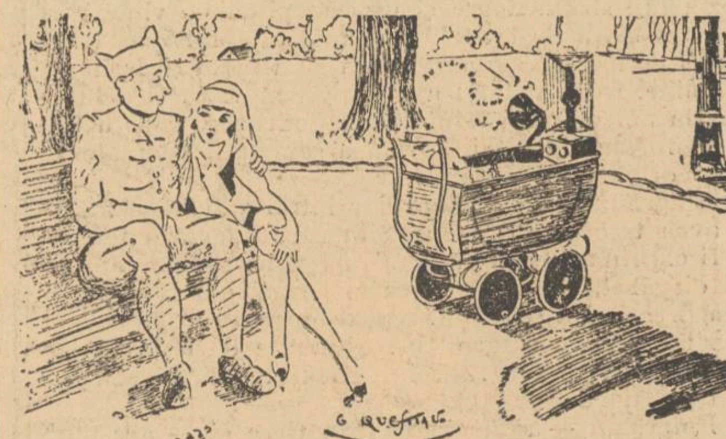
Moartea romancierului Hall Caine

A murit un scriitor englez foarte popular, Hall Caine, ultima verigă între generația de autori actuală și aceea a epocii victoriene. Născut la 1853 ca fiu al unui simplu fierar de pe insula Man, Caine și-a petrecut o bună parte a copilăriei în casa bunicii lui, care-l îndopa cu folklorul local și cu narațiuni din Istoria Sfântă. Intrat la 14 ani ca practicant la un arhitect, el nu avea răbdare să-i copieze schițele, căci demonul lăuntric îl îndemna să scrie versuri și povești. Un demon plin de fantazie complicată, dar totdeauna cuminte, quasi-didactic.

Tânărul colaboră curând la *Liverpool Mercury.* Intrat ca secretar la *Sir Gabriel Rosetti* în ultimul an al vieții poetului, Caine scrise despre dânsul *„Amintiri"*. Se consacră — începând din anul 1885 — exclusiv literaturii; dar primele două romane nu avură succes. Reluând contactul cu insula sa natală, cunoscu în 1887 celebritatea cu *„Judecătorul din Insula Man"*. Din clipa aceea, publicul începu să ia cu asalt operele lui Caine, care se vindeau în zeci de mii de exemplare. Foarte conștiincios, Caine călătorea mult, pentru a putea zugrăvi fidel mediul unde-și situa acțiunea romanului. Vizită astfel Islanda, Marocoul, Italia, revenind de fiecare dată acasă să-și scrie cartea. Temele sunt aproape întotdeauna luate din Biblia care-i încântase copilăria. *„Judecătorul din Insula Man"* este istoria *Fiului Risipitor*. „Sclavul" — aceia a lui *Iacob și Esau*. „Locuitorul din Man" e istoria lui *David* și *Uriah*. Știa ce-i place publicului și-și stiliza personagiile în modul cel mai potrivit. Observa de aproape, însă numai ca să găsească confirmarea imaginei pe care și-o făcuse el și ca să poată explica faptele în sensul voit de dânsul. Avea o idee foarte înaltă despre misiunea lui educatoare și nu și-a coborît niciodată nivelul moral al scrierilor.

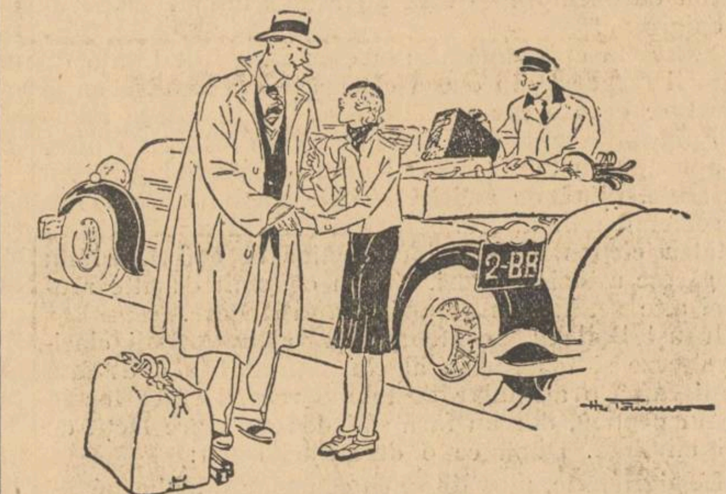
Operele publicate după 1900 nu mai au puterea emotivă a celor dintâi, cu excepția romanului *Fiul risipitor*, apărut în nouă limbi și pus imediat și pe scenă. Caine avea sentimentul melodramei și știa să atingă coardele simțitoare ale marei mulțimi, și în acelaș timp să tragă profit material din scrierile sale. In decursul anilor a câștigat 500.000 de lire sterline. Trimis de guvern în timpul războiului să facă propagandă pentru Aliați, în America, a scris acolo sute de articole, câștigând și porecla *„Knight of the Britsh Empire"*. De câțiva ani se retrăsese în castelul său din insula Man, unde lucra la o carte monumentală *Viața lui Crist*, care — reținută de diverși editori din cele două continente — trebuia să numere 5 milioane de cuvinte în 40 de volume, dar care acum a rămas din nefericire neterminată.

Binefacerile radiofoniei

DOICA. — Acum putem sta în liniște. A început ora copiilor

Sfârșit de vilegiatură

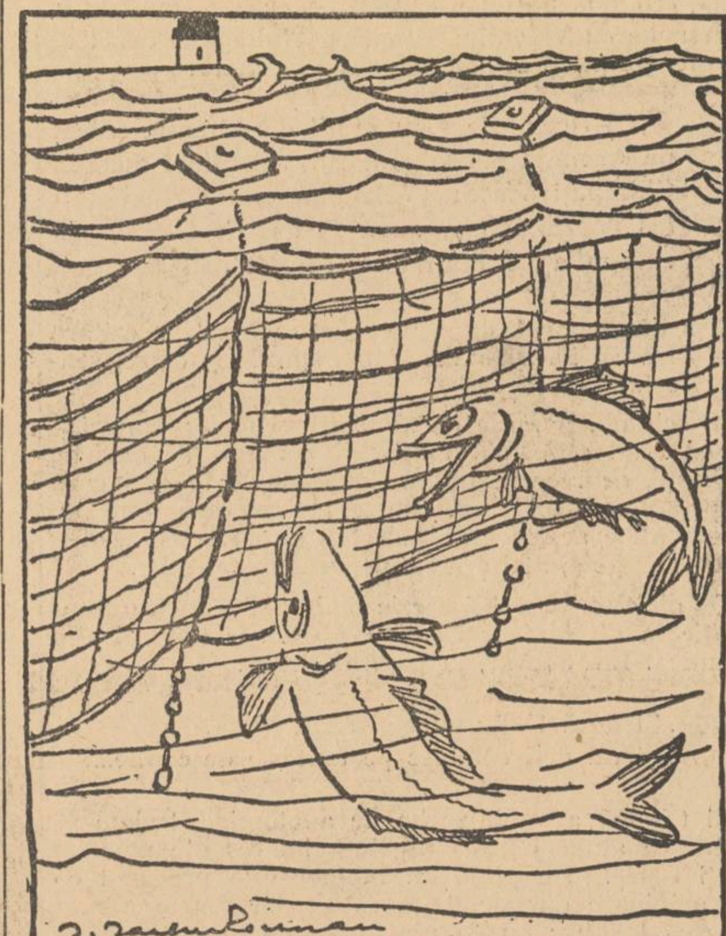
— Ai să-mi scrii?... N'ai să mă uiți?
— Iți jur că nu... Dar, ia spune, cum te chiamă?

Consecvență

— Bine că te văd și pe tine odată cu tolba plină!
— Aș! e cânele...

Incepe pescuitul

PEȘTII. — Bravo!... O să putem juca tenis...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. - SERIA II - a. - No 566

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 11 Octombrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

In memoria lui I. Teodorescu

Tinereţea literară a lui Ion Teodorescu

I

S'a împrăştiat generos în mii, în zeci de mii de articole pline de substanţă şi subordonate unui crez politico-social.

Problemelor de tot felul pe care e constrânsă să le dezbată gazetăria, el li-a fost un mare şi ingenios însufleţitor.

Intrat în scrisul zilnic românesc cu o prodigioasă acumulare de învăţătură, temeinică într'adevăr, şi având drept patrimoniu lingvistic un neistovit capital de zicători şi parabole, — Ion Teodorescu a ştiut să *armonizeze* aceste dobândiri: deoparte ştiinţa căpătată în cetăţile tentaculare; de altă parte, graiul intim al rusticităţii şi cel al cartierului „Moldova" din oraşul cel „cu două naţii" chiar după ce Milcovul încetase de a mai fi delimitare între principate.

Ceea ce-i mai vrednic de remarcat este că pe auditorii „asociaţiilor ştiinţifice de educaţie pozitivă" şi pe cei de la Universităţile libere, s'a priceput să-i pue în contact cu Nemărginirea, fără să întrebuinţeze limbagiul care sperie, ci — în bună parte — *acelaş* vocabular de o limpezime veşnic proaspătă, adăpat (cum zicea el) la „fântâna lui Marin".

A făcut popasuri şi în literatură.

I. Teodorescu

Impresiunile-i din călătorie, publicate în „Adevĕrul literar" din lunile Noembrie şi Decembrie ale anului 1893 şi în care dintre şiruri aşternute cu sentimentul provizoratului, se ivesc totuşi peisagii care au fizionomie (ca, de o pildă, zugrăvirea uniformităţii şesurilor pârlite în care „cu încetul urîtul înlocueşte sila, iar somnul — urîtul");

seria-i de şarje şi butade subt forma de vaste schiţe entomologice, pedagogice şi industriale, scrise în primăvara anului 1895, în revista „Moş Teacă" a lui Tony Bacalbaşa;

amintirile sale din şcoala militară, apărute în acelaş an;

còpiile după natură, din „Adevĕrul ilustrat", — scurte încreionări care, sub vreun condei pretenţios, ar fi devenit surogate de poeme în proză;

nuvelele şi ciclul de „note ale unui mizantrop" care se găsesc în coloanele „Povestei Vorbei" din 1897 şi care au fost continuate în „Pagini literare" din anii 1899-1900, — iar între ele beletristica, încercată de dânsul, în „Adevĕrul de Joi";

digresiunile nostim- rememorative cu prilejul unor discuţii de ordin monetar, tipărite în „Curentul Nou" seria II (1920);

unele pasagii de savuroasă literatură — fie şi politică! ori numai în aparenţă *pur* politică — din studiile mai desvoltate şi mai susţinute date „Vieţii Româneşti" din 1908 şi „Cuvântului liber" din 1919;

iar în anii din urmă (1928-1929) şirul de foiletoane „din lumea umbrelor":

toate acestea alcătuesc mai mult decât o neastâmpărată perindare de fapte (şi pe alocurea şi de tipuri) şi mai mult decât un *interesant* material documentar.

Unei antologii a umorului românesc, ele i-ar oferi sumedenie de fragmente alese; iar o culegere de bună literatură memorialistă ar putea înmănunchia dintr'însele capitole îndeajuns fără să întrebuinţeze, de cât foarte rar, punctele de reticenţă menite suprimării pasagiilor transiţionale sau a celora de umplutură.

Nu numai istoricianul *presei* româneşti; dar şi neînduplecabilul culegător de bună proză din publicaţiile periodice nu va putea să le nesocotească. Şi nu va nesocoti nici din repezile schiţări ale lui Ion Teodorescu, acele chipuri crispant modelate ca într'un coşmar, printre care stărue figura pasagerului meşter sinistru în arta de-a imita flueratul desnădăjduit de oprire şi chemare 'n ajutor al locomotivei, şi care 'şi închee cariera de Imperator Roman în fundul unei fântâni.

Scrisului acestuia deadreptul comunicativ — în care iubirea de oameni se găseşte ca ceva organic (doar polemicele-i cu Antimireanu de la „Floarea-Albastră" dacă distonează întrucâtva prin causticitatea lor, — când ştiut este că Iancu Teodorescu practica *umorul,* nu zeflemeaua!) — scrisului acesta socotim că-i vom putea, printr'o serie de articole, prelungi răsunetul.

BARBU LAZAREANU

Din ghiarele morţii

... într'unul din visele coşmar care mă bântue adesea, m'am văzut chiar cu un picior în acea groapă, trecut deci de pragul Lumii Umbrelor, intrat aproape în împărăţia Nirvanei.

Se făcu atunci că la unul din capetele groapei răsări chipul amicului meu, ieromonahul Dionisie Lungul, directorul „Glasului Monahilor", care se uita ironic la mine.

Strângându-şi rasa la piept, îndesându-şi bine comanacul pe capu-i simpatic, din buzele lui încadrate în barba-i creaţă şi roşcată ieşiră cuvintele:

— A-ha! venişi în fine la locaşul pe care Domnul şi sfânta noastră religie l'a hotărît fiecărui muritor.

Se ştie că părintele Dionisie Lungul e cel mai vajnic susţinător al înmormântării obişnuite şi duşman neîmpăcat al arderii (cremaţiunii).

I-am răspuns şi eu:

— Iubite părinte Dionisie, nu triumfa aşa de repede asupra-mi, pe care mă ştii atât de potrivnic ideilor dumitale, fiindcă nu de bună voia mea mă găsesc în această situaţie şi în acest loc. Sfârşitul meu nu va putea fi în groapa cu întuneric, îngheţată şi cu viermi, ci în cuptorul fierbinte al cremaţiunii, de unde elementele corpului meu să se înalţe de îndată spre sferele înalte, în bătaia soarelui.

La aceste cuvinte, corpul şi figura ieromonahului se prefăcură într'o pată, care apoi se subţie tot mai mult, până ce dispăru în văzduh.

INDEX

11/XI, 1928.

Biata soacră

Un băiat şi o fată se iau din dragoste. Cel puţin aşa credeau ei. Trăiau binişor la început, adică nu se certau, nu se băteau, nu-şi dedeau în cap cu ce apucau, nu se scuipau ca intermezzo, şi nu se înşelau.

Mama băiatului trăia cu tânărul menaj, şi nemulţumiri mari n'avea din partea nici unuia, ba chiar îi dedeau bucăţica cea mai bună şi bani câţi îi trebuiau de cărturăreasă. Când băiatul întârzia puţin la prăvălie soacra'i spunea nurorei nerăbdătoare.

— He hei! fată, fată! Tu îl aştepţi cu ochii pe fereastră şi el cine ştie la ce paceaură îşi pierde vremea şi paralele.

Când era numai cu băiatul măsa îi spunea: — Dragu mamei, tu munceşti toată ziua ca să ţii casa şi nevasta-ta numai cu ochii după ofiţeri umblă. De când te-ai însurat s'au înădit vreo zece pe la poartă.

Şi au urmat plânsete, ocări, bătăi, şi acum afacerea a ajuns înaintea tribunalului.

Mahalaua căinează când pe unul când pe altul, dar cu toţii căinează pe soacră, că n'a avut şi ea parte de linişte la bătrâneţe...

I. TEODORESCU

Din „pădurar", — redactor

...Nici popă în Japonia, nici negustor de stambă în Persia, nici chimist, nici ziarist, — eram pădurar în patria mea, exilat pe nişte dealuri singuratice, în mijlocul pădurilor, pe malul unei ape repezi şi zgomotoase. Nu mai ştiam nici de prieteni, nici de lume. Puteau să se întâmple războaie, revoluţii, să treacă ţara sub stăpâniri străine sau să'şi întindă hotarele peste alte neamuri, că habar n'aş fi avut. Nu citeam nici o gazetă, nici o revistă.

...In afară de afacerile pădurii, mă îndeletniceam în orele libere cu scosul puilor de găină, cercetam oalele cu lapte, mai învârteam câte o omletă în tigae, turnam câte un borş cu smântână sau alte bucate, că pe nădejdea Catrinei — guvernantă şi bucătăreasă — n'aş mai fi eşit din fasole fiartă şi mămăligă vârtoasă.

Şi când stam pe câte o muche de deal, pe iarbă subţire şi moale ca mătasa, cu ochii pierduţi pe cele două imense şesuri care se împreunau la poalele dealului, mi se părea — în mijlocul liniştei adânci — că nu mai sunt de cât eu pe lume.

Şi cum stam privind în zare, îmbătat de mirosuri dulci şi de raze calde, câte un oftat puternic mă sgudui din tălpi până în creştet. Mulţumirea fizică, în momentele acelea, era supremă. Dar mi-era dor de lume, mi-era dor de prieteni, dor de viaţă, de sbucium, cum i-e dor copilului înstrăinat, de mamă, de tată, de casa în care a crescut. Sunt zile pentru orăşean, când ar da tot ce are pentru un pârâu limpede şi repede, pentru o floare, pentru o adiere de vânt în crengile pădurii. Sunt însă zile, pentru orăşanul exilat în păduri, când toate pâraele, toate parfumurile florilor, toate tainicile şoapte ale pădurilor, nu preţuesc cât un trotuar de asfalt, o stradă sgomotoasă, o odae mică şi cu aerul închis, dar unde mesele sunt scaune şi scaunele răzămătoare de picioare, unde cei din năuntru [illegible] discuţia, se aprind, răcnesc unii, la alţii îşi bagă reciproc degetele în ochi pentru a-şi proba că regimul representativ e pe ducă, sau că un minister conservator în imprejurările grele prin care trece orientul, ar fi o primejdie naţională. Şi de pe vârful meu de deal, din iarba moale şi înflorită, visam la representarea minorităţilor, la chestia orientului, la modificarea legii comunale, privind pe lunga vale a Siretului, pe care nu se zărea ţipenie de om. In zadar însă! Eram pădurar şi n'aveam nici o perspectivă de a'mi schimba ocupaţia. Oftam adânc şi plecam după trebile pădurii, mă îngrijeam de viţelul vacii cu lapte, mă miram că puii din ouăle moţatei nu ciocniseră încă, băteam smântâna ca să-mi dreg borşul tri-hebdomadar.

Intr'o dimineaţă, era o Vineri din luna lui Septembrie, — mi-aduc perfect aminte — interviewam pe Neculai, pădurarul meu, asupra preţului coajei de stejar, şi asupra cantităţii de coajă care se poate scoate dintr'o falce de pădure în vârstă de cincisprezece ani.

Neculai se scărpina în cap pentru a-şi aduna ideile iar eu făceam pe colţul mesei socoteli din care reieşia că în cinci ani, pun un milion la bancă. Pentru a mă convinge mai bine, am hotărît să luăm doi oameni, să dăm jos o prăjină de pădure, să curăţăm copacii de coajă şi s'o cântărim. Nici Napoleon înaintea atacului de la Borodino, nici un artist înaintea de ridicarea cortinei, n'au fost mai emoţionaţi de cât eu când am păşit pragul să plec în deslegarea problemei de mai sus care de luni mă chinuia şi acum avea să se deslege. Dar de abia am păşit pragul şi pe şesul care mă despărţea de staţia drumului de fier, care era numai la doi chilometri, văd un hamal de la căile ferate venind călare în galop spre casa mea. Nu ştiu de ce, dar m'am simţit foarte emoţionat. Aveam o idee vagă că hamalul venea la mine şi'mi aducea ceva care mă privea foarte de aproape, ceva care avea să dea un alt curs vieţii mele. Era o telegramă.

O telegramă la pădure, unde nu primeam nici măcar scrisori, o telegramă cu adresa foarte exactă. pentru mine căruia nimeni nu-mi cunoştea adresa!

Am deschis'o repede. Era din Bucureşti de la un prieten bun, pe care nu'l mai văzusem de ani:

„Vino imediat la Bucureşti. Afaceri urgente şi care nu sufăr întârzieri, reclamă prezenţa ta aci".

Am rămas înmărmurit, nedumerit, cu vâjiituri în urechi, cu tremur nervos în tot corpul. N'am putut să mă ţin pe picioare şi am căzut greu pe scaun. Nu'mi puteam închipui ce era, de ce mă chema la Bucureşti.

„Afaceri urgente", vino la Bucureşti", „nu sufer întârziere", „de unde mi-a aflat adresa"? „Ce poate să fie?", iată crâmpeele de frază care se învârteau în creerul meu, fără nici o legătură, toate enigme misterioase cărora nu le puteam da un răspuns, cât de vag.

Am contramandat expediţia în pădure. Coaja de stejar care mă preocupa atâta cu câteva minute mai nainte, era uitată.

Mai aveam două ceasuri până la plecarea trenului. Cum nu era pod peste râu, treceam de obicei cu căruţa sau în spinarea cuiva.

De data asta am dat cu cismele prin apă, nerăbdător să ajung la gară. Un veac până la plecarea trenului, şi în vagon, ce neastâmpăr, ce nerăbdare! Mii de presupuneri îmi treceau prin minte şi pe toate le înlăturam ca imposibile sau ridicole.

Mi-ar fi ruşine să spun la câte m'am gândit, ca să-mi explic primirea telegramei şi cuprinsul ei.

Pe la Buzău ajunsesem într'o stare îngrijitoare. Un tic nervos, nesuferit, îmi strângea şi strâmba necontenit buzele, tâmplele îmi svâcneau, ochii îmi ardeau, degetele mă dureau pe la încheieturi de mult ce strânsesem palmele una în alta sau postavul hainei.

Chiar acum mi-ar fi greu să explic starea în care m'am găsit atunci. O emoţie aşa de mare şi de arzătoare n'am mai avut niciodată în viaţă. Am ajuns. Ca prin minune agitaţia s'a calmat de odată. O oboseală adâncă m'a cuprins. Dimineaţa aş fi dat zece ani din viaţă ca să mi se explice enigma telegramei. Acum, când mă găseam în faţa explicaţiei, mi-era silă, lene, indiferent de a şti. M'am culcat fără să întreb de ce am fost chemat aşa de urgent şi nimeni nu s'a gândit să mi-o spue. A doua zi mi s'a spus.

Nici una din miile mele de presupuneri nu se adeveriră. La toate mă gândeam, dar la cele ce mi se spuseră, ba.

— Uite, îmi zise autorul telegramei, dimpreună cu mai mulţi prieteni ne găsim la *Adevĕrul.*

E vorba să facem din gazeta asta ceva cu totul deosebit în presa română, un ziar model şi modern, o tribună liberă pentru toate ideile de progres, fără să o înregimentăm la nici una.

— !?!?

Nu pricepeam nimic, ce avea de aface telegrama şi cu *Adevĕrul?*

Când m'a văzut că deschid ochii mari şi mă prefac într'un punct de întrebare obstinat, prietenul s'a grăbit să adaoge:

— Vii şi tu cu noi, lucrăm împreună să facem gazeta bună; — de aceea ţi-am telegrafiat.

Am căzut din nori! O mulţime de sentimente şi de idei confuze şi contradictorii au început să-mi întindă sufletul, de par'că era un papuc în gura câinilor. *Pădurea, Catrina, cloşca din pod, vaca şi viţelul, telegrama, Adevĕrul,* toate cuvintele astea se amestecau, se rostogoleau în capul meu, mă făceau să stau cu ochii ţintă în tavan, cu mâinile moi lăsate în jos, incapabil de a articula un cuvânt.

Par'că mă durea şi'mi plăcea.

Am început să îngân că sunt încurcat cu pădurea, că am dat 7 mii de franci, am început să bâlbâi de metri cubi, de vânzarea cu prăjina, de coajă.

Un hohot de râs din partea celor prezenţi.

Nici unul nu vrea să creadă în existenţa pădurii, o tratau ca pe o iluzie, ca pe o fantezie, ca pe flaşneta pe care plănuiam altă dată să-mi expun maimuţa la Teheran.

Am râs şi eu, m'am necăjit, am încercat să demonstrez că pădurea există, dar degeaba. In fond aş fi dorit şi eu ca pădurea să fie o iluzie. Mă tenta mai mult condeiul decât toporul, transformarea socială decât transformarea metrilor cubi în stânjeni şi viceversa.

— Dar bine, oameni buni, am sfârşit prin a zice, cum vreţi voi să mă fac gazetar la Bucureşti, când nu ştiu măcar cine conduce ministerul în ţara românească, ce partid e la putere, dacă Regele Carol mai trăeşte. Sunt un sălbatic, de doi ani n'am mai citit o gazetă, n'am scris un rând.

Alt hohot de râs, mai puternic de cât cel dintâi. Par'că era nevoe să ştiu toate astea! La nevoe mi se va tocmi un profesor care să mă pue la curent.

Şi au urmat discuţii lungi. Am cedat.

După două zile m'am reintors la pădure, mi-am luat adio de la toţi şi de la toate, am aruncat o privire de regret pe culmea dealului cu iarbă moale şi mătăsoasă de unde admiram lunga vale a Siretului.

Peste două săptămâni mă găseam în odaia atât de mult visată şi dorită, în care mesele sunt scaune şi scaunele răzămătoare de picioare.

Sunt redactor la *Adevĕrul.* La masa mea, cu condeiul în mână, ce mi se pare acum greu de un chilogram, mă gândesc la primul articol, care nu vine, nu vrea să vie.

Pierdusem obiceiul de a scrie.

Privesc pe geam în pasagiul Caraghiorghevici.

Doi olteni s'au luat la trântă în faţa a două coşuri cu struguri. O calfă de cizmar şi un căţel creţ îi admiră. Pe rotonda de sticlă cade ploaia într'una.

Mă întorc la hârtie: *A patra putere în stat.*

Acesta a fost primul articol cu care am debutat la *Adevĕrul* şi l'am semnat *Index,* fără să mă gândesc de ce; aşa, din întâmplare, pseudonim determinat de o reminiscenţă obscură şi îndepărtată.

(„Povestea Vorbii" 1897).

I. TEODORESCU

Mihail Zoscenco

Arta superioară

Povestea aceasta este adevărată. S'a petrecut chiar în Astrachan. Mi-a povestit-o un actor diletant:

— Mă întrebi, dacă am fost vre-odată actor? Da, am fost. Am jucat chiar într'un teatru. Am venit în contact cu arta superioară. Dar totul e moft... fără mare importanţă.

Desigur, dacă stai să te gândeşti cu atenţie, are şi arta multe lucruri bune. De pildă, vii pe scenă şi publicul cască ochii la tine. Cunoscuţii, rudele nevestei te privesc, ca şi când ar vrea să-ţi spue: Curaj, Vasia, nu-ţi pierde firea! Tu, la rândul tău, le faci semne discrete, care trebue să însemne: Fiţi liniştiţi, ştim noi ce avem de făcut; suntem doar vechi în meserie! Dacă stai însă să te gândeşti cu mai multă atenţie, îţi dai seama că meseria asta n'are nimic bun în ea. Nu face decât să-ţi mănânce sufletul!

De pildă, într'o zi am jucat piesa: „Cine-i vinovatul?"

Diletantul care juca rolul negustorului, îşi găsise să-i tragă o duşcă chiar înainte de începerea spectacolului. In fierbinţeala jocului, vinul i se urcă nenorocitului atât de tare la cap, încât ne-am dat seama, că nu-şi va putea susţine rolul până la sfârşit. A început parcă într'adins, cum a intrat în scenă, să dea cu picioarele în becurile electrice.

Atunci regisorul Ivan Pavlovici mi se adresează mie: „In actul al doilea nu-l mai putem lăsa să iasă pe scenă. E în stare să ne distrugă toate becurile. Poate c'ai putea să joci tu în locul lui? Publicul e tâmpit şi n'o să observe nimic..."

Zic: „Eu, cetăţene, eu nu pot eşi pe scenă, — imposibil! Nu mă ruga acest lucru! Am mâncat acum două minute doi pepeni"....

Atunci el îmi spune: „Salvează-ne din încurcătură, frăţioare! Măcar pentru un act! Poate că-şi vine în fire până atunci, beţivanul. Ajută-mă la opera de luminare a publicului, pentru care muncesc atât de greu!"

Şi atunci am cedat. Am păşit spre rampă. Cum cerea piesa, am eşit în haină şi pantaloni. Erau ale mele. Imi lipisem numai o barbă falsă. Aşa am apărut în faţa publicului.

Publicul o fi el tâmpit, dar m'a recunoscut imediat.

„Ura", au început să strige; „Vasia joacă! Vasia, nu te intimida!" Atunci le-am spus: „Nu mă las eu intimidat, fraţilor, căci apar în faţa voastră într'un moment foarte critic; artistul nostru e atât de beat, încât nu se poate ţinea pe picioare. Ii vine numaidecât greaţă".

Şi am început să jucăm. Eu eram negustorul. Ţipă, loveşte, dă cu picioarele în hoţi... Deodată simt cum unul din diletanţi îmi vâră mâna în buzunar. Strâng atunci mai tare haina în jurul trupului şi dau să mă îndepărtez puţin de ceilalţi actori.

Reuşesc. Mă strecor printre ei, şi-i ard una zdravănă unuia dintre hoţi.

„Să nu vă apropiaţi de mine, nemernicilor, atât vă spun".

Hoţii, jucând mai departe, se înghesuie din ce în ce mai mult în mine. Imi scot chiar *portevisite*-ul din buzunar şi se pregătesc să-mi ia şi ceasul.

Incep atunci să urlu cu vocea schimbată: „Ajutor, cetăţeni, ăştia mă jefuesc de-abinelea".

Succes! Publicul tâmpit, cum îl ştiţi, e încântat şi mă încurajează cu aplauze şi strigăte: „Bravo, aşa Vasia! Săi şi mai cară-le câţiva ghionţi!"

„Nu ajută fraţilor!"

Mă zmucesc şi-i mai croesc una bună unuia drept în obraz. Observ cum altuia îi curge sânge din nas. Ceilalţi se reped şi mai înfuriaţi la mine.

„Fraţilor, strig eu; dar ce am păcătuit, de trebuie să pătimesc atât?"

Regisorul scoate nasul afară dintre culise: „Bravo, Vasia, îţi joci rolul minunat. Dă-i 'nainte!"

Observ că ţipetele mele nu-mi vor fi de nici un folos. Cu cât strig mai tare, cu atât jocul meu se potriveşte mai bine piesei.

Atunci cad în genunchi.

„Fraţilor, îi implor, Ivan Pavlovici, n'o pot duce mai departe! Lasă cortina! Mi se fură toate economiile din buzunar, până la ultima copeică".

Câţiva artişti mai pricepuţi şi-au dat seama că vorbele mele nu mai ţineau de textul piesei şi au eşit atunci dintre culise.

Sufleur-ul — D-zeu să-l ajute! — a eşit şi el din cuşcă şi s'a adresat publicului: „Cetăţeni, se pare că negustorului nostru i s'au furat într'adevăr banii!"

Atunci au lăsat cortina şi mie mi-au dat să beau un pahar cu apă.

„Dar bine, fraţilor, — spun eu, — regisore Ivan Pavlovici, ce înseamnă asta? In timpul jocului am fost prădat!"

Toţi diletanţii au fost percheziţionaţi. Dar banii nu s'au mai găsit. *Porto-visite*-ul gol zăcea azvârlit între culise. Banii au rămas bun dispăruţi, parcă-i suflase vântul.

Şi mai vorbesc oamenii de artă! Ştiu eu ce înseamnă arta, că doar am jucat şi eu teatru în viaţa mea!...

Trad. de DARIA LUCA

PROBLEMELE DE
ESTETICA
CINEMATOGRAFICĂ
SÎNT EXAMINATE DE CEI MAI CUNOSCUŢI SPECIALIŞTI, IN
REVISTA CINEMA

Caleidoscop intelectual

Vanitatea lui Ludovic al XIV-lea

In jurul lui Ludovic al XIV-lea s'au ţesut o mulţime de legende, unele nu tocmai măgulitoare pentru Regele Soare. Biograful Auguste Vaquerie relatează: „Toată majestatea lui Ludovic al XIV-lea rezida în perucă. El o ştia foarte bine şi de aceea, seara, când îl desbrăcau valeţii, nu-i lăsa să-i scoată şi peruca. Şi-o lua singur, îndărătul unei perdele, şi apoi, prin deschizătura perdelei, o dădea valetului. Nici un muritor nu l-a văzut vreodată pe rege fără perucă".

Biograful Feodor Wehl spune că această istorie i se pare cam... trasă de păr, totuşi nu-i poate contesta o oarecare verosimilitate, fiindcă Ludovic al XIV-lea „punea mare preţ pe forme şi decor. Ştia să se impună oamenilor prin maniere şi atitudini calculate, dar de oamenii superiori, mai greu de orbit, se temea. Pe aceştia căuta să-i câştige prin bani, favoruri şi blândeţe. Astfel şi-a cumpărat el nemurirea, căci toţi protejaţii s'au grăbit să-l proslăvească fără a-i mai cerceta meritele reale".

Critica aceasta, cam unilaterală, a lui Wehl — ne arată că Ludovic al XIV-lea şi-a câştigat admiraţia supuşilor nu atât prin însuşirile lui remarcabile de bărbat de stat şi de om cu vederi largi, cât mai ales prin cunoaşterea slăbiciunilor semenilor săi, de care a ţinut seama până în clipa morţii. Simţindu-şi sfârşitul, el a ordonat orchestrei lui Lully să-i cânte arii vesele. Marchiza de Maintenon l-a suţinut cu greu până la plecarea curtenilor, apoi regele fu desbrăcat şi întins în pat. La vederea marchizei, care plângea cu hohote, cavalerismul şi generozitatea i se trezără din nou şi el îi spuse: „Lasă-mă singur, doamnă; îţi cunosc inima bună şi ştiu cât suferă văzându-mi sfârşitul. Nu va trece mult şi totul va fi gata". O oră după aceia, Regele Soare îşi închise ochii pentru totdeauna.

Un sat de poeţi

In partea de sud a Caucazului, în regiunea Sangesur, există un sat armenesc Hudsorek, unde toţi locuitorii învaţă un singur meşteşug: acela de poet. Toată iarna stau pe la vetre şi fac poezii; de cum se desprimăvărează, îşi iau lăuta şi cutreeră Daghestanul, Georgia şi alte ţinuturi în care au preţ strofele frumos răsunătoare. Aceşti poeţi se numesc *aşuc* (ceeace înseamnă nu numai poet, dar şi îndrăgostit). După obiceiul oriental, îndrăgostitul trebue să fie neapărat poet, iar poet adevărat e numai cel ce cântă iubirile nefericite sau nerealizabile. Indrăgostiţii îşi cumpără poeziile gata, uneori cu preţuri foarte mari. Aşucii sunt de două feluri: meşteşugari şi artişti. Cei din urmă sunt intangibili, ei pot spune chiar domnitorului orice adevăr în faţă şi au voe să cânte cântece obscene în faţa femeilor. Meşteşugarul învaţă regulile complicate ale versificaţiei persane, aşa cum se învaţă o meserie oarecare; artistul n'are nevoie de ucenicie şi nu e neapărat originar din Hudsorek; uneori, el se trage din familii nobile, chiar princiare. Cel ce nu s'a *născut* artist, imploră pe patronul poeţilor, profetul Ilie, să facă minunea de a-l înălţa la rangul de aşuc-artist, minune pe care profetul n'o poate face decât odată pe an, într'un ceas anumit al unei nopţi anumite: noaptea Kadir, din luna Ramazan. Când se întâlnesc doi aşuci, se iau la luptă — nu cu arma, ci cu versul, cântându-şi amândoi cântecele în faţa satului adunat. Invingătorul ales de înţelepţii satului, primeşte o secure cu care-i tae capul învinsului. Astăzi obiceiul a fost părăsit, — din moleşire, zic oamenii, care regretă că poeţii nu mai ştiu să urască şi, din lipsă de încredere în sine, se tem să-şi rişte viaţa. Locuitorii din satul de poeţi îşi cântă şi azi strămoşii care ştiau să urască şi să-şi sacrifice viaţa pe câmpul de onoare al poeziei.

Compatibilitate de caractere

Mrs. Mary Aldon Hopkins din U. S. A. se ocupă de ani îndelungaţi cu studiul compatibilităţii de caractere în căsnicie. In baza experienţelor şi observaţiunilor făcute, ea a întocmit chestionare, în care împarte întrebările în cinci grupe principale. Chestionarul pentru femei cuprinde între altele următoarele întrebări:

— Poţi răbda să ţi se ascundă o taină? — Pui judecata altora mai presus de-a dumitale? — Există oameni străini care ţi se amestecă în viaţă? — Ţi-ai schimbat vreodată vederile în domeniul moral, politic şi religios? — Suferi când prietena dumitale e mai bine îmbrăcată decât dumneata? — Te duci la dentist înainte de a te durea măselele? — Poţi renunţa la o plăcere imediată, ca să atingi un scop mai îndepărtat?

Doamna Hopkins cere răspunsuri monosilabice: *da* şi *nu*, garantând că sfaturile ei în alegerea soţului vor duce, dacă nu la o căsnicie absolut fericită, cel puţin la preîntâmpinarea uneia nenorocite.

O anchetă curioasă printre copii

D. Arturo Marescalchi publică în *Nuova-Antologia* rezultatul unei anchete curioase şi interesante pe care a făcut-o de curând printre copii.

Intrebarea la care copiii trebuiau să răspundă era: *ce ai face dacă ai fi bogat?*

Aceeaşi anchetă a mai întreprins-o d. Marescalchi acuma treizeci şi cinci de ani, şi a întreprins-o printre aceeaşi mici locuitori a trei ţinuturi deosebite, „ca să vadă, spune d-sa, evoluţia în răstimpul unei treimi de veac, în aceleaşi mediuri, a gândirii copiilor".

Cele trei centre studiate, continuă colaboratorul *Nuovei Antologii*, la distanţă de 35 de ani sunt: *Baricella*, ţinut şes, cu caracter exclusiv agricol; *Castelmagiore*, ţinut deluros, cu caracter industrial şi oraşul *Bologna*.

Iată răspunsul unui baricelloz: „Mare plăcere mi-ar face să fiu bogat! M'aş duce să fac băi la mare, aş urma şcoala, aş clădi un palat frumos, m'aş duce la teatru în fiecare sară, mi-aş cumpăra o păpuşe care să vorbească, să închidă şi să deschidă ochii, aş vrea să îngrijesc o grădină cu florile cele mai frumoase şi mai delicate, apoi m'aş duce la Milano şi aş face atâtea lucruri frumoase pe care nu pot să le spun acum. Ah, într'adevăr e aşa de bine să fii bogat!"

Un ucenic din Baricella: „Eu dacă aş fi bogat, n'aş mai munci şi aş merge totdeauna în trăsură. Şi aş mânca bine. Apoi, n'aş bea apă; aş bea vin. Şi aş cumpăra un palat frumos, un cal frumos şi o trăsură. Pe urmă aş mânca numai găini".

La Castelmaggiore, un ţinut mai bogat, orizontul dorinţelor copilăreşti se lărgeşte, spune d. Marescalchi. „Dacă aş fi bogat mi-aş cumpăra un cal, m'aş duce la teatru şi la petreceri, aş face călătorii în oraşe depărtate, aş sta să mă uit cum muncesc ceilalţi oameni, aş sta să scriu toată ziua, aş pune să se clădească palate frumoase".

Toţi copiii vor cai şi palate.

Dacă trecem dela ţară la oraş, la Bologna, dorinţele copiilor devin mai precise, mai amănunţite. Unul care vrea şi el un palat, îl vrea cu opt sau nouă odăi" şi dorind să-şi cumpere trăsură, o visează „trasă de doi cai focoşi", iar „acasă un om frumos în livrea cu beretă cusută în argint".

Un răspuns grandios al unei fete: „Aş vrea să fiu învesmântată în aur. Aş vrea să am trenuri numai pentru mine. Aş vrea să mă mărit cu un conte sau un marchiz. Aş vrea să fiu dama de companie a prinţesei Maria José".

Dar, desigur, cel mai inteligent răspuns a fost acela al fetiţei care, dupăce a înşirat ce lucruri ar dori şi ar face, conchide: „... dar sunt mulţumită şi aşa cum sunt".

După 35 de ani, răspunsurile copiilor suferă într'adevăr o evoluţie. Se vorbeşte despre automobil, motocicletă, aeroplan, trecerea Atlanticului, răsboiul fasciştilor, etc. Şi printre aceste visuri, se mai găseşte şi un răspuns infinit de emoţionant: „Dacă aş fi bogat l'aş duce pe frate-meu să i se facă operaţie, fiindcă s'a născut mut. Aşa o să poată să vorbească".

„Aş vrea să ştiu"

V. HURMUZ-Odobeşti.

Care sunt operele de critică ale scriitorului Stefan Zweig?

Stefan Zweig, care a abordat cele mai variate genuri literare (poezie, nuvelă, teatru) ne-a dat şi câteva admirabile esseuri critice, relative la o serie de personalităţi literare, esseuri care nu îmbracă nici forma rigidă a unor monografii seci, nici nu pot fi încadrate în genul, astăzi foarte la modă, al biografiilor romanţate.

Zweig reuşeşte să redea întreaga atmosferă a unei personalităţi, într'o manieră vie, caldă şi colorată, animată de sensibilitatea larg înţelegătoare a gânditorului profund dublat de poetul subtil.

Cititorii „Adevĕrului Literar" au avut de altfel prilejul să admire aceste calităţi ale scriitorului german în seria de articole asupra lui Casanova, publicate nu de mult în paginile revistei noastre.

Principalele volume de esseuri critice ale lui Stefan Zweig, apărute în limba germană, sunt, în ordinea cronologică:

Verlaine (1905), *Emile Verhaeren* (1910), *Erinnerungen an Emile Verhaeren* (1917), *Drei Meister: Balzac, Dickens, Dostoiewski* (1920), *Marceline Desbordes Valmore* (1920), *Romain Rolland* (1923), *Der Kampf mit den Demon, Holderlin — Kleist — Nietzsche* (1925), *Drei Dichter ihres Lebens — Casanova, Stendhal, Tolstoi.*

Genul esseurilor critice ale lui Ştefan Zweig aminteşte întrucâtva, — prin căldura stilului şi puterea lor sugestivă monografiile lui Romain Rolland asupra lui Michel Angelo, Tolstoi, Beethoven, şi Mahatma Gandhi.

I. GEORGESCU-Loco.

Care sunt aplicaţiile psihanalizei în artă şi literatură?

Psichanaliza reuşeşte să descopere în opera unui artist, manifestările simbolice, deghizate şi inconştiente, ale unor tendinţe afective personale nerealizate.

Acest rezultat este deosebit de preţios pentru critica literară, întrucât îi permite să reconstituie mecanismul psihologic intim al artistului creator şi secretul compoziţiei unei opere literare, plastice sau muzicale. Adesea, procedeul de investigaţie psichanalitică descoperă chiar o întreagă vocaţie artistică la o anumită persoană. In acest scop, se analizează în detaliu orice înclinaţiune, preferinţă sau dorinţă, oricât de vagă, a subiectului, — scormonite în special din noianul amintirilor din copilărie — acordându-se o deosebită atenţie aspiraţiunilor intime, contrariate de viaţă. Aceste din urmă elemente sunt cele mai caracteristice pentru cercetătorii psichanalizei, care consideră opera de artă ca o *compensaţiune a dorinţelor neînfăptuite în realitate.*

De altfel, nu numai geneza producţiei artistice, ci şi aceea a visurilor este interpretată de Freud în acelaş sens: ca o *satisfacere ocolită*, într'o lume imaginară (vis sau artă) a năzuinţelor nerealizate în viaţă şi refulate în întunericul subconştientului.

Pe baza acestui criteriu, s'au publicat o serie întreagă de studii psichanalitice asupra unor scriitori celebri din literatura universală: Lenau, Richard Wagner, Leonardo da Vinci, Shakespeare, Flaubert, Gogol, etc, monografii, care au adus contribuţii şi lumini nouă pentru înţelegerea mai adevărată a acestor personalităţi şi a sensului adevărat al creaţiunilor literare.

Psichanaliza nu se mărgineşte însă aci. Trecând dela analiza creatorului la aceea a publicului, ea încearcă să descopere raţiunea profundă a admiraţiei noastre spontane pentru talent şi geniu în aceiaş tendinţă fundamentală şi aproape instinctivă: *realizarea dorinţelor*. Acest resort, după Freud, se găseşte la baza oricărei creaţiuni omeneşti.

Astfel, miturile şi legendele, forme naive şi primitive de artă, confirmă această afirmaţiune, ele nereprezentând, în definitiv, decât visurile seculare ale omenirii. Geneza lor în cursul tradiţiei, privită în linii mari, aminteşte în mod isbitor pe aceea a visului individual. Regăsim toate procedeele gândirii simbolice, care duc la o exteriorizare a tendinţelor profunde ale spiritului, într'o personificare antropomorfică a realităţii.

In operele moderne, psichanaliza descoperă deasemenea, dedesubtul fantaziilor complicate ale fabulei, aceeaş psichogeneză a tendinţelor afective.

Evident, aceleaşi consideraţiuni şi deci acelaş procedeu de exploraţie se explică şi celorlalte genuri de producţiuni artistice: plastica, muzica, etc.

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Nebuloasele

Cercetând tot mai adânc cerul, astronomii au fost conduşi să găsească nebuloase la fel cu aceea, care se presupune a fi fost la origina sistemului nostru planetar. Huggins, astronom englez, le-a împărţit în două categorii: a) nebuloase cu spectre discontinui, cu dungi strălucitoare specifice gazurilor hidrogen şi nebulium, ceeace arată că sunt masse de gaz luminoase, reprezentând haosul sau materia primitivă, din care încetul cu încetul s'au format lumile. b) A doua categorie sunt nebuloasele spirale cu spectrul continuu şi neguros, ceeace înseamnă că conţin fie particule solide, fie gazuri supuse la mari presiuni, fiindcă numai ele ne dau asemenea spectre. Nebuloasele spirale sunt mici pete vaporoase, formate din două ramuri şi sunt cele mai multe, după stele, dintre corpurile cereşti: aproape *un milion*. Observarea lor este un lucru foarte delicat şi toate speranţele stau în metodele fotografice. Ce sunt aceste nebuloase spirale?

Pare din ce în ce mai mult demonstrat, că aceste nebuloase spirale sunt universuri de stele deosebite şi asemenea căii laptelui sau galaxiei în care ne găsim şi noi. S'a observat că mai toate se găsesc îngrămădite către polii galaxiei şi s'a făcut următorul raţionament:

Dacă sunt puţine nebuloase în planul galaxiei, aceasta se întâmplă pentru că ele sunt exterioare căii laptelui şi foarte departe de ea.

La aceleaşi rezultate a dus şi studiul *novelor*, nişte stele puţin strălucitoare, care deodată îşi măresc strălucirea, ating un maxim şi după aceea se sting. Cu ajutorul fotografiei s'a descoperit în aceste nebuloase, un oarecare număr de nove a căror evoluţie fotometrică şi spectrală s'a arătat la fel cu evoluţia novelor din calea laptelui. Cunoscând *strălucirea lor maximă aparentă* s'au dedus distanţele nebuloaselor spirale din care ele fac parte. S'a constatat astfel că nebuloasele spirale cele mai apropiate sunt la distanţe mai mari de 300.000 (trei sute mii) ani lumină şi au dimensiuni asemănătoare cu calea laptelui. Pe de altă parte examenul spectrului lor arată că aceste nebuloase sunt constituite din stele, fără să se fi reuşit a le distinge sau a le rezolvi. Distanţele acestor corpuri cereşti sunt în mijlociu de o sută ori mai mari ca depărtările grămezilor globulare. Zeci de mii de secole îi trebueşte luminii ca să sosească la noi din aceste îndepărtate universuri. Ca şi stelele, aceste nebuloase nu sunt fixe pe sfera cerească. S'a constatat o iuţeală de 800 km. pe secundă iar sensul acestei mişcări este acela de *îndepărtare de noi*. Cercetarea s'a făcut pe înălţimile munţilor, cu plăci fotografice sensibile, supuse la acţiunea luminii nebuloaselor mai multe zeci de ore. Acest rezultat al îndepărtării lor sprijină ipoteza, care face din ele universuri distincte. Nebuloasa N. G. C. 584 (cinci sute optzeci şi patru) se îndepărtează cu 1800 km (una mie opt sute) pe secundă sau cu 6.500.000 (şase milioane cinci sute mii) km. pe oră ceeace însemnează de 1500 ori mai repede ca proectilul ce iese din cel mai mare tun. Acestea toate sunt constatări mai miraculoase şi mai feerice ca visurile cele mai îndrăzneţe, căci imaginaţia noastră deabia se poate târî pe lângă sublima realitate. Mai mult chiar: după cum din mişcarea proprie a stelelor s'a putut deduce, punctul către care ne duce soarele, cu viteză de 20 (două zeci) km. pe secundă, tot aşa din mişcarea proprie a acestor nebuloase spirale s'a ajuns la concluzia că şi Calea laptelui s'ar deplasa către un punct al cerului situat în direcţia Capricornului cu o iuţeală de 650 (şase sute cinci zeci) km. pe secundă. Ar fi ultimul impuls, de care s'ar resimţi pământul, hotărînd nestatornicia lui în spaţiu, după atâtea alte mişcări datorite altor influenţe.

Evoluţia stelelor

Ce înseamnează viaţa omenirii pe lângă durata existenţii stelelor? Istoria omenirii durează de 50—60 secole; iar vârsta pământului se socoteşte la două miliarde de ani. Cât de lungă vreme este, de când dăinueste cerul cu stele? Din cauză că viaţa omenirii e foarte scurtă în comparaţie cu viaţa stelelor, oamenii n'au avut timpul trebuitor să observe schimbarea aspectului constelaţiilor şi stelelor. De aceea şi-au transmis moştenire ideea, că cerul ar fi neschimbat, stelele fixe şi de acelaş aspect. Cu toate acestea noi ştim că stelele ascultă de legea evoluţiei: se nasc, trăesc şi apoi mor sau se sting. Se ştie că acele oaze de lumină, pe care telescopul le descoperă în pustiul spaţiului şi care se chiamă nebuloase, sunt forme ale materiei primitive, de unde se nasc viitoarele stele, tot aşa după cum soarele nostru s'a născut din nebuloasa ipotetică a lui Laplace. Am văzut că nebuloasele nerezolubile sunt masse de gaze fosforescente, cum e bunăoară frumoasa nebuloasă din constelaţia Orionului. Putem să ne imaginăm mecanismul conceput de Laplace şi modificat de succesorii lui, prin care din nebuloasele primitive au ieşit stelele. Gazele nebuloasei în virtutea atracţiei mutuale s'au condensat către centru, încetul cu încetul. Mişcarea datorită acestei condensări a născut în mod automat căldura din sori. Când densitatea stelei formate a devenit aşa de mare, încât condensarea nu se mai poate face, temperatura sa scade, până când încetând de a emite lumină, sboară nevăzută şi îngheţată în spaţiu, în timp ce alte nebuloase nasc sori noui.

OCTAV HALUNGA

Citiţi azi:
LECTURA No. 348
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
W. HOLZAMER
FEMEIA FURTUNII
Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

Amintiri despre I. Teodorescu

L'am cunoscut din timpul când s'a înapoiat de la studiile din Belgia, în casa lui Dobrogeanu Gherea din gara Ploeşti.

Gherea avea patima prognosticurilor asupra tinerilor ce studiau în străinătate, despre care spunea că vor fi (şi aştepta să şi fie) noui stâlpi ai socialismului din România.

Cu privire la mulţi, pronosticul său a dat greş. S'a adeverit, însă, în ce-l priveşte pe Ion Teodorescu.

Regretatul prieten — ce ne-a părăsit zilele acestea, în plină vigoare sufletească şi intelectuală, — după ce a trecut prin partidul socialist, a rămas, până la moarte, un democrat convins, şi convingător, atât prin scrierile sale, cât şi prin cuvântările ce ţinea la diferite împrejurări.

Prietenia dintre noi amândoi n'a suferit nici cea mai mică eclipsă din momentul de când ne-am cunoscut şi până la încetarea lui din viaţă. Ba mai mult decât atâta. In vremurile — de acum 30-40 de ani — când socialismul era în înfloritoarea lui fază, legăturile între membrii ei nu erau numai convenţionale, ci de frăţie adevărată.

In casa mea erau primiţi nu numai ca coreligionari politici, ci ca fraţi, foarte mulţi din cei care se abăteau în oraşele unde locuiam. Mai ales în timpul vacanţelor mă pomeneam, când cu Grigore Panaitescu, cu d-ra Isabela Andrei, — astăzi scriitoarea Isabela Sadoveanu, etc., care 'şi făceau şi'mi făceau plăcerea de a petrece câte 2-3 săptămâni în mijlocul familiei mele.

Aşa s'a întâmplat, că într'o vară, pe când locuiam la Galaţi şi conduceam administraţia moşiei şi bălţii Brateşul, că mă pomenesc cu Ion Teodorescu. L-am găzduit vre-o două săptămâni, plimbându-l cu trăsura, cu barca şi chiar pe jos toată întinderea acelui mare domeniu, proprietatea statului.

După întoarcerea sa la Bucureşti, Teodorescu a descris în revista „Povestea vorbei" No. 29 din 27 Aprilie 1897, într'o formă literară peripeţiile unui voiaj pe lacul Brateşului.

Trebue să adaug însă, că în acea descriere, dânsul a omis două lucruri şi anume, că afară de ridichea notată de dânsul, am mai avut o bună bucată de *ghiudem* de Botoşani, iar ca băutură, sugeam prin o ţeavă de trestie, apa turbure din baltă sau Prut. Ni s'a întâmplat ca la doi metri în susul apei să găsim cadavrul unui om înecat, de la care apa se scurgea spre locul unde cu câteva minute mai înainte ne potolisem setea.

Acum dau locul articolului din „Povestea vorbei" citat mai sus.

I. NEGREANU

Un grup de prieteni

(DUPĂ O FOTOGRAFIE DIN 1894)

Sus, dela stânga la dreapta: *d-rul C. Vranialici, ION TEODORESCU, d-rul G. Robin, S. Sanielevici, profesor la universitatea din Iaşi, Gr. Panaitescu, editorul „Lumii Nouă", fost primar de Constanţa.* Jos, dela stânga la dreapta: *C. Niculescu-Telega, fost inspector domenial, pictorul St. Popescu şi poetul Ion Păun-Pincio. Toţi aceştia colaborau la ziarul socialist „Munca" de sub direcţia lui Const. Mille. Mai sunt în viaţă: pictorul St. Popescu, profesorul Sanielevici şi d. Gr. Panaitescu.*

O inundaţie

...Mi-am amintit că am un prieten bun la Galaţi, că prietenul e mai mare peste lacul Brateş şi mi-am zis: hai să văd cum se prinde peştele în ţara românească, şi să străbat toată regiunea băltoasă care începe cu lacurile de lângă Dunăre şi se sfârşeşte în Dobrogea, la malul Mării-Negre, cu lacul Razim. Ştiam din auzite de viaţa pescarilor, de moravurile lor, de imensa bogăţie produsă de munca neobosită şi grea a oamenilor acestora. Voiam să văd cu ochii mei şi partea asta de ţară aproape necunoscută, şi felul cum zeci de milioane de chilograme de peşte sunt scoase din adâncul apelor.

Şi am pornit la Galaţi...

* * *

— Şi ce te-a adus pe aici? Cu ce gânduri ai venit?

— In momentul de faţă trei dorinţe am, dar numai pe două ai să mi le poţi îndeplini, i-am răspuns.

— Şi care-s?

— Intâi să-mi dai un borş rusesc, dar un adevărat borş rusesc făcut de ruşi, preparat şi servit pe malul apei; al doilea să mă duci pe Brateş să văd cum se prinde peştele în cantităţi mari, şi al treilea... asta nu ţi-o mai pretind că nu se poate.

— Zi, de, poate că da.

— Imposibil. De când am învăţat vechiul Testament o doresc şi nu se poate.... Aş vrea să mănânc mană de care au mâncat ovreii în pustiurile Arabiei.

După ce am convenit împreună, fără multă greutate, că pot să-mi iau nădejdea de la aşa ceva, am hotărît să mergem pe Brateş chiar a doua zi.

E ora şapte dimineaţa, luna lui Septembrie, căruţa încărcată cu tot felul de zarzavaturi necesare borşului de peşte, plus pâine caldă care miroase de te îmbată, vin roş, pelin vechiu, vacanţă, tinereţe, perspectivă de-a vedea ceva cu totul nou! — Eram emoţie din cap pân 'n picioare. Imi simţeam tot trupul numai argint viu.

Iată-ne pe malul Brateşului. Toată câmpia din marginea oraşului era acoperită de apă care făcea una cu lacul. Brateşul părea o adevărată mare, plin de valuri, acoperit uşor de o ceaţă care-ţi dădea iluzia că apa cuprinde tot orizontul, la infinit.

Niciodată nu veniseră apele aşa de mari. Lacul inundase o bucată de pământ de două ori mai mare decât dânsul, şi de unde înainte puteai merge cu piciorul până în malul Prutului, acum era nevoe de barcă.

O luntre de pescari ne aştepta la mal. Intr'un minut am fost într'însa, cu toate bunătăţile de comestibile mai sus înşirate. Câteva lovituri de lopeţi, pânza întinsă în bătaia vântului, şi legănaţi alene pe valuri mici, spintecând trestia şi papura care se aplecau graţios până în faţa apei, după o oră am ajuns la locul de destinaţie.

Era o cârciumă veche şi mare, la câţi-va paşi de Prut, înconjurată aproape din toate părţile cu apă.

Am tras la cheiu, care se compunea dintr'o scândură şubredă şi alunecoasă ce plutea pe apă, am debarcat prin minuni de echilibristică şi înconjuraţi de pescari ce purtau coşurile cu preţioasele merinde, am pătruns în templul borşului rusesc.

După scurtă vreme, — care mi s'a părut foarte lungă — nori de aburi aromatici eşeau dintr'un castron mare, plin cu faimosul borş.

Tacâmuri de fier, străchini de lut, linguri de lemn boite 'n roş şi cu sfinţi aurii peste boia, — eram departe de Bucureşti şi luxul birturilor lui.

Nu-mi stă în putinţă să descriu deliciul în care m'am proslăvit în faţa castronului. Doi ruşi dintr'un colţ al cârciumei, cârciumarul din dosul tejghelei şi bucătarul din pragul bucătăriei se uitau cu mirare la noi şi nu-şi puteau închipui ce găseam aşa de extraordinar în mâncarea lor cotidiană.

Prima dorinţă era satisfăcută. Pe deplin şi victorios satisfăcută. In viaţa mea nu gustasem ceva mai bun, mai parfumat, mai delicios ca borşul ăsta dintr'o cârciumă pierdută pe malul Prutului, mâncat cu o lingură pe fundul căreia sfântul Simion stâlpnicul eşea treptat la iveală pe măsură ce lichidul aluneca dintr'însa pe gât.

Era prea târziu să mai mergem în ziua aceea în mijlocul Brateşului ca să asistăm la prinderea peştelui. Ne hotărîsem să ne întoarcem la Galaţi când prietenului meu îi dădu prin gând să complice lucrurile în mod neaşteptat.

— Dacă ne-am urca cu o barcă pe Prut până în coada Brateşului, să dormim la Siviţa şi mâine în zori de zi să mergem la pescari?, îmi zise el.

— Cât o să ţie călătoria?

— Patru ceasuri cel mult; acum sunt două ceasuri, la şase ajungem. Sunt locuri nostime de văzut în drum.

— Hai şi la Siviţa.

Am ales luntrea cea mai bună, doi luntraşi din cei mai meşteri, am luat cu noi pe un îngrijitor al moşiei, un ovreiu, şi am plecat voioşi. Eu cel puţin eram încântat peste măsură. Patru ceasuri cu barca pe Prut dealungul Brateşului, prin locuri pe unde rar merg oamenii, — ce departe eram de redacţie, ce cerneală, de hârtie, de scris, de politică.

Timp de o oră nimic remarcabil. Prutul din mal în mal, tulbure, repede, sgomotos. De jur împrejur pustietate, numai papură şi trestie, nici ţipenie de om, nici urmă de sat.

Mergeam greu. Prutul era mare şi luntrea înainta anevoe în contra curentului. De-odată luntraşii lăsară lopeţile, se uitară unul la altul, pe urmă în apă, apoi iar unul la altul.

— Ce este, băeţi, aţi obosit, îi întreabă prietenul meu.

— N'am obosit, cucoane, răspunse cel mai în vârstă dintre luntraşi, scărpinându-se în cap, da creşte Prutul mereu.

— Ei şi?

— Apoi dacă o creşte aşa într'una, n'o să mai putem merge cu lopeţile.

Ne uitarăm spre maluri şi nu le mai zărirăm. Apa trecuse peste ele puţin şi din partea noastră se scurgea încet în Brateş. Pe matcă venea din ce în ce mai repede, mai sgomotoasă, făcând roate mari de tulbureală, ridicându-se în valuri.

Luntraşii au tras la mal, sau mai bine acolo unde trebuia să fie malul. Am stat puţin să ne gândim. Nici nu era vorbă de întors, şi pe fiece minut apa creştea mereu. Un vânt rece şi puternic s'a ridicat fără veste. Apa umflată de dânsul se revărsa acum în torente. Pe ici pe colea se despărţea câte un şuvoiu, un râu nou, care se repezea cu furie spre Brateş, culcând trestia la pământ.

Brateşul, sensibil la cea mai mică adiere începuse să mişte valuri mari. Il auzeam cum vuia şi se bătea de maluri, în dosul perdelei de stufăriş. Era numai la câţiva paşi de noi.

— Al dracului timp, zise prietenul meu cu necaz. Dacă o creşte apa mereu se uneşte Prutul cu Brateşul şi fuge tot peştele din lac. Am făcut degeaba 20 de chilometri de îngrăditură c'o ia apa toată.

Şi după un minut de gândire:

— Deacum nici nu putem să ne mai întoarcem la Galaţi. Trebue cu orice preţ să inspectez îngrăditurile până la Siviţa, să văd ce fac paznicii şi ce măsuri trebuiesc luate dacă apele cresc într'una.

Şi apele creşteau pe Prut, Brateşul urla în dosul stufărişului, ajunsesem că aproape nu ne mai puteam auzi cuvintele de atâta sgomot asurzitor făcut de scurgerea repede a curentului, de sbuciumările valurilor, de foşnetul necontenit şi ascuţit al trestiei bătută de vânt.

Era un spectacol nu tocmai asigurător. Şi o perspectivă din cele mai triste.

Luntraşii şi-au trecut nişte frânghii pe spinare şi au început să ne trimită în susul apei, căutând încet cu piciorul malul alunecos ascuns de apă mai sus de glesne.

La un loc Prutul era una cu Brateşul, nici un mănunchiu de trestie nu-i mai despărţea. Ne găseam în faţa unei imensităţi lichide şi turmentate de vânt. Valurile uriaşe de pe Brateş veneau aproape până la noi, se sdrobeau furioase la picioarele luntraşilor.

Ne ţineam cu mâinele de marginea luntrei, căutând s'o echilibrăm în toate felurile.

Nu mă gândeam la nimic fix, n'aş putea zice că îmi era prea teamă sau că nu mi-era teamă de loc. Peste mintea mea plutea un nor cenuşiu care mă împiedica să-mi dau socoteală exactă de primejdia ce mă înconjura. Mi-amintesc numai că am încercat odată să-mi scot o gheată cu gândul s'o scot şi pe cealaltă şi hainele ca să fiu gata de înotat, dar pe urmă mi-a fost ruşine de cei din jurul meu şi am lăsat gheata în pace.

Nu ştiu cum am scăpat de Brateş, dar m'am pomenit că în stânga nu mai era apa furioasă ci o pădure de sălcii. In marginea pădurii, pe o limbă de pământ inundată, un păzitor sta rezemat într'un ciomag cât dânsul de lung.

— Ce mai veste, Gheorghe? întreabă prietenul meu.

— Apă, cucoane.

— Intră multă?

— Intră avan.

— Altă ceva?

— A trecut la vale un om înecat.

Am plecat înainte. Pe-o altă limbă de pământ erau vre-o patru cruci, făcute din crengi noduroase de salcie legate cu fâşii de coaje.

— Ce sunt astea? întrebaiu.

— Morminte de oameni înecaţi, îmi răspunse ovreiul. Când vin apele mari aduc întotdeauna trupuri înecate. Unele se duc mereu la vale, altele abat la mal şi se agaţă de buturugi. Cine le găseşte le îngroapă pe loc.

— Şi vin multe?

— Nu ştiu câte vin. Tot malul Prutului e plin de cruci.

Mi s'au spus lucruri îngrozitoare. Vin cadavre de cine ştie unde, şi din Basarabia şi din Moldova. Au venit câteodată şi cadavre de soldaţi ruşi, grăniceri pe care apa i-a apucat dormind sau beţi, sau cine ştie cum. S'a întâmplat ca un cadavru îngropat de câteva zile să fie desgropat de-o nouă inundaţie şi mai mare, târît afară din mormântul puţin adânc, dus iarăşi de curent la vale. Unul a fost găsit scos din groapă şi prins de-o cruce care rezista curentului. Apa îl balansa în toate părţile când cu capul la vale, când cu picioarele.

Asemenea istorisiri funebre nu mă umpleau de bucurie. O foame teribilă, sosită după şease ceasuri de înghesuială în fundul bărcii, mi-a dat senzaţia că nu sunt încă sub o cruce de salcie, pe malul Prutului.

Dar ce să mâncăm? Foame le era tuturor, dar de mâncare nu luase nimeni, căci credeam să ajungem la Siviţa după patru ceasuri şi acum am fi fost bucuroşi să ajungem şi după zece.

Ovreiul, mai prevăzător, luase o pâine şi o ridiche neagră. Am împărţit frăţeşte şi am mâncat ridichea. După borşul rusesc asta e cel mai bun fel de bucate pe care l-am mâncat în viaţa mea.Vedeam cu o adevărată disperare cum scade ridichea, şi muşcam bucăţele din ce în ce mai mici ca să dureze plăcerea mai mult.

Apă tulbure, iar apă tulbure, stufăriş, sălcii iar stufăriş. Şi din priveliştea asta sură verde închis, fără nici un relief, cu contururi estompate de umezeală eşea un zgomot indescriptibil. Forfoteală de apă ce curge repede, sgomot îndepărtat de valuri ce se sfarmă, foşnet ascuţit de trestie, foşnet jalnic de salcie, ţipete bizare de păsări necunoscute, unele ca tăcăitul barzei, altele ca o scârţîitură de uşă, altele ca un copil ce plânge în leagăn, toate amestecate laolaltă, confuze, fără început şi fără sfârşit, fără un moment de întrerupere.

Mi se aşternea de la o vreme o pânză pe ochi şi se punea bumbac în urechi. Zăream ceva nedesluşit, un fel de lume fără forme, o aiureală creată de un D-zeu, cu mintea încâlcită. Şi sgomotele astea amestecate de apă ce curge, de apă în valuri, de frunze, de stuf, de pasări de baltă care le auzeam pentru întâia oară păreau sgomote din altă lume.

Ameţisem de atâta apă care trecea mereu şi repede la vale, amorţisem şezând mereu ghemuit în barcă, neavând voe să mişc de teamă să nu ne răsturnăm.

Şi bieţii luntraşi trăgeau mereu cu frânghia, de ceasuri întregi.

Peste apa sură s'au aşternut dungi roşiatece iar printre norii îndepărtaţi s'a deschis o rană mare şi adâncă, cu mărgenile răsfălcite, strâmbe.

...Cu venirea nopţii părea că apa creşte şi mai mult. Toate sgomotele de peste zi deveneau acum fantastice, extra-lumeşti. Pe luciul deabia licărind în umezeala care ne înconjura din toate părţile, obiectele cele mai mici luau proporţii şi forme bizare, sălciile păreau extraordinar de mari şi fioroase ca nişte balauri cu sute de capete.

Incepuse să ne fie frig şi frică şi nici nu ştiam cât drum mai aveam de făcut. La un moment dat pierdusem şi direcţia. Luntraşilor le era teamă să mai înainteze căci nu ştiau de pun piciorul pe mal, în Prut sau pe câmpia inundată.

Nu ştiam ce să facem, simţeam o adevărată groază să ne întrebăm unul pe altul asupra unui mijloc de scăpare. Fiecare din noi simţeam că celălalt n'avea ce să răspundă şi-i era teamă să provoace o explicaţie netedă.

Deodată un sunet foarte cunoscut ne lovi auzul. Se auzia lătratul furios şi îndepărtat al mai multor câini. Nu eram departe de un post de păzitori ai Brateşului. O rază mică a spintecat aerul şi ne-a îmbărbătat pe toţi. Glas de oameni, strigând prelung şi din răsputeri părea că alunecă pe întinderea lichidă.

Peste puţină vreme am ajuns la păzitori şi ne-am scoborît din luntre pe-o bucată de pământ neinundată. Deabia ne târam pe picioare, aşa erau de amorţite.

Acum alt păcat. Ca să ajungem la Siviţa trebuia să trecem luntrea printr'un mic canal în Prut în câmpia inundată de Brateş. In vremea de odinioară se mergea cu piciorul de la acest port şi până în sat. Acum era numai apă.

Unii trăgeau de luntre, noi împingeam, şi haide-haide, încet printr'un noroiu până la genunchi, am împins'o până în apa Brateşului.

De aci am pornit'o prin tufăriş. Când trestia ne dădea în ochi, când crengile ne isbeau peste cap, când ne loveam de trunchiul unei sălcii. Am mers aşa în neştire timp de un ceas cel puţin.

După aceea a eşit luna şi ne-am putut orienta.

Ne învârtisem mereu în loc şi ne-am fi învârtit până în ziuă dacă nu ne scotea luna la liman.

Incepuseră să se vadă luminile din sat. Apa care de obiceiu era la patru chilometri distanţă, venea acum până la marginea satului.

Uitasem şi de foame, şi de frică, şi de frig, şi de oboseală.

Am ajuns în sat la casa proprietăţii la ora unu şi ceva noaptea.

Amorţiţi, plini de noroi, de ghimpi, de apă, dar ajunsesem aproape teferi.

Eu unul am adormit desbrăcându-mă. Mi-amintesc numai că am simţit salteaua groasă de zece metri şi perna în proporţie. Un fel de buimăceală de nedescris mă cuprinsese, şi în câteva secunde, orăşean nedeprins cu atâtea oboseli fizice, am adormit adânc.

E prima noapte din câte-mi amintesc când am dormit fără să visez.

I. TEODORESCU

LUX

Lingeria de mătase naturală şi artificială ţine tot atât de mult ca olanda, dacă este îngrijită cum trebuie cu LUX

Numai în cutii albastre, niciodată deschise.

Tablete

Vai ţie, autorule...

Cine spunea cândva, cu graiul sau în scris, că nu-i mai place nu ştiu care carte, care-i plăcuse până Marţi? El trebuie să fi avut 18 sau 48 de ani, după vârsta motivului aproape formulat. Cine, e destul de indiferent, fenomenul fiind mai interesant decât un discursiv atins de fenomen.

In general, mediocritatea, fie că izbucneşte târziu sau la netimp, se iluzionează de un gen de-a fi pretenţioasă, disproporţionat cu valoarea substanţială. O grămadă de intelecţi sau imberbi exprimă opiniuni şi declasează din hipodromul artistic pe jockeu, călare liniştit pe javra lui de pensulă sau de condei. Aspectul că se întrec, muncindu-se pentru potou, e numai aparent. Pe partea dreaptă a geamului, interioară, nimeni nu dă fuga şi armăsarii purced în tempo de elefant.

Sunt coconaşi căniţi, feţi frumoşi, fete frumoase care şi-au închipuit că atunci când au strâns un manuscris în coperţi, poeţii au crezut a fi făcut o ispravă pentru bronz. Ei s'ar întrece cu veacul şi ar ataca din lănci posterităţile monstruoase, conştienţi şi mândri că dau o luptă şi că o câştigă. Naivitatea vârstelor se scutură toată viaţa de o floare de salcâmi fără maturitate.

Cineva te interpelează cu aşteptarea să te găsească în toate orele şi funcţiunile genial. Săteanul din Costâna pizmuia starea sufletească a Bucureştenilor, care-l văd pe Rege toată vremea, şi nu ştia cum să şi-l imagineze mai aproape de adevăr, ascuţit ca o turlă, bătând în lumini ca o bijuterie, uitându-se'n sus prin creştet. Regele era situat între un fel de cristal şi un fel de soarea soarelui. Când se va întâlni cu Regele, ţăranul va rămâne desamăgit, văzându-l că râde, şi că-i este foame. Trebuie să fii teoretic, extraordinar şi fără păreche. Dacă sameni cu ceva, cu altceva, cu cineva sau tot cu tine, eşti pierdut în opinia domnului care din născare până la momentul cu pricina, a ştiut să facă o singură treabă ca lumea, să bată cu degetele toba în sugătoarea existenţei.

Cu cât se apropie el de nulă, cu atât te voieşte mai cifră şi mai exponent, pentru ca diferenţele să se întoarcă în folosul absenţei numărului întreg.

Din suvenirea unor lecturi de precocitate, cititorul năzuros a căpătat un romantism, care se expectorează verbal, excluziv cu superlativul „cel mai". El te bănuieşte şi pe d-ta de celmaism şi-ţi împrumută păduchii lui cerebrali, cu o amploare în credit şi donaţie impresionantă. Autorul se adapă din marginile cerului şi suge bomboane siderale. Dacă-l vezi ducând la gură o limonadă, s'a isprăvit şi te-ai edificat.

In Elveţia, apărea odată pe săptămână o revistă literară, groasă cât o carte, tipărită mărunt cu o literatură de intensă stupiditate. Scriau în revistă toţi literaţii şcolilor şi profesiunilor, din toate cantoanele federaţiei şi toate celebrităţile locale, într'un cerc de 20 de colegi. Fiecare comună avea prozatorii ei de merit, care au povestit cel puţin odată pe 20 de pagini mohorâte un fapt divers de inteligenţă, hrănită cu rafturi. Revista se găseşte pretutindeni, la profesori, medici, dentişti, în toate librăriile, în toate bibliotecile. La masa de seară, după ce s'a cântat la orgă şi din voci, familia ascultă câteva pagini, citite cu dumnezeiască luare aminte, de mai marele familiei Dubois.

E greu de închipuit ceva mai monoton, mai inexpresiv, mai plat. Cu puţin temperament, te-ai fi mulţumit înebunind, ca pe o insulă de mucava, bălăcind într'un Pacific de cocă. Ţi se părea că nu e adevărat, holbai ochii şi ţi-i strângeai lipiţi şi le dădeai drumul iar. Nu puteai surâde unde s'a surâs şi n'auzeai cum prinde gluma aproximativă, care-i făcuse pe ascultători să se tăvălească de haz. Iar epizodele tixite erau triste infinit: condeiul colaboratorilor nu da scânteie nicidecum şi călimările scoteau un fum gros, de făclie stinsă. Jărăgai esenţialmente moral.

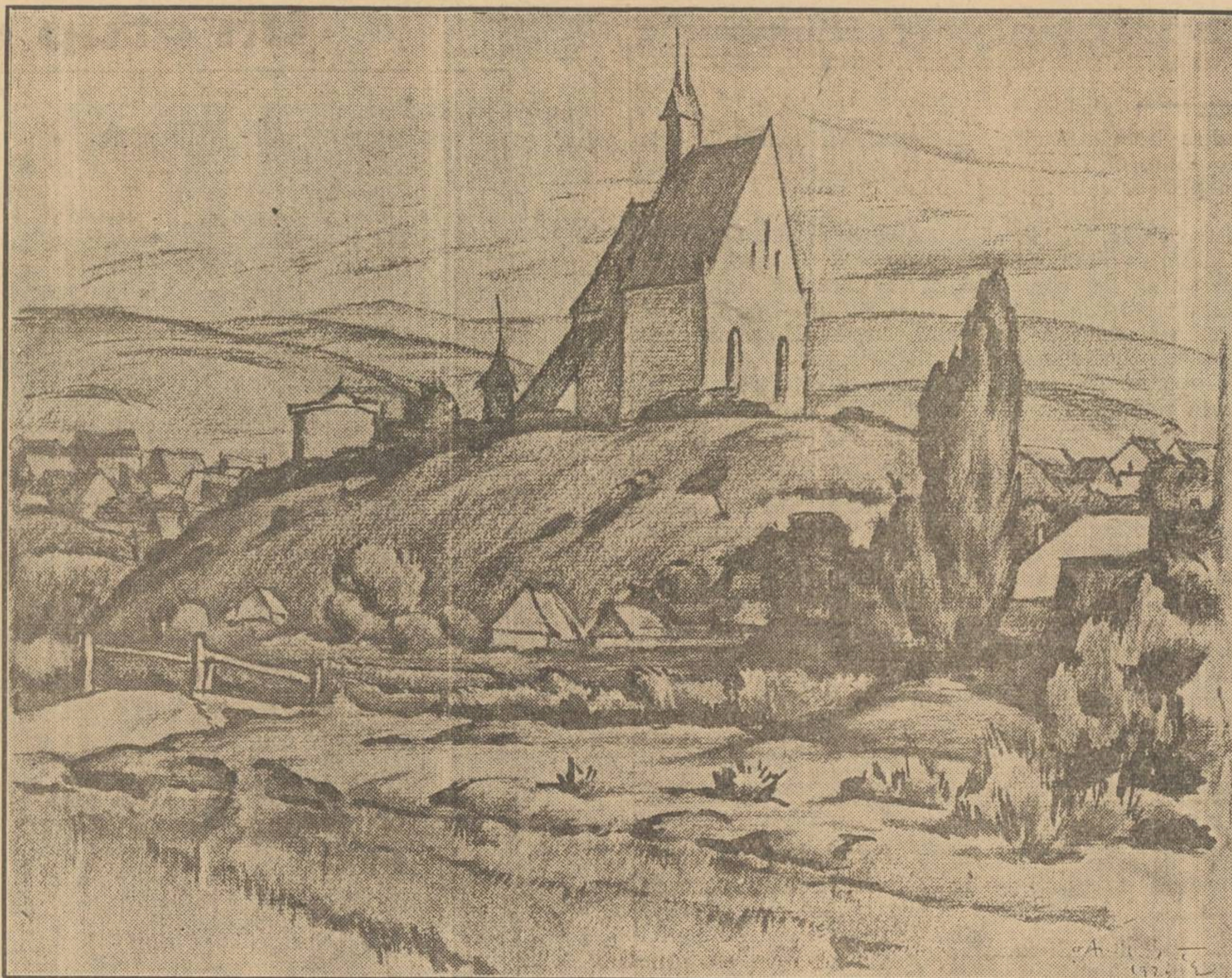
Dar, o sfială intră în dumneata încet: în toată provincia universitară franceză şi germană se repetau aceeaş literatură şi aceeaşi intimidare. In câteva sute de ani, majorităţile cultivate şi prin sânge cult, au atins perfecţia banalului universal. Cu genialităţile dumitale nervoase şi spontane, care făceau vâlvătaie la 16 ani şi mocneau în mocirla uscată a cenuşii la 22, nu puteai rezista în această societate modelată şi uniformă—şi vreai să i te adaptezi cu îndârjire. Jumulindu-l de fulgi pe Georges Ohnet, Jules Lemaître a crezut că ucide o literatură tâmpită. O mie de René Bazin, care-şi compun cărţile cu metodă, strângând şervetul şi învârtindu-l în brăţara lui de metal, s'au iscat din moaştele romancierului defunc. Povestirea lipitoare, frământată brutăreşte şi dospită după reţetă, se impune din partea celor cinci, şase popoare europene, de carte veche. Şi ai vrea să le scrii şi tu, ca ei, sterpe, netede, culante molcom, la ceai, la supă, la vânătoare. Cititorului îi place să-i reproduci inexistenţa lui în capitole şi cărţi — şi are toată dreptatea. Pentru cine scrii dar d-ta? pentru d-ta singur? Nu se cuvine să te măsori pe latura comună cu publicul, cu marele public, cu această dihanie de divinitate?

Un lucru ne-a izbit în relatările agiilor întorşi din muntele Athos şi din Ierusalim — şi ne-a scandalizat la 20 de ani. Marea catedrală, în care se strivesc câteva zile pe an, zecile de mii de călători din orient, nu are în întunericul ei numai tămâie şi icoane, dar şi câteva pisoare şi scaune găurite. Când am gustat marea revistă romandă şi pe colaboratorii ei, între care strălucea Rod, am primit cu sârguinţă şi prezenţa ortodoxului care urinează lângă drept-credinciosul îngenunchiat la crucifix.

Ce bună e — nu este aşa? — târâşa, grăpişa naraţiune placidă, lânoasă, care desface subiectul simplu în iţele lui şi mai simple, şi le urzeşte onest şi insonor într'o dimie literară, caldă întodeauna, chiar dacă aspra ei cusătură mediană te roade la creer. Povestiri incolore, capitole idioate, fraze cleioase, lăsaţi-le să vie la mine, cel însetoşat de grandioasa eternitate a lucrului prost!...

T. ARGHEZI

O. Angheluţă — Desen

Al V-lea Congres Internaţional al criticei dramatice şi muzicale

Critica dramatică şi muzicală, urmând exemplul celorlalte categorii de gazetari şi scriitori, a început încă din 1926 (Congresul pregătitor dela Paris) să studieze posibilitatea întemeerii unei confederaţii internaţionale a criticilor. Lucrările preliminare au fost aduse înaintea Congresului dela Salzburg, în 1927, unde s'a învederat definitiv necesitatea creerii acestei confederaţii, care n'a luat însă fiinţă decât în 1929, în urma Congresului Internaţional din Bucureşti şi Sinaia.

Mulţumită activităţii neobosite a confratelui nostru Stan Golestan, opera schiţată în reuniunile precedente intră în faza realizărilor.

Congresul următor care a avut loc în 1930 la Praga, desăvârşi această operă de organizare prin redactarea statutelor Confederaţiei.

Sarcina Congreselor următoare era acum să găsească mijloacele cele mai practice pentru consolidarea situaţiei criticilor în diferitele ţări participante şi discutarea problemelor profesionale şi de interes general.

Congresul dela Lisabona a făcut primul pas în această direcţie.

A cincia reuniune internaţională a criticilor s'a desfăşurat în Capitala Portugaliei în cadrul unei adevărate sărbători a culturii, în mijlocul unui entuziasm popular aproape neverosimil şi a unor recepţii grandioase. Toată ţara ţinea să ia parte la primirea congresiştilor. N'au lipsit nici tradiţionalele lovituri de tun, nici bătăile cu flori. Nu mai era un congres al criticilor, ci unul al celor cincisprezece naţiuni pe care le reprezentau atâţia fruntaşi de seamă ai intelectualităţii contemporane.

Criticul portughez Antonio Ferro, care s'a ocupat de organizarea Congresului, a izbutit să ofere congresiştilor un popas feeric de „zece zile portugheze" pe care nimeni nu le va putea uita.

Nu ştim ce să relevăm mai întâiu: programul, extraordinar de copios şi de variat, primirea entuziastă ce ni s'a făcut pretutindeni, excursiile atât de preţioase în învăţăminte şi impresii prin această ţară a celor mai pitoreşti şi mai neaşteptate privelişti, atenţiunile oficialităţii, ospeţele îmbelşugate, serbările câmpeneşti, strălucirea costumelor, ritmica originală a dansurilor naţionale, luptele cu tauri (unde toreadorul înfruntă dezarmat bestia în faţă, îi prinde coarnele şi-i îndoaie capul la pământ)... sau grija permanentă a organizatorilor ca fiecare delegat să aibă incontinuu satisfacţii şi surprize...

Sunt lucruri ce trebuesc relatate în amănunt cu toată bogăţia de imagini şi de sentimente care ni le-au prilejuit.

* * *

Congresul dela Lisabona a avut să rezolve o serie de probleme capitale în legătură cu activitatea profesională a criticilor.

S'a discutat astfel, rolul criticei faţă de artele mecanice (radio, disc, film sonor) şi s'a votat o moţiune care exprimă desideratul ca Asociaţiile naţionale să lupte pentru înfiinţarea unei critici serioase a nouilor mijloace de expresie artistică. Critica aceasta ar fi de dorit să fie exercitată de preferinţă de către cronicarii muzicali autorizaţi şi în complectă independenţă faţă de reclama plătită, care face astăzi cu neputinţă un control sincer în aceste domenii.

Congresul a discutat şi admis crearea *cărţii roşii internaţionale,* în baza căreia membrii confederaţiei la curent cu cotizaţiile pot obţine — prin intermediul asociaţiei naţionale respective — intrarea gratuită la spectacole în oricare din ţările care fac parte din Confederaţie.

Un alt deziderat exprimat de Congres a fost şi acela ca în toate comisiunile care se ocupă cu controlul spectacolelor (radio, cinema, reviste, teatru, etc.) oficialitatea să fie obligată a invita totdeauna şi un reprezentant al Asociaţiei Criticilor.

Moţiunile votate de Congres se ocupă apoi de lupta ce trebue să ducă Asociaţiile de critici împotriva deformării, mutilării şi interpretării greşite a textelor muzicale, — arată necesitatea publicării dezbaterilor congreselor internaţionale, — recomandă Asociaţiilor naţionale să caute a obţine în ţările respective avantajele, încurajările oficiale şi legiferate obţinute în Belgia şi România de Asociaţiile de critică din aceste ţări, cărora li se aduc elogii.

Dar Congresul s'a ocupat şi de încurajarea producţiunii dramatice în ţările cu o mai redusă tradiţie de cultură şi a formulat o serie de sugestii asupra mijloacelor de protejare a artei dramatice.

Ţinându-se astfel seamă de faptul că prestigiul criticei depinde în mare măsură de materia pe care o critică şi pe care n'o poate lăsa să se degradeze prin industrialism şi mercantilizare, congresul, invocând responsabilitatea morală ce i se atribue, atrage atenţiunea forurilor competente asupra importanţei problemelor teatrale, arată necesitatea încurajării materiale cât mai largi a iniţiativelor de nivel artistic ridicat, — iar în ceiace priveşte legiferarea cere să nu se socotească de *interes naţional* numai teatrele subvenţionate, ci — într'un sens mai larg — să se socotească drept *naţionale* toate teatrele din aceiaşi ţară, după cum, într'un sens mai simplu şi mai util, întreaga poezie dramatică aparţine spiritului uman.

In sfârşit, Congresul a cercetat posibilităţile aşezării profesiunii de critic pe baze tehnice serioase, înlăturarea diletantismului primejdios şi a criticei ocazionale, care dau loc adesea la confuzii regretabile de valori, punând ignoranţa arogantă în slujba amiciţiilor sau duşmăniilor personale.

A fost foarte greu să se determine un minimum de garanţii de cunoştinţe tehnice pe care trebue să le posedă, de pildă, un critic muzical. S'a luat însă act de înfiinţarea unei şcoale de critică artistică şi muzicală la Fontainebleau şi Congresul recomandă directorilor de ziare să facă apel la Asociaţiile profesionale atunci când vor să angajeze cronicari teatrali, muzicali şi plastici.

Chestiunile dezbătute la al V-lea Congres Internaţional al Criticilor au însă o însemnătate prea mare, atât pentru activitatea artistică, cât şi pentru exercitarea profesiunii de critic, ca să nu revenim special asupra fiecărei probleme în parte.

H. BLAZIAN

Ştiu

Eu ştiu dece nu mă iubeşti...
Şi vinovat eu sunt:
Când trebuia să te înfrunt, —
Cu jenă mă uitam în fundul unei ceşti.
Că uşa nu ştiu s'o deschid,
Iar la plecare — s'o trântesc,
Eu viu discret, timid
Şi plec cu pas funambulesc,
Privirile-mi nu pot să mintă,
Ca pe-o captivă nu te stăpânesc cu ochii ţintă;
Zădarnic mâna îmi întind,
Mijlocul nu-i — ca să-l cuprind...
Tu ochii limpezi ţi-i întuneci,
Ca şarpele în apă — luneci...
Iar părul negru îl ating, îl pierd...
Găsesc în spaţiu un tipar pustiu,
In care ţi-ai mulat, o clipă, trupul viu, —
Şi forma lui în aer o dezmierd.
Cum îţi cerşesc iubire — într'o zi
Şi tu la altă uşă vei cerşi.
Dar el va trece înainte, —
Şi 'n urma lui: o frunte în ţărână,
Un gest uşor de mână
Şi, poate, o aducere aminte...

TRAN

Alături de gând

Zid alb...

Cu ochii înfipţi în el, ca în faţa unei porţi pe care ar fi voit s'o deschidă numai cu gândul, Dana stă nemişcată... Undeva, nevăzut, a scrâşnit fierul, greoi, pe piatră...

Dana tresare ca şi cum s'ar fi ghemuit brusc ceva în ea. Parcă ar fi sgâriat în sufletul ei, zăvorul gândului ce s'a deschis...

Zid negru... Prin împăienjenişul visării ce se destramă, se limpezeşte chipul omului de lângă ea. Il uitase. Doar impresiile confuze pe care i le dădea glasul lui pătrunseseră dincolo de conştiinţă. Gândul lui se lovea, aluneca peste al ei cu scrâşnetul fierului ruginit pe piatră, crispant ca o făşie aspră pe o rană. Trează acum, impresia de neputincioasă svârcolire a nervilor durează cu o cutremurare nevăzută sub piele...

Pe o pernă la picioarele ei, Sandu îşi continuă litania lui de îndrăgostit. „Litanie à Satan", gândeşte ea... ochii îi fug spre oglindă... Dana!... Satan!... Surâde gândului posnaş şi apleacă spre el chipul ei luminat de zâmbet.

Un fulger de bucurie a trecut pe chipul omului de la picioarele ei. Crezuse...

Dana l-a văzut. Faţa i se face din nou aspră, închisă. Se învinue ca de o înşelăciune... Nu... dece să-l înşele? nu-l va iubi niciodată. I-o spusese de zeci de ori, nu-i spusese decât asta... E vina ei că el nu înţelege? Că primeşte ori ce numai să fie câteva clipe lângă ea?

Sandu e lângă ea, aproape... dacă şi-ar pleca puţin capul într'o parte, l-ar rezema pe genunchii ei. Căldura trupului ei tânăr îl ameţeşte. Intinde încet mâna, ca un hoţ şi mângâie marginea rochiei ce se târăşte pe jos. Ar mototoli-o, ar face-o ghem şi şi-ar lipi obrazul de ea... dar nici atâta n'are voe. L-ar goni de tot... Strânge ochii s'o cuprindă în gând. Din gând nu-i poate fugi...

Dana îi simte frământarea. Atâta dor ghemuit o face să se cutremure şi s'o doară. O milă nesfârşită îi urcă în suflet, i se revarsă caldă în tot trupul, îi umple gura de un gust amar... Dacă i-ar lua capul în palme să-l mângâie ca o soră mai mare...? N'ar însemna nimic pentru ea, doar nu-l iubeşte!...

In străfulgerarea gândului îl vede, neînţelegând, fericit totuşi, topindu-se în mâinile ei...

Dana se înfioară parcă ar fi pus mâna pe neaşteptate pe un şarpe. O instinctivă repulsie fizică o crispează... E cu neputinţă... Poate l-ar fi mângâiat pe frunte, ca pe un copil... dar o iubeşte.

Şi el vrea să-l iubească, şi ea... crede că se poate!

Dana are o nouă tresărire de revoltă neputincioasă în faţa absurdului. Se isbeşte de gândul lui ca de un zid. Strânge punmii să-i sfărâme în ei credinţa... Fruntea i se pare grea, încercuită din ce în ce mai strâns... gândurile ei se prăvălesc repezi ca ale unui înecat... El... Celălalt... Cum ar fi putut face din milă gesturile pe care le dăruise din plinul dragostei Celuilalt?

Ghemul gândului s'a rostogolit brusc... omul de lângă ea a dispărut,... n'a mai rămas decât Celălalt, crescând nemăsurat, copleşitor.

Dana duce mâna la inimă... se înăbuşe. Un gol imens s'a căscat în ea... o sfârtecă în adânc. Se înăbuşe ca într'o îmbrăţişare... Amintirile ei, amintirile Celuilalt, se trezesc furtunatec, o fac să se clatine... In gol se prăvale acum un vârtej de viaţă intensă, de o intensitate ce nu ar putea fi niciodată cheltuită. Ca şi Celălalt, viaţa aceasta o striveşte sub o fericire dureroasă... să mori acum, în culme! Să scapi de această viaţă prea vie, ca un şarpe prea viu, ce te înfăşoară şi te striveşte!... Celălalt era viaţa.. dar era şi şarpele... Să mori în îmbrăţişarea lui... Puterea gândului îi încordează fiinţa într'o aşteptare aevea... Deodată...

Sandu tăcuse de mult. Se bucura doar că e lângă ea, simţea că gândul îi e la altul. Trebuia să se facă uitat?... Sau să o răpească gândului? Cu o hotărîre bruscă, îi ia mâna, o sărută de câteva ori şi fuge.

Dana a sărit în picioare, gata să lovească. Mila de adineaori a dispărut; i-a rămas doar un gust dulceag între dinţi, un gust rău, ca după o beţie... Instinctiv îşi şterge mâna pe rochie... parcă i-a umblat un melc pe ea. Ii e scârbă şi-l urăşte! Ah! Cum îl urăşte şi se urăşte şi pe ea. Cu o strâmbătură de desgust se uită în oglindă... îi vine să se sluţească... să se înece... să nu mai fie pentru nimeni... Dar mai e Celălalt... atât de drag! Il poartă în gând şi-i e totuşi dor de el... Se cuprinde singură cu braţele... şi nu ştie unde e! Dorinţele ce se ciocnesc o crispează dureros. Să se întindă la pământ... să se tăvălească gemând ca un copil capricios... să se obosească ca să uite...

Dana s'a trântit pe pat şi plânge cu capul înfundat în perne. Plânge tăcut, ca de un sfârşit. Işi simte sufletul gol şi viaţa ghem! Unde era el? De ce nu era el aci? Darul căzut alături de gând, alături de tot ce doreşte o doare mai tare decât dacă ar fi singură de tot. Dece orice, numai ce-i e drag, nu? Parcă i se rup bucăţele din suflet şi sboară... sboară... se topesc în văzduh... Dincolo de strânsoarea şarpelui, Dana începe să se simtă moale şi uşoară... Trup şi gând se topesc în umbra serii, împăcate de vis... Dana doarme.

ANA DOMINIC

Femeia fatală

O femee fatală este o femee cu complexe sufleteşti nelămurite şi cu dorinţi care oscilează între extremele erotismului ideologic şi fizic.

Tendinţele contrarii ale firii ei, împiedică orice activitate cu obiectiv precis. Deaceia ea este pasivă şi capricioasă în acelaş timp. E un tip nenorocit îndeobşte: victima ei proprie. Substratul cauzal al acestui complex nu este în ultima analiză decât lipsa de luciditate. Tipul femeii fatale este de obârşie nemţească. Idealismul metafizic şi tulbure al rasei germane corupt prin sălăşluirea în viaţa sufletească a unei femei cu oareşcare temperament, oareşcare cultură şi oareşcare idealism sau patetism, poate da naştere acestui tip pe care marea massă a necopţilor şi superficialilor îl găseşte demn de adoraţie.

Femeia fatală este mai ales propria ei victimă. Vibraţiile misterioase ale clar-obscurului care o învăluie, împrumutându-i acel specific interesant şi enigmatic nu sunt decât reflexul problemelor pe care le rumegă, incapabilă de a le elucida.

Aceste probleme provenite în majoritatea cazurilor dintr'un erotism nesatisfăcut şi confuz apasă aproape necontenit asupra ei.

Lipsa de claritate şi cunoaştere de sine determină greşelile ce le face în alegerea felului de viaţă, de care se plânge apoi pozând în victimă a împrejurărilor şi oamenilor care n'au înţeles-o.

Femeia fatală este un amestec de copil şi de om matur. Este produsul unei desvoltări imperfecte, a unei evoluţii împiedicate.

N'are desinteresarea copilului, însă curiozitatea acestuia. Pentru bărbatul care e alesul clipei, manifestă curiozitatea copilului faţă de o jucărie, împerechiată însă cu interese personale mai mult sau mai puţin recunoscute de ea, ce izvorăsc dintr'un egoism străin copilului. Bărbatul pe care tinde să şi-l aservească, trebuie să satisfacă imaginaţia ei copilărească ce se lasă ademenită de efecte quasi-teatrale, pe de altă parte dă în vileag un realism crud şi neiertător, cum îl întâlnim uneori la bătrânii răutăcioşi.

Femeia fatală în vârsta de formaţiune a personalităţii amalgamează în mod absurd elemente de vârstă disparate, care numai în întregul complex psihologic al epocii de viaţă respectivă îşi au raţiunea lor firească.

Puerilitatea cadrează cu frăgezimea şi primitivitatea copilului, interesarea calculată cu o maturitate rece; ambele încadrate într'o imaginaţie de adolescent, dau acel complex inconsistent ca psihic, străveziu ca morală şi incoherent în acţiune, caracteristic pentru femeia fatală.

Pseudo superioritatea

Există un anumit oportunism sufletesc care derivă din toate situaţiile — cele bune şi cele defavorabile — o satisfacţie a propriei persoane, o auto-măgulire şi un sentiment de superioritate ad-hoc.

Astfel de inşi complectează lipsurile de real eroism, de reală valoare prin subtilităţi de gândire anume croite pentru a da personajului un nimb de valoare, originalitate şi putere.

La aceşti oameni există în majoritatea cazurilor un fel de semiconştienţă a unei inferiorităţi, pe care în egoismul lor nativ o refulează, o alungă din sfera sensibilităţii lor. Eul lor cu accente de egoism criard ar suferi şi ar sângera dacă ar trebui să recunoască sau să-şi recunoască făţiş lipsurile şi proporţiile adevărate. Ei au o aproape absolută nevoie de sentimentul superiorităţii lor cel puţin faţă de cei cu care vin în contact şi neavând mijloace suficiente de a-şi realiza şi concretiza superioritatea, recurg — mai ales dacă posedă un anumit grad de deşteptăciune şi rafinament — la te-miri-ce subterfugii, tactici şi subtilităţi artificiale şi încurcate numai şi numai pentru a putea triumfa şi a se îmbăta de triumful lor.

Dar la urma urmei tot ei se trădează. Inclinările lor spre un autoritarism brutal, cruzimea lor, care e în acelaş timp suport indispensabil al manifestărilor lor şi reflex al unei oarecari nemulţumiri tăinuite, îi demască uşor.

Astfel de inşi, atât timp cât sunt tineri şi săraci, dau în vileag un idealism care nu de puţine ori frizează abnegaţia. Ei se prezintă ca adversari ireductibili ai unei lumi otrăvite de minciuni, nedreptăţi şi trai opulent, şi adulmecă cu voluptate tarele morale ale „veşnicilor adversari fireşti ai lor" (zic şi... cred ei).

Reversul medaliei: care ţinută sufletească cadrează oare mai demn cu situaţia lor economică-socială în epoca de viaţă respectivă? Neavând bunuri materiale, deci nimic a pierde, cultivarea bunurilor morale e uşoară, reconfortantă şi... pitorească.

In această epocă a vieţii omul pseudo-superior poate fi un sincer revoltat contra societăţii şi chiar un visător idealist.

Să ne înţelegem. Toate aceste sentimente animă în mod sincer viaţa lui afectivă. Tocmai în aceasta constă oportunismul lui psihic. El are deobicei o inteligenţă vie şi mobilă şi dându-şi perfect seama de valoarea sentimentelor frumoase, e fericit dacă le poate trăi fără sacrificii, procurându-şi iluzia că ele sunt identice firii sale.

Mai târziu, când graţie împrejurărilor utilizate cu succes a intrat în rândurile burghezimii, din combatant pentru bunuri mai ideale, din tribun al nedreptăţiţilor, ajunge un om „mai înţelegător al firii omeneşti, mai iertător" (în primul rând îşi iartă lui să gustă — şi cu câtă voluptate încă — din fructul savuros al bunurilor pământeşti).

Necesitatea de a-şi da dreptate, de a-şi exalta valoarea în toate împrejurările, îl induce să-şi construiască în noua fază o filozofie ad-hoc. Bineînţeles că acei care nu voiesc să admită această conversiune sunt oameni rămaşi în urmă, incapabili de a coprinde firea lui, ce a atins orizonturi mai largi.

Şi mai în urmă, când va fi reuşit să prindă picior pe treptele mai înalte ale ierarhiei sociale şi va face parte din clasa acelor ce au mult însă niciodată destul, va fi un adversar hotărât al reformelor prea radicale sau pripite, un proslăvitor şi susţinător al unei evoluţii înspre progres care avansează cu milimetrul şi, fără îndoială, va ajunge la mântuirea omenirii peste câteva zeci sau sute de mii de ani.

Sunt oameni pentru care tot ce nu face parte din „Eul" lor poartă dela natură pecetea inferiorităţii.

Instinctul lor separă tranşant şi fără multă scrutare „eul" lor de restul lumii. Ei au cultul propriei lor persoane şi pretind pur şi simplu supunere sau respect dela mai toţi acei cu care vin în contact.

Poziţia aparte în care se plasează faţă de lume îi face să fie intransigenţi şi neiertători cu ceilalţi. Ei consideră pretenţiile lor ca un drept al lor firesc, iar încălcarea acestuia nu e sub nici un chip admisă.

Autoritarismul lor egoist, incompatibil cu o mai firească convieţuire cu semenii lor, poate degenera în manifestări quasi-patologice.

Pentru a-şi menţine supremaţia, sunt veşnic neliniştiţi şi frământaţi. Cu timpul devin ca nişte manechine. Egoismul lor exagerat i-a consumat, i-a transformat şi poate că la urma urmelor încetează să mai trăiască propria lor viaţă.

Se mişcă, activează, trăesc exterior ca oamenii vii, dar totul se petrece la ei sub imperiul ideii fixe de care sunt obsedaţi; libertatea de a face uneori ceiace-ţi place, de a te purta în mod firesc şi degajat le este strict interzisă.

Cu timpul devin statui care se mişcă, adică dela fiinţă vie scoboară la nivelul unor obiecte puse în mişcare de o forţă oarbă.

Vanitatea umilinţei. Feriţi-vă de cei umili, ei sunt plini de trufie invertită!

Umilinţa e vanitatea celui slab, ce şi-a făurit armă din slăbiciunea lui. El crede că va fi primit în rai drept răsplată pentru scăderile voite pe care şi le-a impus faţă de lume. In fond el este, aidoma trufaşului, — al său frate mai viguros-terestru, — un client al purgatoriului.

Omul nou se ţine în mod firesc egal de departe de ambii poli ai exaltării de sine.

El e deopotrivă de mândru faţă de lume şi în sinea lui sau deopotrivă de modest în viaţa activă şi în cea contemplativă.

Vanitatea are faţă de Ianus. Pe un front e crispată de rânjetul semeţ al unei nemărginite credinţe de sine, cealaltă parte e scăldată în untdelemnul unei cucernice resemnări şi diminuări de sine.

Faţa omului nou oglindeşte bucuria de a fi, şi cine se bucură într'adevăr de viaţă nu e nici trufaş, nici umil, ci în simplicitatea lui mai aproape de adevăr şi de viaţă decât toţi aceia ce o caută pe căile întortochiate şi mucede ale labirintului în care se svârcolesc firile egoiste.

L. SERIAN

Cântec minor

Cine bate, cine plânge?
Clopot fulgerat în sânge.
Ce vampir aprinde faclă
Somnul mut trezind în raclă?
Cine-mi seceră abisul,
De nu văd în zări trimisul?
Ochi de neguri,
Mâni de sfânt,
Fă-mi ureche sub pământ,
Cerul iar s'aud cum bate
Oglindit în mări uitate,
Clopotele scufundate.
Cine scurmă
Fără urmă
Pasul înoptat în turmă?
Clopot surd, aripe moi
Daţi-mi arcul înapoi
Să-l îngrop în mucegai,
Să 'nflorească 'n nopţi de Mai.
Dangăt veşnic, clopot mut
Soarbe soarele trecut;
Nalţă corbii spre tăceri
Răstigniţi în nicăeri.
Cântec mort
Fără luntre,
Fără port
Cine-o re'nvia în tine
Dangăt alb de violine
Vrăjind orbul care bate
Clopotele scufundate?

SORANA ŢOPA

Cu Stefan Zweig, prin Salzburg

După amiază umedă. Pe cheiul Elisabetei, dealungul Salzachului sporit şi tulbure de ploi, castanii bătrâni îşi scutură ultimii picuri. Ajuns repede în mica piaţă de lângă podul Statului şi cotind în Linzergasse — cu clădiri pitoresc înghesuite, cu unele faţade pictate în întregime şi cu etaje strânse între acoperişuri bavareze — mă opresc, după câţiva paşi, lângă o boltă cu înflorituri medievale. Se vede prin ea o uliţă cu trepte din trunchiuri de lemn, cu lespezi de piatră, urcând pe Kapuzinerberg. Pornesc pe această scară cu lente întortochieri. La mijloc, altă boltă între turnuri vechi. Dincolo de parapet, oraşul se adânceşte; priveliştea creşte: cartierele iau forma văilor, a dealurilor. In marginea scării, câte-o capelă cu grilaj: staţiuni care amintesc pe acele ale Calvarului; statui colorate, redau stângaciu momente din pătimirea lui Isus.

Altă cotitură — şi mica biserică a Capucinilor se arată, încadrată de un parc străvechi. Pe poteci umbrite, se poate merge până la căsuţa lui Mozart: un pavilion de lemn înaintea căruia un bust pe soclu-i înalt, primeşte lumina resfrântă a munţilor. „Zauberflöte"... fluerul fermecat, pare că răsună sub frunzişul legănat. Poteca duce mai departe: de pe o creastă se zăresc munţii bavarezi, topiţi în neguri pale. La 240 metri deasupra râului, în capul meterezelor, se profilează castelul Franziski, cu pietrele înverzite.

Revin însă în preajma bisericii Capucinilor. Sun la o poartă: doi câini superbi saltă peste peluze, între arbori înalţi, care ascund o veche clădire cu terasă, cu un cadran solar deasupra ferestrelor oblonite. Un conac, locuit altădată de cine ştie ce boeri tirolezi, şi din care Stefan Zweig a făcut un centru de întâlnire a intelectualităţii europene...

Imi iesă înainte. Privire ascuţită, de „prospecteur" al marilor suflete şi conştiinţi — care ştie să descopere vâna de aur a geniului. In costumul său verziu, de călător neobosit, cu mica pălărie verde tiroleză, cu lunga şi subţirea ţigară de foi între dinţi, Stefan Zweig e de o simplitate, de o francheţă care ascunde totuşi marile sale daruri de poet, critic, eseist, dramaturg, nuvelist. Te primeşte cordial, fără să bănueşti că te pătrunde, te diseacă. Obrazul său cu pomeţi uşor îmbujoraţi, arată o candoare de adolescent în pragul necunoscutului. Dacă n'ai şti că el e făurarul acelei impozante galerii de portrete şi studii literare şi psihologice: Balzac, Dickens, Nietzsche, Hölderlin, Kleist,... Stendhal, Casanova,... Tolstoi, Dostoiewski, Romain Rolland; al pateticelor nuvele din „Simţuri rătăcite"; al acelui „Jeremia" a cărui umbră profetică e proectată asupra dramei din 1914 — ai fi tentat să porneşti cu el într'o călătorie de aventuri!

Dar Stefan Zweig a dovedit o seriozitate, o virtuositate de maestru în tot ce-a realizat prin peregrinările sale planetare. In prefaţa la „Amok", primul volum tradus în cele din urmă în franceză — (după ce Zweig, cu atâta generositate, a făcut cunoscute în ţările germane poemele lui Baudelaire, Rimbaud, Samain, Marceline Desbordes-Valmore şi aproape întreaga operă a lui Verhaeren) — marele lui prieten din zilele singurătăţii elveţiene, Romain Rolland, ne prezintă în trăsături lapidare figura morală a lui Stefan Zweig: „Pasiunea de a cunoaşte, curiositatea niciodată potolită, demonul care vrea să vadă, să ştie şi să trăiască toate vieţile, au făcut din el un *Fliegender Holländer*, un pelerin... care străbate toate domeniile civilizaţiei,... care devorează toate cărţile şi toate ţările, adunând autografe — o colecţie magnifică, în locuinţa lui frumoasă pe dealul care domină oraşul lui Mozart"...

In marea bibliotecă unde mă aflu acum, Stefan Zweig îmi arată tablourile, colecţia de estampe (saltarele sunt pline şi cu gravurile lui Frans Massereel), biblii vechi, foliante găsite în chilii călugăreşti — dar şi marile opere moderne în ediţii de lux. Câteva rafturi cuprind numai lucrări asupra Revoluţiei franceze (portretul său amplu: „Joseph Fouché", satanicul intrigant care a dominat politica regalistă şi republicană, e rodul acestor consultări)... Intr'o mică ramă, e o pană de gâscă cu care a scris Goethe. Alt saltar e tras: manuscrisele originale ale lui „Jean Cristophe". Pe o măsuţă, lângă uşa ce dă pe terasă, un registru deschis: sute de semnături ale acelor care au urcat pe Kapuzinerberg, să poposească, nu în biserica trecutului din parcul vecin, ci în acest „sanctuar laic" al europenilor liberi. Stefan Zweig e unul din slujitorii cei mai pasionaţi ai Europei care vrea să fie şi universalistă. In prefaţa amintită, Rolland mai spune despre el:

„In febrilitatea lui de a descoperi taina oamenilor mari, marile pasiuni, a marilor creaţiuni, de a descoperi ceiace ei n'au mărturisit, Zweig este îndrăgostitul indiscret şi cucernic al geniului căruia îi silueşte misterul, pentru a-l iubi însă mai bine. El e poetul înarmat cu cheia redutabilă a doctorului Freud, al cărui admirator şi prieten a fost dela început şi căruia i-a dedicat cartea cea mai bună: „Lupta cu Demonul". E un vânător de suflete, pe care nu le ucide însă... Zweig iubeşte cu inteligenţa. Inţelege cu inima. Amândouă, amestecate, alcătuesc într'însul, ca în unul dintre personagiile unei nuvele ale sale (Amok), acea arzătoare curiozitate psihologică având toate caracterele „pasiunii trupeşti"... Sânge şi spirit. Acesta e motivul central care determină aranjarea celor mai importante cărţi ale sale, de eseuri şi nuvele"...

Seria lor nu e terminată. In camera de lucru, dela etaj, pe mesele de lângă părete, pot vedea — ca 'ntr'un şantier — materialele risipite sau clasate: cărţi deschise, adnotate, reviste cu fişe, foi cu însemnări roşii sau albastre, documente, tăeturi de ziare (deşi cineva l-a numit pe Zweig „criticul fără citate") — toate în aşteptarea orânduirii arhitectonice.

— *Sunt acum ocupat să expun într'o carte trei mari figuri de psihologi...*

E vorba de „Die Heilung durch den Geist" — o nouă triologie de portrete: Mesmer, Mari Macker-Eddy, Freud.

— *Acest fel de portrete, care trebue să fie într'o oarecare măsură statui morale, mi-se par necesare pentru a arăta, prin exemple şi contraexemple, că străduinţa spirituală sau artistică a unei epoci isbuteşte să se impună în cele din urmă şi că din marile opere răsbate o fericire, care ne consolează de nerozia şi absurditatea prezentului. De-aceia îmi place să alternez, printre propriile mele opere poetice, astfel de monumente, pentruca aceste modele să fie un învăţământ pentru mine însumi şi, mai cu seamă, să dea unei generaţii mai tinere elanul necesar pentru marea renunţare şi marea străduinţă...*

— Mai mult ca oricând, spusei, îi trebueşte acestei generaţii un elan de veritabilă înoire. Căci elanul tinereţii sale e deviat de falşi educatori şi de bestiali apologişti ai forţii, spre negaţiile războiului. Nu putem ignora faptul că şi cea mai tânără generaţie de azi, deşi n'a făcut războiul, devine războinică...

— *Dintr'un falş sentiment de subpreţuire, preciză Stefan Zweig. Ea are înaintea sa o generaţie, azi de patruzeci şi cincizeci de ani, care s'a închegat pe front şi care se făleşte cu asta. In faţa acestor vrâstnici şi încercaţi, ea se ruşinează, se teme să nu pară mai puţin vitează şi că s'ar putea socoti ca o laşitate faptul că ea n'ar vroi să dea deasemeni o atare dovadă de energie şi ar refuza în mod paşnic războiul. De-aceia, ea îşi dă aere milităreşti, însă în adâncul ei e numai teama de a nu fi considerată ca prea puţin bărbătească. Propriu zis, aceasta nu e decât josnică impulsivitate, iar nicidecum ură adevărată.*

— In ultimii ani, s'a ivit totuşi o bogată efflorescenţă de cărţi de războiu, cele mai multe împotriva lui. Chiar operele „obiective", fără tendinţă lansate în toată lumea de marea industrie a tiparului, cărţile lui Remarque, Glaeser, Ludwig Renn, Johannsen — ca să numesc numai autori germani — au repercusiuni în favoarea pacifismului. N'avem decât să observăm cum reacţionează împotriva lor organizaţiile clandestine, care se închină Molochului sanguinar... Unii critici au pus întrebarea dacă cărţile de războiu sunt sau nu folositoare pacifismului!

— *Cu părere de rău, eu le socot vătămătoare, cu toată însufleţirea pacifistă a lor, aproape unanimă. Tinerimea caută romantism, încordare şi găseşte aceasta în descrierea războiului. Ea se deprinde astfel să se viseze în aceleaşi situaţii, chiar în cele mai înfricoşătoare, — şi visurile au totdeauna tendinţa primejdioasă de a vroi să se realizeze. Mai e ceva: toate cărţile de războiu sunt scrise de oameni care s'au întors teferi de pe front şi care dau, astfel, tinerilor speranţa că vor trece şi ei nevătămaţi prin aceleaşi aventuri. Numai dacă morţii, care au îndurat cele mai cumplite suferinţi, ar putea vorbi, glasul lor ar impresiona adânc...*

Telefonul sbârnâie în camera vecină. Rămân singur câteva momente. Pe masă, un exemplar din ultima ediţie a nuvelelor lui Zweig, cuprinse sub titlul tulburător: „Amok". Il răsfoesc — şi par'că răsbate din el mireasma tare a pădurilor tropicale. Revăd chipul fantomatic al medicului german, pierdut într'o colonie olandeză din arhipelagul Malaesiei. El îşi povesteşte nebunia la care l-a dus singurătatea în pădurile bântuite de friguri. „Amok" e un fel de turbare, specifică în regiunile tropicale: nenorocitul cuprins de amok aleargă mereu, ucizând tot ce întâlneşte, până ce cade istovit... Medicul a fost cuprins de acel amok al iubirii la apariţia unei femei albe în sihăstria lui malaeză. O femeie pe care o urmăreşte, fără s'o cucerească; pe care o doreşte până la moarte şi îi este totuşi devotat, păstrând secretul morţii ei în urma unui avort. El face să dispară orice urmă a dramei, pentru a salva şi onoarea ei postumă. Se aruncă de pe bordul vaporului, ajuns în Europa, peste sicriul moartei — care scapă astfel din mâinile celor care o debarcau pentru a o... ce la autopsie. Sicriu şi medic pier în valurile care... păstra o taină a „nebuniei amoroase"... Numai un... re scriitor poate trata astfel de subiecte, fără a... mantic sau senzaţional. Sunt drame sufleteşti,... obsedante, pe care le putem descoperi în mari c... prin acea simpatie înţelegătoare de care a dat... Stefan Zweig...

Iată-l că revine:

— *Mi s'a cerut adesiunea la un protest al i... tualilor austriaci împotriva pregătirilor războini... fasciştilor. Tirolul acesta magnific e infectat şi... cohortele Heimwehrului. Presa mare asmuţă n... nalismele, caşi înainte de războiu. Rolul intelectu... lor e, înainte de toate, să sustragă popoarele dela un... tiri, relevând şi restabilind marile perspective eur... pene. Să pună în lumină marea disproporţie dint... cauzele unui războiu şi jertfele pe care le cere. Numă... rul morţilor în războiul mondial e de zece ori mai m... re decât toată populaţia din Alsacia-Lorena, „cauza... marelui măcel. Pretinsele câştiguri ale statelor biru... toare n'au putut încă acoperi pagubele suferite... In o... ce războiu european, învinsă nu e o singură naţiune,*

(Continuare în pag. VI-a)

O. Angheluţă — Desen

Europa întreagă. Războiul din urmă a fost câștigat de America și Asia; acestea vor fi adevăratele învingătoare în orice viitor războiu european, după cum Anglia trăgea altădată toate foloasele de pe urma războaielor de pe continent...

— Europa e încleștată acum între fascism și comunism. Ceiace e mai dureros, e că mulți nu mai știu sau nu mai cutează să aleagă între fascism și bolșevism, ale căror metode politice sunt aproape identice.

— *Ceiace pot suporta oamenii cel mai puțin, e nesiguranța și tocmai această nesiguranță împovărează azi lumea noastră. Nimeni nu știe precis ce se poate întâmpla în clipa următoare, toate valorile se clatină, nimic nu e stabil. Oamenii râvnesc însă spre siguranță și de-aceia ei susțin instinctiv acele tendințe pentru o ordine reală făgăduită de un regim. Pentru cei mai mulți oameni, nădejdea că această ordine va fi statornicită de Revoluție sau de Fascism, atârnă de o alegere întâmplătoare; ei preferă cu toții un sfârșit cu spaime, decât o spaimă fără sfârșit. Liniștea nu va veni mai curând decât atunci când, prin unirea statelor europene, se va înlesni pentru cel puțin douăsutecincizeci de milioane oameni o desvoltare oarecum mai liniștită...*

— Unirea *popoarelor* europene, adică libera lor federalizare, poate pregăti o ieșire din cercul teroarei politice. Unii gânditori, un Han Ryner de pildă, neagă totuși supremația culturală a Europei și vorbesc abia de nașterea Europei, nu de renașterea ei.

— *Cred că superioritatea culturală a Europei stăruie cași înainte și că ea nu apare deajuns în evidență din pricină că marile puteri spirituale ale fiecărei țări nu s'au regăsit încă în vechea lor armonie... Fiecare țară persistă în mod inconștient în starea de războiu. Înțeleg prin aceasta că națiunile se bănuesc prea mult unele pe altele, în loc să se considere ca părți necesare ale unei mari comunități occidentale. Această ideie europeană e acum dintre cele mai necesare, și chiar absolut necesare pentru viitor. Toate puterile adevărate ale timpului nostru, tind instinctiv spre această ideie; technica micșorează distanțele și comerțul devine tot mai mult trafic mondial—astfel că și cultura, ca alcătuire spirituală, trebuie să devină în cele din urmă europeană. Bineînțeles, ar fi fost de dorit ca spiritul, inteligența, conștiința morală, să fi luat conducerea — în loc ca ele să se lase târâte de curentul neînfrânat al desvoltării europene. Să constatăm cu durere că, în momentul de față, conducătorii culturali pe de o parte și tinerimea studioasă pe de altă parte, împiedică cu forța această desvoltare și caută să izoleze statele Europei unele față de altele, printr'un naționalism unilateral... De-aceia cred că factorii esențiali ai unirii viitoare, ai gândirii europene, nu sunt națiunile mari, ci statele mici, ca Olanda, Elveția, Austria și România, adică toate acele state care sunt prea mărginite ca să se poată impune lumii. In țările mari ca Anglia, Germania, Italia, Franța, propria națiune, propria ideie e încă prea puternică, prea încăpățânată, pentru a se subordona ideii europene. Ele visează să umple lumea cu propria lor ideie... Ultimele sesiuni ale Ligii Națiunilor ne-au arătat limpede că tendința de mijlocire pașnică, de contopire în marea unitate a popoarelor este mai accentuată la statele mici. Astfel, noi, care nu trăim în statele mari, suntem cei mai buni cetățeni ai marei patrii: Europa, pe care trebue să ne-o înfăptuim: — să începem să ne apropiem unii de alții, cerând comunitatea lumii...*

— Proclamând unitatea marei patrii europene, ar tr... ui să ne convingem că există un spirit european ...r. L-ai observat d-ta, în călătoriile din urmă?

...efan Zweig fu nevoit să arate și părțile umbrite ...blemei:

...ropriu zis, n'am observat acest spirit unitar ...n, ci numai anumite interese comune europene. ...marile concerne industriale s'au arătat până a-...tiv unite, pe când artiștii și intelectualii s'au ...it să vorbească despre unitatea europeană. ...e să fim foarte neîncrezători față de o mare par-...tre scriitorii care își dau azi aere de pacifiști; în-...pentrucă aproape toți aceștia sunt aceiași care au ... cei mai gălăgioși ațâțători în timpul războiului; pe ...altă parte, pentrucă ei se ocupă cu acest pacifism în ...nă înțelegere cu guvernul și numai pentru interesele ...omentane ale patriei lor. Ei cer desarmarea, dar nu ... propria lor țară, ci mai întâi dela celelalte. Ei atacă ...vernele străine dar nu propiul lor guvern, pe când e ...e la sine înțeles că pacifismul curajos și cinstit tre-...ue să se împotrivească oricărei tendințe războinice, ...icărui naționalism și în primul rând aceluia al pro-...iei sale națiuni... Fără îndoială, în felul acesta, de-...nim supărători și impopulari, însă noi — pentru care ...acifismul nu înseamnă deloc oportunism, ci convin-...re — trebue să ne deprindem de pe acum cu gândul ...ă avem de împlinit o muncă grea și chiar primej-...ioasă, și să iubim până și aceste obstacole, pentrucă ... provoacă în noi cele mai bune puteri morale. Pe ...trivnicii războiului, nu-i consider într'atât ca cei mai ...imejdioși dușmani — căci ei lucrează fățiș — precât ...t acei pacifiști de după războiu, plini de simț prac-... care se duc să-și ia informațiile și convingerile de-... ministerul afacerilor străine și care se arată și se ...ramponează numai acolo unde e un loc mai înalt și ...nde pot fi mai plăcuți patriei lor...

... Și pentrucă realitatea națională își vădește astfel ...mpromisurile ei tenace, lașitățile ei comode, mioape, ... vrut să resimt, în această bibliotecă plină de opere ...artă suflul generos al universalismului:

— Nu putem renunța niciodată la speranța isbă-...ii. Va veni în cele din urmă vremea când puterile ...orale și spirituale vor birui instinctele, când rațiunea va stârpi ignoranța ucigătoare...

Ștefan Zweig replică, cu vioiciune:

— *In această privință, pot spune cinstit, numai atât: nu așa de repede și nicidecum în curând. Trebue să ne adunăm străduințele pentru multă vreme și contra multor împotriviri și, în nici un caz, nu trebue să ne închipuim că pasiunile și mai ales interesele majorității se vor subordona rațiunii numai prin câteva sfaturi înțelepte. Singura speranță pe care o păstrez în influența rațiunii, este acea pe care Freud a exprimat-o atât de minunat prin cuvintele sale:*

Și luând un volum care se afla la îndemână, Zweig citi:

„Am putea să accentuăm cât de des că intelectul omenesc ar fi fără putere în raport cu viața instinctivă omenească și să avem astfel dreptate. Este însă ceva deosebit în jurul acestei slăbiciuni; vocea intelectului este slabă, însă ea nu se potolește până ce nu-și găsește ascultare. Ea o găsește în cele din urmă, după nenumărate și des repetate refuzuri. Acesta e unul din puținele puncte, pentru care trebue să fim optimiști în ce privește viitorul omenirii, însă aceasta nu are puțină importanță în sine. Primatul intelectului se află desigur la o mare depărtare, însă probabil nu este de neatins"...

* * *

Amurgul se apropie pe nesimțite, urcând din văi. Crestele, cu cetățile și turnurile bisericilor sunt încă în plină lumină. Stefan Zweig se ridică, sprinten:

— *Să facem o plimbare. Când se îmbină ziua cu noaptea, Salzburgul are un farmec rar: natura pare modelată de un artist viguros și operele umane sunt în văi și pe dealurile stâncoase, într'o neîntrecută armonie....*

M'am convins de farmecul acestui oraș-cetate, în care arta a covârșit în cele din urmă elanurile vechilor constructori, care au vrut să dea bisericilor centuri de fortărețe necucerite. Suntem la parapetul care urmează zig-zagul și curbele largi ale meterezelor din jurul lui Kapuzinerberg. Sub noi, prăpastia stâncoasă, verticală, îmblănită de arbori mici, cramponați în crăpături. Fundul prăpastiei e o stradă: Steingasse. Casele sunt pitite la picioarele dealului; nu se văd decât acoperișurile-terase. Strada se lărgește la dreapta și parcul Franz-Josef își poate desena aleile într'un triunghiu: o lature e în pieptul dealului, alta dealungul râului.

Dar dincolo de valea brăzdată de albie — centură fluidă cu buclele celor șapte punți diferite — orașul vechiu se arată în coastele Mönchenbergului, cu opulența bisericilor deasupra cărora tronează fortăreața Hohensalzburg, cu ziduri vertiginoase și turnuri care domină întreaga regiune.

Coborâm dealul Capucinilor, printr'o trecătoare sucită, cu sute de trepte pe ale căror laturi s'au putut cuibări, în nișe naturale, căsuțe și chiar gospodării întregi. Trecem puntea lui Mozart, a cărui statuie juvenilă e în piața apropiată, în cadrul pătrat al clădirilor oficiale. Prin ulițe întortochiate, dibaciu orânduite, ajungem repede în strada fortăreții, la poalele Hohensalzburgului — covârșitoare massă întunecată, pe care un vagon electric pe șine dințate (Seilbahn) o ia cu asalt, pentruca în câteva minute, trecând sub o boltă prin zidul fortăreții, să ajungă dincolo de creastă. La poalele fortăreții, între pavilioane baroc înflorite, un mare bazin: Pferdeschwemme. Echipagiile princiare și eclesiaste de altădată, după preumblările lor, intrau în trap în bazin și ieșiau prin cealaltă parte, cu caii strălucind de apa ce picura de pe dânșii. Lângă un zid înalt, ușor înclinat, cu trepte care duc spre cine știe ce încăperi medievale, observ că pietrele lui sunt mici, rotunzite, prinse în ciment înegrit.

— Mă gândesc la piramidele egiptene, ale căror blocuri uriașe au fost urcate de mii de sclavi goi, care împingeau cu grumajii lor scrijeliți sau trăgeau, atârnați de funii, ca niște struguri svâcnitori...

— *Dar și aceste ziduri de piatră măruntă, au cerut aceiași trudă cași piramidele, spuse Stefan Zweig. Ele sunt cimentate cu sodoarea și sângele sclavilor feudali. Și câte trupuri n'au fost și ele zidite aci de vii, pentru slava prinților-episcopi? Pune urechea aci, și vei simți gemetele atâtor generații sacrificate pentru o credință devenită tiranică, pentru o dogmă religioasă devenită rațiune de stat...*

Trecem apoi prin cimitirul Sf. Petru, cu morminte istorice. Un șir de coloane legate cu arcuri, la picioarele dealului acoperit de hlamida policromă a arborilor acățători; deasupra lor, un schit, câteva grote, câteva celule prinse de dinții stâncoși și, pe creastă, fortăreața. In strada Mönchenbergului: sus, în stâncă, guri adânc cioplite — catacombele. Ocolim biserica Sf. Petru, străbatem curtea așezămintelor pioase, pe lângă pivnițí (faimoase și ele, nu numai pentru buțile lor!) și, în strada Franciscanilor, o altă biserică se ivește. In dosul grădinii, palatul serbărilor musicale. Hofstallgasse: seminarii, colegii, universitatea. Apoi muzeul etnografic, casele comunei, ale breslelor — fiecare cu fisionomia ei, dar toate șlefuite de veacuri, chiar dacă sunt mai noi. Din piața Sigmund, o stradă-tunel: Neutor, care se adâncește în Mönchenberg...

Revenim (Stefan Zweig aruncă câte un nume, câte o remarcă) spre Residență, cu fântâni țâșnitoare peste platane. Din turnul poștei centrale, clopotele mărunte risipesc note grave, note subțiri: cântec ciudat pătrunzător în înserarea punctată de lumini — dar în care se profilează încă Domul impozant, păstor ce și-a adunat turma bisericilor și mănăstirilor, la vecernie, lângă poalele dealului cu fortăreața mereu dominantă... Trecem sub bolțile care leagă vechea Residență episcopală cu Domul. In piața acestuia, statuile Mariei și, prin alt șir de bolți, ieșim în piața Capitelurilor. Suntem iar la picioarele fortăreții, obsedantă, părând că veghează și acum: câteva lumini vădesc ferestruicile subțiri ca pupilele spintecate ale felinelor, și meterezele cu dinți rari par fălci căscate spre astrele care încep să tremure în genunile sinilii...

Deajuns, pentru un călător zorit. In acest nod stâncos al pământului, ca într'un pumn de colos, sunt strânse prea multe comori, făurite în migala veacurilor. M'am pierdut între ele. E mai comod să le cuprind pe toate, în panoramă circulară, de pe parapetul Kapuzinerbergului, ca odinioară... Am trecut iar sub bolta Primăriei, apoi peste apa străpunsă de coloane luminoase, înșurubate în umbră, sub cheiu. Și poposim în restaurantul münchenez, din colțul cu pignonuri și frize smălțuite, din Dreifaltigkeitgasse.

Găsim o masă mai retrasă. Stefan Zweig răspunde saluturilor respectuoase, admirative. In sala sclipitoare, localnicii sunt rari. Dar turiștii, vizitatorii întârziați ai Salzburgului își trădează naționalitatea: scandinavi, englezi, americani, meridionali. După chip, după ținută sau gest, după monosilabe prinse în țăcănitul cupelor și tăcâmurilor. Sunt artiști sau *brasseurs d'affaires*, aventuriere amoroase sau matroane în disponibilitate, snobi sau pelerini ai idealurilor... Stefan Zweig vrea să-mi sporească, cu un biftec, farfuria cu legume asortate:

— *In călătorie, trebue să mănânci cât doi!*

— Prefer să fiu puțin flămând, decât să adorm în tren, îmbuibat, și să-mi scape priveliștile lumii, chipurile oamenilor, mereu enigmatice...

Aducând apoi vorba despre cosmopolismul, pe care atâția îl mai confundă cu internaționalismul, Zweig — dând la o parte farfuria — e bucuros să delimiteze încăodată aceste două noțiuni, de care a început să abuzeze și presa de tiraj:

— *Am mai scris despre aceasta, în „Europe". Sunt două concepții cu totul deosebite.* Cosmopolismul *e un fel de ospitalitate convențională, politicoasă, între națiuni a căror politică reciprocă e favorabilă. El e practicat în timp de pace; în timp de războiu, el nu angajează la nimic. E deci inofensiv, putând înceta oricând, fiind încuviințat de guverne potrivit cu interesele lor; dacă interesele guvernelor devin contrare, intelectualul cosmopolit își reia pana otrăvită și, uneori pușca împotriva „fratelui" cu care a ciocnit cupa de șampanie...* Internaționalismul *înseamnă însă aderarea la principiul unității indestructibile dintre națiuni, independentă de fluctuațiile politicii. El supraviețuește războiului. Războiul e chiar o încercare decisivă pentru un adevărat internaționalist, care trebue să înfrunte primejdia forțelor tiranice, opunând credința lui în unitatea intelectuală a lumii. El nu cunoaște „ospitalitatea specială față de străini", pentrucă el nu cunoaște națiuni „străine". Pentru el, fraternitatea spirituală e firească, gata să se împotrivească oricărui fel de războiu... Această deosebire dintre cosmopolism și internaționalism trebue stăruitor accentuată, pentru a nu fi surprinși de evenimente. „Pen-Club", „Ligile pentru Societatea Națiunilor", „Uniunile pentru Cultură" franceze, germane, engleze ș. a. trebue să ceară membrilor altceva decât plata regulată a cotizațiilor. Conferințele, banchetele, interview-urile și fotografiile comune sunt, poate, utile pentru „uniunea intelectuală a popoarelor". Manifestările acestea prea seamănă însă cu visitele suveranilor. Aceste cluburi, ligi și uniuni au datoria să prezinte garanții positive că pacifismul lor nu e momentan, ci durabil — că obligațiile membrilor nu atârnă de bunăvoința guvernelor. Fiecare membru al unei societăți internaționale să se angajeze solemn într'o credință și acțiune positivă. Eu aș cere chiar un jurământ, pe care l-am formulat astfel:*

„Declar pe onoare că, în scrierile mele, nu voiu insulta niciodată, nu voi disprețui sau batjocori o națiune; că niciodată nu voi arunca asupra unui întreg popor răspunderea pentru acte politice sau militare. Jur pe onoare că voi rămâne credincios acestei convingeri chiar în caz de războiu sau în cazul când națiunea mea ar avea de suportat o nedreptate din partea altei națiuni. E vădit că acest jurământ îmi lasă toată libertatea de a râde de politiciani, de a combate mișcările politice ori militariste ivite în alte țări. Dar niciodată nu voi face responsabil un popor, o națiune întreagă, pentru greșelile sau crimele conducătorilor ei"...

Un astfel de jurământ e necesar, stărui Stefan Zweig. Atunci, nu vor mai fi mulți care să ia parte și la banchetele naționaliste și la cele internaționaliste. Dacă s'ar găsi în Europa o mie de scriitori care să semneze un astfel de jurământ, atunci nu vom mai ceti în ziare titluri ațâțătoare ca: „Infamia cehă", „Brigandajul italian", „Atrocități germane"... care aruncă asupra unui popor faptele câtorva guvernanți... Cosmopolismul e fățarnic, fricos, gălăgios, teatral. Internaționalismul sincer e gata la toate sacrificiile, credincios singurei sale patrii adevărate: comunitatea spiritului.

* * *

Ultimul tren pleacă după miezul nopții. Nu vreau să-l mai rețin pe Stefan Zweig: știu că alt călător european îl așteaptă, în biblioteca de acolo sus, pe Kapuzinerberg. Oberul prezintă nota; refuzând însă șilingii suplimentari. Cu o plecăciune corectă, solicită semnătura reputatului literat pe hârtiuța de plată.

— *O va vinde cu câștig mai mare vreunuia dintre snobii cosmopoliți din acest local, vreunui american care va putea dovedi colegilor dela bursă că a stat la masă cu mine!*

Și râsul lui Zweig e indulgent față de micile vanități. Dar privirea lui ascuțită îmi reamintește de „vânătorul de suflete", deprins să înfrunte piscurile solitare, deasupra văilor în care mișună turmele umane.

Stefan Zweig îmi strânse mâinile, frățește:

— *Te poți întoarce mulțumit. Ai știut să muncești și în călătorie. In șase săptămâni ai împlinit o muncă de un an. Ai câștigat astfel cinci ani de viață, căci n'ai fi învățat la masa de scris din București, câte ai învățat deadreptul pe căile europene...*

EUGEN RELGIS

BERTRAND RUSSELL

Iubirea ca valoare omenească

Sunt de aceiași părere cu reprezentanții Bisericii și anume că obsesia sexuală e un rău, dar nu de aceiași părere cu privire la mijloacele de stârpire a răului. Că sfântul Antoniu a fost mai chinuit de vedeniile lui erotice decât cel mai desfrânat dintre oameni, e un lucru cunoscut. (Mă feresc să aduc pilde mai noui, ca să nu provoc indignarea oamenilor „caști"). Instinctul sexual e tot atât de firesc și îndreptățit ca foamea și setea. Certăm pe omul lacom și pe bețiv, dar câtuși de puțin pe omul care se bucură de mâncarea și băutura lui, în chip potrivit cu firea. Puritanii, spre a scăpa de obsesia sexuală, s'au dedat lăcomiei care pentru catolici e unul din cele șapte păcate mortale — deși e foarte greu de stabilit unde încetează foamea și unde începe lăcomia. Fapt e că nimeni (dacă n'a suferit vreodată cumplita mizerie a foamei) nu se gândește prea mult la mâncare. Omul mănâncă la vreme anumită și până la masa următoare a uitat de bucate, ocupat cu alte gânduri și treburi. Dar omul care, sub influența concepției ascetice, se hrănește insuficient — va fi urmărit de vedenii lucullice și nu va visa decât mese puse, fructe rare și fripturi gustoase, asemenea exploratorilor polari care, desgustați de grăsime de focă, se gândesc la banchetele ce li se vor oferi la întoarcere.

Moraliștii care vor ca viața sexuală să nu devie obsesie, să cugete puțin la obsesia flămânzilor. Deși sexualitatea e tot atât de naturală ca foamea și setea, omul abstinent sexualicește nu piere, pe când cel nemâncat și nebăut e amenințat să moară. Psihologicește însă fenomenul se petrece la fel. In clipele de supremă încordare, foamea sexuală închide omului orizontul întregii lumi, mintea lui fiind ocupată de o singură dorință. In asemenea împrejurări el poate făptui acte care, mai târziu, i se par lui visuri de nebun. Prin refuz, dorința crește asemenea foamei și setei. Prin interzicerea alcoolului pofta americanilor pentru băuturile spirtoase a crescut uriașă. In acelaș chip morala și biserica creștină au ridicat interesul și curiozitatea oamenilor pentru plăcerile sexuale în asemenea măsură că întâia generație emancipată merge până la desfrâu. Există un singur leac împotriva obsesiei sexuale: libertatea. Și libertatea își va arăta toate binefacerile când va deveni obicinuită și va fi legată de o rațională educație a instinctului. Voi repeta însă cu toată forța că e rău să fie cineva preocupat numai cu astfel de lucruri — un rău extraordinar de răspândit azi, mai cu seamă în America. Omul lacom, depravatul, ascetul — sunt egocentrici; orizontul le e mărginit de propriile pofte, satisfăcute sau nu. Un om sănătos trupește și sufletește nu poate suferi să se ocupe numai de el, ci privește în jurul lui, în lumea largă, unde are multe de văzut. Egocentrismul e un rău provocat de înnăbușirea instinctelor firești. Bărbați și femei în plină sănătate, cu privirile îndreptate asupra lumii nu vom avea niciodată prin stârpirea pornirilor naturale ci printr'o dezvoltare rațională, cumpătată a tuturor instinctelor care fac viața fericită.

Nu vreau să afirm că viața sexuală trebue să fie lipsită de orice morală, de orice reținere. Ne hrănim sub imperiul a trei porunci: a legii, a moravurilor, a sănătății. Socotim ca ceva nedrept să furăm alimente, să luăm depe masă mai mult decât ni se cuvine sau să mâncăm peste fire, să ne'mbolnăvim. Tot atât de necesare sunt reținerile în viața sexuală, deși sunt mai complexe și cer mai multă stăpânire de sine.

Noua morală sexuală nu trebue să vadă în raporturile dintre bărbat și femee numai un instinct natural sau numai un prilej de maladii. Sunt puncte de vedere destul de însemnate, dar nu sunt singurele. Nu trebue să pierdem din vedere că viața sexuală e legată cu cele mai înalte bunuri ale vieții omenești: iubirea sufletească, fericirea casnică și arta.

E nevoe de o anumită libertate care să îngădue artistului să-și creieze alt stil de viață decât omul de rând. Când artistul e silit să creieze opere de artă pe gustul protectorilor, și-a pierdut libertatea artistică. Și când de teama societății trebue să ducă mai departe o căsătorie insuportabilă, izvorul creației se sleește, piere. Societățile care, după ideile comune, au fost foarte morale n'au produs niciodată capodopere. Și când s'au ivit, sunt datorite unor oameni pe care societatea i-a blestemat.

America aduce din Europa, azi, cei mai mulți și mai buni artiști, pentrucă libertatea n'a dispărut încă cu desăvârșire din Europa. Americanizarea Europei ne va sili să ne îndreptăm către negri. Ultimul refugiu al artei va fi undeva la izvoarele fluviului Congo sau pe podișul Tibetului. Nu suntem departe de stârpirea definitivă a artei pentrucă ploaia de aur pe care America o varsă pe artiștii străini va duce la asasinarea lor artistică. Altădată arta își avea rădăcinile în popor, își sorbea forța din bucuria lui de viață. Iar bucuria vieței ține de o anumită spontaneitate a vieței sexuale. Când această viață sexuală e înnăbușită nu mai rămâne decât munca, iar evanghelia muncii pentru muncă n'a creat niciodată ceva remarcabil. Să nu mi se arate statistica actelor sexuale după care numărul lor în Statele Unite e tot atât de mare ca în oricare altă țară. Dar iubirea nu înseamnă numai act sexual. Nici un om de cultură și nici un om sălbatec nu va fi satisfăcut în întregime numai prin actul sexual. Instinctul care duce aci, spre a fi împăcat are nevoe de iubire, de adorare, de prietenie, de suflet. Fără ele setea lăuntrică rămâne neostoiată, chiar dacă setea trupească a fost o clipă potolită. Libertatea sexuală de care artistul are nevoe e libertatea iubirii, nu libertatea grosolană de a-și potoli instinctul cu vreo femeie indiferentă.

Ceiace izbește pe străinul vizitator în America e absența fericirii. Plăcerile au acolo ceva furios, bacanalic, menite să șteargă lumea din jur și n'are nici o legătură cu expresia unei fericiri personale. Oameni ai căror bunici în satele din Balcani sau Polonia au dănțuit la muzica cimpoiului, stau închiși toată ziua în biurou între mașina de scris și telefon — serioși, gravi, sufletește goi. Seara fug de ei înșiși bând sau ascultând alt soi de larmă și își închipue că sunt fericiți.

N'am intenția să afirm un lucru pe care nu-l cred: anume că cele mai prețioase valori ale vieței sunt legate de sexualitate. Știința practică și teoretică, activitatea socială și politică, bunăoară, sunt independente. Pornirile omului modern, sunt mult mai complexe, spre a fi exprimate în două cuvinte oricât de importante. Puterea, instinctul sexual și paternitatea mi se par îndemnurile cele mai de seamă ale acțiunii oamenilor, în afară de acelea necesare conservării individuale. Copilul, ființă slabă, însuflețește dorința părintelui de a agonisi mai mult. De aci o întreagă serie de acte. Al doilea instinct dominant e vanitatea — dorința de a fi lăudat, teama de a nu fi trecut cu vederea. Vanitatea e aceia care face pe om ființă socială înzestrându-l cu însușirile necesare vieții în societate. Vanitatea e strâns legată cu sexualitatea. Dorința de putere însă mi se pare mult mai independentă și această dorință, cași vanitatea, face pe copil să-și învețe lecțiile, să-și exerseze crecrul și mușchii. Curiozitatea științifică trebue privită ca o formă indirectă a dorinții de putere.

Credem că nici oamenii de știință, nici oamenii politici nu sunt mânați în actele lor de instinctul sexual — dar acest instinct este în stare, nesatisfăcut, sau abătut din calea lui dreaptă, să le anihileze toată energia.

Iubirea ca valoare exclusiv omenească determină astfel direct sau indirect, toate activitățile societății omenești. Și e de mirare că deși timp de veacuri iubirea a fost falsificată, viciată și uneori deadreptul stârpită, omenirea a ajuns totuși la civilizația materială de azi și în parte la recunoașterea necesității urgente a unei morale sexuale noui. — *W.*

Bibliografie

S. MEHEDINȚI: *Tera* (Introducere în geografie ca știință), Editura „Naționala" S. Ciornei, București, Prețul 350 lei.

L. REBREANU: *Meetropole*, Editura „Cartea Românească", București, 1931 Prețul 90 lei.

PANAIT ISTRATI: *Țața Minca* (Roman), Editura „Eminescu" S. A., București, Prețul 60 lei.

MAURICE LEBLANC: *Colții Tigrului* (Aventurile extraordinare ale lui Arsène Lupin), Editura „Eminescu" S. A., București, Prețul 30 lei.

Catalogul Expoziției de artă românească, organizată cu prilejul Congresului Interparlamentar.

VIZIUNI AMERICANE

Harlem, cartierul negrilor

Cel mai mare oraş negru nu se află în Africa, ci undeva, strâns ca o insulă vulcanică, de apele lumii albe. Harlemul, un cartier al New-Yorkului, este cea mai populată şi concentrată cetate neagră din lume. Povestea lui e lungă ca a unui reumatism. Harlemul îşi are obârşia în prima corabie, care în încăperile ei strâmte şi mucegăite a adus din Africa, aproape acum trei secole, o grămadă de trupuri vânjoase şi negre menite să muncească ogoarele şi plantaţiile Sudului colonial. Vânduţi ca sclavi şi veniţi fără voia lor, negrii s'au înmulţit ca ciupercile în boarea umezelii. Stăpânii aveau generoasa latitudine de a-şi considera supuşii cu pielea colorată când ca animale ce trebuesc puse la muncă, în sunetul biciului, când drept copii inconştienţi şi scârnavi, care trebuesc opriţi să bea din aceleaşi căni şi fântâni din care beau albii, sau să se aşeze împreună cu stăpânii lor în tren sau în tramvai, la teatru sau în biserică.

Liberaţi în urma războiului de secesiune dintre Nordul democratic al Statelor-Unite şi Sudul lor reacţionar, foştii sclavi încetară de-a se mai purta în viaţă doar cu cântec şi nostalgie. Ei încetară să mai cânte nopţile cu lună şi dragoste din Carolina de Sud şi treptat se hotărîră a părăsi câmpurile pe care bumbacul îşi întinde florile lui albe şi moi ca vata. Mânile lui Johny au schimbat contactul delicat cu aceste flori calde şi darnice, şi din culegătoare de bumbac ele începură a ciocăni cu ajutorul unor perii negre şi murdare într'o cutiuţă de scânduri strâmbe, pe-a cărei ridicătură el aştepta să poposească ghetele tari şi prăfuite ale trecătorilor depe caldarâmul New-Yorkului.

AFRICANII AMERICANIZAŢI

Desen de Miguel Covarrubias înfăţişând un „cake-walk" dansat de negri pe o scenă americană.

Părăsind Sudul pentru Nord sau Vest, Johny a devenit călător şi vagabond. Peste corpul lui de statuă în granit, înalt, bine rotunjit şi solid, albeaţa tunicii şi a şorţului lui de „porter" în trenuri îi dădea ocazia de a-şi compune o mutră nouă, demnă, gravă. Corpul şi mai ales membrele lui găsiseră munci potrivite pentru ritmul şi flexibilitatea lor: ca chelner în vagoanele-restaurante, Johny putea face grav şi distrat acrobaţii cu tacâmurile şi farfuriile chiar în timpul vitezei celei mai rapide. Ciudate dispoziţii mai are şi trupul lui Johny: trunchiul pare că nu-şi pierde niciodată soliditatea şi echilibrul, pe când braţele lui alungite ca nişte căngi şi picioarele lui lungi şi subţiri ca de căprioară par a părăsi trunchiul şi a urma cine ştie ce mişcare externă, cine ştie ce ritm de maşină sau cântec.

Expansiunea negrilor

Ca „porter" şi chelner în trenuri, ca băiat de ascensor în hoteluri, ca muncitor în fabrici, ca şofeur, ca dansator în varieteuri Johny putea câştiga mai mult şi mai uşor decât înainte. La New-York chiar de a început ca văcsuitor de ghete, Johny şi-a lepădat, cu timpul, hainele acelea împestriţate şi rupte, care de multe ori nu-l acopereau decât până la genunchi. A devenit elegant şi a închegat o viaţă nouă.

Harlemul este tocmai *construcţia nevoii lui de evadare* din Sudul în care el nu putea fi decât un copil zănatec şi caraghios, care pentru a avea ce mânca trebuia nu numai să muncească ci şi să-şi distreze stăpânul, marele plantator. Astfel i se da privilegiul să se înfrupte din roadele pământului, să-şi umezească buzele lui cărnoase şi alungite în largi felii de harbuz sau să-şi înfigă dinţii albi ca fildeşul în banana moale şi parfumată, care poate sătura chiar o foame de lup.

La New-York infiltraţia neagră s'a făcut încet şi asiduu. Iat-o, o urmăm dealungul Harlemului, care a început timid şi cu frică, prin strada 155. Aşezarea negrilor într'un oraş alb se face cu bombe şi ameninţări cu moartea. Dacă negrul Johny sau negresa Josephina se mută pe vreo stradă locuită de albi, proprietarul este ameninţat de diverse organizaţii, ceilalţi chiriaşi îi părăsesc casa, vecinii încearcă mai întâi a pune bombe în faţa uşii negrilor care se trezesc fără pridvor la casă şi, dacă negrul tot nu se mută, întreaga vecinătate albă părăseşte strada. Atunci valoarea tuturor caselor de pe stradă scade şi o grămadă de negri devin noui proprietari. Astfel negrii au cucerit ceiace se chiamă ghettoul negru sau Harlem. S'au întins de la strada 155 până dincolo de strada 125, rezistând ameninţărilor şi bombelor. Acum îşi au cartierul lor, izolaţi oarecum de albii care nu trec pe-acolo decât pentru anchete poliţieneşti şi căutări de plăceri ascunse.

Merg de-un ceas, aproape, prin Harlem şi monotonia caselor acestea uniforme, cu două etaje, cu o intrare strâmtă şi comună la mijloc, dând cu ajutorul unui mic peron şi a câtorva trepte deadreptul în stradă, nu vrea să se sfârşească. Mai toate din cărămidă înegrită de fum şi praf, casele acestea aduc argumente prin tăcerea lor. In America locuinţa este doar loc de dormit. Lucrul se face în făbrici, biblioteci, birouri publice, în magazine.

Ziua, Harlemul e mort. Pare că nu e locuit. Chiar copiii sunt fie la şcoală, fie la lucru. Pe-o stradă principală aflu că negrii îşi au băncile, bisericile, magazinele lor proprii. Negrii se servesc de negri. Populaţia Harlemului poate să-şi înfiripeze un serviciu al ei propriu. Asta e şi mândria celor două sute cincizeci de mii de locuitori ai Harlemului: să depindă cât mai puţin de albi. Negrii îşi au cluburile, ziarele, revistele şi bisericile lor. Işi au pacifiştii, comuniştii, reacţionarii şi patrioţii lor înşişi. Căci, şi astăzi Harlemul acesta tăcut şi monoton pe vreme de zi, trăeşte tot prin nevoia lui de evadare. El a provocat o direcţie literară şi artistică. Harlemul a dat poeţi, esseişti şi romancieri ca Walter White, Claude Mckay şi mai ales R. Fischer, singurul negru care în romanele sale nu face pe negru superior albului.

Un intelectual negru, după ce mă primeşte destul de neîncrezător (mă socotise american), îmi destăinueşte ca oricărui european, suferinţele sale şi ale celorlalţi oameni cu pielea cafenie:

— Noi, domnule, şi astăzi nu avem prea multe drepturi. Avem voe să distrăm lumea cântând în jazzbanduri sau dansând pe scene, dar nu putem pătrunde în viaţa socială şi politică. Culoarea pielii noastre este bariera peste care nu putem trece. Ni se închid toate uşile, ordecâteori vrem să ne considerăm cetăţeni egali cu ceilalţi cetăţeni ai acestei ţări. Destinul nostru e să fim veşnic într'o situaţie de inferioritate, chiar când inteligenţa şi cultura noastră sunt deasupra multora dintre albi.

După războiul în care negrii şi-au dat viaţa alături de ceilalţi americani, nădăjduiam într'o egalitate de tratament, care însă şi astăzi a rămas o iluzie. Pe faţă suntem ocoliţi; pe ascuns suntem urîţi şi aici în New-York, ca şi în Sud pe vremea Ku-Klux-Clanului.

Am ieşit, apoi, împreună. Indată ce am părăsit Harlemul şi am ajuns în cartiere locuite de albi am avut de înfruntat privirile duşmănoase ale trecătorilor: mergeam cu un negru, eu care semănam atât de bine cu un american. In Central Park ne-am aşezat pe o bancă. Mulţi trecători ne suspectau. Negrul continuă:

— Vezi d-ta, chiar şi la New-York, unde e infinit mai multă libertate decât în Sudul, unde ordecâteori se întâmplă ceva rău, o crimă, un furt, negrii sunt cei bănuiţi şi de multe ori pedepsiţi fără nicio vină, negrii nu pot comunica cu albii, altfel decât ca nişte subalterni, decât ca servitori ce oferă muncă mai eftină şi mai grea decât pot oferi ceilalţi".

Era vremea ceaiului şi am vrut să invit pe acest intelectual negru la hotel să luăm ceaiul. M'a întrebat de numele hotelului şi mi-a răspuns:

— Nu, nu pot veni. Aş risca să fiu poftit afară, iar dumitale s'ar putea ca nimeni dintre oaspeţii hotelului să nu-ţi mai adreseze o vorbă".

M'am despărţit întristat de tragedia aceasta modernă: în civilizata şi ştiinţifica Americă superstiţiile domnesc tot atât cât şi la Podul-Iloaei. Hotelurile, chiar dacă sunt sgârie-nori ai secolului tehnic, sar peste numărul 13 la numerotarea etajelor şi peste ospitalitate, dacă e vorba de negri...

Harlemul, noaptea

Seara, m'am înapoiat în Harlem. Vroiam să văd cartierul cu oamenii întorşi de la muncă. Din prima stradă, întunecoasă şi cu umbre de copaci pe de margini, încep să-i văd. Pe scările de la intrare sau pe peronul strâmt bătrânii stau de vorbă. El cu barbă albă parcă de câlţi frizaţi îndemânatec şi cu chelie neagră şi lucioasă, ea grasă şi balansându-se ca o curcă neagră. Şoşotesc despre scandalurile locatarilor acestor case în care noaptea dorm prea mulţi. Johny, saxofonistul, şi-a pierdut la cărţi toţi banii, strânşi în timpul verii la Atlantic City. Jimmy, băiat de ascensor, şi-a lăsat nevasta şi trăeşte cu Eleanor, care nu vrea să se mai ducă la lucru. Joe a fost înjunghiat nu se ştie de cine şi pentru ce, iar Josephina, nevastă-sa a dispărut fără urmă.

In faţa casei, copiii de negri se joacă zgomotos. Le sticlesc doar dinţii albi şi regulaţi. Invălmăşeala creşte. Tommy e ziua văcsuitor de ghete, dar seara la joc e şeful pompierilor. In această calitate împroaşcă de la gura de apă de pe stradă pe părinţii ce-şi odihneau pe marginea scării ciolanele obosite. Mama ţipă la el şi vrea să-l bată, dar Tommy e acum departe cu banda lui şi cu Russie, fata cu părul de câlţi creţi şi stufoşi.

Ii găsesc mai târziu pe strada principală a Harlemului, în jurul unei fructării de unde Tommy şi banda vrea să fure banane, în timp ce fructarul va fi ţinut de vorbă de unul din copii. Russie, fricoasă, aşteaptă la colţ, lângă un cinematograf cu o casieriţă neagră şi cu părul lipit, cu faţa vopsită de pare vânătă, cu buzele ce sub lumina becului lucesc ca emailul. Russie invidiază pe casieriţă, dar o uită când priveşte la pozele filmului... Ce n'ar da ea să fie albă şi să meargă la Hollywood... Tommy îi aduce însă o banană şi ei, îi cumpără un bilet la cinematograf şi amândoi intră prin uşa înaltă şi străjuită de doi lachei cu haine albastre şi fireturi, care solemn rup biletele şi le indică drumul... Idilele de dragoste îşi trag inspiraţia din filme, nu din natură... Harlemul e americanizat şi el... Tommy şi Russie nu vor sta sfinţi în întunerecul cu lumini ce vorbesc. Incep a se săruta, dar la un cinematograf din Harlem e uşor ca Tommy să-şi întindă picioarele peste scaunul vecin şi să-şi pue capul lui cu ochii tulburi şi gălbii, cu nasul acela turtit, cu buzele acelea scofâlcite şi cărnoase, în poala moale a prietenei sale şi aşa să viseze pentru ei amândoi o lume de bogăţie, cu automobile şi palate ca ale albilor...

Mă primblu pe stradă şi la lumina vitrinelor observ alţi negri. Bătrânii umblă îmbrăcaţi simplu. Copiii destul de rupţi. Tinerii, însă, caută a fi eleganţi ca albii. Dacă n'ar iubi culorile prea vii şi n'ar scuipa deadreptul pe caldarâm, bărbaţii ar avea aere de gentlemani englezi. Bine făcuţi, cu picioare lungi şi subţiri, cu un trunchi ce se întăreşte şi lăţeşte înspre umeri, cu un gât subţire pe care ovalul perfect al capului cafeniu şi luciu se sprijină cu destulă supleţe, cu o faţă care închide cu severitate nostalgia buzelor cărnoase, roşii, reliefate, jinduind după dragoste, băutură şi cântec, — poate unde ştiu din priviri că acestea nu sunt îngăduite decât ca libertăţi naturale, — negrii poartă costumul modern ca perfecte manechine automate, — statui de bronz cu braţe de cauciuc.

Negresele pierd în costumele moderne. Culorile vii le fac livide iar vopselele le dau o patină nefirească. Pe scenă, în numeroasele teatre de varietăţi din Harlem, — paradisuri efemere pentru albii dezabuzaţi, — ele câştigă în îmbrăcămintea lor sumară, căci aproape goale, cu picioarele lor lungi, subţiri şi fremătânde, cu mijlocul lor flexibil ca trestia, cu braţele lor ce parcă materializează fluxul şi refluxul Nilului, negresele acestea dansează cât mai disciplinat, păstrând aspectul sculptural al fiinţei lor de lut arzător. Uneori, însă, vocea lor răguşită de chemări pătimaşe oferă un spectacol penibil ca şi acele virtuozităţi acrobatice, care fac din trupul lor svelt roţi de automobile ce se învârtesc pe scena luminată de proectoare imense, de lumini ţipătoare, cu o vitesă crescândă. Gesturile se mecanizează, trupul îşi dislocă unitatea ca'ntr'o pictură cubistă. Jazzul anunţă parcă o cădere catastrofală dintr'un „montagne russe".

Sunt albii care cad tentaţiei acestor negrese. In asemenea fermecări efemere ei uită diferenţa de culoare. O uită sau se amăgesc c'o uită, căci poate tocmai pielea arămie le creiază un nou complex sexual. Dacă albii se uită la negrese, bărbaţii negri însă, sunt pedepsiţi cu cruzime şi linşaţi (în Sud chiar, astăzi încă, arşi) oridecâteori aruncă o uitătură pofticioasă vreunei femei albe. Gloanţe sunt gata să pătrundă blestemata lor piele cafenie, neagră, arămie, cenuşie, oricum o fi. Un alb are voe să acosteze o negresă şi să facă orice cu ea, chiar mulatri. Un alb, prin definiţie, nu poate fi un criminal sexual. Pe când un negru, da: el este faunul primejdios al acestei jungle moderne, care este Harlemul.

Viaţa negrilor este aşadar, dublă. Humorul le este singura legătură între viaţa pe care o duc şi cealaltă pe care vor s'o ducă, pe care cred c'ar trebui s'o ducă.

Ei care înveselesc pe alţii, sunt iremediabil trişti. In New-York şi-au câştigat dreptul de a munci şi a fi toleraţi ca servitori, lucrători şi clowni muzicali. *Viaţa negrului e viaţa clownului.* Melodrama din Harlem continuă zi şi noapte. Acei ce înviorează şi dinamizează pe albii ce nu mai au ce face cu libertatea lor, mor de nostalgia unei libertăţi pe care nu o pot căpăta: libertatea de a fi considerat după meritele tale însuţi, iar nu după pigmenţii pielii tale.

Copii visători, negrii cer nu numai cetăţenie de junglă şi de circ. In Harlem, tăcerea e un argument „ex silentio", iar muzicile şi dansurile din paradisurile efemere, sunt evadări provizorii. In inimile din Harlem ard dorinţi mari şi înfocate...

PETRU COMARNESCU

Whisky and Soda

de PAUL NEGULESCU

Varieteu de port la Mare. Femei vesele, conform contractului, circulând prin sală; zâmbete ascunzând oboseala tot atât de puţin ca fardul, gesturi care încearcă să fie tinereşti şi nu isbutesc decât să fie vulgare, zâmbete isbucnind ascuţit pe când ochii alunecă repede într'o parte ca să prindă efectul asupra clienţilor, şi, din când în când, muzica, reproducând automat cântice visate în alte ţări pentru altfel de oameni.

Fumul de ţigare se ridică spre lămpi, îndulcindu-le puţin scânteerea. Departe de cele ce se petrec împrejurul său, Niculae Milescu îşi bea încet paharul. A venit în sgomotul acesta, în veselia voită a Varieteului, din obicinuinţă. Işi aprinde ţigările şi îşi ridică paharul la gură cu mişcări măsurate, atât de asemănătoare încât par pornite dintr'o nevoe lăuntrică, străină de orice gând. Ochii lui se aşează cu linişte pe feţele necunoscuţe, le cercetează cu multă stăruinţă, dar înfăţişarea lor i se şterge din amintire de îndată ce a trecut la altele. Ochii lui nu stânjenesc pe nimeni; pentru ei totul se amestecă fără deosebire în aceiaş nemărginită oboseală.

Paharul de whisky se ridică iar. Pe cristalul aburit degetele se strâng subţiri şi cu unghiile tăiate cu grije. Este o mână arsă de soare, lungă şi strâmtă:

Poem

Mâini prin care s'au strecurat bacnotele multicolore
bancnote multicolore şi cu foşnet deosebit;
mâini care-au atârnat cu linişte pe balustrada vapoarelor pornite
spre porturi depărtate,
s'au grăbit să închidă fereastra compartimentului
când trenul se năpustea
ca o lighioană subpământeană
în tunelurile umede şi cu răsunet năbuşit.
Au făcut streaşină înaintea ochilor
pe culmile de unde ţinuturile se vedeau pustii de oameni
şi oraşele numai ca licăriri
întunecate câteodată
de fumul coşurilor înalte;
Mâini a căror suprafaţă a lunecat dealungul formelor femeeşti,
au strâns
cu dorinţa crudă de a-şi lăsa urma,
au mângâiat
mişcate de pielea caldă şi subţire de se vedea
verzue
ţesătura neregulată a vinelor,
au rămas îndelungată vreme închise peste un sân dăruit
fără întoarcere
pentru clipa scurtă şi eternă a dragostei,
au trecut alintător pe feţe triste
şi au cuprins
spre liniştire
umeri cutremuraţi de plâns;
mâini aşezate pe cartea deschisă din'nainte
cu liniştea neaşteptată a unei păsări reîntoarse
din lunecarea fără sfârşit a visului;
mâini strânse câteodată pumn
stăvilind isbucnirea mâniei în degetele încleştate
şi atârnând greu
la capătul braţelor
ca nişte arme fără cruţare,
mâini...

. . . .

Pe scenă „atracţiunile" localului dansau caricatural. Niculae îşi lăsă capul spre paharul plin de aurul băuturii şi îşi închise ochii cenuşii „ca apele după apusul soarelui", cum îi spunea o iubită-poet.

Amintirea aceasta îl făcu să zâmbească. De câtăva vreme toate amintirile de dragoste îl făceau să zâmbească. Ca dansatoarele depe scenă, frânturile trecutului se perindau cu gesturi caricaturale. Nu-i mai rămăseseră în gând decât râsetele cu sunet fals, mişcările de voluptate prefăcută; lucruri care înainte îl întristaseră zile întregi, îl împiedicaseră să doarmă de-alungul nopţilor şi acum îl făceau numai să zâmbească puţin, cu ochii închişi, de-asupra băuturii de aur.

Ca să atingă atâta înţelepciune îl ajutase prietenul Veniamin. Acestuia nu-i încărunţiseră tâmplele ca lui Neculai, dar nopţile de veghe şi posturile îndelungate îi subţiaseră faţa şi o brăzdaseră adânc. Cu toate că se ţinuse în smerenie şi renunţare, prietenia îi dăduse putinţa să înţeleagă firea atât de depărtată de el, a lui Neculai. Ii erta mai uşor decât tuturora viaţa întoarsă numai spre călătorii, încercări de a se găsi din nou, şi spre cealaltă călătorie, totdeauna fermecătoare la început, a dragostei. Il erta ştiind că e mai puţin fericit cu el însuş decât toţi cei din jurul lui şi că această goană după noutate nu era din neputinţă sau din nepăsare ci din groaza de a se simţi stând pe loc.

Când vedea iar pe faţa prietenului încordarea vestitoare de plecări îi punea mâna pe umăr şi se uita la el fără tristeţă dar cu acea băgare de seamă mai preţioasă decât o mângâere. Veniamin l-ar fi vroit totdeauna lângă dânsul şi serile pe care le petreceau împreună sus în odaia plină de biblioteci şi hărţi pe toţi pereţii, le-ar fi dorit neîntrerupte. Dar ştia că dacă pentru el erau îndestulătoare ca să-i dea întreaga vrajă a călătoriilor, pentru Neculai nu aveau aceiaşi putere. Veniamin gândise mult la viaţa pe care nu o trăise. Inţelese cea mai mare parte dintre lucruri altfel decât ar fi trebuit şi de multe ori îi fusese teamă de toţi şi de el însuşi. Văzută prin visurile ridicate din cărţi, viaţa i se înfăţişase prea frumoasă ca să mai fie trăită în fiecare zi, cu oameni şi fapte obicinuite. Dar când vorbea cu Neculai, prietenul care văzuse întreg Pământul şi iubise de nenumărate ori, el era meşterul şi celălalt ciracul. Aşa se întâmplă în ciudata îmbinare a gândului şi amintindu-şi de tonul dogmatic al prietenului său şi de siguranţa cu care vorbea de lucruri netrăite niciodată, Niculae Milescu surâse iară cu surâsul şters, atât de bogat la dânsul în deosebite înţelesuri.

Veniamin acum era departe şi silueta lui rămasă printre fluturarea batistelor, se îndreptase cu mişcări încetinite de păreri de rău spre casa cu tavanuri joase a trecutului şi spre odaia mare cu perdelele trase totdeauna peste ferestre dar cu orizonturile albăstrui ale hărţilor, deschise închipuirii, ca ferestre mai adânci.

Veniamin: Decâteori se simţea cuprins de teama care-l alunga de-alungul Pământului, de nesiguranţa de care încerca zadarnic să scape şi luată totdeauna cu dânsul, ca pe o boală curgând în tot trupul odată cu sângele, Niculae Milescu nu-şi aducea aminte decât de Veniamin şi era singurul de care îl întrista despărţirea.

— Trebue iar să fiu singur.

— Eşti totdeauna singur, răspundea Veniamin. Ceilalţi oameni sunt împrejurul tău ca nişte umbre fără viaţă. Câtăva vreme vezi aceleaşi umbre în fiecare zi, luni întregi. După aceia le uiţi cu desăvârşire şi se şterg tot atât de tainic cum luaseră fiinţă. Indiferenţa ta pentru oameni e fără sfârşit.

Veniamin avea dreptate. Şi tocmai nepăsarea aceasta era îngrijitoare; bunăvoinţa fără adâncime cu care privea pe toţi, lipsa de răsunet a întâmplărilor dimprejur în mintea lui, acel fel de a fi în care nu era nici suferinţă adâncă, nici bucurie sguduitoare dar numai o spaimă surdă la trecerea zadarnică a vremei.

Veniamin îi cunoştea viaţa. Ştia că nu fusese totdeauna la fel. El îl ajutase decâte ori se întorsese cu ochii mai trişti decât înainte şi cu dunga de încordare depe frunte mai adâncă. El aşteptase ceasuri întregi, în odaia în care nu ajungeau sgomotele străzii, ca tăcerea închisă împrejurul lui Neculai ca un perete să se dărâme neîncredere cu neîncredere şi cuvintele să vină din umbră încet, unul câte unul, obosite de drumul făcut şi nesigure încă de propriul lor întuneric. El îi cunoştea glasul din clipele acelea, atât de deosebit, el îi ştia faţa întoarsă parcă spre înăuntru de puterea gândului şi vie numai prin umbra jucătoare a genelor lungi pe ochii aproape închişi; el ştia să rămână îndelungată vreme nemişcat, ascuns în dosul lămpii mari depe biurou, ca o închipuire ştearsă, în faţa căreia se putea vorbi despre sine însuşi fără teamă, oricât de mult şi oricât de adevărat; părea să nu fie nimeni ca să vadă lacrimile prelinse încet şi să-şi dea seama de înfiorările glasului stăpânit, nimeni care să-şi aducă mai târziu aminte de ele. In mintea lui Veniamin rămăseseră săpate adânc în toate amănuntele lor dar nicodată nu vorbea despre ele lui Neculai. Ştia că-i fuseseră spuse ca să nu le audă şi că în sufletul slab al prietenului stăpânea marea slăbiciune de a fi tare.

Niculae Milescu ridică iar capul. In sală erau acum oameni mai mulţi. Câţiva ofiţeri de marină străini, deabea coborîţi de pe un vas de răsboi, şedeau împrejurul mesei cu capetele apropiate, încă neobicinuiţi cu lumea dimprejur. Grupul lor atrăgea toate privirile femeilor din sală; acestea ştiau că nu vin de departe şi că buzunarele le fuseseră golite de curtizanele din Constantinopole, dar feţele lor negre şi încordate încă de disciplina dela bord le fascinau.

Nimic nu era pentru Niculae Milescu mai interesant decât femeile. Gesturile lor, gândurile pe care ar fi dorit să le poată totdeauna ghici, felul cum le simţea atrase de bărbaţi şi micile şiretlicuri întrebuinţate de ele ca să pară indiferente, îl încântau ca un joc subtil al vieţii, poate cel mai minunat dintre toate. Dacă ar fi trebuit să explice altcuiva cele ce se petreceau într'însul în faţa acestei privelişti, entusiasmul ascuns care-l cuprindea, nu ar fi găsit poate decât cuvinte neputincioase şi încurcate, ca de câte ori lucrul de explicat are prea multe unghere întunecoase şi taina lui e prea adâncă. Sub gesturile şi jocurile atât de simple ale femeilor din varieteu, îi plăcea să-şi închipue gândurile femeilor acelora, cele mai multe ajunse la totala nepăsare în faţa actului de dragoste şi totuş, poate, nădăjduind o redeşteptare a poftelor trupeşti.

Işi închipuia viaţa lor, în odăile de de-asupra varieteului, cu pereţii acoperiţi de fotografii care aduc totdeauna pe faţă un surâs de milă şi un sentiment de mizerie, odăi totdeauna la fel, cu acelaş fel de pat, de dulap şi de lavoar, în care cuvintele schimbate sunt neschimbate, în care gesturile se petrec la fel, aşa cum se cuvine. De acest sentiment de monotonie fără sfârşit, de

(Continuare în pag. VIII-a)

această repetiţie înfricoşătoare a actului producător al singurei plăceri puternice dată de natură, Niculae Milescu nu mai se înfricoşa, ca mai înainte.

Ajunsese, pe căile lui, la încheerea că numai plăcerea trupească preţueşte pe lume. Ştia că este o greşeală să nu o cauţi de-adreptul, fără să o amestici cu dragoste şi cu sentimentalism. Găsise în cele din urmă într'insul puterea rară de a se putea gândi la o femee într'adevăr goală, desbrăcată şi de visele cu care rămâne totdeauna despărţit un bărbat de o femee. Ajunsese la suprema artă de a nu cere niciodată femeilor mai mult decât puteau da şi la filosofia de a nu se întrista de asemănarea dintre ele. Nu ajunsese, ca Veniamin, să creadă că preţuesc toate tot atât de puţin din această asemănare ci dimpotrivă, întocmai cum plăcerea dată de ele era, elementar, aceiaş dar totdeauna deosebită prin acele nuanţe uşoare care dau unei atingeri, unei mângâeri, unui sărut, un preţ deosebit şi un loc lămurit în amintire — le înţelegea fiecăreia farmecul de nuanţe..., dar le mai adăoga şi acea vrajă pe care o aveau pentru el şi ale cărei proporţii atingeau liniile simple ale unei credinţe, vrajă generală, a tuturor femeilor de care se simţea atras. Din această asemănare Veniamin încheia către lipsa de interes a femeilor, fiindcă nu cunoscuse decât puţine şi totdeauna cu un sentiment de scoborîre. In mintea lui hrănită cu vieţile sfinţilor şi cu tot felul de vechi texte în care atitudinea faţă de femei era neschimbat de dispreţuitoare nu mai încăpea loc pentru înţelegerea arătată de Neculai. Dacă judecata lui ar fi fost dreaptă, neîntunecată de gândurile culese din cărţi, ar fi înţeles că tot acest dispreţ era chipul luat în mintea scriitorilor vechi de îngrijorarea simţită în faţa puterii neînţelese a farmecului femeesc; cei mai mari dintre gânditori s'au simţit slabi, micşoraţi în atitudinea lor de nepăsare desăvârşită, în apropierea unui trup atrăgător şi bestial, de femee. Tot efortul lor de a se depărta de animal în lumea cristalină a gândului sau a credinţei era spulberat fără nici-o greutate de licărirea unui surâs plin de făgăduinţe şi, ceeace părea farmec diavolesc, tot ce nu era dorinţă trupească părea să-şi piardă dintr'odată înţelesul. Veniamin nu vroise niciodată să recunoască lucrul acesta dar din explicaţiile lui întortochiate, din citaţiunile alese cu grije printre rândurile vechilor cărţi în care femeea era arătată ca un fel de greşeală a Creatorului scăpată de sub controlul Lui atotcuprinzător şi isbutind chiar dela început, prin curiozitatea Evei, să strice întregul echilibru al Raiului, se strecura fără voia lui şi fără să-şi dea seama, spaima pe care o simţea în faţa femeilor. Niculae îl ascultase de multe ori în umbra odăii pline de cărţi şi cu perdelele totdeauna trase ca să împiedice vântul şi soarele de a intra printre tomurile prăfuite; faţa lui Veniamin era la început liniştită; vorbea despre viaţă şi despre atitudinea unui adevărat gânditor cu chibzuială, dând memoriei vreme să-şi aleagă exemplele şi construind împrejurul lor, ca împrejurul unei chei de boltă, teoria lui despre inutilitatea de a trăi viaţa de mişcare şi de pasiune:

— „Călătoriile tale vin unele după altele regulat, aşa cum vin unele după altele cărţile mari în care mă adâncesc. Pluteşti zile după zile pe yachtul tău de-alungul coastelor cum trec ochii mei peste paginile pe care nu simt ispita să mă opresc. Scobori într'un port şi rămâi câteva ceasuri, câteva zile, câteva săptămâni sau luni, aşa cum mă opresc şi eu pe o pagină, pe un capitol, pe o carte întreagă. După ce-ai plecat, amintirile îşi pierd conturul cu fiecare zi trecută, se amestecă unele cu altele, se suprapun şi nu-ţi mai rămâne decât ceva nedesluşit, un fel de „atmosferă", pe care nu o poţi decât lăsa să scoboare spre partea misterioasă a gândului tău, spre ţinutul de unde amintirea nu o mai poate scoate neschimbată, la iveală. Este adevărat că se amestecă de-aci înainte cu fiecare gând al tău, că îi dă o nuanţă nouă, dar acelaş lucru se întâmplă, poate mai adânc, cu gândurile mele, când am închis pagina din urmă a cărţii. Nu este important ce faci. E important ce rămâne, ce se petrece pe urmă. Inţelegi? (Veniamin se apleca puţin înainte). Prezentul are viaţa lui proprie, în care noi nu suntem decât spectatori. In faţa noastră frunzele copacilor tremură în vânt, soarele către apus îşi aruncă dunga de lumină pe apele liniştite, templul pe jumătate dărâmat stă în nemişcarea lui, independent de noi, în afară de noi. Numai pe urmă se amestecă în gândurile noastre, când încercăm să ne reamintim. Şi amintirea nu are aface de unde o avem. E tot atât de puternică din cărţi sau din realitate".

Faţa subţire şi brăzdată adânc a lui Veniamin căpăta un fel de reflex lăuntric de parcă i se aprindea o flacără printre gânduri. Spunea „amintirea e tot atât de puternică din cărţi sau din realitate" cu o patimă care lăsa să se înţeleagă că trăise mult şi se închisese târziu, dezamăgit, între pereţii acoperiţi cu cărţi. Dar Neculai Milescu ştia cât fusese de înspăimântat întotdeauna de viaţă şi că tot ceeace spunea era numai ca să se poată erta pe sine însuşi. De aceea asculta cuvintele lui Veniamin ca un fel de spovedanie, ca un fel de cântec trist care nu trebuia întrerupt. Era între ei doi o asemănare care îi apropia ca pe nişte fraţi. Intr'altfel, erau amândoi tot atât de neputincioşi în faţa vieţii. Veniamin, în sărăcia lui, se închisese între zidurile căsuţei rămase dela părinţi, iar Niculae Milescu, moştenitorul celei mai mari averi din Ţara Românească, îşi întrebuinţase bogăţia ca să fie tot atât de singur pe yachtul lui cu care cutreera lumea, sau în marile oraşe din Occident unde trăia necunoscut de nimeni.

— „Te reîntorci din călătoriile tale, urma Veniamin, mai trist şi mai nepăsător decât înainte. Cu fiecare călătorie nouă îţi micşorezi partea necunoscută de tine a Pământului şi cu cât cunoşti mai multe lucruri cu atât se măreşte plictiseala de care cauţi să scapi prin cutreerările tale necontenite. Şi la fel de dezamăgit te reîntorci, Neculai, din braţele fiecărei femei noui. Nu trebue să cauţi în afară dorinţa de viaţă. Dacă nu o găseşti în tine nu o poţi găsi nicăeri".

Amintindu-şi de glasul cu care spusese Veniamin aceste cuvinte din urmă, Neculai Milescu se cutremură. Simţise că în ele prietenul său pusese toată taina vieţii lor a amândorora.

Işi ridică iar privirea şi se uită împrejurul său cu mirare. Acum vroia să iasă repede din varieteu. Ceru socoteala şi eşi în stradă. Vântul încărcat de mirosul Mării îi trecu prin păr şi îi răcori faţa. Merse fără grabă de-alungul străzilor pustii, ajunse pe malul mării şi înaintă pe dig. In lumina lunii valurile veneau spre perete cu o mişcare lungă şi înceată. Apoi, pe neaşteptate îşi măreau iuţeala, împinse de un fel de furie şi isbindu-se de obstacol se ridicau de-alungul pietrelor, aruncând până sus stropii depe creste. Niculae Milescu se simţi mai singur decât înainte. Imprejurul lui apele mereu aceleaşi se prefăceau mânioase şi nouă; mişcarea monotonă ca a tuturor, ca a tuturor lucrurilor îşi aminti:

Pe apele fără hotar ale Mării

şi ridică, supărat, din umeri. Câteva sute de kilometri către răsărit o altă coastă pe care o mai cutreerase. „Cu fiecare călătorie nouă îţi micşorezi partea necunoscută de tine a Pământului". Cu fiecare femee nouă, Veniamin, ce se întâmplă? Mâine de dimineaţă Stambulul şi pe urmă drumul spre Miază-zi, în apele din ce în ce mai albastre, sub cerul din ce în ce mai albastru. Şi pe urmă, Veniamin, pe urmă încotro ca să ne găsim, ca să ne regăsim, ca să avem dorinţa de viaţă? Pe care coastă, sub care cer, în mijlocul căror oameni se poate întâmpla minunea aceasta?

Yachtul alb, nemişcat lângă dig. Căpitanul, care aştepta, salută:

— S'au îndeplinit toate formalităţile. Pilotul va fi aici în câteva minute şi putem pleca numaidecât.

Niculae Milescu îl privi câteva clipe drept în ochi, cu un fel de sete, nădăjduind parcă să citească într înşii un răspuns aşteptat de mult, murmură cu nepăsare: „bine" şi trecu mai departe spre cabina lui.

PAUL NEGULESCU

Cronica muzicală

Concertul pianistului Wladimir Horovitz

In seara de 5 Octombrie a avut loc la Eforie concertul pianistului rus Wladimir Horovitz. De cât-va timp se vorbeşte foarte mult de trei artişti de origină slavă, de Milstein, Piatigorski şi de Wladimir Horovitz.

Wladimir Horovitz întruneşte toate condiţiile pentru a fi considerat printre cei mai mari pianişti contemporani.

In programul de la 5 Octombrie, ilustrul pianist avea înscrise operele lui *Beethoven, Liszt, Chopin* şi *Strawinsky*. Nu aş putea să mă pronunţ asupra interpretării lui Beethoven numai după cele 32 de variaţii, din program, în care dificultăţile tehnice au fost bine înţeles învinse, — şi nu este ceva extraordinar pentru un pianist de talia lui *Horovitz*,—fără însă a se reda atmosfera pur beethoveniană. O magistrală interpretare a Sonatei de *Liszt* în „H-moll", plină de spirit romantic şi atât de grea ca interpretare, a urmat lui Beethoven.

Cu tehnica lui prodigioasă, având posibilitatea să pătrundă spiritul slav al operelor lui Chopin, — Horovitz a dovedit că este un mare interpret al lui Chopin. Cu toate că marele compozitor polonez este mai mult poetul muzical de intimitate şi unii susţin că este o greşală să se cânte operele sale într'o sală mare, totuşi pianistul Horovitz şi-a redus virtuozitatea, nervozitatea, pasiunea şi tot focul pentru a da lui Chopin interpretarea care i se cuvine. A cânta tumultuos Chopin, susţine un mare critic, este similar cu o voce care ar fi transmisă printr'un cornet acustic sau „portevoix". Interpretarea polonezei-fantezii, a două mazurci şi a două studii, a dovedit pe deplin că reputaţia de care se bucura Wladimir Horovitz, ca fiind cel mai bun interpret al lui Chopin, este bine stabilită.

Execuţia lui *Strawinsky*, alegând cele două tablouri „la Petruşca" şi „săptămâna mare, cu dansuri ruseşti" aşează pe Wladimir Horovitz alături de Rubinstein, căruia Strawinsky i-a dedicat aranjamentul pentru pian al capodoperei sale necontestate.

Când auzi o astfel de execuţie, care invocă tot aşa de bine ca orchestra tablourile în cadrul atmosferei ruse, bogate, în sonorităţi moderne, te întrebi dacă nu preferi Petruşca la pian, operei orchestrale.

Succesul obţinut de marele pianist a fost formidabil. O sală arhiplină, entusiastă l'a chemat de mai multe ori, la sfârşit, pe d. Horovitz, care a executat în afară de program un vals de Brahms din ciclul *Germania*, un vals de Chopin, fantezia din *Carmen*, aranjată de Horovitz, un studiu de Paganini, Liszt, „Capriccio" de Scarlatti şi un vals de Liszt, un al doilea program.

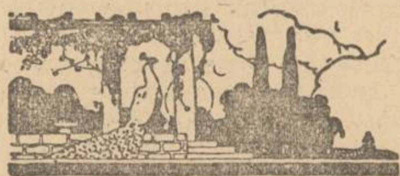
Găsesc că aranjamentul dansului din actul al II-lea din Carmen a lui Bizet, întrece ca dificultăţi pianistice şi aranjamentul lui Busoni precum şi aranjamentul Petruşcăi.

Marii pianişti nu au la Bucureşti ca în alte oraşe unde sunt fabrici de pian, instrumente noi. Pianul este un instrument cu mecanică, care trebuie să fie revizuită, înlocuită, dacă nu se dispune de piane noi, ca la Paris, Viena, Berlin, unde fabricile mari au săli anume amenajate pentru a răspândi gustul pentru acest instrument.

De aceea, la noi, pianiştii fac sforţări mai mari decât aiurea, pentru a se adapta clavirului, pe care impresarii îl pun la dispoziţia lor — clavire ale unor mărci vestite, dar cu infirmităţi ca oamenii mari, ajunşi la adânci bătrâneţe.

Este o problemă la care negustorii de piane ar trebui să se gândească pentru a servi mai bine marile mărci, care le încredinţează reputaţia lor.

I. PAL.

A apărut **No. 10**

Premii 25.000 lei lunar

REBUS Revista jocurilor distractive

Cea mai mare revistă de jocuri din ţară

NUMĂR SPECIAL

De vânzare pretutindeni

PREŢUL 5 LEI

Cronica Şahului

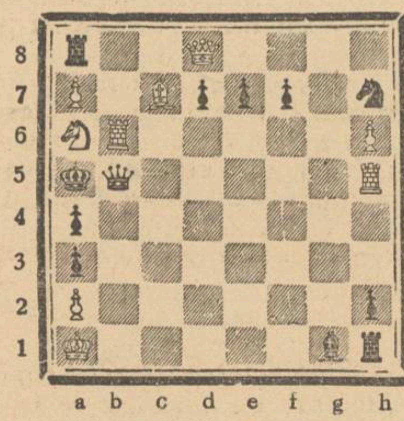
PROBLEMA No. 402

— Din concursul nostru de probleme —

Motto : „R. P.".

Negru:

Ra5, Db5, Ta8 şi h1, Ch7, Ng1, Pa3, a4, d7, é7, f7, şi h2 (12).

Alb:

Ra1, Dd8, Tb6 şi h5, Ca6, Nc7, Pa2, a7 şi h6 (9).

Mat invers în 3 mutări.

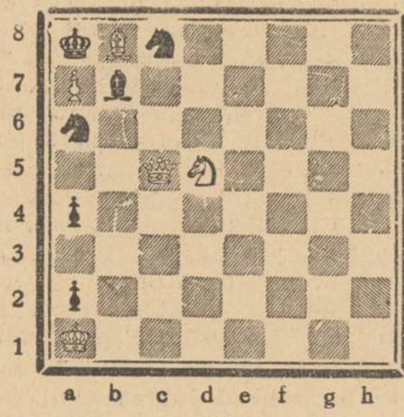
PROBLEMA No. 403

de **P. A. Orlimont**

(*«Wiener Schachzeitung» 1931*)

Negru:

Ra8, Ca6 şi c8, Nb7, Pa2 şi a4 (6).

Alb:

Ra1, Dc5, Cd5, Nb8, Pa7 (5).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

Rectificare. — In problema No. 401 din numărul nostru trecut s'a strecurat o eroare în diagramă: In g3 nu se găseşte nici o piesă, aşa cum se vede din nomenclatura care este exactă.

PARTIDA No. 184

Jucată la Bled (Jugoslavia) în concursul internaţional de maeştri în ziua de 12 Septembrie 1931.

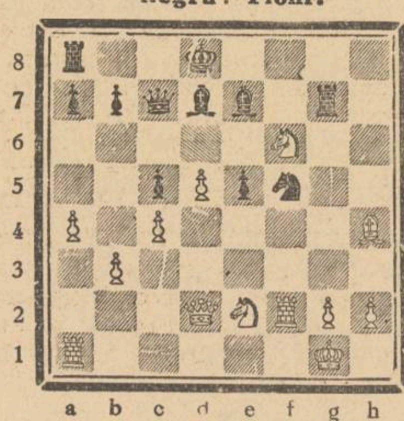
Alb: Nimzoviei **Negru Flohr**

Partidă engleză

1. c2—c4, Cg8—f6; 2. Cb1—c3, é7—é6; 3. é2—é4, d7—d6; mai bine ar fi fost c5 sau d5. 4. d2—d4, é6—é5; 5, Cg1—é2, Nf8—é7; 6. f2—f3, c7—c6; 7. Nc1—é3, Dd8—c7; 8. Dd1—d2, Cb8—d7; 9. d4—d5, Cd7—b6; 10. Cé2—g3, Nc8—d7; greşit ar fi fost c×d; c×d, Cc4, căci alb ar fi răspuns cu Cb5 câştigând o figură. 11. b2—b3, h7—h5; 12. Nf1—d3, g7—g6; 13. 0—0, Cf6—h7; 14. a2—a4!, h5—h4; 15. Cg3—é2. c6—c5; 16. f3—f4, é5×f4; 17. Tf1×f4! mai bine decât N×f4, la care negrul ar fi putut răspunde cu Nf6; la luarea cu turnul negrul n'ar putea muta Nf6, din cauza dublării turnurilor pe linia f. 17...., g6—g5; 18. Tf4—f2, f7—f6; 19. é4—é5!, d6×é5; 20. Nd3—g6+, Ré8—d8; 21. Cc3—é4, Cb6—c8; 22. Ng6×h7, Th8×h7; 23. Cé4×f6, Th7—g7; 24. Né3×g5, Cc8—d6; 25. Ng5×h4, Cd6—f5;

Situaţia partidei după a 25-a mutare a negrului,

Negru: Flohr.

Alb: Nimzovici.

26. Tf2×f5!, Nd7×f5; 27, d5—d6, Dé7×d6; 28. Dd2×d6+, Né7×d6; 29. Cf6—h5+, Tg7—é7; 30. Ta1—f1! poanta combinaţiei lui Nimzovici. 30...., Nf5—d3; 31. Tf2—f8+, Rd8—d7; ceva mai bine ar fi fost Rc7; 32. Tf8×a8, Nd3×é2; 33. Nh4×é7, Nd6×é7; 34. Ch5—g3, Né2—d1; 35. Cg3—f5!. Né7—d8; 36. Ta8×a7, Rd7—c6; 37. Ta7—a8, Rc6—d7; 38. Cf5—é3, Nd1×b3; 39. Rg1—f2, é5—é4; 40. Ta8×d8+! un frumos sacrificiu la sfârşit, spre a înlătura orice rezistenţă, 40...., Rd7×d8; 41. a4—a5, Nb4—a2; 42. g2—g4 şi negrul abandonează.

CORESPONDENŢA

M. P. *Loco.* = Când într'o partidă una din părţi nu poate face nici o mişcare, fără ca adversarul să-i ia regele, acesta nefiind atacat, se zice că regele e pat şi partida e remiză (nedécisă). Şah mat este atunci când regele este atacat şi nu poate face nici o mutare fără ca adversarul să-i poată lua regele.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

CRONICA FILATELICA

Ceva despre cataloagele straine

Casele mari, de primul rang, care se ocupă cu comerţul timbrelor poştale, editeză în fiecare an câte un catalog ilustrat.

Aceste cataloage descriptive, conţin 60—70.000 de timbre diferite din toată lumea. Puse în circulaţie de Poşta respectivă — primul fiind emis în Anglia în 1840 — ele sunt catalogate în ordinea apariţiei şi fiecare marcă încolonată poartă un număr de ordine, care serveşte mai uşor la identificarea timbrului.

Nuanţele diferite de culoare ale aceluiaş timbru precum şi fie-care greşală de tipar poartă câte un număr de catalog deosebit.

Tot odată colecţionarul găseşte în catalog (în valuta ţării de origină a catalogului) preţul fiecărei mărci existente de la apariţia ei, uzată sau neuzată. Aceste indicări de preţ servesc la *schimbul* colecţionarilor, şi orientează valoarea de cumpărare şi de vânzare.

Catalogul ne mai orientează în privinţa datei de emisiune a fie-cărei serii de timbre, după cum ne informează şi asupra evenimentelor care au determinat emiterea lor.

Cataloagele sunt toate legate, frumos şi cu îngrijire executate conţinând 1200—2000 de pagini.

Toate aceste sunt de absolută trebuinţă colecţionarului, întocmai ca un dicţionar linguistului.

Cele mai consultate cataloage filatelice la noi sunt cele din Franţa, Germania, foarte puţin cele din Elveţia şi Anglia; *Yvert, Michel-Senf, Zumstein* şi *Gibons*. Tirajul acestora variază între 20—30.000 de exemplare şi sunt oferite între 200—1500 lei bucata.

Dacă la editarea acestor cataloage — împreună cu multe altele, despre care nu am vorbit — mai adăugăm zeci de periodice filatelice, ce apar mai în toate ţările... putem deduce însemnătatea colecţionării timbrelor poştale, a comerţului şi a literaturii dezvoltate în jurul filateliei.

Filatelia are frumuseţi nebănuite pe care profanul le ignorează.

Nu ştiu dacă aţi contemplat imagina armonioasă a unui timbru încântător....

Incercaţi odată a-l examina mai de aproape, veţi găsi — în aceste *„mici imagini minunate"* care împodobesc mesagiile — adevărate capodopere gravate „în *miniatură*".

Inspiraţia divină a artistului este desăvârşită prin minunatul său talent.

ALDO

Curiozităţi

Sinclair Lewis contra şovinistilor

Sinclair Lewis, laureatul premiului Nobel, îşi anunţase de curând o conferinţă la Washington despre literatura contimporană a Americii. Conferinţa avea să fie ţinută la *Constitution Hall* din clădirea Asociaţiei *„Daughters of the American Revolution"*. In ultimul moment, însă, i s'a refuzat sala, sub cuvânt că într'o conferinţă ţinută la Stockholm, Sinclair Lewis ar fi insultat America. Referindu-se la această acuzare, conferenţiarul a spus: „Am fost criticat pentru conferinţa din Stockholm, unde am arătat lipsurile societăţii moderne americane, şi mai ales insuficienţa învăţământului universitar, care nu îmbogăţeşte cu nimic cultura şi tinde să devină o simplă fabrică. Lucrul acesta l'am mai spus şi mai de mult, atât în Suedia, cât şi aici, şi nu pot pricepe argumentaţia care mă obligă să spun minciuni despre ţara mea imediat ce i-am trecut graniţele. I-am făcut Americii complimentul de a crede că a eşit din faza copilăriei. Am spus că nu mai suntem o colonie mică, ca pe vremea vizitei lui Charles Dickens, ci că suntem azi o naţiune mare. Dacă asta înseamnă ponegrire, atunci e adevărat că am ponegrit America".

Antoine despre criza teatrului

André Antoine, patriarhul scenei franceze, spune într'un interview despre aşa zisa *criză* a teatrului modern: „Mi se cântă mereu pe toate tonurile că criza actuală a cuprins şi teatrul, că producţia creşte şi debuşeurile se restrâng, că literatura şi arta esă din modă. Foarte răsunătoare cuvinte, dar inexacte. Au existat şi vor exista totdeauna romane şi piese bune, romane şi piese proaste. Criza de acum nu-i decât faza iniţială a unei epoci noi, cu idei noi. Gustul oamenilor evoluiază. Arta nouă are de învins două greutăţi: una economică şi alta spirituală. Burghezia cu stare, clasa care se interesa de artă şi literatură înainte de războiu, a sărăcit; şi de aceia astăzi îi merge mai bine cinematografului, care e mai eftin. Filmul bun poate avea o valoare artistică reală, dar nu-i poate fi superior decât piesei proaste. Teatrul bun nu va fi înlăturat niciodată de cinematograf. Omul modern fiind sclavul tehnicei, nu mai are răbdare, după ce a parcurs 200 de kilometri pe oră, să urmărească evoluţia înceată a unei drame sau a unui roman de analiză. Ii place rapiditatea vertiginoasă cu care rulează filmul şi pe care teatrul, oricât de perfecţionată i-ar fi scena turnantă, n'o poate imita. Filmul înfăţişează acţiuni petrecute simultan în locuri diferite; nu e limitat deci în spaţiu. Dar să nu se uite că există două tipuri de oameni: tipul vizual şi tipul auditiv. Cel auditiv va prefera totdeauna teatrul, căci glasul omenesc este superior plăcii imprimate. Eu iubesc progresul tocmai pentrucă sunt bătrân. Inainte, mereu înainte, — asta e lozinca vieţii şi a naturii. Arta evoluiază; fiecare pas înainte e o revoluţie. Dar nu toate gesturile revoluţionare înseamnă neapărat progres artistic. Eu nu cred în decadenţa artei, deşi în mod trecător teatrele-s goale şi ediţiile mari le fac cărţile proaste. Atât teatrul, cât şi filmul au nevoe de primenire. Trebue să se lepede de tradiţiile învechite; apoi vor trăi în bună armonie, îndată ce teatrul se va fi adaptat la vremurile noi, iar filmul se va fi desbărat de exagerările lipsite de gust, inerente oricăror începuturi".

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

MIHAIL SADOVEANU: Depărtări
Colecţia literară a Casei Şcoalelor

Deşi acest volum a apărut acum un an, recenzia este actuală — ba poate chiar timpurie... deoarece cartea n'a ajuns încă în vitrină şi 'n presă.

Casa Şcoalelor este o instituţie subterană. Lucrează în secret. In nişte tiparniţe misterioase se alcătuesc cărţi, — unele după o tehnică desăvârşită, ca volumul „Depărtări": frumos zeţuit, pe hârtie bună, cu ilustraţii. Dupăce ies din teascuri, volumele — cu miros de cerneală—sunt aranjate în nişte tainiţe, închise cu porţi de fier încuiate şi zăvorîte. Intră după o contabilitate în regulă—volum cu volum... Şi după cum casierul public sau cel al unei instituţii private capătă un ataşament pentru bani, — astfel şi administratorul Casei Şcoalelor iubeşte atât de mult cărţile, încât nu se poate despărţi de ele. Cel mult dacă vre-o sută sau două de volume sunt împărţite la bibliotecile şcolare — şi numai după asigurările date de directorul bibliotecii... că dulapurile vor fi veşnic închise şi că nimeni nu se va atinge de vre-o carte, profanând-o.

M. Sadoveanu

Ştim ce-am păţit şi noi pentru a pune mâna pe câteva volume. A fost o luptă de luni de zile. D. Sadoveanu a vorbit la telefon, a dat scrisoare, bon... Am trimis omul de serviciu. S'a întors fără volume. Trebue „aprobare", trebue „să se cerceteze"... Alte intervenţii — telefon, scrisori (numai telegraful fără fir n'a fost utilizat). Şi pe urmă — pace! Uitasem demult „Depărtările" d-lui Sadoveanu (nici o notiţă de ziar nu ne amintise apariţia volumului), când — la o grijitură în redacţie — s'a descoperit pe-un dulap un pachet al Casei Şcoalelor. S'au făcut cercetări, şi s'a descoperit că nu demult un uşier al unui biurou literar depusese cu discreţie pachetul — retrăgându-se tot atât de cuviincios şi de tăcut.

Volumul — l-am pus într'un raft... şi l-am uitat. Acum doar l-am descoperit cu aranjarea bibliotecii.

Privesc cartea, cu dedicaţia: „Domnului N. Costăchescu, profesor universitar, ministru al şcolii, închin această carte, care apare sub această înfăţişare datorită numai domnieisale".

Vra-să-zică, nici bunăvoinţa d-lui Costăchescu n'a slujit la nimic. Banii Ministerului au fost cheltuiţi zadarnic. Acest model de volum elegant, care ar putea să fie carte de căpătâiu pentru tineri, nu-şi îndeplineşte rostul: de a trezi şi întreţine în sufletul noii generaţii dragostea nu numai de cartea bună, dar şi frumoasă.

Ba poate statul nu va pierde banii. Dacă mucegaiul nu-i va păta paginile, dacă şoarecii se vor mulţumi numai să dinţeze de jur împrejur foile — ca la exemplarele de mare lux — şi nu le vor mânca de-abinelele... atunci Ministerul va putea scoate în vânzare volumele şi le va plasa cu preţ înzecit ca piese rare, istorice...

Dar oare o editură acatării n'ar putea, punând mâna pe-un exemplar din „Depărtări" (dacă nu se mai găsesc, îl oferim pe-al nostru), să scoată o ediţie accesibilă publicului?

Şi-i păcat! Căci este vorba de-o culegere de minunate bucăţi. Aici e „Memoriul lui cuconu Ilie Leu", din satul Merişor, ţinutul Neamţului — care se duce tocmai la Deva unde vede multe lucruri ciudate. Pe unele le aprobă, pe altele nu... iar pe câteva, cu toată inteligenţa-i naturală, nu le poate pricepe.

Mai cu seamă un lucru n'a putut intra în capul lui Ilie Leu:

„Urmăream cu ochii, printre munţi mici şi dealuri, printre pomi cu grijă orînduiţi, aceleaşi grupuri cochete de case de cărămidă acoperite roş, aceleaşi sate cu înfăţişare străină. Femeile, muncind la câmp, purtau pălării de pae cu aripile foarte largi, încălţăminte în picioare, fote şi cămăşi ca de sărbătoare. Cum se poate una ca asta? — păream eu a cugeta. Dacă-s Români, — atunci cam ce-aş putea eu crede despre stăpânirea veche din Moldova şi din Valahia? Iar dacă-s străini, — atunci cum îndrăznesc să ne înfrunte? — Erau însă şi Români, dintre foştii subjugaţi, îi cunoşteam prea bine. Şi erau şi neamuri străine. Şi trăiau pe acelaşi pământ, subt acelaşi soare, fără să se omoare. Trebue să fie la mijloc vre-o înşelătorie, ca să nu ne ticnească nouă, ca să stârnească îndoeli patriotice şi să dărîme glorii naţionale".

In afară de această călătorie la Deva, volumul mai cuprinde şi tablouri din Dobrogea de Sud — cu ţinuturi sterpe, cu marea animată din adâncuri de timp şi de spaţiu.

In „Depărtări" găsim şi vechi scene de vânătoare, de acum o sută de ani, şi altele nouă — la care am luat parte... urmărind nu numai dihăniile, dar şi felul cum încep să facă cunoştinţă cu viaţa câni tineri şi nătărăi.

Toate aceste tablouri însă sunt atârnate, cu faţa spre părete, în hrubele Casei Şcoalelor.

Şi nu se pot desfăta cu ele decât urechelniţele şi administratorii instituţiei.

M. SEVASTOS

LIVIU REBREANU: Metropole
Editura „Cartea Românească" 1931

D. Liviu Rebreanu, care de câţi-va ani nu ne-au mai dat un roman de felul lui „Ion" sau al „Pădurii Spânzuraţilor", publică anul acesta un volum de impresii de călătorie.

Simţul de observaţie al unui scriitor apare, poate, în impresii de călătorie, mai limpede decât într'un roman. Romanul este în primul rând operă de imaginaţie, de creaţie şi de compoziţie. Elementele reale sunt, chiar în cel mai realist roman, aranjate şi transformate, potrivit intenţiei autorului, în vederea reuşitei unui scop pe care romancierul îl are întotdeauna. Orice operă literară este, în ultimă analiză, realizarea personalităţii scriitorului. Obiectivismul, de care s'a vorbit atâta dela Flaubert încoace, e sortit să rămână o teorie atrăgătoare şi o formulă elegantă dar irealizabilă. Şi să rămână, mai ales, un prilej de discuţii pentru critica literară în căutare de subiecte (sau, dacă vreţi, în lipsă de alte subiecte). Pentru a realiza un volum bun de impresii de călătorie trebue calităţi de reporter. Marii călători ai literaturii universale actuale (Paul Morand între alţii) aplică reţetele clasice ale unui bun reportaj: viziune rapidă, simţ al detaliilor celor mai caracteristice, stil sobru, vioiu, colorat. Este loc, în aplicarea acestor reţete, pentru aprecieri şi consideraţii cât de personale şi de originale. E nevoie, numai, să fii capabil de astfel de aprecieri şi consideraţii. Ca oriunde, trebue să ai ceva de spus.

Liviu Rebreanu

D. Rebreanu are multe lucruri de spus. Iată de ce „Metropole" este o carte mereu vie şi interesantă — chiar atunci când părerile d-sale sunt de o parţialitate prea evidentă.

Metropolele de care vorbeşte d. Rebreanu sunt. Berlinul, Roma şi Parisul. Dintre acestea Parisul este, fără îndoială, subiectul cel mai dificil.

Intr'adevăr : în literatura universală Parisul a fost exploatat de atâtea ori, încât e destul de greu să mai brodezi lucruri nouă pe această temă. Când scrii despre Paris rişti, mai întotdeauna, să te trezeşti pe cap cu... coincidenţe supărătoare. Literatura turistică a Parisului este enormă. Nu vorbim aici de Parisul care apare în romanele franceze. De la Balzac încoace toţi romancierii şi nuveliştii francezi s'au slujit de Paris în operile lor. Din cauza asta — cum bine observă şi d. Rebreanu — cunoşti Parisul înainte de a-l vizita. Bine înţeles, aproape niciodată impresia de acasă nu se potriveşte cu impresia dela Paris. Eşti irezistibil ispitit să compari ceeace vezi cu ceeace te aşteptai să vezi. Eşti silit să faci, din nou, procesul propriei tale imaginaţii. Acest proces se sfârşeşte întotdeauna — şi nu numai când e vorba de Paris — cu oarecare consideraţiuni pline de amărăciune, faţă de desacordul deapururi iremediabil între închipuire şi realitate, între dorinţă şi realizare. Sunt constatări pe care un romancier le face mai repede şi mai expresiv decât alţii. D. Rebreanu le face şi d-sa.

Fără să se lase târît prea mult de aceste prime impresii, d. Rebreanu a căutat să descopere şi aspecte inedite ale Parisului.

A isbutit. A ştiut să descopere în Paris, în dosul faţadei artificiale şi pompoase a „Parisului străinilor", fondul real, adevărat şi mai puţin cunoscut. A zăbovit mai mult lângă mormântul lui Balzac decât în cabaretul Josephinei Baker. A cutreerat şi librăriile nu numai music-hallurile. S'a dus de mai multe ori la Louvre decât la „Casino de Paris".

In acelaş timp, pe stradă, în restaurante, prin mahalalele îndepărtate, prin cartierul latin sau prin Grenelle, d. Rebreanu a căutat să afle adevărata viaţă a Parisului, viaţa Parizienilor şi nu a străinilor din Paris.

Aluziile pe care d-sa le face la evenimentele politice de pe vremea când vizita Parisul (acum câţiva ani) nu mai sunt atât de actuale, pentrucă evenimentele acestea au trecut. Totuşi rămâne încă viu şi actual un portret „grandeur nature" al lui Poincaré, din care s'ar cuveni (dacă spaţiul ne-ar da voie) să fie citate câteva pasagii.

Aceeaş dorinţă de a descoperi aspecte inedite se vede şi în impresiile culese din celelalte două metropole: Berlinul şi Roma. Omul de litere de mare talent apare în minunata comparaţie pe care d. Rebreanu o face între vechiul Berlin aşa cum şi-l închipuie văzând cea din urmă birjă a Berlinului şi noul Berlin, americanizat, cu clădiri mereu proaspete, cu circulaţie asurzitoare şi monumente colosale.

„Metropole" pun în evidenţă o latură nouă şi interesantă a talentului d-lui Rebreanu, care îi întregeşte personalitatea de scriitor.

AL. A. PHILIPPIDE

BL. M. BERNEY: Curs de franceză prin radio

Cursurile de limbi străine difuzate prin radio, deşi au găsit numeroşi ascultători, n'au izbutit să corespundă totdeauna aşteptărilor. Chiar adepţii cei mai fervenţi ai acestor emisiuni ridicau adesea obiecţiunea îndreptăţită că succesul cursurilor de limbi străine radiodifuzate fără un text imprimat, nu pot obţine decât un succes aproximativ, — elevul neavând posibilitatea să urmărească, să repete, să verifice şi să reţină regulele şi explicaţiunile *auzite*.

Deasemeni, un inconvenient serios al acestor lecţii fără text imprimat era şi faptul că o întrerupere chiar numai de o zi a *cursului*, făcea aproape incomprehensibilă continuarea audierii.

Fireşte, nu este acelaş lucru când elevul are în faţa sa textul lecţiei audiate.

D-ra Bl. M. Berney, care predă cursul de limba franceză la Radio-Bucureşti, a înţeles lucrul acesta şi a dat publicităţii lecţiile pe care le ţine în faţa microfonului.

E, pe cât ştim, primul manual de acest fel apărut la noi şi are avantajul că a fost alcătuit în conformitate cu programa analitică oficială, putând astfel sluji deopotrivă şcolarilor ca şi ascultătorilor adulţi.

Cartea e tipărită în foarte bune condiţiuni technice la Institutul de arte grafice „*Bucovina*" şi conţine o serie de ilustraţiuni minunat stilizate ale d-nei Lucia Demetriade-Bălăcescu.

H. B.

„Viaţa Romînească"
Anul XXIII, No. 7—8

Ultimele două numere ale „Vieţii Romîneşti" au apărut strânse într'un volum de o bogăţie neobişnuită în publicistica noastră de azi. De aceia, ne va fi greu, în această scurtă dare de seamă, să recenzăm întregul cuprins al revistei. Din marele număr de articole cu preocupări în cele mai variate domenii: literatură, medicină, filosofie, economie politică, muzică, sociologie — ne vom mărgini deocamdată la menţionarea unui studiu literar de o deosebită importanţă.

In „Romantismul român", d. Ion I. Pillat adună trăsăturile caracteristice ale manifestărilor noastre literare de după 1830 pentru a sublinia existenţa unui romantism românesc, un romantism original, deosebit de cel occidental şi de cel slav. Romantismul român nu se poate reduce la un simplu proces de imitaţie servilă faţă de literatura franceză, bunăoară, cum s'a susţinut până acum. De asemenea, el nu este, ca în Occident, rezultatul unei desvoltări literare normale, reacţiunea faţă de raţionalismul şi faţă de lipsa de sensibilitate a veacului al XVIII-lea în forma lui clasicizantă şi prea rafinată din Apus. Aceste condiţii nu existau în starea culturală atât de primitivă şi de înapoiată din Principate, şi nici pentru Românii subjugaţi din Banat sau din Ardeal.

Romantismul român nu este nici desgroparea unui trecut literar strălucit — pe nedrept uitat — şi restaurarea lui în viaţa sufletească şi sentimentală a epocii, cum s'a întâmplat în Occident cu Evul Mediu sau cu Renaşterea, ostracizate de pseudo-clasicii secolului al XVIII-lea. Acest trecut literar la noi nu se găsea decât sub forme de opere bisericeşti sau de cronică istorică şi nu fusese şters de strălucirea vre-unui secol de aur, dătător de modele şi hotărîtor de graniţi stilistice, cum a fost secolul lui Ludovic al XIV-lea pentru Francezi.

Problema romantică se pune deci la noi cu date originale care nu sunt valabile aiurea. In locul antitezei literare romantism-clasicism, avem antiteza culturală şi politică: romantism (adică liberalism anglo-francez — spirit şi literatură naţională) faţă cu neo-clasicismul grec (adică autocratism turco-moscovit — spirit şi literatură străină greco-anacreontică).

Romantismul român nu e altceva decât o liberare a poporului nostru, în spirit şi în fapt, din bezna Evului Mediu oriental şi a jucat la noi rolul pe care l-a jucat, cu trei secole înainte, Renaşterea în Apus. Romantismul romîn a fost o Renaştere fecundată, de o parte, de Romantismul ocidental şi, în acelaşi timp, înviată de mitul propriului său sânge, de mitul poeziei populare.

Acestei influenţe indirecte a poeziei populare asupra romanticilor români îi datorim că limba noastră literară a rămas în legătură strânsă cu graiul omului dela ţară. Nu s'a creat alături şi pe de-asupra limbii populare una literară, ci limba poporului a devenit deadreptul vocabularul poeziei.

Fiind o mişcare naţională, fecundată literar şi mai ales cultural de schimbul de idei şi de sentimente ce frământa Apusul şi mai ales Franţa liberală, şi — în acelaşi timp — influenţată mai direct de poezia şi geniul nostru popular, romantismul român nu putea să aibă alte caractere decât caracterele însăşi ale rasei noastre latine, strămutată în Orient.

Pentru ilustrarea susţinerilor d-sale, d. Ion Pillat analizează „Sburătorul" lui Eliade şi arată cât de clasic realistă e această poezie cu subiect atât de romantic, cât e de lipsită de taina lunară a romantismului nordic şi de sentimentul grandios al unei tratări în stil de „Walpurgisnacht" faustian şi cât e de diferită de nobila retorică a romantismului latin apusean, a unui Lamartine de pildă.

Caracterul rustic câmpenesc al „Sburătorului" îi dă acestei poezii o notă deosebită; acest caracter neaoş românesc îi face pentru noi valoarea universală şi infirmă părerea acelora care nu văd în mişcarea noastră romantică decât imitaţie de modele străine.

Caracterului esenţial naţional, scrie d. Ion Pillat, — se datoreşte şi faptul că poezia de sentiment patriotic a fost la noi autentică şi nu falsă ca poezia pseudo-faustiană sau pseudo-byroniană. Ea se deosebeşte, de altfel, de poezia patriotică a romantismului occidental, unde problema naţională se pune altfel şi cedează pasul celei sociale, ca şi de romantismul vecin al mesianismului polon.

Aceste trăsături de rasă imprimă poeziei noastre romantice un caracter specific atât de puternic încât înfrânge chiar regulele pe care vor scriitorii să şi le impună şi îi depărtează de modelele ce şi-au ales, în momentul tocmai când cred ei a le urma mai credincios.

Curier literar

— In traducere engleză a apărut dăunăzi una din scrierile cel mai vechi din lume: aşa numitul manuscris „*Papirusul lui Ebers*". E vorba de un tratat de medicină care a fost descoperit de către un Arab în sarcofagul unei mumii.

Cunoscutul romanist şi orientalist Georg Ebers a cumpărat la Alexandria acest papirus şi l-a adus la Berlin. Pentru descifrarea şi traducerea acestui tratat s'au străduit câteva generaţii de egiptologi. — *D.*

Cărţi de două ori nouă

Sunt cărţi a căror cetire ne sileşte să spunem: „cartea asta umple un gol; nu face „double emploi" cu nici-o alta!" Fireşte, originalitate trebue pretutindeni în artă. Frumosul exclude repetările. Dar deasupra noutăţii acesteia generale, inerentă oricărui fenomen estetic, mai există o noutate specială. Cum să spun? Iată un exemplu: „Le grand Maulnes" de Allain Fournier. Este un roman care nu samănă cu nici-un altul. Vreau să zic: care deşteaptă un soi de sentimente pe care nici-o operă literară nu ne trezise până atunci. Şi anume sentimente destul de greu de sugerat. Căci e vorba de acea stare de spirit foarte curioasă în care trăeşte omul în perioada copilăriei şi primei adolescenţi, ştiţi —, acel amestec de realitate şi visătorie trează, acel amalgam de imaginaţie şi percepţie care caracterizează eul nostru de mai de mult, un eu cu mult mai bogat şi colorat decât acel al adultului. Psihologia mai nouă numeşte această mentalitate: „aedetism" (adică, literal: *poetism)*, pentru că prin excepţie ea persistă, şi la vârsta matură, la firile inclinate spre poezie.

„Le grand Maulnes" nu se poate povesti. Este o mică aventură, foarte plată şi cotidiană, a unor copii de oameni modeşti sau scăpătaţi, în tot cazul săraci — aventură care capătă alură de epopee din pricina firei exaltate a eroilor, fără însă ca această exaltare să falşifice propriu zis realitatea.Dar văd că nu explic bine şi că, oricât m'aş căsni, n'aş putea înlocui în nici-un chip cetirea directă a cărţii.

* * *

Aşa dar sunt unele opere care ne apar ca neînlocuibile şi ca de tot nouă din pricina materialului sentimental foarte inedit pe care îl pun în funcţiune în sufletul cetitorului.

Alteori noutatea provine din tehnică. Iată bunăoară „Der Fall Maurizius", de Iakob Wasermann. Sunt acolo, duse „de front", două poveşti deosebite, despărţite prin vre-o cincisprezece ani. Două acţiuni se desfăşoară simultan: aceea în legătură cu procesul Maurizius —, şi aceea în legătură cu micul Etzel von Andergast, fiul procurorului general care condamnase odinioară. Tânărul de 15 ani caută cu înfrigurare să afle adevărul şi să repare nedreptatea făcută de tatăl său în contra unui om pe care nu l'a văzut niciodată, şi care a intrat în închisoare înainte ca el să fi fost născut.

Şi aceste două serii omeneşti sunt duse neîncetat paralel şi sincronic. Ceeace dă o impresie generală de viaţă bogată şi larg cuprinzătoare. E o technică incontestabil nouă, care ne dă dreptul să spunem că „Der Fall Maurizius" nu face „dublă întrebuinţare" cu niciun alt roman.

Tot astfel din cauza technicei sale ne face să tresărim romanul „Contrepoint" al lui Aldous Huxley. Este vorba de o formă nouă de dialog. Se începe o conversaţie. Unul din personagii spune ceva, la care i se dă cutare răspuns. Dar odinioară el a mai vorbit cu alţii despre aceleaş lucruri. Şi aceşti alţii i-au dat cu totul alte răspunsuri. Şi atunci, pe nesimţite, fără tranziţie, conversaţia continuă, dar cu *ceilalţi*, într'un decor, moment şi atmosferă spirituală complect deosebite.

Aş mai putea cita un alt roman englezesc remarcabil prin originalitatea tehnicei sale. Este „Legend" de Clemence Dane. Iată despre ce e vorba. La un moment dat mai multe persoane se găsesc reunite la un ceai. Vine de afară cineva cu vestea că cutare a murit. Atunci încep comentariile. Unii cunoşteau mai bine, alţii mai puţin pe cel decedat. Fiecare începe atunci să spună ce ştia. Lucruri când recente, când foarte vechi; lucruri când laudative, când defavorabile. In tot cazul, trăsături şi fapte culese aşa, la întâmplare, uneori dela cap alteori dela coadă, uneori lucruri foarte importante alteori simple fleacuri. Şi astfel, personajul mort începe pentru noi, să trăiască. Viaţa i se reconstitue din bucăţele, din petice disparate cârpite nesistematic. Şi la sfârşit, avem în faţa noastră un personaj perfect viu; ba chiar singurul viu; căci supravieţuitorii din poveste rămân, dela începutul până la sfârşitul cărţii, reduşi la materialitatea foarte inconştientă de simplii interlocutori. Foarte nou. Şi cu drept cuvânt această technică în întregime personală a Clemencei Dane îndreptăţeşte pe cetitor să exclame: „iată o carte care nu samănă cu nici-o alta".

* * *

Sunt în fine cărţi unde această „noutate absolută" provine din subiect. Iată bunioară enormul roman al rusului Kalinikov, tradus în nemţeşte subt titlul „Frauen und Mönche". Este singura carte unde ni se descrie: 1) lumea negustorească din Rusia, 2) lumea schiturilor ruseşti, şi însfârşit, toate astea, 3) în decursul anilor cuprinşi între cele două revoluţii, între cea dela 1907 şi cea dela 1917, perioadă încă neexplorată şi deosebit de interesantă în ea însăşi.

Iată deci cum, în timp şi în spaţiu, subiectul din „Frauen und Mönche" este cu desăvârşire nou. Ceiace încăodată îndreptăţeşte pe cetitor să exclame: „această carte nu poate fi înlocuită cu nici-o alta".

Şi mai este un roman care se distinge prin acelaş soiu de originalitate. Este minunatul: „Bacalaureat al eleveului Gerber", de scriitorul german Tornberg, tradus în româneşte de F. Aderca. Asupra valorii în sine a cărţii, precum şi asupra aceleia a traducerii vom vorbi altădată. Semnalăm doar particularitatea subiectului. E vorba de lumea liceului. Nici-odată nu i s'a închinat o analiză ca aceasta. Un mediu atât de interesant ca cel şcolar, atât de esenţial (trecem cu toţii printr'însul), aşa de dramatic, — care totuş a fost neglijat sistematic de către literatori. Iată de ce recomandăm cu tot entuziasmul lectura acestei cărţi profund originale; este chiar punctul de plecare al prezentului articol. Voind să vorbesc despre cartea lui Tornberg, o frază mă obsedă, reclamând să fie scrisă, şi anume:

„Romanul acesta umple, într'adevăr un gol". Şi prin asociaţie de idei, am vorbit şi de altele, mai vechi, care prezintă şi ele această nobilă particularitate.

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Parlamentul şi cultura

Cu ocazia Congresului Uniunei interparlamentare, România a avut prilejul să găzduiască oameni politici aparţinând la treizeci de ţări diferite. Au fost printre aceşti delegaţi: tehniciani, oameni de ştiinţă, oratori, ziarişti şi literaţi. Mai ales aceştia din urmă au fost în număr destul de mare. Parlamentele din Germania, Franţa, Spania s'au grăbit să trimeată, pe lângă parlamentari politiciani, şi parlamentari scriitori. E destul să amintim din Franţa pe Henri Bordeaux, din Germania pe Breitscheid.

Aproape majoritatea delegaţilor au format-o publiciştii. Faptul că publiciştii au fost în atât de mare număr ni se pare semnificativ din multe puncte de vedere.

Acest lucru dovedeşte, în primul rând, că parlamentul nu este numai o tribună politică ci şi una de expresie a culturii. Sau că — cel puţin — aşa tinde să devină.

In orice caz, în chestiunile internaţionale, cum au fost aceea a dezarmării, care a format motivul principal al desbaterilor din Congresul actual, ni se pare că prezenţa scriitorilor este mai la locul ei decât oriunde. Literatura a fost întotdeauna un mijloc de cunoaştere între popoare. Este bine înţeles că o literatură se desvoltă într'un cadru naţional. Are nevoie, cu alte cuvinte, de un material omenesc limitat la un popor şi la un teritoriu. Balzac, Dickens, Dostoievschi aparţin naţiunilor în mijlocul cărora s'au născut. Dar nu e mai puţin adevărat că fondul adânc şi etern omenesc din operele lor are o valoare care depăşeşte graniţele ţărilor lor şi o rezonanţă internaţională. Marii scriitori sunt ai omenirei întregi.

Ne-am adus aminte de aceasta văzând numărul mare de scriitori veniţi la noi cu prilejul Congresului Uniunei interparlamentare. Şi ne-am adus aminte, cu acest prilej, de oamenii de litere care au ilustrat sau ilustrează parlamentul românesc.

Am evocat figura unui Titu Maiorescu, om de înaltă cultură şi om politic, figura lui Delavrancea şi a lui Duliu Zamfirescu. Intrarea oamenilor de litere în parlament se confundă, la noi, cu însăşi începuturile vieţii parlamentare române. Este un fapt de care ne putem mândri şi care ne face să trecem cu vederea, pentru o clipă, luptele politice nu întotdeauna de bună calitate spirituală care au loc în incintele parlamentare.

Prezenţa scriitorilor şi a oamenilor de litere într'un parlament nu poate decât să aducă o schimbare de atmosferă. Pentrucă nădăjduim că morbul politic, oricât de virulent ar fi, va contamina mai greu pe un scriitor, preocupat, prin temperament şi îndeletniciri, de alte chestiuni.

Spunem acest lucru, având în faţa noastră un glorios exemplu. Parlamentul nostru actual are în el pe d. Mihail Sadoveanu. Ca preşedinte al Senatului d. Sadoveanu este unul din marii sfetnici ai acestei ţări, chemat să-şi dea părerea în clipe hotărîtoare şi să ia hotărîri importante. Prin locul pe care îl ocupă acum d. Sadoveanu, tradiţia continuă în chip strălucit, — tradiţia care cere ca în parlamentul românesc să fie reprezentată şi literatura nu numai politică. — *Ph.*

Parlament şi presă

In revista „Cele trei Crişuri", d. Eugen Filotti publicitate ar fi o absurditate, căci suprimând contactul ducem următorul fragment:

„Două noţiuni esenţialmente diferite şi totuşi de nedespărţit. Diferite ca mijloc de expresie, diferite ca finalitate, diferite ca volum, inseparabile însă atât timp cât coexistă în stat. Este greu a determina primatul uneia faţă de cealaltă, căci dacă parlamentul a luat fiinţă cu mult înaintea ziarului sau a oricărei cronice scrise, dacă istoriceşte primatul revine deci parlamentului, astăzi, în era technicei, presa precumpăneşte. Asistăm în zilele noastre la diverse forme de guvernare neparlamentară. Nici una însă nu se poate dispensa de presă, fie ea supusă unor restricţiuni.

O viaţă parlamentară lipsită de presă adică de publicate ar fi o absurditate, căci suprimând contactul dintre opinia publică şi adunarea sau adunările reprezentative şi împiedicând controlul celei dintâi asupra celor două din urmă, am contrazice însăş natura democratică a parlamentului.

Dar nu numai argumente teoretice leagă indisolubil aceste două funcţiuni sociale, ci şi consideraţii de ordin psihologic. Ce putere de atracţiune ar mai avea viaţa parlamentară cu tot ce implică ea ca eforturi de cultură personală, de încorporarea unei grupări politice, de satisfacere a cerinţelor corpului electoral, dacă omul ce se destină vieţii publice, „omul public" ar fi deodată lipsit de atributul publicităţii pe care nu atât tribuna cât presa i-l acordă? De sigur că fără presă, această „faiseuse de glorie", cariera politică ar fi nu numai mult mai puţin atrăgătoare, dar şi mult mai aspră şi nimic n'ar veni să compenseze aceste greutăţi prin mângâerea dorinţei de ostentaţie fără care omul public nu poate fi imaginat.

Dacă parlamentul este în bună măsură tributar presei, aceasta trage însă, la rândul ei, avantagii însemnate de pe urma activităţii parlamentare. La naţiuni cu sensibilitate politică vie — şi printre acestea ne numărăm negreşit şi noi — o mare parte din cititorii ziarelor sunt în primul rând cititori ai rubricei parlamentare, iar activitatea parlamentului oferă ziarelor prop...ia cea mai însemnată a subiectelor de discuţie. Este, aşa dar, între presă şi parlament un schimb permanent de bune oficii şi de bune procedee.

Nu este deci de mirare că adeseori această legătură merge, dacă nu până la fuziune, cel puţin până la o identitate parţială de persoane. Şi iarăş nu ne poate surprinde, dacă, de pe trambulina presei, ziaristul sare în cariera politică şi parlamentară şi, invers, dacă în momentele de eclipsă parlamentară, oratorul de tribună îşi găseşte refugiul în presă".

Alarmă

Un ziar anunţă:

„Dl. V. Voiculescu a sfârşit o nouă lucrare dramatică".

Hait — că ne-am dus dracului...

Strigături moderne

Folklorul s'a modificat — şi el...

Iată de pildă ce „strigături" găsim în revista „Satul":

De frumoasă eşti frumoasă,
Dar prea pleci de vreme acasă,
De plăcută eşti plăcută,
Dar prea dai cu pudră multă.

Era fatal...

N'avem nici o obiecţie că ţărăncile se dau cu pudră. Ne pare însă rău de versurile proaste. Ei, dar după decenii de fardare — vor eşi şi versuri date cu ruj aproape natural...

Prinţul Igor

Opera Română a reprezentat zilele acestea pentru întâia dată opera „Prinţul Igor" de Borodin. A fost o adevărată sărbătoare muzicală. Regizorul, interpreţii, orchestra, decoratorul, animatorii muzicali, ca şi constructorii plastici şi-au dat silinţa să realizeze un spectacol de mare artă.

Sub direcţia de scenă a d-lui Zalesky şi sub bagheta sigură a maestrului Massini, opera lui Borodin a fost înfăţişată publicului românesc într'o versiune ireproşabilă.

Jean Athanasiu

D-na Cojocăreanu-Simoniu a cântat cu convingere şi siguranţă partiţia Yaroslavnei, dând mult relief chiar pasagiilor celor mai ingrate.

In rolul prinţului Galitsky, d. Folescu a găsit prilejul să valorifice încă o dată strălucitul d-sale talent de cântăreţ şi de actor.

Rolul titular a fost deţinut de d. Jean Athanasiu, care l-a intepretat cu prestanţa şi ingeniozitatea d-sale tehnică de totdeauna.

„Serenada" lui Vladimir Igorevici a fost cântată cu multă căldură de d. Mircea Lazăr.

Dl. Niculescu-Basu, în rolul Hanului Konciak, a dominat scena cu glasul său generos.

Iar d-nele Snejina, Babici şi d-nii Oprişan şi Lucian au complectat ansamblul cu mici creaţiuni îngrijit studiate.

Corul şi corpul de balet — foarte bine puse la punct. — *Int.*

Execuţie

O revistă, de mărimea „biletelor de papagal", publică următorul aviz către abonaţii în restanţă: „radiogramă — plătiţi abonamentul stop contrariu nu veţi primi revista stop".

Ameninţarea cu suspendarea revistei nu-i destul. Mai utile ar fi... patru perechi de palme.

Ivan Bunin

Ivan Bunin se trage dintr'o veche familie de nobili care a dat Rusiei un număr însemnat de nume ilustre, în cariera politică precum şi în domeniul literelor. Inaintea lui, scriitorii cei mai cunoscuţi fură Ana Bunin şi Vasile Iurkovschi, doi corifei ai literaturii ruse, care trăiră pe la începutul secolului trecut.

Aproape toţi strămoşii săi rămăseseră strâns legaţi de popor. Părinţii lui Ivan Bunin posedau proprietăţi întinse în Rusia centrală, în acele stepe fertile, unde vechii ţari moscoviţi constituiseră un dig format din colonişti recrutaţi din toate provinciile ţării, pentru a le feri de năvălirile tătarilor dela sud.

Ivan Bunin s'a născut la 1870 în oraşul Voronej. Copilăria şi tinereţea şi le-a petrecut aproape în întregime pe proprietăţile tatălui său. Incepu să scrie de timpuriu, iar operele începură a i se tipări la o vârstă când alţii se găsesc încă pe băncile şcoalei.

Critica nu întârzie să-i semnaleze lucrările. O parte din ele fură de mai multe ori premiate, autorul primind, printre altele, cea mai înaltă distincţiune acordată de Academia Rusă, premiul Puşkin. In 1909 aceeaş Academie îl alese membru de onoare. In acelaş timp, Academia Rusă număra printre cei 12 membri de onoare pe Leo Tolstoi.

Cu toate acestea, activitatea lui Ivan Bunin s'a rezumat până la 1914 la nuvele şi poezii. Primul lui roman „*Satul*" fu publicat abia la această dată şi formă debutul unei serii de opere în care sufletul şi caracterul rusesc, complexitatea lor originală erau descrise cu o naturaleţă măeastră.

Din cauza consecinţelor revoluţiei, Ivan Bunin se văzu silit să părăsească Moscova în luna Mai 1918. Timp de aproape 2 ani a trăit în sudul Rusiei, asistând la luptele crâncene dintre albi şi roşii, care îşi disputau pământul fertil a fostului imperiu. In Februarie 1920 emigră în străinătate.

O bună parte din critici l-au descris pe Ivan Bunin ca pe un spirit crud şi sumbru. Nu considerăm definiţia aceasta ca fericit aleasă. Ea nu pare nici echitabilă, nici exactă. Fără îndoială că din peregrinările lui dealungul lumii (a călătorit foarte mult), a acumulat destulă melancolie şi amărăciune în ce priveşte viaţa şi sufletul omenesc. „Dar, — protestează chiar el într'o prefaţă, — trebuie să conchideţi de aci că sufletul meu nu este plin decât de întuneric şi disperare?"

Ivan Bunin muri în anul 1925 la Antibes, pe coasta de Azur, într'o vilă pe care şi-o cumpărase şi în care aştepta triumful albilor în patria lui.

In ultimul număr al „Lecturii, — floarea literaturilor străine", — a apărut în traducere românească puternica nuvelă „Hipnoza", care face parte din volumul de povestiri psihologice cel mai reuşit al lui Ivan Bunin, acel pentru care autorul primise în 1916 marele premiu de proză al Academiei Ruse în valoare de 50.000 ruble.

Alte câteva nuvele ale aceluiaş volum cuprind descrierea lapidară a întregului ortodoxism mistic şi superstiţios ce s'ascunde în sufletul ţăranului rus.

Varia

Moştenitorii lui Emile Zola au hotărât să dăruiască Bibliotecii Naţionale din Paris o parte din archiva marelui romancier francez. Biblioteca Naţională se va îmbogăţi astfel cu 4.466 de scrisori către Zola dela: Garibaldi, Turghenew, Bjoernsterne-Bjoernson, Sarah Bernhard, Poincaré, Emil Verhaeren, Huysmans, Cézanne, Monet, Rodin, Maupassant, Leon Blum, Octave Mirbeau, Alphonse Daudet, Taine, Sainte-Beuve, Pissaro, Goncourt, Antoine, François Coppée, Victor Hugo, Labori, Blasco Ibanez, Michelin, Paul Verlaine şi alţii.

Buletinul „Societăţii Zola", apărut de curând, publică extrageri din această interesantă corespondenţă. Intre altele se citează scrisorile lui Taine, care desmint cu totul versiunea ce a circulat până acum că marele critic francez nu l-ar fi recunoscut niciodată pe Zola.

Iată ce scrie Taine despre „Therèse Raquin":

„La temelia acestei exagerări se află o idee adevărată. Povestea e bine cusută şi strânsă, făcând dovadă că-i opera unui artist veritabil şi observator serios, care nu caută să se amuze, ci adevărul".

Sainte-Beuve recunoaşte că Zola zugrăveşte cu mare talent pe acei oameni pe care i-a ofensat societatea sau natura.

Intr'o scrisoare din Palermo 1885, Maupassant se exprimă astfel despre „Germinal": „Ai pus în opera d-tale atâta omenie, ai desvălit atâta sărăcie şi meschinărie pe un fond atât de luminat, încât n'a mai fost o carte care să conţină atâta viaţă, mişcare şi atâta fineţe vii".

Foarte mare interes istoric prezintă şi cele 53 de scrisori ale lui Huysmans.

Atitudinea curajoasă a lui Zola în Afacerea Dreyfus a îndepărtat de el mulţi amici. Dar au fost printre anti-dreyfusarzi câţiva care nu s'au putut despărţi de autorul celebrei scrisori „*J'accuse*".

François Coppée, de pildă, i-a scris:

„Niciodată nu mi-ai părut mai mare şi mai măreţ decât în această convingere înaltă şi pasionată, care se mărgineşte cu o acţiune de sfânt... Tot ce ai spus se va îndeplini, după cum s'a îndeplinit tot ce ai spus înainte... Cu operele d-tale literare ţi-ai dobândit un loc în istorie. Dar acum numele d-tale va intra în veşnicie în legătură cu fapta pe care ai săvârşit-o şi care se prezintă ca un gest măreţ de dreptate în istoria omenirii".

— In Rusia a apărut iarăşi un roman bun, care va trece frontiera şi va face impresie în lumea literară europeană. Deocamdată n'a fost pus în vânzare decât primul volum în care autorul întreprinde pregătirea acţiunii ce se va desfăşura în volumul următor.

Romanul se numeşte „*Nouă Puncte*" (Deveat tocek). Autorul, M. Kazakov, deviază dela regula impusă de editura de stat, care cere scriitorilor sovietici să nu se ocupe decât cu realitatea sovietică, şi începe cu descrierea vieţii ruseşti din ajunul războiului, plasând în centrul acţiunii sale câteva familii burgheze.

Apar câteva figuri de intelectuali şi liberali ruşi într'o lumină obiectivă şi simpatică, mişcându-se şi activând pe un plan care a dispărut aproape din noua literatură rusească. Stilul este deasemenea curat şi curăţat de neghina jargonului grosolan, de rigoare în scrierea societăţii burgheze. Fireşte, linia oficială străbate mereu descrierea şi fabula, dar nu întunecă compoziţia simplă şi viguroasă în care se oglindeşte viaţa veritabilă a trecutului recent încă în amintirea fiecăruia dintre noi. — *D.*

Mărunte

— *Polla Illéry*, vedeta casei Parmount, cu *George Vraca* vor juca un amuzant sketch Paris-Bucureşti; *Toţa* şi *Ion Iancovescu* vor apare într'un delicios act de Sacha Guitry; *Leni Caler* va spune versuri; *Manole Stroici* va cânta lieduri inedite; *Sell* va face caricaturi din sală; *Iris Barbura* va dansa, cu toţii la festivalul artistic dela teatrul „*MARIA VENTURA*", care va avea loc Duminică 18 Octombrie, la orele 10 dimineaţa.

Programul e complectat cu o conferinţă care va face senzaţie.

— Romanul „Biserica Nouă" de Maura Prigor, apare în ediţia II-a.

Condiţiunile de tipărire fiind mai uşoare decât în anul trecut, preţul cărţii va fi pe jumătate adică 40 lei exemplarul.

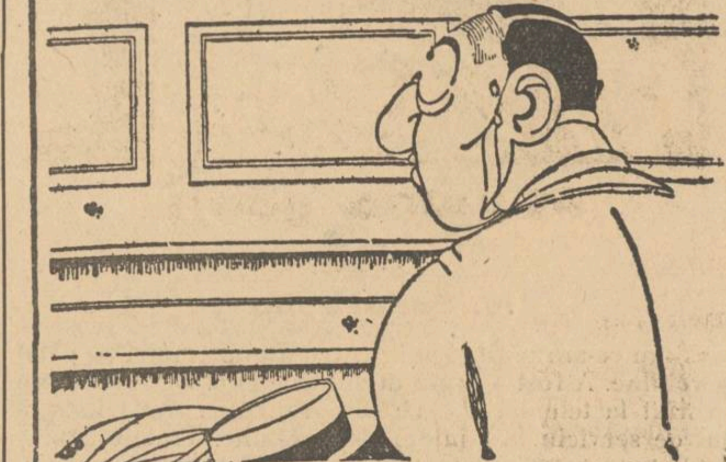
— La Teatrul Regina Maria se repetă comedia originală: „Primul rol" de d. C. Martin, autorul piesei „Locţiitorul", care a avut un atât de frumos succes la Studio-ul Teatrului Naţional.

Rolurile principale sunt susţinute de d-nii V. Maximilian, I. Iancovescu, I. Talianu şi de d-rele Maria Antonova, Nora Piacentini, etc.

— In cursul săptămânii trecute au apărut în Anglia câteva monografii importante despre China, în care autorii englezi analizează situaţia politică şi economică din Extremul Orient, precum şi prăbuşirea civilizaţiei chineze.

Om necăjit

— De ce ai luat hainele şi ai lăsat banii pe masă?
— O, domnule judecător, m'a certat destul nevasta-mea din cauza asta.

Perfecţiune

— Cu aparatul ăsta puteţi recepţiona toate posturile europene...
— Ştiu... toate deodată!...

Copil cuminte

— Ai fost cuminte în tren?
— Da, papa... mă uitam pe fereastră oridecâteori domnul săruta pe mama...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 567

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 18 Octombrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: | AL. V. BELDIMAN 1888—1897 CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT IN 1893

Intoarcerea de pe front

Ceiace a permis într'un public de milioane de cititori succesul primei cărţi de război a d-lui Remarque şi ceiace a şi displăcut unui clan de personagii, care aşteaptă de la literatură să le fabrice, continuu, noi motive de durată şi scuze din ce în ce mai recente pentru marile lor sugestii, erori şi păcate, a fost lipsa totală a unui punct de vedere din perspectivele ei. Această obiectivitate este cerută de cititorul cultivat, în stare să-şi compuie sau să descompuie prisma unei concepţii, fără comanda sau constrângerea dogmatică a unui terţ, fie el un foarte talentat predicator al unei viziuni personale sau al unui adevăr, aprobat de un comitet sau de o clasă.

E o stare intelectuală preparată şi difuzată pe încetul, cu accentuări categorice în ultimii 20 de ani, de către munca ştiinţifică şi tecnică a laboratoriului, a uzinei şi atelierului, câmpul unde activează concentrată toată inteligenţa elitelor de iniţiativă, de un veac încoa. Părăsind experimentul maladiv al unicei biblioteci şi al unicului cabinet de lucru, în indisciplina anarhică a cerebralităţii, neajutată de materiale şi forţe, ea coincide cu incredulitatea, cu capacitatea de a respinge enunţurile fără dovezi şi principiile fără rezultate. Desigur, ştiinţa medicală şi fiziologia, la care s'au adăogat marile descoperiri târzii ale chimiei, fizicei şi organizarea uzinajului în serie, standardizat, au contribuit biruitor la pulverizarea oglinzilor placide care primeau fotografic orice imagini şi le răsfrângeau identice într'alte oglinzi. Multe lucruri mergeau admirabil acum o sută de ani, şi nu mai merg câtuş de puţin, din pricina terenului intelectual, care refuză să vehiculeze tot ce i se prezintă. Altădată, această modalitate spirituală constituia un eveniment de atitudine penalizată; astăzi ea s'a generalizat: nimeni nu mai e nici atât de naiv, nici atât de speriat de viaţă, încât să primească indicaţiile oficiale ale unei categorii sociale, ca nişte legi de nediscutat şi nici categoria nu mai crede în autoritatea ei.

D. Remarque a prezintat războiul drept experienţa lui deosebită, o experienţă încercată de toţi cititorii lui, care au verificat-o şi au găsit-o exactă. Paginile autorului german n'au fost făcute ca să servească nici pe partizanii răsboiului, nici pe adversarii lui, inspiraţi de la o doctrină, oricare ar fi fost. Acest detaliu esenţial de cugetare — pardon! — de viaţă, este aparent, cu demonstraţii, în volumul al doilea, editat de curând la *„Adevărul"* şi tradus într'o limbă, care aproape nu lasă să se simtă transpunerea tiparului german în text românesc. Prietenii războiului din necesitate istorică şi socială, nu găsesc niciun document util unei expoziţii de insistenţe decorative iar adversarii războiului speculativi, îl caută zadarnic. Militariştii s'au îngreţoşat la citirea lucrărilor d-lui Remarque iar comuniştii, militariştii prin derivaţie, nu pot recunoaşte în notele lui de pe front şi dinapoia frontului, nişte libele potrivite pentru aducerea cititorilor la revoluţia socială. D. Remarque e deopotrivă de negustat de unii şi de alţii pentru că reprezintă pe om în simplicitatea lui umană şi animală, dureros la rană, simţitor la foame, răbdător la osteneală, la păduche şi râie

In primul volum, d. Remarque grămădeşte tot frontul, cu calamităţile lui, repetate până la deprindere. In volumul următor, se întâlneşte deprinderea cu lumea rămasă acasă, cu acea populaţie, care proclama nevoia războiului şi bravura în exercitarea lui, ca un tonic moral şi ca o renaştere sufletească a societăţilor demoralizate. Intr'un fel, pe care nu l-a prevăzut filosofia politică a claselor regăsite la vatră intacte, cu friptura pe masă, în apartamente, lucrul s'a întâmplat, de tot, pe jumătate, pe sfert, a opta parte sau cât de puţin. Intoarcerea păcii avu ca efect o lichidare universală. Milioanele de oameni ori s'au obicinuit cu frontul şi-l regretă ori nu se mai pot reobicinui cu viaţa veche şi o schimbă. Dacă în 1905 trăgeai pe Calea Victoriei cu pistolul copiilor, încărcat cu o capsă de hârtie, toată lumea se punea pe fugă. In 1918 au funcţionat mitralierele în squarul Sărindar şi nimeni nu a fugit. In 1931 motoarele de 50 HP. ale automobilelor se întâlnesc în toate răscrucile cu pietonii şi niciunul nu se înfricoşează. Dumnezeu ştie ce-are să mai fie prin 1945!

Dar volumul al doilea al d-lui Remarque pune faţă în faţă pe omul social cu soldatul şi reabilitează pe soldat de tot ce i s'a pus în spinare şi s'a scos din ochii lui — soldatul în accepţia clasică pierdută, care l-a pus între preot şi poet.

E o lectură care singură se recomandă şi se biruește.

T. ARGHEZI

Columbano — Portretul unui copil

VIZIUNI AMERICANE

Cum petrec americanii

Viaţa de club

Omul se cunoaşte la petrecere, mai mult în Europa decât în America. Americanii, precum s'a mai spus, sunt încă diletanţi ai plăcerilor de beţie şi mâncare. Viaţa de club închis ni-i arată la un larg de care nu ştiu cum să profite.

Casa la American, ca dealtfel şi la Englez, este loc de odihnă. Invitaţiile şi petrecerile se dau la cluburi sau în marile hoteluri.

Lachei îmbrăcaţi ca maeştri de vânătoare ai domeniilor nobiliare englezeşti, purtând cisme negre cu margină galbenă, livrea neagră cu guler verde şi fireturi aurii, iar pe cap, un joben cu o pană neagră şi întinsă ca un mic evantaliu, întâmpină în mijlocul largului trotuar oaspeţii sosiţi în automobile negre şi lungi. Doamnele scoboară cu mândria pe care le-o conferă nu numai bogăţia ci şi talia lor înaltă, rochiile acelea lungi şi puţin lărgite jos. Pieptănate cu cărare la mijloc şi cu bucle încreţite pe de margini, Americancele vor să pară serioase şi demne ca reginele de odinioară. Sunt încordate, căci svelteţa câştigată prin tennis sau înot, nu se lasă uşor disciplinată. Obrajii lor plini, rotunji şi sănătoşi, nu primesc cu voe bună blazarea şi indiferenţa pe care vor s'o afecteze. Sănătatea pielii arse de soare, bătută de vânturi, răcorită de valurile mărilor nu e bună tovarăşă nici măcar vopselelor de care tinerele femei americane cam abuzează tocmai pentrucă nu au nevoe. Uitătura lor vie şi albastră le înfloreşte întreaga faţă, chiar când zâmbetul este reţinut şi râsul rămâne ascuns pentru ocazii rari şi obligatorii. Umărul li este şi el înflorit de un larg, uneori enorm buchet cu orchidee albe aşezate pe frunze verzi şi parcă ceruite.

Bărbaţii, mai obosiţi, par deseori stângaci în hainele de gală. Sunt prea plini pentru fracurile ce vor să-i subţieze. Şi prea atleţi pentru mersul acela măsurat, ce cu greu se potriveşte cu mersul teatral al femeilor. Bărbaţii nu-şi ascund mulţumirea şi zâmbetul: sunt fericiţi când se duc să petreacă împreună cu femeia pe care o iubesc. Contactul cu publicul le face întotdeauna bine. E o satisfacţie să arate lumii ce frumoasă femee sau prietenă are el, Americanul muncitor, specializat peste măsură, ameţit şi abrutizat de gânduri şi afaceri.

Clubul şi femeia îi sunt singurele distracţii şi idealuri. Băutura, singurul viciu. Când nu este sigur că va găsi de băut la club, Americanul aduce cu sine, în buzunarul dela spate o sticlă de argint, lunguiaţă şi îngustă, umplută cu whisky.

Aşezaţi la masa pe care tacâmuri scumpe sunt înconjurate de verdeaţă şi flori albe şi roşii, dar niciodată galbene, şi la lumina candelabrelor cu lumânări, care nu fac asemeni luminii electrice, să lucească cheliile şi să se piardă profilurile feminine, ci dimpotrivă prin umbre şi grade de lumină, avantajează pe fiecare, oaspeţii încep prin a se cinsti discret şi mai mult pe sub masă cu conţinutul sticlei de argint. Aceasta pentrucă suntem într'un club din care fac parte şi câţiva senatori prohibiţionişti. In alte cluburi, însă, băuturile se servesc deadreptul, făţiş şi din belşug. Dar aici, legea trebue călcată cu discreţie şi eleganţă. Odată cu dineul începe şi dansul. Femeile americane au un minunat echilibru sufletesc: ştiu să mănânce, să privească şi să danseze cu o egală pricepere. Europencele nu-şi amintesc decât primul fel, restul timpului mai mult uitându-se în sală, la lumea dimprejur şi la dansatori. Femeia americană ştie cum să alterneze atribuţiile ei de convivă. Dar unic şi higienic. Tot din higienă Americanii nu dansează niciodată tango. E un dans prea sentimental şi languros, care ar strica bunul mers al lucrurilor. Fox-trotul dansat corect, este cea mai sigură terapeutică: relaxare ritmată ca oricare alt sport. Jazzul distrează, cu variaţii groteşti şi solo-uri artistice. Mâncarea se îngurgitează cu pofta unor oameni sănătoşi şi deprinşi cu legumele şi cărnurile conservate în abatoarele care au speriat pe domnul Duhamel. Americanii au convingerea că se nutresc ştiinţific, dacă nu cu lucruri proaspete şi fine. Dacă salata nu are gust prea bun, ea este cel puţin curată, iar dacă fructele de California sau Florida (de proporţii colosale) nu au un gust şi un miros atât de bun ca altele, ele în schimb sunt frumoase ca cele pictate de Cézanne şi sterilizate de orice microbi.

Se mănâncă mult şi contradictor. S'a început cu o salată de fructe, cu frişcă peste ea, am trecut la o friptură întovărăşită cu zeci de legume, dar şi de gelée dulce şi transparentă, pentruca după ea, până la aducerea altui fel, să începem să ronţăim alune sărate aflate în coşuleţe mici dinaintea fiecăruia, împreună cu bomboane de mentă, verzi şi albe şi rotunde ca un dolar de argint. Dineul s'a isprăvit cu înghe-

(Continuare în pag. II-a)

Memorial

— *Note de drum din Egipt* —

Coşmar în Cairo. Morţii au acceptat revoluţia socială. Ei consideră moartea ca o sclavie, ca o temniţă. Şi armata lor închisă în hrube, în cavouri, în piramide, a început lupta lor de eliberare în acest secol al tuturor revendicărilor şi răfuelilor. Străzile se umplu încet de schelete care poartă pe cap fesuri, turbane, bonete frigiane, pălării melon. Ei merg în tăcere cu securi şi coase în mâini, fără strigăte, fără gemete. Pe asfalt sună, cu rezonanţe de lemn şi de os, ciolanele atinse de corpuri tari. Din când în când pe cămile şi măgari, acoperite de şaluri, schelete mai mari, mai chipeşe, au aere de comandant.

Mormintele sunt goale, cu uşile deschise. Vântul se abate, o clipă, în ele cu ecouri goale, trântind o uşă de fier deschisă, prăvălind o piatră răscolită. Incetul cu încetul nu mai văd nici o fiinţă vie în jurul meu. Morţii alungă viii, în lungi cohorte aiurite şi înebunite de groază, către cavourile goale unde îi închid. La hotel sunt serviţi de cadavre chelneri, amabili, cu rânjete de oase. Scheletele, noii proprietari, au acaparat magazinele, birourile, funcţiile. Incep noi privilegii şi noi martiragii. Sunt singurul om în viaţă. Dar un schelet cu ochelari de birocrat, îmi cere paşaportul...

...O rază de soare superb îmi inundă odaia. Pe fereastră se zăreşte un colţ de azur inalterabil. Viaţa de noapte, viaţa „dublă" a Cairo-ului cu moartea s'a risipit. Mă chiamă lumina de afară...

* * *

Când vorbim de vechimea civilizaţiei faraonilor pe care o situăm la 5000 de ani înainte de Christos, uităm că datele pe care le avem privesc apogeul unei culturi, dacă nu cumva apusul ei. Când ne gândim însă că în acele timpuri, civilizaţiile se înfiripau cu greu, în milenii şi milenii, putem împinge înapoi începuturile civilizaţiei egiptene la şapte, opt mii de ani înainte de Christos. Fără voe, mai direct decât un silogism, constatarea simplă se impune: Ce însamnă sforţările noastre de luni şi ani, dacă totul e destinat pieirii, dacă măcinişul inexorabil depune peste tot praf, mucigai, cenuşă? Un filozof a scris: „Tot ce nu e etern e zădarnic. Nimic nu e etern". Cugetarea parcă a fost inventată înadins pentru aceste locuri. Egiptul nu e desigur o şcoală de energie pentru negustori aprigi ori pentru politicieni ambiţioşi. Ţara aceasta poate oferi orgii de abulie resemnată, de visătorie melancolică şi stearpă. Nu Rusia, ci Egiptul trebue să fie patria nihilismului.

* * *

Strada cea mai animată şi cea mai comercială duce către bâlciul permanent, către bazarul Chan Chalili. Mărfurile nu stau îngrămădite sub hrube de piatră boltită ca la Constantinopol, ci în străduţe înguste, în dugheni întunecoase pe al căror prag stă negustorul. Cum te zăreşte se repede insistent şi nu scapi de el decât atunci când te ia un altul în primire. Singurul antidot pentru aceşti teribili inamici e o expresie dură, mută, un aer încremenit de Sfinx. Căci orice zâmbet, orice tresărire măcar a feţei, e luată drept un triumf şi insistenţa e din ce în ce mai acută.

Haosul acesta e străbătut, prin mijloc de o stradă ceva mai lată. Aici mişcarea şi pitorescul sunt fără seamăn. Sute, mii de oameni o parcurg în ambele senzuri. In soare, halatele lor verzi, albe, violete, turbanele negre, galbene, fesurile roşii compun o bogată paletă. Dar ce e mai minunat încă e mişcarea aceia specific orientală, nervoasă, epileptică, făcută din gesturi de-o morbiditate rară, din strigăte, când ascuţite ca de păsări sălbatece, când răguşite ca de fiară. Indiferenţi la orice ritm sincronic, fiecare om face altceva. Unii blânzi şi răbdători s'au adăpostit într'un colţ şi cos cu acul; un altul oprit pe un trotuar, fără nici o grijă de trecători, se închină bătând mătănii. Un nubian de culoarea tăciunelui vinde o limonadă foarte galbănă. Arabi mici, cu mişcări de veveriţă, oferă ace de cusut, apă sau ochelari falşi contra luminii solare. Printre ei grăbiţi, trec călăreţi pe cămile ori pe măgari. La o cişmea, un grup se spală pe picioare, iar la fiecare sută de metri cineva urinează calm pe un perete sau pur şi simplu, ridicându-şi halatul, îşi satisface toate nevoile îm mijlocul străzii. Nimeni nu se opreşte, nimeni nu priveşte, nu se miră, nu se indignează, aproape toţi însă ţipă. Din când în când, printre aceste mii de voci în veşnică agitaţie, străbate lung, lugubru, un glas de cimpoi sau de caval. Fără să perceapă măcar frământarea aceasta infernală, din când în când, pe un prag, bătrâni din generaţii de mult stinse, stau nemişcaţi, cu fălcile încleştate, cu ochii pironiţi în extaz, cu faţa încremenită de hipnoză.

* * *

Cauza decăderii orientului stă în primul rând în absenţa plasticităţii, a adaptabilităţii. Lenea şi resemnarea sunt efectele imediate ale tiraniei politice şi meteorologice. Contra absolutismului Califilor, unit cu străşnicia tradiţiei şi cu patruzeci de grade la umbră, nu e nimic de făcut.

Dar ceiace a prăbuşit orientul *e neputinţa de a crea vreo formă raţionalistă de gândire.* Occidentul a înaintat fiindcă a produs pe Aristot şi pe Descartes. Orientul se macină şi se prăpădeşte fiindcă a produs pe Buda şi pe Mahomet. Teroare mistică, conformism, tradiţionalism, despoţie, iată boli pe care raţionalismul european le-a curat, le-a făcut imposibile, ca şi vaccinul variola sau curăţenia lepra.

Extazul mistic şi lepra sunt surori bune. E între ele, cu siguranţă, o cauzalitate imperceptibilă, dar reală. Am văzut un înalt preot, doctor în teologie, profesor la El Azhar, circulând pe stradă, cu sute de muşte în jurul gurii. Şi, probabil, gestul care trebuie să le alunge, îl considera ca perfect de prisos.

MIHAI D. RALEA

ţată prezentată în formă de inimi, urşi sau găini şi vopsită multicolor.

După masă dansul continuă împreună cu un fel de conversaţie fără subiecte şi întreruptă de exclamaţii. Ieşim în parc, în mijlocul căruia un bazin luminat pe dinăuntru cu reflectoare, cheamă tinerii dansatori la un sport nocturn: înotul. Bine-înţeles, nu se exibă decât înotători buni, care pot face salturi şi sărituri vitejeşti în apa plină de reflexe multicolore. Fetele se întrec cu băeţii, dar la sărituri nu au supleţea şi precizia lor. Sgomotos, tineretul face pariuri de întrecere la înot. Se râde şi toată răceala snobă din sala cu gobelinuri imitate după castelele Franţei şi Angliei s'a topit.

Cântăreţii de jazz-band fac improvizaţii comice, care acum sunt primite cu bună dispoziţie. Americanii nu pot păstra multă vreme aparenţa aceia încordată. Pozele din aristocratice au devenit sportive. Jimmy a lăsat fracul acela ce-l înţepenea şi în costumul de bae ce-i cuprinde şi pieptul, vorbeşte natural şi simplu cu Dorothy, care şi ea şi-a lăsat rochia de stil pentru un costum de bae destul de fantezist şi care o arată amforă plină, bine rotunjită şi sveltă.

Inotul continuă. Dansul creşte în sgomot. Femeile bătrâne fiind acum, şi dansatoare şi vorbitoare. Tineretul nu vorbeşte când dansează. Numai bătrânii dansează şi clevetesc despre lumea dela club, în acelaş timp.

Nocturnă automobilistică

Dorothy nu vrea să se culce după atâta petrecere.

Jimmy ştie locuri de unde se ia băutură bună, domină şi face ceiace vrea din băiat. Băiatul are o singură influenţă asupra fetei sau femeii: a făcut-o amatoare de băutură. Dacă fetele nu ar bea, băeţii nu le-ar invita cu ei în plimbările nocturne.

Prohibiţia a dat sexului tare, care în America e destul de slab, această nouă putere: a convins pe femee să bea, pentru a-i fi cu totul pe plac.

Jimmy ştie locuri de unde să ia băutură bună, chiar la miez de noapte. Nu se duce la una din cele 15.000 de „speakeasies" (locuri clandestine de vânzare a alcoolului), căci e mai uşor să fie servit chiar la automobil de către bootleggerul său. Jimmy conduce maşina cu o mână, cealaltă ţinând-o împrejurul gâtului Dorotheii. La un colţ întunecos cârmeşte şi opreşte în mijlocul unui bloc de case neluminate. Jimmy stinge şi aprinde farurile de trei ori. După cinci minute, un domn elegant, bootleggerul, îi strecoară discret o sticlă de whisky.

Ieşit din New-York, automobilul lui Jimmy porneşte cu viteză, aşa cum îi place Dorotheii, care este convinsă că viaţa nu-i altceva decât risc, un fel de record sportiv în care învingi ori te cureţi.

Pe un drum lăturalnic, Jimmy părăseşte şoseaua luminată prea tare şi frequentată prea des de poliţişti pe motociclete, care, din când în când, amendează pe automobiliştii care merg prea repede.

Pe drumul lăturalnic sunt şi acolo automobile, ce staţionează, în umbră deasă şi cu farurile stinse. Dar acolo sunt îndrăgostiţi, care caşi Jimmy şi Dorothy caută linişte.

In era noastră mecanică automobilul a luat funcţia băncii din parcurile cu arbori şi lună nouă de odinioară. Automobilele sunt gondolele dragostii moderne, care în America, în ciuda puritanismului atât de puternic, fac îndrăzneţi până şi pe tinerii cei mai timizi.

Jimmy e acum îndrăzneţ. Nu mai e naiv ca cinci ani înainte, când abia ieşit din colegiu, nu ştia ce să spue şi ce să facă cu o fată.

Şi-aduce cu ruşine aminte de seara aceia petrecută atât de prosteşte cu Mary King. S'au plimbat cu automobilul, au fumat, au băut, apoi s'au dus acasă la Mary. Au stat pe scrânciobul acela din pridvorul casei Mary-ei până târziu. Pe la 12 cineva a deschis poarta, Jimmy s'a speriat. Mary i-a spus: — „Stai liniştit. E tata".

Şi tata a trecut discret în casă nu prin uşa de din-faţă, ci prin curte.

Mary aştepta parcă ceva. Jimmy, pe-atunci un student neofit la Columbia, nu ştia exact ce să facă, nici măcar cu mâinile colegei sale de universitate.

Târziu, după vre-un ceas, a luat — timid şi fricos — mâinile Mary-ei într'ale sale. Mary spera mai mult. Şi-a plecat capul pe umărul lui Jimmy. Dar Jimmy nu a mai îndrăznit nimic şi-a rămas timp îndelung rece şi nesimţitor.

Intr'un târziu, revoltată, Mary i-a spus sincer şi deadreptul:

— „Du-te acasă, Jimmy, căci nu eşti bun de nimic. Iţi pierzi vremea degeaba aici"...

De-atunci Jimmy s'a învăţat să câştige cu prisos timpul pierdut. Ştie să sărute, să bea, să fumeze şi chiar să facă şi ceva mai mult cu fetele acestea sincere şi naturale, pentru care viaţa de dragoste nu începe odată cu căsătoria, ci mai devreme. Americanii sunt, precum spunea Robert Louis Stevenson, o speţă de oameni insurabili. Şi tocmai pentrucă sunt astfel, mândria băeţilor este să fie încă de tineri, strâns legaţi de o fată.

In Anglia, un om care se teme de clevetire merge întotdeauna singur şi nu se afişează cu nimeni. In America, dimpotrivă, a fi singur e ceva patologic. Fiecare băiat acolo trebue, de voe sau nu, să-şi aibă „fata lui", cu care iese seara în plimbări cu automobilul, cu care se duce la petrecerile studenţeşti, cu care, în sfârşit, adeseaori trăeşte aproape ca un om însurat, dar fără grijile căsniciei.

Abuzul de automobilism duce sigur la căsătorie, dar într'un timp util. Dragostea între tineri e mai accesibilă, însă, decât căsătoria, iar divorţul ceva mai greu decât aceasta.

Dar deşi iubite şi adorate, fetele sunt nemulţumite de felul cum le iubesc băeţii americani. Jimmy face prea mult sport şi munceşte prea greu ca student şi ca ajutor al tatălui său, pentru a mai fi un amorez desăvârşit. Amorul lui nu are culoarea rafinamentului şi nici relieful voluptăţii. Jimmy sărută probabil pe Dorothy, dar nu ştie să-i spună vorbe dulci şi nici s'o mintă. Jimmy, ca toţi băeţii americani, aşteaptă ca iniţiativa să vie dela fată. Câteodată chiar îi spune:

— „Amuză-mă, Dorothy, spune-mi ceva nostim".

Dar Dorothy, inteligentă şi desgheţată, cetitoare de cărţi bune şi melomană la orchestre simfonice, vrea ca ea să fie regina acestei camere pe patru roate. Ea vrea să audă complimente şi flaterii, aşa cum fac europenii cei mincinoşi dar plăcuţi. Vrea să primească declaraţii înfocate, căci s'a plictisit tot ea să înceapă întotdeauna.

Ea îşi deplânge trista situaţie a ei şi a camaradelor ei. Ea ştie că Jimmy e frumos şi vioi, dar — ca despre toţi băeţii americani — ea mai ştie că dragostea la ei vine mai încet şi trece mai repede. Dorothy e cultă. A cetit statistici prin cărţi şi reviste. Ştie că băeţii încep să se gândească la dragoste cinci ani mai târziu decât fetele şi că dintre cei însuraţi mult mai mulţi băeţi decât fete sunt la prima lor legătură amoroasă adevărată.

Intoarcerea prin ceaţă

După dragostea furată incomod şi imperfect, la colţul acela de şosea new-yorkeză, nocturna se isprăveşte, rece şi ceţos. Jimmy conduce repede şi în tăcere automobilul. Medie 60 mile pe oră: e somnoros. Jimmy se gândeşte la bunătatea somnului. Cunoaşte el bine ce tristă e scularea de dimineaţă şi începutul cu oboseală a lucrului.

Dorothy, tristă şi nesatisfăcută, măsoară prelungirea razelor electrice pe suprafaţa asfaltată a şoselii largi şi pustii. Mâine, întrebată acasă sau la sororitatea din care face parte, va spune că a avut cu adevărat „good time", că Jimmy e atât de frumos şi elegant, atât de atent şi plăcut cu ea. Ştie, însă, bine că ea va minţi şi profită parcă în tăcerea aceasta să se pătrundă de adevărul pe care fiecare îl ascunde: futilitatea vieţii acesteia de petreceri cu goane nebune de automobil, cu whisky căpătat pe ascuns, cu dineuri pretenţioase, cu dragoste furată oboselii şi plictiselii bărbaţilor.

Pe măsură ce ameţeala dragostii şi băuturii dobândite într'o ţară de prohibiţionişti şi muncitori nevoluptoşi dispare, Jimmy şi cu Dorothy ajung din nou în New-Yorkul acela cu vacarm de trenuri ce trec pe poduri suspendate deasupra străzilor, cu metropolitane ce cutreeră fundul pământului, cu uriaşi de piatră şi oţel, care imenşi aşteaptă sutele de mii de funcţionari să-i populeze şi să-i învie timp de opt ceasuri pe zi.

Sgârie-norii îşi aşteaptă viaţa lor de activitate cotidiană. Jimmy îşi aşteaptă cu nerăbdare somnul greu, iar Dorothy visurile ei ambiţioase şi galante.

Mecanic, nocturna se prăbuşeşte, în habit.

PETRU COMARNESCU

Schimbul de actori

D. Ramadan în „Burghezul gentilom"

In alte ţări, un actor sau un cântăreţ îşi poate găsi consacrarea fie că apare pe scena unui teatru de capitală, fie că joacă sau cântă într'un teatru de provincie.

La noi, consacrarea o dă numai Capitala. De aceia, absolvenţii conservatoarelor de muzică şi artă dramatică luptă din răsputeri să se angajeze la un teatru bucureştean, spre a nu-şi irosi munca şi talentul într'un mediu oarecum ingrat. Dar teatrele din Bucureşti nu pot face loc atâtor elemente — fie ele oricât de distinse — şi, mânaţi de nevoie, mulţi actori îşi desfăşură activitatea, un adevărat apostolat, în provincie.

E o situaţie de care nimeni nu poate fi făcut vinovat. D. Al. Mavrodi, directorul general al teatrelor, a încercat însă să o remedieze. D-sa a luat măsura ca actorii recomandaţi de directorii teatrelor naţionale din provincie să-şi arate măsura talentului pe prima noastră scenă dramatică.

Inceputul s'a făcut cu d-nii N. Dimitriu, dela Teatrul Naţional din Craiova, care a jucat în „Chemarea Codrului" de George Diamandy; D. Moruzan, dela Teatrul Naţional din Cernăuţi şi Vasiliu dela Teatrul Naţional din Cluj, care au jucat în „Institutorii" de Otto Ernst; Ramadan, dela Teatrul Naţional din Iaşi, care a apărut în „Burghezul gentilom" de Molière.

Publicul bucureştean, apreciind jocul acestor artişti desăvârşiţi, a aprobat cu însufleţire iniţiativa d-lui Al. Mavrodi.

Caleidoscop intelectual

Muzică în noapte

D. Aldous Huxley a publicat de curând la Londra şi New-York o culegere de schiţe intitulate „Muzică în noapte".

In cartea d-sale nu e nimic foarte profund, nici foarte original. Spiritul d-lui Huxley se remarcă mai mult prin lărgime decât prin adâncime.

Autorul ştie să observe, cu o ascuţime vădită şi personală viaţa modernă în toată multiplicitatea şi interdependenţa sa. Ceva mai mult, el ştie să caute cauze şi consecinţe fireşti. Adoră actualitatea.

Subiectele sale sunt luate din domenii extrem de variate; din politică, ştiinţă, morală, arte şi literatură. Fiecare subiect e bine pus la punct şi cu un talent pur personal. Atitudinea d-lui Huxley în faţa publicului poate fi definită ca un scepticism moderat şi disciplinat colorat cu puţină ironie. In schiţele sale autorul e mult mai potolit, mai puţin strălucitor şi mult mai puţin caustic decât în roman.

El are chiar — fapt la care nu se aştepta nimeni — mult simţ de responsabilitate morală şi un temperament aproape ascetic.

„Căci — scrie el, — drumul îngust domină o perspectivă mult mai vastă şi, în ceiace mă priveşte, cu mult mai justă; datoriile domestice odată îndeplinite, sunt un isvor de bucurii; iar munca intelectuală este recompensată cu plăcerile cele mai intense. Ceiace mă împiedică de a duce o viaţă de plăceri, este nu speranţa în Impărăţia Cerurilor, ci temperamentul meu pur şi simplu.

Teatrul japonez

Peter Quennel consacră, în „The New Statesman and Nation" un articol important teatrului japonez Kabuki.

„Probabil, — scrie el, — că în nici un alt teatru din lume munca colectivă nu e aşa cu rost şi aşa de armonioasă. Fiecare figurant pare că joacă, în limitele posibilităţilor sale, cu aceiaşi intensitate devotată ca şi protagoniştii.

Spectacolul nu are inegalităţi; un spirit unic însufleţeşte douăzeci de actori dintr'odată.

Un premiat

In Anglia a fost decernat premiul Hawthornden pe anul 1931 lui Geoffrey Dennis pentru romanul său: „Sfârşitul lumii".

In romanul acesta tânărul romancier — remarcat mai de mult de critici pentru romanele precedente — Mary Lee, Secerişul în Polonia şi Declaraţia de dragoste — a utilizat, cu multă originalitate şi ingeniozitate, o latură ştiinţifică.

Noua literatură rusă

După cum înainte de război Berlinul avea editura *„Ladysnikov"* care imprima toate operele ruseşti care erau prohibite de cenzura ţaristă, tot astfel editura *„Malik"* din capitala germană răspândeşte în original şi în traduceri operele scriitorilor ruşi de astăzi. Numai astfel se mai poate afla, în bună parte, ceiace apare în Rusia.

In timpul din urmă editura „Malik" a răspândit următoarele opere ale scriitorilor ruşi: „30 povestitori ai nouei Rusii" o antologie a nuvelisticei ruseşti, „Opere alese" de *Ilia Ehrenburg*, „Oraşe şi ani" roman de *C. Fedin*, „Wirinea" romanul unei ţărance ruse, de *Lydia Seifulina*, „Litera G.", nuvele de *Vsewolod Ivanow*, „Noapte peste Rusia" amintirile bătrânei scriitoare *Wera Figner*, „Trei lumi" nuvele de *I. Babel*, „In numele sovietelor" nuvele documentare despre justiţia sovietică de referentul juridic *Matei Lieberman* şi opera completă a lui *Gorki* inclusiv nouile sale romane: „Matei Koşemiakin", „Opera lui Artamonow", Amintiri despre contemporani", „Povestiri reale ş. a.

Iar într'o colecţie de popularizare denumită „Cărţulii" apar scrieri selecţionate şi de sinteză ca: „150 Milioane" poemul revoluţionar al lui *Vladimir Maiakovski*, „Atentatul contra Ţarului Alexandru al II-lea" de *Wera Figner*, „9 Ianuarie" în care *Gorki* descrie tragimintiri despre contemporani", „Povestiri reale" ş. a.

Teatrul şi cinematograful

In epoca în care a apărut cinematograful, s'au găsit profeţi care să prevadă triumful sigur al filmului mut asupra teatrului dramatic.

Cu toate acestea teatrul a rezistat şi, cu toate crizele care l-au făcut să sufere, valoarea descoperirilor şi creaţiunilor teatrale realizate în cursul ultimilor douăzeci de ani rămâne definitivă.

Astăzi când criza teatrală pare aşa de accentuată şi când cinematograful mut a fost înlocuit cu cel vorbitor, toată lumea crede din ce în ce mai mult că această ultimă invenţie a tehnicei va lovi cu siguranţă teatrul.

In jurul acestei chestiuni s'au pornit polemici pasionate.

George Jean Nathan, care e considerat ca unul din cei mai competenţi critici americani, îşi expune opinia în această chestiune.

Părerea criticului e cu totul originală. In ultima sa lucrare „Testamentul unui critic", George Jean Nathan pretinde că cinematograful vorbitor, departe de a face vre-un neajuns artei dramatice, va favoriza renaşterea ei.

Iată primul punct al argumentaţiei sale.

Cinematograful mut avea o mare putere de atracţie asupra acelui public a cărui inteligenţă nu era capabilă să suporte efortul pe care-l impune teatrul în general. El permitea acestui public nu numai să se distreze foarte eftin şi fără alt efort decât acela de a ţinea ochii deschişi, dar permitea chiar imaginaţiei oricare ar fi fost ea, să funcţioneze la un nivel destul de scăzut.

Din contra, cinematograful vorbitor impune spectatorului tot atâta efort mintal cât şi teatrul: intensitatea acestui efort fiind, cu atât mai mare cu cât şi filmul e mai bun.

In ceiace priveşte puterea de atracţie pe care o exercită asupra publicului, cinematograful şi teatrul sunt pe acelaş plan.

Primul însă are un număr oarecare de defecte de care e ferit cel de al doilea.

George Jean Nathan îi enumără imperfecţiunile:

Marele succes al cinematografului mut era datorit, incontestabil, frumuseţii mimicei.

Dar pe cât e de agreabil de privit fotografia muşchilor gâtului sau ai fălcilor în acţiune la un bărbat sau femee, pe atâta e de puţin interesant vorbitul. E uşor de prevăzut deziluzia publicului.

Vedetele cinematografului mut erau imagini pe care noi le împodobeam cu calităţi extraordinare. In filmul vorbitor, ele nu sunt decât vulgare caricaturi umane cu voci pe care microfonul le-a lipsit de orice farmec. Ele n'au viaţă, dau impresia de mult mai puţină realitate decât actorul pe scenă.

Absenţa totală a dinamismului în cinematograf, va fi cauza pentru care publicul se va plictisi de marionetele acestea. Se va întoarce la teatru pentru a vedea oameni în carne şi oase. Conform expresiunii pitoreşti a lui George Jean Nathan, cinematograful vorbitor este, faţă de teatru, ceiace e gramofonul faţă de operă sau o casă de păpuşi faţă de o clădire arhitecturală. Starea aceasta de inferioritate va continua, căci George Jean Nathan n'are nici o credinţă în perfecţionarea posibilă a aparatelor care ar permite înregistrarea vocii umane cu toate nuanţele şi inflexiunile ei.

Dar George Jean Nathan nu se mulţumeşte cu câteva formule de efect. El intră în detaliile tehnice ale artei dramatice şi compară posibilităţile „teatrului legitim" cu cele ale cinematografului vorbitor:

„Indată ce conversaţia încetează, pe scena dramatică tăcerea pare naturală. In filmul vorbitor, tăcerea este grotescă. După ce au încetat de a vorbi, personagiile nu recad numai în mutism, dar devin imediat adevărate manechine, umbre...

In orice caz, dacă cinematograful nu constitue o primejdie pentru arta dramatică, e un adevărat pericol pentru actori.

Actorul care a jucat mai puţin sau timp îndelungat pentru cinematograf, se va reîntoarce în teatru cu toate defectele cu care debutase: exagerare, strâmbături, emfază, etc.

Argumentaţia lui George Jean Nathan este adevărată numai pentru America, deoarece în Europa foarte mulţi artişti continuă să se consacre numai artei dramatice.

Din această carte e bine să reţinem prezicerea că cinematograful vorbitor (nu sonor: autorul are grije să facă distincţia aceasta) va descuraja publicul prin lipsa totală de viaţă pe care o conţine numai teatrul.

Ultimele noutăţi apărute la vitrina

Librăriei UNIVERSALA ALCALAY & Co.

Calea Victoriei 27 colţ cu Bulev. Elisabeta 1

Alain: Vingt leçons sur les Beaux-Arts	Lei 117
Bordeaux H.: Voici l'heure des âmes	„ 78
Bromfield L.: Précoce automne (trad. de l'anglais)	„ 98
Curwood J.: La voyageuse traquée (trad. de l'anglais)	„ 78
Dwinger Ed.: Entre les rouges et les blancs 1919-20	„ 130
Fulbert Fl.: Dresseuses d'Hommes (dialogues intimes)	„ 162
Frondaie P.: Isis perdue et retrouvé (roman)	„ 78
Feiler: L'Experience du bolchevisme	„ 98
Geller: Sarah Bernhardt (Coll. Les contemp. vus de prés)	„ 98
Hermant: Les paradoxes economiques de l'Allemande Moderne.	„ 130
Harth: Réputations (études critiques des grands chefs de la guerre)	„ 156
Istrati P.: Tzatsa-Minnka (roman)	„ 98
Lenotre: La Campagnie de Jehu 1794-1800	„ 143
London Geo: L'Humour au Tribunal	„ 98
London Jack: Le vagabond du Rail	„ 78
Luz P.: Henry V (histoire)	„ 234
Lehman R.: Une note de musique (roman)	„ 98
Mann Thomas: La montagne magique (2 vols)	„ 364
Margueritte V.: Non (roman)	„ 78
Malaparte: Technique d'un coup d'Etat	„ 98
Marie de Russie: L'education d'une Princesse (memoires)	„ 117
Maurras: Casier judiciaire de Briand	„ 195
Mac Orlan: Le Bataillonaire (roman)	„ 98
Ossendowski: Le Faucon du désert (roman)	„ 98
Popov Cap: Souvenir d'un grenadier du Caucaz	„ 130
Reboux Paul: Nouveau régime (300 recettes médicales)	„ 78
Saint Aubain: La Justice sous la III-éme Republique	„ 98
Sillani: L'Etat Mussolinien (la réalisation du fascisme en Italie)	„ 260
Segur N.: La chair (roman)	„ 98
Lucker: La vie d'Ibsen (coll. vies des hommes illustres)	„ 98

Se primesc abonamente cu preţurile originale la toate ziarele şi revistele române şi străine. Comenzile pentru provincie se expediază şi contra ramburs. Cataloage gratuit la cerere.

CITITI AZI:

LECTURA No. 349

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

W. B. MAXWELL

UN ROMAN IN 2 MINUTE

Lei 5 Scrierea completă la chioşcuri şi librari.

COZONACI FRUMOSI

FAINA DE AUR HERDAN

Un veac de artă românească

Cu ocazia Congresului Interparlamentar, Direcţiunea Presei şi Informaţiunilor de pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri a organizat o expoziţie retrospectivă de artă românească cu scopul de a înfăţişa evoluţia artei noastre moderne în ceiace are ea mai expresiv şi mai caracteristic. Muzeele din Bucureşti, Iaşi, Cluj, colecţionarii particulari şi colecţiile municipale au trimis contribuţii preţioase, alcătuind un fel de muzeu în miniatură, în care lipsurile sunt scuzate de timpul foarte scurt acordat pentru organizarea expoziţiei. D-nii Cizek şi Neniţescu au făcut o operă de mare utilitate educativă, ocupându-se de înjghebarea şi reuşita acestei manifestări.

Folosim şi noi acest prilej ca să schiţăm pentru cetitorii noştri drumul străbătut de arta românească în primul veac al existenţei sale.

* * *

Arta cultă apare în principatele române abia în primele decade ale secolului al XIX-lea, peste arta ţărănească şi cea bisericească, aceasta din urmă puternic influenţată de stilul bizantin.

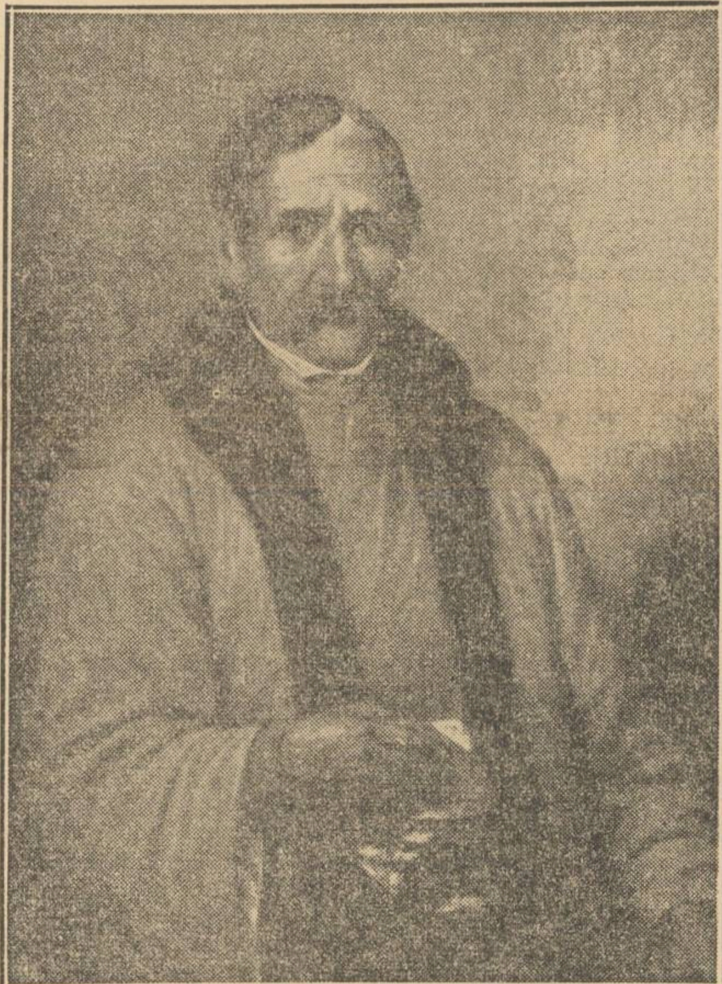
Tendinţa firească spre reprezentarea colorată sau lineară a poporului român s'a păstrat multă vreme în anonimat, îmbogăţind tezaurele noastre etnografice. Arta populară e reprezentată astfel în stâlpi şi uşori de biserici sau de case, în fote şi cămăşi, în increstări de bâte, de străchini şi de furci, în încondeeri de ouă şi în zugrăvelile pe sticlă sau pe lemn a chipurilor de sfinţi sau a întâmplărilor biblice.

Din mijlocul iconarilor necunoscuţi s'au ridicat întâii noştri zugravi de biserici.

Nu se poate vorbi însă despre un curent de artă decât atunci când există un învăţământ menit să-l îndrumeze şi să-l propovăduiască.

In Muntenia şi Moldova, învăţământul artistic s'a ivit odată cu instituţiile mai înalte de cultură, înfiinţate de domnitorii Regulamentului Organic: Sturza şi Ghica.

La Academia Mihăileană (în Moldova) cu Vene-

Constantin Lecca Portretul unui medic

ţianul Sciavoni şi la Sfântul Sava (în Muntenia) cu Austriacul Walenstein, s'au pus bazele învăţământului nostru artistic, — care, dacă n'a lăsat realizări deosebite, a stimulat în schimb entuziasmul câtorva tineri înzestraţi, care apoi şi-au complectat educaţia artistică în şcoalele Apusului.

Dar desvoltarea artei româneşti nu s'ar putea pricepe fără a se ţine seama de un alt centru de viaţă românească: Ardealul.

In adevăr, Transilvania, trezită la conştiinţă naţională în vremea când principatele sufereau apăsarea Fanarioţilor, cunoaşte o importantă viaţă artistică.

In principate, zugravii şi pictorii înfiinţează şcoale de pictură pe lângă episcopii şi mânăstiri. Pe de altă parte artiştii levantini, Levaditti în Moldova, Lapatti şi Ioanid în Muntenia, şi alţi pictori străini atraşi de pitorescul ţării noastre (între aceştia trebuesc menţionaţi: Liotard, Kladec, Raffet, Bouquet, Doussault, Trenk, etc.), formează gustul artistic al publicului.

Sub înrâurirea spiritului naţionalist transilvănean ne vin în 1830 un Const. Lecca în Muntenia, un Lemeny şi un Nastasian în Moldova. Cam în acelaşi timp funcţiona o şcoală de pictură a pitarului Nicolae Teodorescu la Buzău, o alta la Câmpulung, iar pictorul Lecca dădea lecţii de desen la Bucureşti, lucra tablouri istorice şi făcea şcoală.

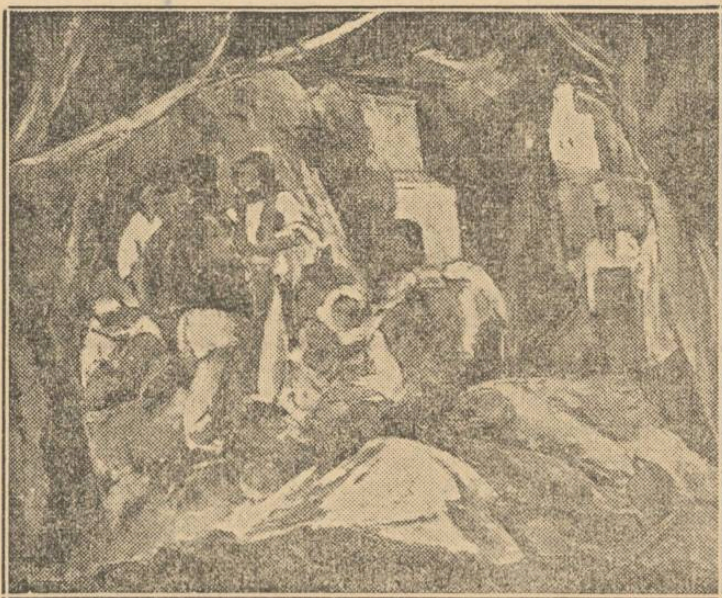
Până atunci, ne spune d. Iorga, nu exista decât portretul ctitorilor bisericeşti, alături de imaginile sfinţilor. Câte un boer încerca să-şi picteze contimporanii. Acum apare în Muntenia un pictor adevărat, îndrăgostit de subiect, amator de pitoresc, în stare să redea mişcarea: Theodor Aman, fiul unui negustor macedonean stabilit la Craiova.

Elev al lui Lecca, mai întâiu, Theodor Aman e trimis apoi la Paris şi el devine adevăratul întemeetor al picturii româneşti.

Nepotul pitarului Nicolae Teodorescu, pictorul George Tătărescu, studiază la Roma şi la înapoiere face portrete, compoziţii alegorice şi decorează biserici, înlăturând pentru întâia dată din aceste realizări canoanele rigide şi tradiţia orientală.

Tinerii din generaţia următoare îşi fac educaţia nu numai la Roma, dar şi la Paris, de unde aduc idei generoase de libertate şi cultură.

Impărăţia suzerană, Turcia, nu vedea însă cu ochi buni acest lucru. Se fac intervenţii ca tinerii să nu mai fie trimişi la studii în Franţa. Aşa se explică de ce Negulici, Panaiteanu, Popovici, Iscovescu şi Rosenthal îşi fac studiile la München şi Viena. Dar Parisul exercită o prea mare atracţie pentru a fi ocolit. Aman, Alexandrescu, Stăncescu, Grigorescu, Mateescu, Ulinescu, Buicliu îşi fac studiile în Franţa. Aceştia reprezintă prima noastră generaţie importantă de artişti, pentrucă, prin râvna lor, s'au înfiinţat cele dintâi şcoale de Belle-Arte la Iaşi (1860) şi la Bucureşti (1864), s'au înjghebat cele dintâi expoziţii şi primele societăţi de artă („Amicii de Belle-Arte").

Theodosion Compoziţie

Cea dintâi expoziţie de pictură la noi a fost organizată în 1864 de către pictorii Theodor Aman, E. Creţulescu, Honoré Olivier, Tătărescu, Tene Henri, Panaiteanu Bardasare şi Papazoglu.

Ardeleanul Carol Popp de Szathmary, stabilit la Bucureşti ca pictor al curţii lui Cuza şi Carol I, reia opera lui Raffet şi Bouquet şi eternizează, în numeroase aquarele, porturi şi privelişti muntene. Un alt ardelean, Henţia, format la şcoala lui Aman, a lăsat interesante schiţe din timpul războiului nostru pentru independenţă.

Intâiul mare pictor român, reprezentantul tipic al peisajului ţării, artistul care a lăsat cele mai frumoase portrete, peisaje şi pânze istorice, e Nicolae Grigorescu. Cu drept cuvânt s'a spus că Grigorescu e cel dintâiu pictor care priveşte ţara noastră cu ochi de artist. Multă vreme după moartea lui, pictura românească a fost influenţată de el.

Oarecum opusă operei acestui mag surâzător e tuşa aspră şi tristă a acelui Ion Andreescu care redă magistral în pânzele lui ancenstrala melancolie a Nordului Moldovei.

Dintre ceilalţi contimporani ai lui Grigorescu s'au remarcat şi au avut epoca lor de succes: Mirea, Vermont, Bardassare, Verrussi, Şoldănescu, Pascaly, Voinescu, Djuvara, Aricescu, Serafim, Alpar, Romano, Pompilian şi marele colorist Ştefan Luchian, mort, ca şi ardeleanul Smighelschi, înainte de a-şi da toată măsura talentului.

In opera lui Luchian apare un sens mai variat, mai capricios şi mai real al culorii. Imobilizat — ca şi bătrânul Renoir — în scaunul său de suferind, el creiază din nou, din memorie, ceiace nu mai poate revedea, sau îşi îndreaptă avântul dureros asupra naturii cu umile figuri familiare, cu flori înflorite în cadrul ferestrei: un adevărat poem al resemnării discrete, născut din tragedia unei vieţi atât de brutal încătuşate.

Pictorii din generaţia grigoresciană întemeiază două societăţi: una la Iaşi („Cultura Artelor-Frumoase") în 1881 şi alta la Bucureşti („Cercul Artistic") în 1888.

Generaţia următoare este generaţia „Tinerimii Artistice" (înfiinţată în 1902), cea mai însemnată societate de artă din câte am avut. Apariţia „Tinerimii Artistice", a fost precedată de activitatea grupului simbolist din jurul revistei „Ileana".

La succesul acestei societăţi au contribuit cu talentul şi entuziasmul lor pictorii Verona, Ştefan Popescu, G. Petraşcu, Strâmbulescu, Grant, Artachino, Kimon Loghi, Basarab, Mărculescu, Satmary, Marius Bunescu, Mantu, Hârlescu, etc. Deşi parte dintre ei învăţaseră la Paris şi parte la München, spiritul general al asociaţiei era acela al secessionului münchenez.

Şt. Luchian Autoportret

Paralel cu activitatea „Tinerimii" s'au desvoltat talente izolate ca Octav Băncilă, pictorul revendicărilor sociale, Costin Petrescu, specialist al frescei bisericeşti, Simonidi şi alţii.

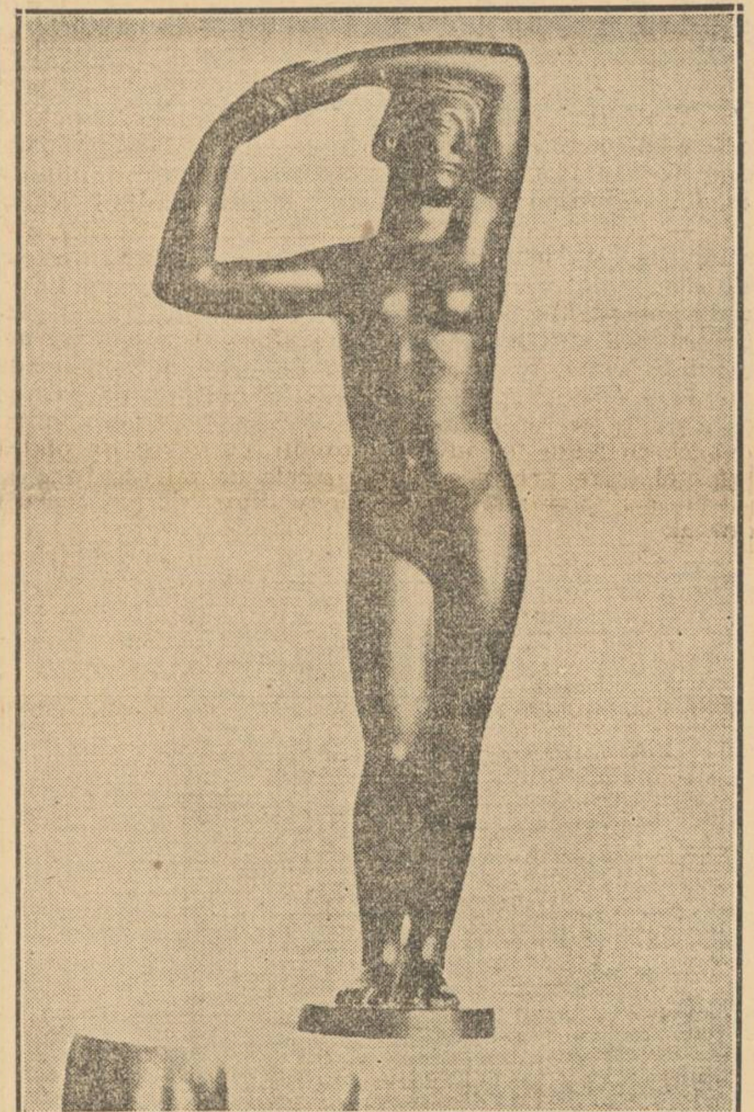
„Tinerimea artistică" a atras însă în expoziţiile ei pe cei din generaţia următoare: Steriadi, Baltazar, Teodorescu-Sion, Ressu, E. Stoenescu, Ştefan Dimitrescu, Tonitza, Mützner, Ionescu-Doru, H. Dimitriu, Băeşu, Bălţatu, Moscu, Biju, Ghiaţă, Zamfiropol-Dall, Schweitzer-Cumpănă, etc...

In timpul războiului celui mare, tendinţele moderne, influenţele unor Cézanne şi Matisse şi refugiarea unor dintre artişti la Iaşi, au făcut ca în 1918 să ia fiinţă, sub imboldul pictorului Theodor Pallady, societatea „Arta Română", sub auspiciile căreia expun: Iser, Dărăscu, Şirato, Tonitza, Bunescu, Ressu, Cornescu, Teişanu, etc...

Generaţia cea mai nouă: Iorgulescu-Yor, Lucian Grigorescu, H. H. Catargi, Leon Viorescu, Vasile Popescu, Negulescu, Ştefan Constantinescu, Bacalu, Tache Papatriandafil, H. Daniel, Ionescu-Sin, Marcel Iancu, Corneliu Mihăilescu, Maxy, Tache Soroceanu, Miracovici, etc., reprezintă curentele moderne.

Ardealul ne-a dat deasemeni artişti înzestraţi: Demian, Ciupe, Aurel şi Alexandru Popp, Ladea, G. Rusu, Sabin Pop, G. A. Mathey, etc...

Femeile pictori s'au grupat într'o societate a lor şi organizează expoziţii anuale, în care remarcăm de obiceiu numele unor: Cecilia Cuţescu-Storck, Rodica Maniu, Elena Popea, Olga Greceanu, Brateş-Pillat, Demetriade Bălăcescu, Cornelia Babic, Nina Arbore, Delavrancea-Dona, Lucreţia Mihail, Merica Râmniceanu,

Fr. Storck Adolescenţă

Ulea-Paşcanu, Georgetta Holban-Peters, Laetiţia Nichifor, etc.

* * *

Gravura românească, cum am mai arătat, născută ca un compliment ilustrativ al cărţilor bisericeşti, s'a desvoltat de la litera din capul rândului, decorativă şi întortochiată, până la caligrafia intelectualizată a tehnicienilor moderni.

In Februarie 1829 librăria Thiery înfiinţează un *institut litografic*, „artă necunoscută în principate", spune „Curierul Românesc" din acea vreme.

Depărtându-se de carte, Theodor Aman şi Maria Radianu au gravat cele dintâi *ape-tari*.

Xilografia o întâlnim mai întâiu la Constantin D. Stachi. Preocuparea tehnică, şi silinţa către o desăvârşită stăpânire a meşteşugului fac ca arta să fie covârşită, în aceste destul de frumoase începuturi, de migala realizării.

Cu Gabriel Popescu arta începe să se elibereze de tehnică şi să şi-o subordoneze.

Xilografiile lui Sanielevici şi gravurile lui Henţia se menţin în marginea acestei tendinţe.

Dar şi celelalte procedee grafice găsesc, cu timpul, reprezentanţi la noi. Litografiile lui Steriadi determină un moment important al evoluţiei, pe care nu îl ating xilografiile lui Horaţiu Dimitriu, ale lui Horia Theodoru, litografiile lui Ghiaţă şi cele rămase dela Sabin Pop.

O adevărată revelaţie a fost grafica lui Iser. Gravurile în *aqua-forte* şi cele în *pointe-sèche* sunt reprezentative pentru spiritul lui artistic, pentru formula caracteristică pe care arta lui o ilustrează.

Maria Manolescu-Bruteanu izbuteşte, cu gravurile în lemn, să atingă, pare-se, stadiul cel mai înalt al procedeului.

Dar nădejdea cea mai puternică a graficei noui româneşti e Maria Pană-Buescu, ale cărei xilografii şi linoleuri desfăşură originale motive bizantine, îmbinând sugestia grafică cu o interesantă atmosferă de vitraliu.

Cu Richard Canisius, Poitevin Skeletti, R. Iosif, Al. Ionescu-Iaşi şi alţii, exprimarea grafică utilizează procedeele cele mai noui, tinzând să-şi apropie în fiecare tehnică stilul adecvat.

Elena Popea Femei Bretone

* * *

Principalele monumente ale ţării au fost făcute de artişti străini. Astfel, statuia lui Mihai Viteazul din Bucureşti a fost comandată sculptorului decorator Carrier Belleuse, statuia lui Ştefan cel Mare din Iaşi e opera sculptorului Fremiet; monumentul lui Matei Corvin din Cluj e datorit sculptorului Ioan Fadrusz; iar monumentul lui Ion C. Brătianu şi statuia lui Take Ionescu din Bucureşti sunt executate de sculptorul Dubois.

Intâiul mare sculptor român a fost Ion Georgescu, care şi-a făcut studiile la şcoala de Belle Arte din Paris, unde a obţinut şi o medalie pentru lucrarea intitulată „Rugăciunea unui copil".

In 1887 a fost numit profesor la şcoala de Belle Arte din Bucureşti. Operele sale principale sunt: statuile lui G. Lazăr (Bucureşti), G. Asachi, busturile lui V. Alecsandri şi M. Cagălniceanu (Muzeul Simu).

După Georgescu, trebuesc amintiţi: Valbudea, C. Bălăcescu şi D. Tronescu.

Dintre contemporani, Storck, Spaethe, Han, Medrea şi Jalea ilustrează cu prestigiu severitatea compoziţiilor monumentale, izbutind în acelaş timp să meargă până la graţia statuetei de etajeră, vrednic înfăţişată şi prin lucrările de inspirată stilizare ale prinţesei Ileana, ale doamnelor Serova-Medrea, Theodora Cernat-Pop, Irina Codreanu, etc...

Perfecţiunea academică a stilului grec e reprezentată la noi prin operele sculptorilor Măţăoanu, Severin, Faur, G. Dimitriu, Mirea, Dimitriu-Bârlad, Boambă, Burcă, Savargin, Plămădeală, Themeli, ş. a...

Meşterul Păciurea face să întârzie printre noi un impresionism bizar, tradus în „Himere" de unică expresivitate. Imaginea mitologică e reprezentată în modelările sculptorului Jalea. Iar puterea de invenţie şi ştiinţa tehnică a unor artişti ca Brâncuşi, Miliţa Pătraşcu, Céline Emilian şi Margareta Cosăceanu dau expresiei plastice putinţa să evadeze din limitele impuse de estetica şcoalei, spre a se înălţa la formele unei rare purităţi de inspiraţie.

N. N. Tonitza Aquarelă

In sfârşit, Onofrei, Baraschi, Fekete, Tudor, Călinescu, Blendea şi Gheorghiţă armonizează decorativul sculptural, făgăduind o apropiată fixare.

H. BLAZIAN

Tablete

Zare vînătă

Nemaiavând substanţe şi culori picturale, ca să improvizeze fructe şi flori, copacii îşi sacrifică sângele şi înfloresc din frunză. In amintirea boabelor carmine, vişinii au pus un doliu de purpuri variate şi, în dimineaţa orizontului, tărcat cu giulgii de ceaţă, ei seamănă, fiecare pe piciorul lui, cu o colonie de fluturi cărămizii, în care s'au intercalat colonii de viespi gălbenuşe.

In ramurile întortochiate şi noduroase, cu vârfuri entuziaste, pornite pe nuiaua dreaptă, se mai află o viaţă de noapte. Găinile, care s'au urcat în pomi aseară, clocesc oul de sidef al lunii,răzimat în foi. Par'că cineva ne-a spus că şi-a uitat puţul ciutura argintie, agăţată 'n cireşi. Par'că un îmblânzitor de albine povestea că din prisaca lui Dumnezeu căzând un stup, ştiubeiul apucă pe drumul văzduhului, unde a îngheţat în miere de aur sleită. Atuncea, stelele ce-s? Albinele risipite, nu înţelegi?

Şi trebuie să fie un adevăr pe undeva, căci de ce ar ieşi strugurii dulci, care se ştie din bătrâni că îşi sug dulceaţa numai noaptea, din lumina lunii, ziua fiind a poamelor acre şi amare?... N'ai văzut ochii pruncilor, albaştri? Ei s'au pomenit în ceasul de azur al căii lactee, pe când ochii căprii se ivesc la îngânarea luminii cu umbra, în amurgul acoperit.

Te strâng mărgelele roşii la încheietura mânii, încolăcită până la cot în coacăze de sticlă. Când te vei culca, diseară, pe blana de vulpe aşternută'n cort, cineva şi-a pus de gând să-ţi rupă mărgelele cu dinţii şi să-ţi râme cu nasul sudoarea de chihlimbar, dela subsuori la coapsa Samarinencii, purtătoare a unei doniţe de lut.

Cine s'a hrănit cu mărgăritare, poate să mistuie cu rânza lui zece şiraguri de cleştar vopsit şi părul mărunt din gaura braţului, unde se ascunde şarpele inimii şi zvâcneşte...

Cocoşul cotonog

Cocoşul şchiop calcă'n trei, ca oamenii şchiopi. A şchiopit în ogradă cocoşul exotic, cel fără trup nici coadă, cu pene de surcele. Arătarea lui de păpuşe verticală, cu creastă, păşeşte acum ca două umbrele, legate împreună de mânere. Patru paşi îi face ca un compas deschis, mutat, la sfertul de cerc, pe unul din vârfuri, iar ceilalţi patru paşi aparţin invalidităţii. Pare că ar avea un genunchi şi că a încălţat pantofii de bal cu numărul mai mic decât al tălpii, însă cu talpa desperechiată, groasă, a cetăţenilor cu „maşină".

Legănările lui oblice pe cioc aduc aminte de un camarad uitat, din copilărie, şi reapare în ureche, după 40 de ani, scârţâitul de fierăstrău, amestecat cu o voce de greiere, de subt bancă. Băiatul se născuse şontorog şi proteza năzuia să corecteze cu gratii de fier nichelate piciorul stângaci, sucindu-i de-a'ndoaselele copita dureroasă, prinsă în ortopedie şi medicină ca o labă de vulpe în cursa cu măsele. Câţi cocoşi s'au născut şi au murit de-atunci încoace şi cât să fi năpârlit coama creaţă, de păr clăbuc, tradusă în chelie, a căpăţânii vechiului camarad, destinată geometriei, contabilităţii, ştiinţelor naturale şi limbii latine?

Cocoş accidentat, tu eşti evocativ. Şi o să-ţi dovedesc că eşti şi idiot.

Am umblat o zi întreagă, cu argaţi şi neveste, prin garoafe, printre ridichi şi mărăcini, ca să prindem cocoşul, „cu binişorul". Avem o farmacie pentru dobitoace, jivine şi orătenii. Pe un şoarice bătrân l-am vindecat de blefarită şi i-am dat drumul, ca să prăsească naturii pata lui stacojie din spinare, alăturată de o pată albă. Ne mâncase nişte pui de fazan şi ne-am gândit că, în abstract, un exemplar original de şoarice echivalează cu un fazan. Cocoşul nu a putut să fie însă prins tiptil, cu pitulări în cânepă şi bozii, şi rana lui se putea să se infecteze, cum scriu autorii.

Când l-am putut ajunge, l-am prins de piciorul bolnav şi mi-a rămas piciorul în mână. Căci cocoşul s'a tras, şi l-a rupt şi a fugit într'un picior...

Ideile cadavre

Ideile trebuiesc remaniate şi rase din vocabular, cu o bucată de cauciuc, ruptă din galoşi, cuvintele cu baza mare, de con trunchiat. Ritmul accelerat al epocii scutură ideile ca gutuile, memoria şi durata s'au suprimat. Directivele, cardinalele lichidează zi cu zi şi însuşi bronzului rămâne să te chibzuieşti dacă nu-i stă mai bine decât în statuie, în clanţe de uşi.

Capitalurile mari ale timpului vechi, de când omul călătorea cu căruţa şi îşi îngrijea strămoşii, gloriile şi posterităţile moştenite, se cheltuiesc ca nişte resturi, descoperite în fundul unui buzunar de macferlan. Poate că macferlanul se va mai întoarce: cultul trecutului s'a isprăvit.

E-atât de trist şi atât de gingaş acest eveniment al muzeului de antichităţi, evoluat până la actualitate. In locul unei ediţii princeps cu putreziciuni subtile pe la cotor, alternate cu piele fină şi puncte de aur borşit, se iveşte în camera curată, oglinda cu rama severă de nichel. Scaunul de metal lustruit, dinaintea mesei de cristal, stă lângă spălătorul de faianţă, suprapus cu o netedă poliţă de sticlă, pe care licăresc flacoane. Draperia morţilor din lumina ferestrii a căzut şi s'a lărgit fereastra. Şi ştiinţele cu mucegaiuri devin anacronice şi ridicule.

Miguel Cervantes s'a învecuit cu o poveste de aventuri, pe care de o mie de ori pe săptămână cinematograful o face mai bună. Intr'un film colaborează obscură puterea de fantezie a câtorva zeci de artişti, care au renunţat totalmente la glorie, posteritate şi nemurire. Gloria lor ţine două ore şi trece la alţii, ca un pepene de cauciuc.

Pentru o poezie, un zevzec întinde o mână de Jozue către soare şi ia mărturia lui Dumnezeu, consacrat filmului mut şi experimentându-l pe cel sonor şi în culori.

Cine mai crede că „opera" trebuie să mai dureze 24 de ore după decesul savantului sau artistului şi că 50 de volume drămuiesc cu un bob de mei mai mult decât o peliculă? Nu-i aşa că s'a isprăvit, că s'a isprăvit de tot, că s'a isprăvit pentru totdeauna?

T. A.

Năzuinţă

Nu vreau să ştiu de nimeni; să fii numai a mea
Umilă dăruindu-mi ce nu se poate da,
Inlături cu morala obezului molatec
Te vreau în legea care îndeamnă pe sălbatec!

Adânc închisă vrerea o port de mii de ani;
In mine-au brăzduit-o cu pluguri de titani
Strămoşii în pământul dorinţelor curate
Cu volbura în sânge şi şalele 'ncordate
Şi-apoi în miez de vară sub cerul plin de soare
Au asvârlit sămânţa din poală pe ogoare...
In liniştea făcută din mii şi mii de şoapte
Mi-i sufletul acuma un lan cu spice coapte,
Cu mersul de gângănii ce mişună 'ntre vreji
Cu zările mai grele ca sâni de mamă treji...
Şi dela tine-acuma aştept secerătorii...

Da, numai dela tine aştept secerătorii...
Cu tot ce-i om în mine şi tot ce-i Dumnezeu
Vreau să te simt în carne şi'n suflet aspru, greu...
Dorinţa mea-i iubire răsplămădită 'n ură
Deşi te vreau murdară, te-aş vrea femee pură
Precum în adâncime stă fierul brut ascuns
In mine stă păcatul de nimenea pătruns
Şi năzuind spre tine părând că mă ridic
Ce-a fost în mine mare să se prefacă mic.

Aşa te chem, femee din timpuri ancestrale...
Barbar ce 'n ritul nopţii te cheamă vrerii sale,
Iubirea mea-i amestec de soare şi noroi
Ca zeii mitologici ne vreau în faţă goi...

Minciunile să sboare pe coardele simţirii
Aşa cum totul minte în armonia firii

Şi necules de nimeni eu vreau să te culeg
In contopirea 'ntreagă să fac din noi întreg...

Din ura mea o palmă să-ţi fie sărutare
Tu sclavă şi stăpână... să mă săruţi mai tare
Bacantă virginală în mine să ascunzi
Incremenitul zâmbet şi sânii tăi rotunzi.

Ca 'ntr'o beţie rece de cinste renegată
Să stai — o rană crudă — pe rana mea culcată
Din frământarea caldă plăcerile să plângă
Şi în durere râsul în lacrâmi să se frângă...

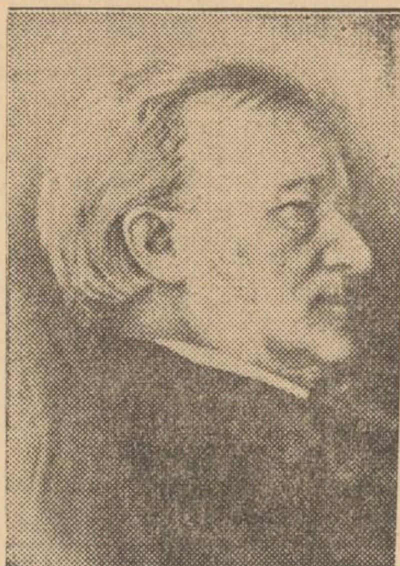
Şi-apoi când obosi-vor chemările din noi
Şi liniştea domni-va ca muştele 'n gunoi...
Când cerul depărta-va un gând curat pe nori
Ca melancolic toamna în cârduri de cocori...
Atunci din gelozia mea cruntă şi atee
Din fier voi ţese 'n juru-ţi centura de femee
Şi-ascunsă 'ntr'o cetate cu ziduri medievale
Te voi păzi de-apururi în orice gând şi cale...
Tăcerea'n preajma noastră se va aşterne-adâncă
Asemeni cu o mare nestrăbătută încă,
Şi clipele vor cerne tic-tacul ideal
Ca într'un Eden de marmur, de piatră şi metal...

... Şi când întinşi alături — cadavre amândoi
Cu capete pleşuve şi mirosind greoi
Vom sătura vecia nesăturată 'nveci
Prin buzele uscate cu sufletele reci
... In stârvurile noastre — supremă recompensă
A dragostei de viaţă nebună şi intensă,
Vor colcăi doar viermii în drum de biruinţă
Mânaţi de alte pofte şi altă năzuinţă...

MORETTA ANGELO

Scrisori inedite ale lui Richard Wagner

Toate scrisorile — către şi dela Wagner — publicate până acum au trecut prin cenzura dela Bayreuth, care le-a retuşat ca să nu atingă nici o susceptibilitate. In 1902, Matilda Wesendonck — confidenta lui Wagner — a dispus cu limbă de moarte să se publice toate scrisorile lui Richard Wagner din posesiunea ei. Aceastǎ dispoziţie produse o adevărată consternare la Bayreuth; după lungi tratative, s'a obţinut omiterea pasagiilor, care ar fi compromis anumite personagii, pe atunci în viaţă. Revista „Musik" dă acum în vileag în numărul ei pe Septembrie pasagiile omise atunci, din care multe se referă la Cosima Wagner; aflăm azi că prima căsnicie a acesteia cu dirijorul Hans von Bülow era zdruncinată înainte de a se fi înfiripat vre-o legătură între ea şi Wagner. In 1858, Wagner se despărţise de prima lui soţie Minna şi plecase la Veneţia. De

Richard Wagner

aci îi scria foarte des confidentei sale, Matilda Wesendonck. Cosima, care moştenise temperamentul arzător al lui Liszt, se îndrăgostise de un om însurat, un oarecare Karl Ritter, fiul unei prietene a lui Wagner. Din Veneţia, Wagner îi scrie Matildei:

„Când a plecat Cosima la Geneva s'o viziteze pe soră-sa (Blandina Ollivier), s'a nimerit ca prietenul nostru Karl să i se poată oferi ca însoţitor până la Lausanne. Dintr'o întrebare a soţiei lui Karl, am aflat însă că el a însoţit-o mai departe şi că a stat cu cele două surori până la întoarcerea Cosimei. La întoarcere, Cosima era din cale afară de agitată şi-şi manifesta această agitaţie prin explozii violente de tandreţe faţă de mine. La despărţire, a doua zi, îmi căzu la picioare, acoperindu-mi mâinile cu sărutări şi lacrimi. Mirat şi speriat, stăteam ca în faţa unei enigme pe care n'o puteam deslega. In urmă, Karl mi-a destăinuit că între el şi Cosima se petrecuseră scene pasionate şi că voiseră să se omoare la Geneva. Cosima îi ceruse s'o ucidă, dar el se declarase gata să moară cu ea, ceeace ea refuzase net. Au făcut amândoi o plimbare pe lac, Cosima cu intenţia de a se omorî, Karl cu intenţia de a o urma; ea renunţase însă la acest plan, pentru că nu-l putuse abate pe Karl dela voinţa de a muri cu ea. Aşa că totul a rămas nelămurit, tulbure, şi s'au despărţit înţelegându-se să se înştiinţeze peste trei săptămâni despre starea în care se vor găsi, despre dispoziţia lor sufletească şi de hotărîrile ce vor fi luat. Oricât m'au zguduit aceste destăinuiri, nu mi-am putut reţine o tresărire de mulţumire, care mi-a năpădit îndată sufletul, căci fără voia mea am făcut comparaţia cu cele petrecute între noi şi cu situaţia noastră. Câtă deosebire faţă de felul cum ne-am apropiat noi unul de altul, câtă deosebire faţă de felul cum s'a născut pentru noi nevoia de a ne uni prin moarte, de a muri împreună. Nouă ne-au trebuit ani de zile până s'a deschis floarea afecţiunii noastre. Te-am iubit din clipa dintâi, dar această dragoste şi-a întins ramurile până în cele mai depărtate fibre ale fiinţei mele, până când am îndrăznit să-ţi mărturisesc limpede şi cu hotărîre că vreau să mor cu tine. Imi coboram deci cu tristeţe privirea asupra acestei perechi, pe care eram sigur c'o aşteaptă multe decepţii. L'am sfătuit liniştit pe prietenul meu să-şi înfrâne mândria, căci o furtună atât de aprigă nu putea fi statornică. Felul cum li se va înfăţişa cerul dragostei lor atârnă de felul cum va evolua înclinaţia lor. El mi-a răspuns însă că oricum s'ar desfăşura lucrurile, va fi gata să urmeze pilda Cosimei, pentru că în dragoste voi, femeile, ne arătaţi calea, iar bărbatul pentru a se libera de josnicia vieţii, nu poate face nimic mai bun decât să vă imite, să vă urmeze, când iubiţi. Fericit acela căruia îi arată calea un înger! Vai de acela pe care-l târăşte după sine un demon! Fericitul de mine; pe mine mă călăuzeşte un înger!"

* * *

Peste câteva zile Matilde primeşte de la Wagner următoarea scrisoare:

„S'a întâmplat aşa cum presimţisem eu. Prietenul meu credea că se putea aştepta la fapte eroice. Eu n'aveam prea mare grijă însă. Asemenea izbucniri năvalnice şi neaşteptate nu pot porni, la sufletele tinere, dintr'un izvor prea adânc, dintr'o forţă conştientă de sine. După trecere de trei săptămâni, ea i-a scris că-i pare rău de patima ei, că se simte ruşinată; i-a mulţumit că a cruţat-o cu atâta delicateţe şi l'a rugat să uite. El e foarte ofensat, nu vrea să-i mai răspundă. Nu sunt tocmai lămurit asupra adâncimii acestor simţiri; judecând după ce se poate vedea la suprafaţă, cred că ele nu vor avea o înrâurire prea mare asupra vieţii lui. Toată istoria m'a atins penibil, n'am găsit în ea patos adevărat. Impresia cea mai puternică mi-a făcut-o Cosima; avea pe atunci ceva exaltat, fanatic. Ori cum, cred că ea îi este mult superioară. Pot pricepe foarte bine ce s'a petrecut în sufletul ei. Dacă va putea răbda (căci Hans este un om bun, talentat, dar nu tocmai de seamă, nu poate fi pentru ea decisiv, nu-i poate umple viaţa şi nu-i va fi de ajuns) atunci aştept cu mare îngrijorare evoluţia ei viitoare. Ocupă-te şi tu de ea".

Wagner nu putea prevedea pe atunci rolul covârşitor pe care avea să-l joace Cosima în viaţa lui şi nu ştia că ruptura definitivă dintre ea şi Bülow se va produce tocmai din pricina lui.

Câmp de basm

lui Radu

Câmp de basm, cu alergări de cai,
Şi pe turnuri steaguri fâlfâite,
Când şi când un clopot prinde grai
Să vestească ropot de copite.

Câmpule cu caii în galop,
Nu mă dau pornirii pătimaşă;
Când viaţa nu mai are scop,
Ce să fac cu frâu şi cu cravaşă?

Pentruce să merg pe-acelaş drum,
Până când şi apoi pentru cine?
Nu ştiu încotro să mă îndrum,
Prin pustiul toamnei care vine...

Câmpule de basm, mă las furat
De-o sosire dincolo de zare;
Clopotul îl vreau din nou sunat,
Să vestească ultima plecare.

1931.

D. N. TEODORESCU

Hélène Burniaux

Femeia emancipată

Femeia emancipată! Expresie care nu-mi place. Fiindcă a fost prea des întrebuinţată în sens obişnuit sau fiindcă îmi evocă silueta puţin simpatică a sportivei moderne, cu părul tăiat à la Garçonne, cu ţigara în colţul gurii, mişcări libere şi expresii şi mai libere?

Eu nu concep în felul acesta femeia de astăzi, devenită egala bărbatului, printr'o educaţie serioasă şi câştigarea drepturilor civile şi politice.

Fiziceşte şi moraliceşte o vreau fără exageraţiile, care nu servesc decât să ascundă golul minţii şi inimii ei.

Nu de o astfel de femeie e vorba în ancheta serioasă întreprinsă în privinţa femeii moderne, ci de fiinţa inteligentă, instruită, lipsită de prejudecăţi, care aşteaptă cu acelaş drept ca şi bărbatul să-şi valorifice drepturile.

Femeia şi-a mărit posibilităţile de fericire?

Desigur, fiindcă fericirea ei nu mai depinde de întâmplări neprevăzute. Nu mai e nevoită să-şi caute adăpost într'o căsătorie nepotrivită, ştiind să facă faţă şi birui greutăţile vieţei.

Are ea sentimente nouă?

Aşa cred. Nu mai se lasă înfrântă de viaţă ci o stăpâneşte. Siguranţa aceasta îi procură bucurii puternice. Când iubeşte iubeşte din tot sufletul, iar satisfacţiile ce le pretinde sunt mai mult sufleteşti decât trupeşti.

E socotită de bărbat ca o rivală?

Adeseori şi din propia-i vină, fiindcă de multe ori uită că, dacă drepturile şi datoriile ei sunt egale, nu sunt însă la fel. Incercând să imite pe bărbat, femeia îşi pierde tot meritul, devenind o copie nereuşită.

Femeia care rămâne femeie şi încearcă să muncească în domeniile rezervate special ei, pare în ochii celui mai întărâtat bărbat ca o fiinţă chemată să aducă servicii însemnate colectivităţii.

Femeia capătă în ochii lui un nou farmec. O ridică la rangul de prietenă cu tot ceeace termenul cuprinde, de stimă duioasă şi încredere nemărginită.

Are o concepţie nouă de rolul bărbatului faţă de dânsa şi de familie?

Da, faţă de ea bărbatul nu mai e un profesor, ci un prieten, tovarăşul zilelor bune şi rele, cel căruia se fac destăinuiri de proecte, hotărâri şi îndoeli, criticul avertizat căruia i se supun gândurile pentru a le discuta împreună.

Deasemenea e şi colaboratoarea bărbatului. Se interesează de munca lui intelectuală şi adeseori îl influenţează. Nu concepe familia decât bazată pe iubire, încredere şi sinceritate reciprocă. Iată dece priveşte divorţul cu mai multă uşurinţă.

Concepţia aceasta răpeşte din trăinicia familiei?

Nu cred, fiindcă multe femei care nu au aceste vederi primesc să trăiască alături de un bărbat pe care nu-l mai iubesc şi, care de multe ori — ceeace e şi mai periculos — îşi îndreaptă în altă parte dragostea şi încrederea. Purtarea aceasta la o femeie nu poate fi justificată decât numai când e mamă. Intr'un astfel de caz, femeia emancipată nu va ţine cont de demnitate şi suferinţă când e în joc viitorul copiilor ei.

Privesc ele altfel morala decât femeile de odinioară?

Da, fiindcă educaţia dată femeilor de odinioară, le îndemna să conceapă morala ca o serie de dogme, în care trebuiau să creadă orbeşte, să se supue sub pedeapsa de a atrage asupra lor chinurile veşnice ale iadului. Rezultatul era, că femeia de odinioară, afară de cele cu temperament excesiv, sau cu instincte imperioase, pe care educaţia nu le putuse înăbuşi, trăiau o viaţă morală regulată, ştearsă, fără să facă rău, (prin rău înţelegem greşelile la care duce iubirea sexuală), dar uitând adeseori să facă bine, (afară de obişnuitele milostenii). Viaţa ei era o linie dreaptă, viaţă în timpul căreia nu-şi punea nici o problemă morală, (ce e rău şi ce e bine, fiind riguros stabilit odată pentru totdeauna). Nu putea înţelege slăbiciunile şi greşelile altora, iar judecata ei era foarte mărginită.

Astăzi femeia crescută după principii libere, trece toate faptele prin sita conştiinţei sale. Rezultatul e că unele fapte apar câteodată puţin potrivite cu morala obişnuită. Cu toate astea, întotdeauna, la femeia superioară, singura pe care o consider într'adevăr emancipată, toate faptele sunt gândite şi au temelia într'o morală larg concepută, liberată de armatura convenţională şi morala dogmatică.

Femeia modernă, femeia emancipată în adevăratul sens al cuvântului nu se întâlneşte decât în rândurile femeii muncitoare.

Femeia fără nici o ocupaţie nu are modern decât apucăturile ei libere şi dispreţul faţă de prejudecăţile care o încurcă căci pentru celelalte rămâne nedumerită.

Sforţările femeilor dornice de bună stare şi de dreptate pentru toţi, tind să râpească trândăviei cât mai multe elemente tinere. Să călăuzim toate însuşirile de care dispun spre o ţintă socială şi vom dărui astfel femeii de azi, femeii emancipate putinţa de a înţelege, simţiminte energice şi voinţă formată.

Tradus de C. D.

C. Ressu — După munca zilei

Moscva [1]

(Intrunire publică)

1915.

Pe uliţele Moscovei patrulează soldaţi călări. In faţa restaurantului IAR, mulţime în dezordine. Ofiţeri enervaţi, nesupuşi. Invalizi. Negustori. Nobili care suportă greu, dar suportă eroismul acestei promiscuităţi. Cerşetori.

In restaurantul IAR preschimbat în local de întrunire publică, vorbeşte depe estrada lăutarilor tânărul Brancianinov, ginerele prinţului Gorciacov. Afişe mari pe pereţi: „Trăiască partidul liberalismului naţional!". „Jos cei ce nu simt ruseşte!" etc.

Tânărul Brancianinov, în negru şi ghete de lac ca şi socrul lui, prinţul Gorciacov, care stă alături pe un scaun, dârdâind de frica evenimentelor neprevăzute, dar surâzând drăgăstos, încredinţat că prezenţa lui va menţine totuşi bună-cuviinţa poporului.

BRANCIANINOV, *cu pumnul ridicat.* — Domnilor, contele Witte a fost împotriva războiului — e un fapt.

UN FUNCŢIONAR, *mic, sfrijit, cu ochelari negri, serios, în picioare lângă tribună.* — Pentrucă nu simţia ruseşte.

BRANCIANINOV. — Las spiritiştilor şi psihologilor explicaţia acestui fenomen, că unul din cei mai buni cunoscători ai Rusiei şi Europei era exact de aceiaşi părere cu acel popă rus din Siberia, ignorant, beţiv şi preacurvar, care nu cunoştea nici politica Rusiei nici diplomaţiile Europei. Nu vreau să discut nici părerea bătrânului prinţ Viazemschi...

UN LUCRĂTOR *cu şapcă pe ceafă şi mânecile sumese; fumează.* — Bine faci.

PRINŢUL GORCIACOV, *jignit dar politicos.* — E ginerele meu...

LUCRĂTORUL *salutând ca boerii, cu şapca.* — Pardon! *(Face cu ochiul unui tovarăş de alături).*

BRANCIANINOV. — ...Care, cum spuneam, e de părere că partidele progresiste duc de-adreptul la revoluţie şi Rusia care a fost creată de Ivan Teribilul, Petru cel Mare şi Nicolae I, se va menţine numai prin Nicolae II dacă va şti să fie la rândul lui, teribil şi mare. Rusia, afirmă prinţul Viazemschi, nu poate fi stăpânită — fie ţaristă, fie revoluţionară — decât cu biciul nostru de oameni: cnutul naţional.

UN DOBITOC, *care n'a priceput de ce e vorba.* — Trăiască cnutul!...

PUBLICUL. — Huo! Jos! Afară!

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri, către public.* — De ce vă indignaţi? Fiecare simte ruseşte în felul lui.

BRANCIANICOV. — Nu sunt nici de părerea domnului Gucicov, şeful partidului octobrist şi preşedintele Asociaţiei Industriaşilor că *Rusia e pierdută.* Şi mai cu seamă nu sunt de părerea onorabilului şi solemnului domn Rodţianco şi anume că orice s'ar întâmpla *Rusia e nemuritoare.* Ne-am adunat aci ca să cerem conducătorilor Rusiei de azi un singur lucru:

FUNCŢIONARUL *mic, sfrijit, cu ochelarii negri, din toate puterile.* — Să simtă ruseşte!...

BRANCIANINOV. — Adică să plece şi să lase locul, oamenilor pricepuţi, harnici şi cinstiţi. Suntem în 28 Mai 1915, aproape un an dela izbucnirea războiului. Incă unul la fel şi se va putea spune de Rusia: „A fost odată un imperiu..." Mi se rupe inima *(mâna dreaptă ca o ghiară cocoloşeşte şi zmuceşte haina în dreptul inimii)* şi-mi sângeră sufletul gândindu-mă la...

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri, dând din cap duios.* — Pentrucă simţi ruseşte!...

BRANCIANINOV. — ...Gândindu-mă la toate etapele decadenţei noastre naţionale. La 21 Noembrie 1914 Ţarul discuta la Ţarscoe-Selo cu reprezentantul Franţei, frumosul şi galantul domn Maurice Paléologue, adoratul doamnelor şi copilelor din elita petersburgheză...

O CUCOANĂ, *(cu paner de os pe mâna dreaptă.* — Huo!... Să fie scopit!... *(Râsete în sală; aplauze).*

BRANCIANINOV. — ...discutau, zic, — ce credeţi că discutau?... Viitoarea hartă a Europei!!...

PUBLICUL. — Ha! Ha! Ha!...

UN BIRJAR *cu glas femeiesc.* — Ii duc eu gratis cu birja afară din Rusia!...

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri, tragic.* — Nimeni în Rusia nu mai simte ruseşte...

BRANCIANINOV. — La 26 Noembrie soldatul rus, numai cu baioneta, câştigă victoria dela Lodz — dar generalul rus Rennenkampf are grijă să scape din mână trei corpuri de armată inamică, aproape înconjurate şi cu retragerea tăiată,

UN CROITOR OVREI, *cu pantaloni abia ţinându-se pe pântece, fără haină, vestă plină de capete de aţă, mânecile cămăşii rupte.* — Halal general!... Era mai curând pentru *rennen* (fugă) decât pentru *Kampf* (luptă).

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri.* Dacă ar fi simţit ruseşte!...

BRANCIANINOV, *cu surâs ironic.* — Şi dacă generalul Rennenkampf după această ispravă n'a fost numit numaidecât generalisim al armatei ruseşti, faptul se datoreşte convingerii Ţarului că numai generalisimul Nicolae Nicolaevici e în stare să ne facă să pierdem sigur războiul!

PRINŢUL GORCIACOV, *ştergându-şi fruntea de sudorile spaimei.* — Ginerele meu glumeşte!... Aşa e el, spiritual — chiar cu Majestatea Sa Ţarul pe care, în fond, îl iubim şi respectăm cu toţii!...

UN AGENT SECRET, *baston gros în mâna dreaptă, pălărie tare bine trasă pe sprâncene, încearcă marea cu degetul.* — Trăiască Ţarul!!...

Zvon în public. Intrebări: Ţarul? Cine a strigat? Unde e?... Agentul secret s'a lăsat în adâncurile mulţimii şi reapare, mult mai târziu, în cellalt capăt al sălii, tăcut şi'ncruntat.

BRANCIANINOV. — La 9 Februar 1915, deschiderea solemnă a Dumei. Vă închipuiţi poate că s'au discutat mâncătoriile dela Ministerul de războiu sau trădarea vicleană, ascunsă, fără probe a necinstitului general Suchomlinov — sau neputinţele bâlbâitului moşneag Goremikin, momâia egipteană care prezidează un guvern de mameluci...

PRINŢUL GORCIACOV, *cercând zadarnic să aducă mai spre el, prin tragere de mânecă, urechea ginerelui elocvent.* — Fii mai moderat, mai moderat, cel puţin în expresii...

BRANCIANINOV, *lovind cu pumnul în masă.* — Nu, domnii mei, la 9 Februar s'a discutat în Dumă... *(figură hilariantă)* CUCERIREA CONSTANTINOPOLULUI!!!...

UN TÂNĂR OFIŢER, *braţul stâng în bandaj.* — Ii trebue lui Goremichin harem!... *(Aplauze, râsete, semne indecente. Ofiţerul încurajat):* Vrea să vadă şi el dansul buricului!... (Alte hohote de râs, alte aplauze).

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri, ironic.* — Simte turceşte!...

BRANCIANINOV. — Şi în timp ce dumnealor cucereau Constantinopolul depe tribuna palatului somptuos al Tauridei, trupele ruse băgate în zmârcuri, bătute şi ciopârţite, evacuau în fugă Prusia Orientală... *(Glas de oracol)* La 12 April, la Petrograd sare'n aer pulberăria Ochta.

Tăcere. Linişte impresionantă. Toţi ascultătorii au înmărmurit. Ei aud din nou, în intensitatea sufletească, bubuitura pulberăriei Ochta.

BRANCIANINOV. — Auziţi?... Bubue mereu la Petrograd. Pe toată întinderea Sfintei Rusii pulberării nevăzute au început să sară'n aer. Auziţi?...

Tăcere prelungă.

PRINŢUL GORCIACOV *îşi pune o mână pâlnie la ureche, se ridică şi se'ntoarce nedumerit către Brancianinov.* — Ginere, eu n'aud nimic.

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri.* Pentrucă nu simţi ruseşte!

BRANCIANINOV, *în timp ce cu mâna stângă pe umărul socrului, îl aşează binişor la loc, pe scaun.* — Nu va rămâne pulberărie care să nu sară'n aer. Dar atunci va fi vai de cei care au dus Rusia la pieire!

UN BERAR, *cu şorţ, cu pântece, cu faţa de un roşu apoplectic.* — De ce nu-i spânzură Ţarul pe trădători?...

VOCI. — Jos!... Şezi jos!... Du-te de te culcă! Huo!...

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri, luându-i apărarea.* — Lăsaţi-l! Şi el simte ruseşte!...

BRANCIANINOV. — Cetăţeni!... Nu-l batjocoriţi pe cetăţeanul berar. El e dovada cea mai... cea mai...

PRINŢUL GORCIACOV, *venind ginerului în ajutor.* — Cea mai bună.

BRANCIANINOV. — Cea mai elocventă, *elocventă* am zis, de cum suntem îmbrobodiţi cu toţii. Cetăţene berar, ştii dumneata cine a dat foc pulberăriei Ochta?...

BERARUL *şi mai apoplectic, temându-se să nu spue iar vre-o prostie.* — Nu, nu ştiu...

BRANCIANINOV. — Camarila, cetăţene!... Camarila!...

TOŢI. — Jos camarila!...

BERARUL, *care a prins curaj.* — Oliooo!... *(groaznică înjurătură rusească).* Unde e Camarila ăla să mi ţi-l strâng eu de beregău!...

BRANCIANINOV, *sentenţios.* — Camarila din jurul Ţarinei, în frunte cu popa Rasputin: ei vor băga Rusia în mormânt. Rasputin s'a vândut bancherilor nemţi şi chefueşte cu banii lor. Rasputin a adormit mintea Ţarinei şi amândoi trag pe Ţar înapoi dela datoria lui. Spionii nemţi dela Petrograd ştiu mai bine decât generalii noştri câte puşti ne lipsesc şi câte tunuri ne-au mai rămas. Dacă această camarilă odioasă care şi-a supus pe toţi miniştrii, nu va fi înlăturată, în şase luni Rusia va fi călcată în picioare, toată, de armăsarii prusaci!... Jos Ţarina!... Jos nemţoaica de Hessa!... La mânăstire cu ea!... Iar bestia de Rasputin, la spânzurătoare!... Trăiască Rusia!...

FUNCŢIONARUL, *mic, sfrijit, cu ochelari negri, ridicând braţul.* — O să-i învăţăm noi să simtă ruseşte!!...

Urlete, pocnete de picioare 'n duşumea. Amestec de cântece patriotice, de chef şi revoluţionare. In fundul sălii doi şmecheri ridică în beţe un chip de lemn, hidos şi urias, având capul bărbos al lui Rasputin şi alături, încercând s'o ia în braţe, o păpuşă în zdrenţe de mătasă albă, cu chipul caricatural al Ţarinei.

F. ADERCA

1) Fragment din romanul *„Lucifer"* care va apărea în curând în editura *„Naţionala" S. Ciornei.*

Chefurile lui Martini

Pe vremea aceea — ne povesteşte notarul pensionat Demian — trăia în oraş un mare chefliu, Isidor Martini cu numele. Era un om trecut de vrâsta jumătate, scurt, gros, cu obrazul mare, vecinic aprins ca de pojar. Avea ochii mici, rotunzi şi plini de veselie, avea trei rânduri de bărbii, şi o ceafă ce se ridica în valuri de grăsime înnecându-i capul. Se purta ras proaspăt ca un popă catolic, — pe vremea aceia bărbaţii purtau cu toţii mustaţă, dacă nu şi barbă. Invârtea — peste zi — tot felul de negoţuri, era un fel de arhitect mai cu seamă. Clădea case, drumuri, poduri, pardosea strade. Se mira lumea cum putea alerga cu ziua de cap şi pe arşiţa cea mai dogoritoare, deşi, aproape obicinuit, nu se culca până la ceasurile două-trei noaptea.

Trăia de mult în oraş, burlac răsuflat. Nime nu ştia de unde venise nici ce neam de om era. La biserică nu l-a văzut nime nici odată. Vorbea bine româneşte, ba şi nemţeşte, ba în vremea din urmă o rupea şi pe ungureşte. Cele două localuri cercetate de el zilnic erau frizeria Herman şi restaurantul-cafenea Coroana. La ceasurile şase dimineaţa îl aflai regulat la frizerie, dela opt seara, mult dela nouă la restaurant.

Izidor Martini era cunoscut în întreg oraşul din pricina chefurilor lui răsunătoare, isprăvite adeseori cu bătae şi scandal. Dar era cunoscut şi pentru inima lui bună: împărţea băutura din belşug cu ori cine i se aşeza la masă. Şi nu era darnic numai la băutură: ajuta şcolari săraci, spitalele, ba până şi pentru bisericile pe care nu le cerceta, impărţea ajutoare.

De două ori pe săptămână, Joia şi Sâmbăta, era oaspele lui la masă, la „Coroana", frizerul Herman. Neamţul era uscat, înalt ca un cârlig, avea mare asemănare cu cifra unu arab, cum îşi ţinea capul plecat într'un unghiu aproape ascuţit din pricina grumazului prea lung. Era cărunt şi la părul cu pieptenătura linsă şi căruntă, mai mult albă era şi barba ascuţită, „barbişonul", cum purtau mulţi pe atunci.

Frizerul era om subţire. In serile în care venia la Coroana nu-l mai cunoşteai: părea scos din cutie; punea jacheta cea neagră şi cravată albă, şi, până şedea la masă şi dădea pe scocul lung din grumazul său deşirat intâile păhărele, se purta ţeapăn ca şi când întreg ar fi fost călcat cu fierul, nu numai pantalonii. Era ceremonios nevoe mare, şi parul pe care-l înghiţise încă din stradă, abea-l lăsa să se servească din mâncările de pe masă.

Atitudinea aceasta îl încânta pe Isidor Martini, şi avea un limbaj special în conversarea cu frizerul; îl trata mai dela egal decât pe ceilalţi, ba uneori părea că-i arată un deosebit respect. Potrivnic, decât se purta cu el în frizerie, unde adeseori se mânia, îl făcea măgar şi stupid, şi se jura că nu-i mai calcă pragul. Era destul cea mai uşoară încrestare de briciu pentru ca Martini să-l săpunească el pe frizer. Dar Herman era om cuminte şi cu îndelungă răbdare. Se făcea că nu aude sudalmele, înghiţea năcazul, suferea adeseori chiar pumni, şi 'n urmă tot izbutea să-i arate lui Martini în oglindă cei mai sclipitori obraji roşii, graşi încât surâsul larg se ivea regulat pe buzele antreprenorului.

La masă, se schimba situaţia. Deşi îl vedea pe frizer de ani de zile de două ori la săptămână, în aceeaşi ţinută ceremonioasă, lui Martini îi părea mereu, de fiecare dată, că primeşte vizita unui om străin, cu care nu se putea purta intim dela început. De era singur ori cu alţii la masă în clipa când îşi făcea Herman apariţia, Martini se grăbia să-şi pună servieta albă subt bărbie, îndată ce-i strângea mâna.

Şi neamţul nu era un tovarăş de masă plăcut. Tăcea mereu şi asculta cu grumazul şi urechile întinse. Bea tot atât de întins, bea pe îndelete paharul întreg, şi-l aşeza cu o deosebită grije pe masă, privind adânc în paharul gol. După două trei ceasuri, în vreme ce sticle goale se înşirau pe podea, dealungul păretelui, şi Martini cu ceilalţi tovarăşi vorbeau tare şi gesticulau să-şi scoată ochii, — frizerul, treaz, ferea să nu-l atingă braţele care se aruncau în vânt, şi-şi păstra ţinuta ceremonioasă. Numai când vinul era prea tare se avânta şi Herman la vr'un cântec. Dar avea un glas plângător, aspru, uscat, plin de scârţâituri, care îi făcea rău lui Martini. Şi atunci, mai întâi, îşi uita de respectul ce-l avea faţă de omul acesta, care îi povestise odată, de mult, că se trage dintr'o familie nobilă, dar scăpătată, — şi îi poruncea să tacă.

Dar neamţul, după ce lua la cap, nu mai înţelegea să-l asculte. Chema pe ţigan lângă el şi-i fluera încet dracu ştie ce valsuri ori romanţe vechi pe care ţiganul abea le putea prinde, şi pe care niciunul dintre oaspeţi nu le putea cânta afară de frizer.

Martini izbea cu pumnul în masă, urla, chema pe chelneri să-l scoată pe neamţ din birt. Nu putea suporta vocea lui Herman. Dar neamţul rămânea impasibil, nu auzia nimic.

Infuriat Martini dădea semnalul: se scula cu ceilalţi dela masă, îl umflau pe Herman, şi-l puneau în stradă, pe la ceasurile două-trei după miezul nopţii. Adeseori venia poliţia, şi se făcea bătae. Izidor Martini se dădea ameninţător cu burta la oamenii stăpânirii, beţivanii ceilalţi ridicau pumnii, şi în vremea asta neamţul se strecura în restaurant şi continua să-şi cânte psalmodiile lui răguşite.

Era încăpăţânat ca un catâr, şi de-aceea Isidor Martini, când îl avea la masă, poruncea chelnărului să nu aducă vinuri tari. Frizerul se îmbăta greu şi din pricina asta Martini îl şi pismuia, dar îl ţinea şi un om superior.

Dar într'un an stăpânul Coroanei nu aduse în pivniţele sale decât vinuri tari. După două-trei seri în care frizerul cântă regulat, Martini îl ameninţă pe stăpân că se va muta în altă crâşmă. Omul se desvinovăţi: nu era el de vină că anul acela toate vinurile erau tari. Acele pe care le servea la masa lor erau dintre cele mai slabe; avea altele: catran.

Intr'o Sâmbătă seara Martini de cum intră în crâşmă porunci: în seara asta bem catran. Erau vr'o şase la masa lui. In curând veni şi frizerul, în aceeaşi ţinută ceremonioasă. Ordinea de zi era dată din vreme: trebuiau să-l îmbete pe Herman în aşa măsură încât să nu mai poată cânta. Şi chiar dela început, — pentru a-şi putea apoi petrece în pace.

Era prin Ianuar şi afară un pui de ger, de trozneau castanii de pe stradă. Li se servise cârnaţi proaspeţi cu varză acră. Se dăduse comanda: paharul ex fiecare, iar Herman două pahare.

Frizerul fu măgulit: îi recunoşteau pe faţă superioritatea.

— Nu, zise el, nu două pahare mici, — ci unul mare. Să-mi dea un pahar de bere, voiu bea cu acela.

Martini clipi din ochii mici şi chelnărul îi umplu lui Herman paharul cerut.

După al treilea frizerul începu să cânte, cum îi era felul. Martini zorea cu paharele: li se îngreuiară şi lor capetele. După un ceas frizerul amuţi, spre marea bucurie a lui Martini. El cu ceilalţi, crezând că abea de-acum vor începe petrecania, hotărâră că vinul nu-i prea tare. Nu-l mai schimbară şi băură înainte, în vreme ce frizerul răzimat de speteaza scaunului horcăia cu capul căzut pe spate, cu gura larg deschisă. Era palid şi pierdut; în haina neagră părea gătit pentru drumul cel din urmă.

Martini cu tovarăşii săi băură înainte, într'o larmă clocotitoare. Divina putere a beţiei îi stăpânea de mult, deşi ei credeau că abea de-aci încolo o să-şi petreacă.

Martini privea cu satisfacţie la frizer, începu să ţină cuvântări. Toţi se simţeau mai mari, mai plini de spirit în seara aceea.

De-odată Martini se izbi cu palma peste frunte.

— Domnilor, glăsui el, am o idee genială. Cârpaciul ăsta, — şi arătă spre frizer, — şi-a bătut mereu joc de noi cu resistenţa lui la băutură. Domnilor, uitându-mă la el, mi-a venit o idee genială: cum i-ar sta de bine călugăr. Inchipuiţi-vă: ras, uscat cum e, cu brazdele acelea pe obrazi şi pe frunte, îmbrăcat într'o rasă de călugăr, de franciscan! Dacă s'ar vedea în oglindă, nici el n'ar crede că nu-i călugăr. Ei, iată! Trebue să-l facem călugăr, altfel nu se poate!

Ceilalţi aplaudară.

Martini păru că se trezeşte din beţie.

— Domnilor, zise el, unul dintre dv. să aducă aici un bărbier, iar altul, cu biletul ce-l voiu scrie să meargă la mânăstirea Franciscanilor. Le-am făcut destule danii; nu se poate să nu-mi trimită o rasă pentru câteva ceasuri. O să le scriu că au nevoe de ea la teatru.

După ce solii plecară, beţivanii începură să-i toarne încet lui Herman vin în gura deschisă. La început se înnecă, tuşi, holbă din ochi, dar în curând se obicinui şi începu să înghită tacticos, deschizând din când în când ochii. Sosi mai întâi bărbierul, şi după indicaţiile lui Martini, îi rase lui Herman barba şi mustăţile, în vreme ce tovarăşii de băutură făceau o larmă drăcească, şi se tăvăleau de râs.

Ras până la piele, Herman nu mai putea fi recunoscut. Martini era mândru de ideea lui şi porunci calfei de frizer să-i tae în cap şi tunsura călugărească. Sosi şi trimisul de al doilea cu rasa.

Toată lumea aplauda.

Herman fu îmbrăcat în sutana aspră, roşiatică şi încins cu funia. In răstimpuri deschidea în silă pleoapele ce i se lipeau grele, şi se uita prostit în jur. Nu mai pricepea nimic din ce se petrecea cu el. Tovarăşii îi mai duceau încă paharul la gură, şi, cu silă mare, frizerul reuşia încă să înghită.

Urmă apoi o îmbătare a tuturora, din care nu se treziră până către dimineaţa. Martini se pomeni în stradă, într'o trăsură. Lângă el Herman, în faţă unul dintre oaspeţi.

Birjarul îi întrebă a suta oară:

— Unde mergem?

Martini se uita mirat la călugărul de lângă el şi-l întrebă pe cel ce şedea în faţă:

— Cine-i pă-pă-părintele?

Acela înălţă din umeri.

— Dracu' ştie! Da' trebue să-l ducem la mânăstire.

— Aşa da! La mânăstire! Se vede că-i beteag! şi-i mai îngheţat de frig. Dar cum dracu a ajuns în căruţă cu noi?

— Se vede că l-am întâlnit pe drum şi ne-a fost milă de el", răspunse tovarăşul convins. Şi adormi îndată.

— La mânăstire!" strigă Martini birjarului.

Birjarul bătu mult în poarta mânăstirii. Incă nu se luminase bine. Portarul întrebă de după uşă, deschizând o ferestruică:

— Ce voiţi?

— Avem pe unul de-al vostru, un frate. L-am găsit pe drum, aproape îngheţat. E bolnav rău.

— Nu ne lipseşte nimeni", zise portarul.

— E străin, spuse Martini. Să vină doi să-l ducă. Singur nu se poate mişca.

Portarul deschise, se apropie de căruţă, se uită la frate şi păru că se cutremură:

— Nu-i mort? întrebă el.

— Mort? Da' ce suntem noi? Car mortuar? Duceţi-l la căldură că îngheaţă, zise Martini.

Eşiră din ganguri două umbre, se apropiară, îl pipăiră, îl întrebară. Frizerul ca lemnul. Il duseră de subsuori, mai mult pe sus: nu-l slujeau picioarele, erau moi ca de mămăligă.

Frizerul nu se trezi douăzeci şi patru de ceasuri. Călugării veneau în fiecare ceas, ascultau respiraţia care abea se auzia. Il scuturau, îi strigau la ureche fără nici un folos.

Stareţul ceru prin telegrame urgente răspuns de la mânăstirile de Franciscani, dacă a plecat de la ei vr'un călugăr aşa şi aşa; şi dacă a plecat să-i dea numele.

Nu lipsia din nici o mânăstire nimenea.

Cum străinul nu dădu nici un semn de cunoştinţă atâta vreme, stareţul porunci ca pentru orice întâmplare să-i dea sf. Maslu, să nu moară ca un păgân.

Herman nu se trezi nici cât ţinură rugăciunile şi ungerea cu uleiu.

Luni dimineaţa frizerul se trezi; deschise ochii, privi aiurit prin cameră, şi-i închise iar.

— Eşti la noi, eşti în mânăstire, în loc bun, spuse fratele care se afla lângă el. Nu trebue să te temi. Ai fost bolnav. Acum, mulţumită lui Dumnezeu, văd că eşti mai bine.

Străinul nu răspunse, nu deschise ochii până într'un târziu. Se uită prostit la franciscan.

— Nu te-am putut nici desbrăca, erai bolnav rău, nu te puteai ţinea pe picioare", zise fratele vesel. „De-acum răul a trecut. Dar de unde eşti? De unde vii cuvioşia ta?"

(Continuare în pag. VI-a)

Doamnele din toate ţările spun: Nimic mai bun pentru îngrijirea lingeriei fine decât clăbucul de la LUX

LUX

care întreţine ţesătura şi împrospătează culorile

Neamțul nu înțelegea încă nimic. Pe creeri îl apăsa o greutate de plumb.

— Cum te cheamă? întrebă din nou fratele.

— Nu... Nu pot... Nu știu...

— O să treacă îndată oboseala. Nu-i mirare. O să-ți aduc un ceai cald.

Dar cât ce eși călugărul, frizerul sări înspăimântat din pat. Se împiedecă de rasă, căzu, se ridică în silă. Văzându-se în haină de călugăr leșină de la inimă. Iși pierdu iar licărirea de cunoștință care-l făcuse să sară din pat. Când își dădu seama că-i într'un loc străin și într'o haină străină, avu senzația că se îmbată din nou.

Fratele îl află întins pe pat.

— Să bei ceaiul acum îndată. Eri, toată ziua, nu ai pus nimic în gură.

Neamțul ascultă și, cu pauze îndelungate sorbi ceaiul, tot privind speriat când la haina de pe el, când prin odae și la călugăr.

— Ei, acum să-mi spui cum te cheamă pe frăția ta și de unde ai venit. Starețul nostru vrea să știe numai decât.

Neamțul cât sorbi din ceaiu, se încredință din nou că el era proprietarul frizeriei Herman. Dar mai departe nu putea gândi.

— Eu... eu sunt Herman, frizerul Herman, bolborosi el cu teamă, privind rătăcit prin odae.

Călugărul clătină din cap, nu mai zise nimic și raportă starețului.

— Se vede că-i stricat la minte, bate câmpii, sărmanul de el, zise starețul. Pe frizerul Herman cine nu-l cunoaște? Tu nu-l cunoști?

— Il cunosc, cum nu, răspunse fratele. Dar veniți și Cuvioșia voastră și vedeți.

Starețul intră în odae, se apropie de pat:

— Tot rău, iubite frate? Ai călduri și acum? Nu s'ar vedea, răspunse tot el după ce-i pipăi pulsul. Ai putea să ne spui cine ești, de unde vii? La mânăstirile noastre am întrebat, dar nu a plecat nime de curând de-acolo.

— Eu — eu sunt frizerul Herman, șopti neamțul cu teamă.

— Ei, da! O să rămâi la noi până te faci bine. Odihnește-te. Ești încă slăbit de boală.

Starețul și călugărul eșiră șoptind.

— Așa se explică cum s'a rătăcit. Cine știe de la ce mânăstiri străine va fi plecat, pierzându-se în lume.

Herman rămas singur, zări într'un colț, de-asupra spălătorului, un ciob de oglindă. Il atrase ca un lucru familiar, cu o putere magnetică. Va ști îndată dacă e el frizerul sau nu. Fiindcă, în fața călugărilor, îi pierea siguranța.

Dar când se văzu în oglindă, dete un țipăt. Ochii i se împăinjenîră, și abea se putu târî până la pat. Așa dar haina și călugării nu mințiseră: era călugăr franciscan, nu era frizerul Herman.

Se trânti pe pat, își acoperi capul cu perina, și rămase nemișcat, în ghiarele unei spaime ce-l îngheța. Gândurile i se amestecară greoaie, și nu mai văzu nimic limpede. Nu mâncă nimic toată ziua, dar în noaptea următoare mintea i se limpezise: Era acum sigur că el e frizerul Herman, că are atelierul în Piața mare No. 4, că pe calfa lui din prăvălie îl cheamă Hanț. Dar nu-și putea aduce aminte cum s'a îmbrăcat în sutană, nici cum a ajuns în mânăstire, nici cum nu mai are barbă și mustață.

Se plimba prin odae când veni fratele îngrijitor. De oglindă nu se mai apropia, o înconjura cu spaimă să nu-i piară iar siguranța de sine.

— Părinte, zise el, eu acum sunt sănătos, restabilit cu desăvârșire. Nu înțeleg multe nici acum: nu știu cum sunt ras, cum port haina asta. Nu-mi amintesc de nimic. Dar un lucru știu: sunt frizerul Herman, proprietarul frizeriei Herman, din Piața mare No. 4.

— Hm! făcu fratele, aiurezi încă și acum. Nu ai face bine să te pui în pat?

— Nu, părinte, nu aiurez! Nu-s călugăr cum nu ești dumneata fată. Sunt proprietar, frizer, și am o calfă pe care-l cheamă Hanț.

— Da' în ce oraș, ai putea să-mi spui?

Neamțul îl privi prostit. In ce oraș? Dar nu era el acasă, în orașul lui?

— Aici, unde vreai să-mi am frizeria?

— Eu îți spun, iubite frate, să stai liniștit în pat. Ești bolnav încă.

Dar Herman fu cuprins de furie. Incepu să țipe, să dea din mâni:

— Dar' ce? Sunt prizonierul vostru? Cine rade în locul meu? Cine tunde? Cine-mi plătește paguba dacă mai rămân aici? Da' cum crezi să fiu eu călugăr franciscan dacă sunt evanghelic luteran?

Fratele, fricos, se strecură în coridor și se înapoe cu starețul și cu mai mulți călugări.

— Cer, în numele legii, să-mi dați drumul. Eu nu sunt călugăr, ci frizerul Herman.

Trimiteți după calfa mea, din Piața mare No. 4, după Hanț, să vie aici să adeverească. Spuneți-i să încue prăvălia și să alerge aici, unde stăpânul său e luat drept nebun.

Starețul trimise pe un servitor al mânăstirii la adresa dată. Și nu peste mult calfa, — un băețoiu, un lungan albeneț, intră în odae unde călugării și starețul îl înconjurau pe Herman care dovedea cine este el.

— Dragul meu! Iată-l! Bine c'ai venit!

Și frizerul se repezi cu brațele întinse după calfă. Hanț se feri îngrozit, la spatele călugărilor.

— Nu te cunosc, părinte, nu știu cine ești dumneata! spuse Hanț cu spaimă.

— Nu mă cunoști? Dar' ce, ești tâmpit și tu? Sunt Herman, stăpânul tău, sunt proprietarul frizeriei din Piața mare, No. 4.

Calfa căscă ochii mari.

— Domnilor, zise el, nu știu ce să cred. După glas pare că ar fi stăpânul meu, care a dispărut de Sâmbătă seara.

— Sunt chiar eu Hanț! Vino și mă pipăe!

— Dumneata,... nu știu. Stăpânul meu a plecat la un restaurant, cu niște prieteni. Nu-i lucru nou că nu vine două zile acasă după câte-o petrecanie. Dar acesta e călugăr în toată legea. Are și tunsură. La glas, seamănă, dar câte glasuri nu seamănă!

— Nu știu cum s'a făcut! Nu știu cine m'a ras și m'a tuns! Atâta știu că eu sunt frizerul Herman și tu ești calfa mea, Hanț, și că domnii ăștia trebue să-mi dea drumul! urla neamțul.

— Am o idee, zise calfa. Știu cu ce haine a plecat stăpânul de-acasă. I le cunosc ca și pe ale mele. In buzunarul din lăuntru are totdeauna fișe cu datornicii prăvăliei. Să-l desbrăcăm de sutană, să vedem.

— Cum să-l desbrăcăm pe-un călugăr aici? se miră starețul. Asta nu se poate.

— Ba da, se poate, urlă Herman, și începu să-și dea poalele peste cap.

Călugării se crucîră. Hanț îi ajută să se desbrace, până ce rămase în haina lui de ceremonie.

— E stăpânul meu, cinstiți părinți, oftă calfa.

— Eu sunt, eu! Acum știu de bună seamă că sunt eu! striga frizerul. „Doamne-Dumnezeule! Ce minune!"

Hanț îi căută în buzunar și scoase portofelul cu fișele frizeriei.

— El este! izbucni cu veselie Hanț.

— Eu sunt! strigă frizerul, uitându-se cu lăcomie la fișe.

Și, printre călugării mirați, stăpân și calfă porniră la braț...

De întâmplarea asta mersese vestea pe vremuri, și era socotită ca cea mai strașnică dintre cele puse la cale de Martini cel chefliu și prietenii lui de băutură. Adevărul era că Martini și tovarășii lui au fost îngrijorați două zile de soarta frizerului: nu știau unde l-au pierdut. Nu-și mai aduceau aminte nici de împrumutarea sutanei de franciscan. In alte seri de chefuri trebuiră să reconstituiască totul cu ajutorul birtașului și al vizitiului.

Iar despre sutana de franciscan, rămasă în mânăstire, nu știu nime să limpezească lucrurile, numai fratele care o împrumutase Sâmbătă seara, fără știrea superiorilor, pentru un preț bun. El o cunoscu, o duse în chilia lui, și nime n'a știut nici odată unde a dispărut haina cu care fusese îmbrăcat neamțul.

I. AGÂRBICEANU

„Aș vrea să știu"

M. G. LUCIAN-Craiova.

Care sunt părerile lui Bernard Shaw asupra Rusiei bolșevice?

Reîntors de curând dintr'o călătorie în Rusia, celebrul scriitor irlandez și-a împărtășit impresiile într'un discurs, rostit imediat după sosirea sa în Anglia.

După Shaw, Rusia este în primul rând o țară ...religioasă. Humoristul irlandez definește pe omul nereligios ca unul plictisit de sine. Or, în acest sens, comuniștii formează un adevărat ordin religios. Care e credința comuniștilor ruși? Planul de cinci ani, răspunde Shaw. Luther ataca pe vremuri pe preoți, pentru că socotia că se interpun între om și Dumnezeu. Stalin combate astăzi pe popi, pentru că se opun între om și planul quinquenal. Totul e sacrificat acestui faimos plan. Până și muzeele antireligioase sunt tixite de diagramele producției petrolului și desvoltarea fermelor colective.

Dar planul de 5 ani nu e în definitiv decât un instrument, cu toate că există primejdia ca să se transforme într'un idol. Planul în sine nu este forța, care împinge Rusia. Această putere i-o dă credința în dreptul fiecărei ființe la o viață plină și întreagă. Rușii cred cu pasiune și ferocitate că împărțirile de clase sunt nedrepte și că pentru a scăpa de ele, trebue refăcut totul dela început.

Orice încercare de a aplana aceste diferende este zadarnică. Au reușit astfel să producă o societate fără clase economice. Rușii „postesc" astăzi, pentru că nimeni nu le împrumută banii necesari pentru desvoltarea lor economică și duc o viață grea pentru a-și cumpăra mașinile, care le vor aduce odată abundența. Această disciplină aspră, puritană, este întărită de o politică de represiune. Proprietatea privată — zic Bolșevicii — crează inevitabil clasele. Acest instinct de proprietate, care tinde să se piardă la nouile generații, grație educației și propagandei comuniste — trebue înfrânt cu forța la ceilalți. Și astfel, libertatea politică și economică au fost aruncate pe bord în numele principiului egalității. Shaw crede că, din această cauză, se va produce în Rusia o revoltă împotriva disciplinei puritane și aproape religioase a credinței comuniste, o luptă între a treia internațională și societatea temporală. Este eternul conflict, repetat adesea în istorie, între forța bisericii și a aceea a statului. Lumea poate fi schimbată de o mână de reformatori entuziaști; ea nu-i suportă însă pentru multă vreme. Oamenilor nu le place caporalismul: ei nu vor să li se interzică ceva, sau chiar să li se permită cutare lucru. Pot împărtăși vederile unui profet, dar nu vor să li se comande. Puțini reformatori entuziaști sunt atât de entuziasmați de libertate ca de ideile lor. Conducătorii ruși, nu vor lăsa nici ei poporul să persevereze în erorile lui. Deaceia, după Shaw, lipsa de libertate în Rusia, nu este un subiect de imputare, ci poate chiar un bine.

Colțul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din str. Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă dintre ultimele cărți primite următoarele:

CĂRȚI IN JURUL RUSIEI: *germane, franceze*
ECONOMICE

Max Hodann: Sowjet Russland, gestern, heute, morgen (cu numeroase ilustrațiuni) lei 275; *Karl Kautsky:* Der Bolschevismus in der Sackgasse (lei140); *Jugow:* Der 5 Jahreplan (115 lei); *Siemsen:* Russland ja und nein (240 lei); *Knickerbocker:* Der rote Handel droht și un al doilea volum: Der rothe Handel lockt (220-240 lei); *Paul Scheffer:* Sieben Jahre Sowjet-Union (însemnările corespondentului lui „Berliner Tageblatt" lei 420); *Arthur Feiler* (reprezentantul lui Frankfurter Zeitung): Das Experiment des Bolschevismus (lei 240); *Ochring:* Sowyethandel und Dumping (120 lei); *Kautsky:* Le bolchévisme dans l'impasse (98 lei); *Laurat:* Economie soviétique (115 lei); *De Monzie:* Petit traité de la Russie Nouvelle (118 lei); *Grinko:* Le plan quinquennal (98 lei).

LITERARE

Ehrenburg: Julio Jurenito, La ruelle de Moscou, Rapace, 10 CV (vie des autos) a 98 lei; *Scholochow:* Sur le Don paisible I, II; *Gladkow:* Le ciment; *Neverow:* Tachkent; *Seyfulina:* Wiriméa. *Germania: Ehrenburg:* Die heiligsten Güter (140 lei); Leben der Autos (140); Liebe der Jeanne Ney (frumos legat 160); Die 13 Pfeifen (140); — *Vera Inber:* Platz an der Sonne (120); *Frieda Rubiner:* Der grosse Strom (140 lei); I. Babel: Geschichten aus Odessa (frumos legat 100 lei); Buydonnis Reiterarmee (80 lei); *Seyfulina:* Der Ausreiser (din vagabondajul adolescenților) 40 lei. Wyrinea (70 lei). — 30 Erzähler des neuen Russland (legat lei 160).

Socotim cărțile străine la cursul zilei. In provincie expediem și contra ramburs numai în urma unui acont anticipat.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 404

— *Din concursul nostru de probleme* —

Motto: „Repercussio"

Negru:

Rf5, Dé7, Ta4, Pé5 și h4, (5).

Alb:

Rh6, Cd7 și é6 (3).

Mat ajutor în 4 mutări.

PROBLEMA No. 405

de **D. Przepiorka.**

(«*Wiener Schachzeitung*» *1931*)

Negru:

Rh6, Ta1 și c2, Cf1 și g5, Nb2 și é2, Pa4, c3, d3, f3, g4 și h4 (13).

Alb:

Ra8, Té5, Cé8 și h8 Nf2 și g6 (6).

Alb joacă și face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 185

Jucată la Bled (Jugoslavia) în concursul internațional de maeștri în ziua de 31 August 1931.

Alb: V. Pirc **Negru: A. Alechin**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, c7—c5; vechea mutare indicată de dr. Tarrasch ca cea mai bună apărare; campionul de șah al lumii, Alechin, a întrebuințat-o de două ori cu un strălucit succes în acest concurs. 4. c4×d5. c5×d4; nu s'a dovedit încă dacă această continuare e corectă. 5. Dd1—a4+, Nc8—d7; 6. Da4×d4, é6×d5; 7. Dd4—d5, Cb8—c6; 8. Nc1—d3, Cg8—f6; 9. Dd5—d2, aci, pe liniile deschise dama albă e prea expusă; mai bine ar fi fost Db3. 9...., h7—h6; 10. Ng5×f6, greșeală decisivă; dama neagră obține o bună desvoltare. Mai bine ar fi fost Nh4. 10...., Dd8×f6; 11. é2—é3, 0—0—0; albul nu mai are nici un răspuns satisfăcător la această mutare. 12. 0—0—0, Nf7—g4; 13. Cc3—d5, Td8×d5; 14. Dd2×d5, Nf8-a3; 15. Dd5—b3, la d×a3, negrul ar fi continuat astfel: Da1+; Rc2, N×d1+; D×d1, D×a2+; Rc1, D×a3+; Rb1, Db4+ urmat de Td8 și negrul câștigă. 16...., Ng4×d1; 16. Db3×a3, Df6×f2;17 Da3—d3, Nd1—g4!; la Tb8 ar fi urmat Ch3. 18. Cg1—f3. Ng4×f3; 19. Dd3—f5+, Rc8—a8; 20. Df5×f3. Df2—é1+; 21. Rc1—c2, Th8—c8!; 22. Df3—g3+, Cc6—é5+!! 23. Rc2—b3, Dé1—d1+; 24. Rb3—a3, Tc8—c5 și alb abandonează.

Situația finală a partidei

Negru: Alechin.

Alb: Pirc.

Negrul amenință Ta5+; Rb4, Da4+; Rc3, Tc5+; Td2, Tc2+; Ré1, Db4+ urmat de mat; împotriva acestei amenințări nu e nimic de făcut. La b4, ar urma: Dc1+; Rc3 (a4) Dc2+; Ra4, Tc3 mat.

O partidă foarte frumoasă jucată à la Morphy, nu în stilul modern.

ȘTIRI

Marele concurs de șah din Bled, care a durat mai bine de o lună, s'a terminat cu victoria strălucită a lui Alechin, campionul de șah al lumii, care a obținut premiul I cu 20 jum. puncte din 26 partide. Premiul II E. D. Bogoljubov cu 15 puncte, premiul III A. Nimzovici cu 14, și premiul IV—VII de S. Flohr, I. Kashdan, G. Stolz și M. Vidmar cu câte 13 jum. puncte.

Urmează apoi: Dr. S. Tartakover cu 13, B. Kostici și R. Spielmann cu câte 12 jum., G. Maroczy cu 12, E. Colle cu 10 jum. și V. Pirc cu 8 jum. puncte.

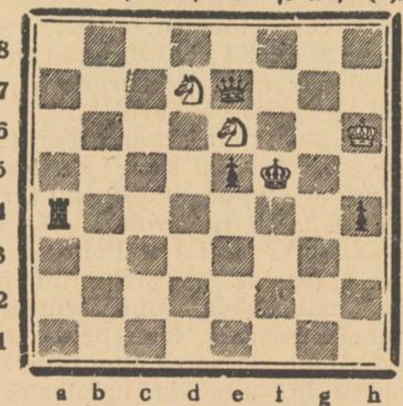
Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

CRONICA FILATELICA

Seria românească jubilară 1931 „50 de ani dela proclamarea regatului"

A doua serie de timbre apărută în Mai 1931 este seria comemorativă de azi, consacrată sărbătoririi celor 50 de ani dela proclamarea regatului nostru 1881—1931.

Seria aceasta jubilară se compune din 5 valori,

și a fost executată în Imprimeriile făbricii noastre de timbre din București.

Intreaga serie se prezintă bine, desenurile reușite, coloritul și execuțiunea cât se poate de lăudabile.

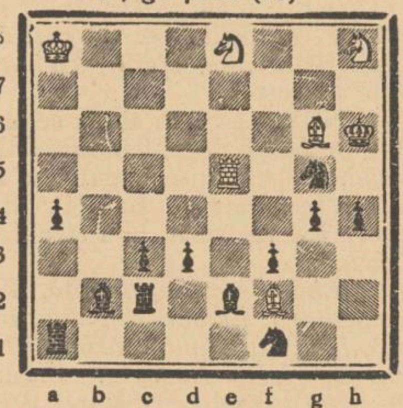
Desenul timbrului de 10 lei, (cu cele trei efigii ale regilor noștri, splendid reușit), este opera pictorului *Murnu*. Celelalte patru valori sunt datorite talentului pictorului *Basarab*, desenuri foarte bune.

Timbrele sunt filigranate: P. T. T. cu coroană, multiplu pe întreaga coală.

Dantelate 13½. Tiraj 200.000 de serii.

Marca de un leu violet închis, reprezintă portretul suveranului în uniforma de aviație, în profil spre stânga, încadrat într'un oval susținut (pe flancuri) de doi lei, pe oval Coroana sceptru. *Legenda* sus, *România Poșta*, jos 1881 — *Anno Domini MCMXXXI* — 1931.

Intâlnim de astă dată — foarte rar uzitat — iscălitura desenatorului *(Basarab)* în corpul mărcii (jos sub 1881).

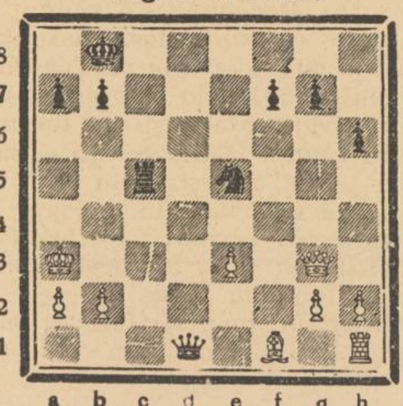

La acest timbru, cași la celelalte din această serie executate de pictorul Basarab, repetăm observația făcută la seria 1931 *Centenarul armatei*".

S'a pus numai data 1881—1931 fără a se explica evenimentul sărbătorit; era, absolut necesar a se menționa *„proclamarea regatului"*, atunci când desenul timbrului reprezintă un suveran...

Numai la timbrul (Murnu) de 10 lei din aecastă serie, era întrucâtva scutită (?) această mențiune, deoarece desenul reprezintă o epocă (în speță 1881—1931) în care au domnit cele trei efigii regale...

Afară de aceste observațiuni, mai constatăm că marca de 1 leu ne înfățișează pe Suveranul nostru fără mustăți. Să fie un defect de imprimare?

Marca de 2 lei verde, reprezintă majestosul bust al regelui Carol I încadrat în oval mare care încheie jos cu stema veche a țării. *Legenda* sus. *România Lei 2*, jos dreapta *Poșta*. Sub bustul regelui *1881 Carol I 1931*. Jos iscălitura; Basarab.

Marca de 6 lei roșu brun reprezintă bustul Suveranului în uniforma marinei, profilul spre dreapta, încadrat într'un oval de viță de vie și struguri; nu găsim motivul atunci când se ilustrează... bogățiile unei țări, să se aleagă numai strugurii și să servească pentru decorul celor 8 steme ale provinciilor noastre. Coroana întrebuințată în filatelie nu planează niciodată în aer... Ci este purtată efectivă de bustul acelui suveran, sau sprijinită de insigne sau atribute regale. La un desen sau alegorie se poate adăuga Coroana, oricum și oriunde. *Legenda* sus: 6 Lei — jos stânga 1881, jos dreapta 1931, la mijloc sub oval *România—Poșta*.

Marca de 10 lei albastru, un admirabil chenar dreptunghiular cu efigiile celor trei Regi ai Românilor: Carol I, Ferdinand I și Carol II. In chenar 5 steme de provincii și cele trei cifre regale ale regilor de mai sus. *Legenda* sus România, sub efigii 1881—1931 și în al doilea rând: *Poșta 10 Lei*. Jos iscălește „*Murnu*".

Marca de 20 Lei portocaliu, reprezintă bustul regelui Ferdinand în oval mare care încheie jos cu noua stemă a țării. *Legenda* sus *România Lei 20*, jos dreapta, Poșta — în al doilea rând jos sub efigie, *1881 Ferdinand I 1931*. Jos iscălește: *Basarab*.

In general seria e frumoasă și bine întocmită pentru exprimarea jubileului comemorat. Nu ne îndoim că va fi căutată de filateliști cu multă plăcere.

ALDO

Poșta cronicei filatelice

Filatelist junior. — 1 ban negru nedantelat n'a existat ca marca poștală, cel mult, o banderolă — imprimat. 1 leu albastru deschis este o nuanță de culoare fără nici o importanță filatelică. Timbrul unguresc cu surcharje-Porto este necunoscut, poate fi o emisiune locală, dacă nu este complect inventat. Direcția Poștelor până acuma nu a luat o hotărâre în privința Timbrelor de care vă interesați.

Totuși se mai fac și se vor mai face încercări. — Nu știm dacă vor da rezultate satisfăcătoare.

Șt. Luchian **Bucătăria mânăstirii**

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

ION MINULESCU: Bărbierul Regelui Midas
(Edit. „Naţionala" S. Ciornei, 1931)

Proza fantezistă nu este, cum s'ar putea crede, atât de uşor de realizat. Ea cere o calitate destul de rară: spiritul. Se pare că este o calitate banală. Cine n'are spirit în vremea noastră? E destul să te duci la Capşa sau să tragi cu urechea o jumătate de ceas la conversaţiile de pe Calea Victoriei, între şase şi opt seara, şi ai să rămâi îngrozit de câţi inşi spirituali se îngrămădesc pe strada cea mai urâtă şi mai populată din capitala României mari. Goana după spirit este o manie universală. Pentrucă se pare că spiritul nu este numaidecât o însuşire înăscută. Aşa, cel puţin, cred aceia care „fac spirite" din profesie, lipsă de altă ocupatie sau, pur şi simplu, din nevoie. Se pare, de exemplu, că trebue să faci spirite în anumite ocazii din viaţă. (Citâm, la întâmplare, şi fără pretenţia de a fi complect: atunci când faci curte, când eşti invitat la masă, când împrumuţi parale, când soliciţi o subvenţie, când eşti cronicar humoristic, când plăteşti o datorie veche).

I. Minulescu

Nu acest fel de spirite ne interesează aici. Dela simplul şi trasul de păr calambur până la humorul lui Bernard Shaw este loc pentru o mulţime de varietăţi de spirit. Dacă a „face spirite" este demulteori o necesitate impusă de o situaţie oarecare, a avea spirit este o calitate pe care n'o are orişicine.

Romanele lui Stendhal sunt pline de obsesia spiritului. Julien Sorel din „Le Rouge et le noir" e chinuit de ideia de a avea spirit pentru a putea ajunge în societatea pariziană de pe vremea lui. Stendhal, el însuşi era obsedat de spirit. O obsesie care, câteodată, căpăta un caracter tragic...

Dar să nu pomenim de tragic când e vorba de „Bărbierul Regelui Midas" al d-lui Ion Minulescu. Este o carte plină de spirit, de spirit autentic. D. Minulescu realizează un volum de proză fantezistă de o calitate excelentă.

Cum să istoriseşti intriga acestui roman? Există, fără îndoială, un fir central care leagă între ele toate episoadele acestei povestiri, în care miraculosul şi mistificarea se îmbină atât de armonios şi de neprevăzut cu observaţia realistă. Povestea lui Negoiţă Prescureanu, şef de serviciu la Ministerul Artelor este plină de peripeţii amuzante. D. Minulescu a creat un tip de funcţionar român, vrednic să stea alături de cele mai isbutite tipuri ale lui Caragiale. L-a creat după un procedeu fundamental deosebit de procedeele lui Caragiale. Nu l-a caricaturizat.

Negoiţă Prescureanu este un tip real, foarte verosimil. Incult, cam găgăuţă, biurocrat, tipicar, servil, vanitos şi laş; în el se pot recunoaşte mii şi mii de indivizi din ţara românească. Aventurile lui, penibile, banale şi comice, sunt, totuş, profund umane. D. Minulescu a ştiut să sugereze fără să insiste prea mult, cu o admirabilă fineţă, un colţ de viaţă mediocră şi anodină. Mai mult: a împletit în această existenţă mediocră de funcţionar obsedat de grija avansării, un fir senzaţional.

Negoiţă Prescureanu, în clipe de mare cumpănă sufletească (vrea să se însoare cu o dactilografă dela minister, amantă a directorului general şi pe care acesta vrea să i-o arunce pe cap, în schimbul avansării), întâlneşte un personaj misterios care i se prezintă sub numele de Bărbierul Regelui Midas. Acest personaj fantastic, introdus cu multă dibăcie în viaţa reală, apare ca un fel de regisor ocult al sufletului lui Negoiţă Prescureanu. Este când glasul conştiinţei lui, când sfătuitorul lui, când personificarea adevărului uman. Acest personaj cu multe şi felurite aspecte este pitoresc şi interesant. Trăeşte — cu tot neverosimilul lui — foarte intens. Deşi e o fiinţă ireală, eşti ispitit să-l consideri ca fiind mai adevărat şi mai real decât toate celelalte personaje-marionete care se agită, meschine, tâmpe şi ridicule, în jurul lui Negoiţă Prescureanu. Autorul însuşi a văzut aceste personaje ca nişte marionete. Cu ajutorul lor d. Minulescu zugrăveşte, însă, în treacăt şi fără să aibă aerul, un aspect amuzant din societatea bucureşteană. Sub tonul de persiflare pe care îl întrebuinţează, d. Minulescu insinuiază multe adevăruri, multe maliţiozităţi, multe aluzii la întâmplări autentice din viaţa contemporană.

Asta, bine înţeles, nu înseamnă că „Bărbierul Regelui Midas" este o carte cu cheie. In orice caz cheia nu trebue căutată în această viaţă contemporană, de care d. Minulescu se slujeşte în romanele d-sale în chip atât de amuzant şi de original şi din care închipuirea d-sale se alimentează mereu. Cheia o afli, foarte simplu, prin desnodământul povestirii. E „voluptatea adevărului", — care apare, dealtfel, şi în subtitlul romanului — pe care nătărăul simpatic şi atât de uman, Negoiţă Prescureanu, acest tipic „rond-de-cuir" român, o gustă, însfârşit, graţie Bărbierului Regelui Midas.

Farmecul prozei d-lui Minulescu stă, în primul rând, în tonul degajat şi spontan, cu care istoriseşte. Parcă ar vorbi. Posedă o volubilitate covârşitoare, o exuberanţă nemaipomenită şi o supleţă de frază care îl face să treacă în galop peste toate dificultăţile de expresie. Fraza d-lui Minulescu e ca un tren rapid care aleargă duduind prin peisaje variate şi nevăzute, urcând pante, scoborând virajuri ameţitoare, încălecând prăpăstii pe viaducuri ireale, trecând ca fulgerul prin tuneluri, ţâşnind deodată din Elveţii cu zăpezi eterne în Italii calde şi senine. In comparaţiile d-lui Minulescu se amestecă continentele, anotimpurile şi timpurile, într'o veselă sarabandă.

Este o proză tonică. Lectura ei e o gimnastică delicioasă pentru spirit, şi o destindere a nervilor. Este expresia unei mari bucurii de viaţă, pe care o uşoară şi fină ironie o însoţeşte întotdeauna, dar n'o întunecă niciodată.

AL. A. PHILIPPIDE

MARCEL ET ANDRÉ BOLL: L'art contemporain

Sub titlul „Arta contemporană, rostul şi manifestările ei", Marcel şi André Boll publică în „Biblioteca vieţii artistice" (editura Delagrave) o carte scrisă într'un stil destul de plăcut, dar care nu este în realitate decât unul din cele mai desăvârşite exemple ale confuziei la care poate duce dorinţa de a reduce estetica la o simplă problemă de psiho-fiziologie şi bineînţeles de patologie.

Autorii afirmă doctoral şi categoric că geniul e un „ciclotimic şi hipermotiv care luptă împotriva stărilor depresive ale fiinţei sale prin mecanismul reflexului condiţionat".

Ilustraţia înfăţişată sub formă „sinoptică" poate părea atrăgătoare şi expunerea în aparenţă limpede a principiilor elementare poate seduce pe cei ce vor să se iniţieze în estetică.

De-aceia, prevenim pe cetitori să se ferească de-a se lăsa cuceriţi de conţinutul acestei cărţi, care cuprinde cea mai extraordinară confuzie de valori din câte există.

Astfel, autorii susţin că sonatele lui Beethoven sunt „ratate", din aceleaşi motive ca şi opera lui Garnier, — că Bach e tipul artistului de talent lipsit de geniu, — că portretele lui Van Dyck nu au decât un interes documentar, etc.

In felul acesta, autorii au căutat probabil să-şi salveze opera măcar prin ridicol.

Dela excentricităţile artistice moderniste la elaborarea unor principii de estetică bazate pe asemenea susţineri, saltul nu pare exagerat.

Pe câtă vreme însă influenţa modernismului caricatural în artă e relativ neînsemnată, — lucrările care fac apologia ereziilor şi năruesc valorile reale duc în chip neîndoelnic la falsificarea educaţiei estetice, şi răspândirea lor în masse e mult mai primejdioasă.

E necesar prin urmare să se ştie că rostul şi manifestările artei contemporane nu sunt decât într'o măsură neînsemnată acelea pe care le înfăţişează Marcel şi André Boll.

Cât despre pretenţiunea de a revizui reputaţii universal stabilite, credem că aceasta nu se poate face prin simple sentinţe neargumentate.

H. B.

PAOLO ORANO: Canaglie, venturieri, apostoli del giornalismo
Edizioni Corbaccio - Milano - 1931

Dupăce s'a ocupat în cinci volume de „Moderni" şi într'unul de „Contimporani", d. Paolo Orano publică un prim volum dintr'o serie întreagă ce va să apară şi care se ocupă de *Canaliile, aventurierii şi apostolii gazetăriei.*

D. Paolo Orano face istorie în chipul cel mai degajat şi mai ataşant cu putinţă. Partea plicticoasă a istoriei o lasă, virgină, pentru alţii. D-sa se opreşte la ceiace poate fi scandal şi dă loc la nostime răfueli cu zeiţa Clio.

Materialul pe care l-a adunat d. Orano pentru lucrarea d-sale este oricum bogat, divers şi interesant. Paginile din fruntea cărţii, în special, sunt direct cuceritoare. *Il mondo visto dal tavolo di redazione* (lumea văzută dela masa redacţională) e un tablou cum nu se poate mai sugestiv al vieţii de redacţie, al felului de lucru şi al mentalităţii gazetăreşti.

Gazetăria are atracţiile ei, dar şi ingratitudinile. Cum se pune pe picioare uzina asta complicată care-i o gazetă, ce sacrificii de suflet se cheltuesc pentru satisfacerea necesităţii publicului de-a citi repede ceva scris şi mai repede — sunt lucruri extrem de interesante, pe care d. Orano le-a înţeles şi a ştiut să le expună.

După trecerea în revistă, „dela masa redacţională" (cum spune d-sa), a zilei, ziarului, scandalului, redactorului şi cititorului — d. Orano intră în domeniul istoric al gazetăriei, făcând portrete vii, inteligent analitice şi pline de-o vervă personală, ale oamenilor care şi-au cheltuit energia în redacţii sau n'au cheltuit nimic şi-au câştigat mult cu ajutorul ziaristicei.

Facem cunoştinţă cu Aretino publicistul, cu Théophraste Renaudot, La Rochefoucauld; îl vedem pe autor trăgând de urechi pe Voltaire, pe Mirabeau, pe Marat; ne ilustrează prin Brissot tipul „gazetarului pur"; ni se pomeneşte de raporturile lui Casanova cu ziarele şi ziariştii, ca şi ale lui Alfieri; găsim şi pe Babeuf şi pe Fievée „il redattore imperiale" şi pe Talleyrand şi Lytton Bulwer. Şi cartea se încheе înduioşător cu *Una collega di redazione* care-i Pauline de Meulan, prietena lui Guizot.

Cartea d-lui Orano e astfel bogată în puncte de vedere, în idei şi atitudini originale faţă de figurile când mai mult, când mai puţin ilustre ale istoriei gazetăreşti.

Poate nu eşti totdeauna de-o opinie cu d. Orano. Ce naiba! avem şi noi opiniile noastre. Cu toate astea, lucrarea d-sale va fi citită în întregime şi cu plăcere şi cu interes.

L. S.

ROBERT GRAVES: A qui encore?

Ultima culegere de poeme ale lui Robert Graves, intitulată „A qui encore?", arată o tendinţă vădită către simplificarea aproape algebrică a notaţiunii verbale la acest reprezentant al tinerei poezii engleze.

Cele mai multe poeme din volum sunt scrise tocmai pentru accentuarea acestei tendinţe într'o formă necolorată şi imposibilă.

Unele intitulate: „Aşa zisele poeme" — sunt scrise în proză.

Din tot volumul se desprinde o impresiune de scepticism melancolic.

1) In depozit la „Librăria italiană".

La Critica

Revista de literatură, istorie şi filosofie, dirijată de marele critic italian Benedetto Croce, continuă a rămâne un far luminos al intelectualităţii europene în aceste grele vremuri. Dintr'un punct de vedere discutabil, dar sigur, emite judecăţi şi glosează creaţia actuală, formând adevăratul „îndreptar" al unui public pe cale, dealtminteri, de dispariţie.

Prietenia dintre Croce şi Sorel a rodit într'o corespondenţă de idei pe care *Critica* a publicat-o. In ultimul număr (anul XXIV, fasc. V, 20 Septembrie 1931) găsim un fragment sorelian despre Ernest Renan. Ceiace a legat pe Croce şi Sorel a fost dialectica hegeliană. Agnosticismul ieftin şi menuetele insuportabile ale lui Renan sunt aici violent şifonate.

Nici Croce, nici Sorel nu s'au lăsat înghiţiţi de valul moleşitor al agnosticismului estetizant cu care grădina Europei a fost invadată între 1880 şi 1914. Ancorările lor n'au fost dintre cele mai fericite. „*Descompunerea marxismului*" cu care Georges Sorel nădăjduia să pună mişcarea muncitorească şi cultura noastră pe baze noui, s'a dovedit lovitura lui Xerxes, care biciuia Helespontul. Refugiul lui Croce în teoria Artei şi cercetările de istorie literară au scăzut o semnificaţie, care putea deveni generală.

Au opus totuş un eroic *non possumus*. Efortul lor rămâne în istoria ideilor veacului nostru.

Fascicola recentă din *Critica* cuprinde un excelent studiu de Croce despre *Letteratura del trecento* (Letteratura di devozione), note de Guido de Ruggiero asupra filosofiei recente europene şi americane, recenzii despre memoriile Prinţului v. Bülow, E. Lennhof, etc.

Mărunte

— Intre 15 şi 20 Octombrie, d. Ionel Teodoreanu va semna autografe — la librăria „Cartea Românească" — pe volumul „Fata din Zlataust", roman în două tomuri — din care am publicat şi noi câteva fragmente.

Romanul s'a pus în vânzare în cursul acestei săptămâni.

— Librăria de artă „Hasefer" organizează anul acesta o expoziţie a lucrărilor caracteristice ale celebrului pictor Pascin.

Expoziţia se va deschide Duminică 18 Octombrie în str. Eugen Carada 7 şi va cuprinde tablouri aparţinând mai multor colecţionari din Capitală precum şi o serie de desene — gouache şi picturi, aduse pentru acest scop dela Paris.

— Academia franceză a decernat premiul „Paul Flat" lui Maurice Génevoix pentru ultimul său roman „*Rioû*".

A apărut **No. 7—8**

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Cu următorul sumar:

Gala Galaction: Papucii lui Mahmud.
Ion Pillat: Romantismul român.
Gib. I. Mihăescu: O prelegere de Drept în aer liber.
Ion Sin-Giorgiu: Generaţia nouă în lirica germană.
Ion Minulescu: Intregire (versuri).
Ioan D. Gherea: Modă şi valoare în estetica literară.
Dr. S. Irimescu: Congresul naţional de tuberculoză.
Knut Hamsun: Despre literatura rusă.
D D. Roşca: Despre o istorie a inteligenţei. (Incercări de lărgire a noţiunii de „raţional").
Demostene Botez: Călătorii (Egipet).
Petre Pandrea: Pauperizarea României în sistemul capitalist.
Al. A. Philippide: Cronica literară (Consideraţii confortabile).
Mihai D. Ralea: Cronica ideilor (Utopii)
C B.: Cronica muzicală (Ritm şi măsură).
M. Maievschi: Cronica socială (Planul quinquenal al Sovietelor).
P. Pd.: Cronica externă (I. Şi în Anglia uniune naţională. — II. Oscilaţiile raporturilor dintre România şi Germania).
P. Nicanor & Co.: Miscellanea (Populism literar. — Imprejurările din Germania. — Sfârşitul dictaturilor. — Ştiinţă şi subvenţii. — Cazul Hoover. — Revenim la arta mută. — Nufărul negru sau micul chip îngeresc. — Câţi îngeri sunt în cer. — Tandaler predicator. — „Generaţia artistă").

Recenzii. — Revista Revistelor Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 60 LEI

Un precursor portughez al teatrului modern: Gil Vicente

Studiul operelor literare ale lui Gil Vicente — autor de comedii primitive, scrise pentru distracţia suveranilor portughezi în timpul primelor trei decenii ale secolului al XVI-lea — începu să intereseze pe cercetătorii europeni după ce, în 1854, Barreto Feio şi Gomes Monteiro retipăriră o compilaţie din 1562 a operelor lui Vicente, adăugându-i o prefaţă, un studiu biografic şi un glosar.

Gil Vicente deveni astfel un scriitor cu renume european, pe care admiraţia filologilor şi istoricilor teatrali îl aşeza în prima linie genealogică a comediei europene.

Ediţia din 1834 a fost o adevărată revelaţie. De atunci cercetătorii literaturii iberice îl socotesc pe Vicente părintele comediei moderne. Atât de puternică era personalitatea lui, geniul lui de creator, de precursor, încât ar fi depăşit de bună seamă pe Lope de Vega şi pe Calderon dacă s'ar fi născut cu un veac mai târziu.

Menendez y Pelayo, spune chiar — în „Antologia" sa — că Gil Vicente, ca autor dramatic, nu are nici-un rival în Europa vremii sale.

La Congresul Internaţional al criticii dramatice şi muzicale, care a avut loc anul acesta la Lisabona, d. Matos Sequeira, un distins membru al Academiei de ştiinţe din capitala Portugaliei, a făcut o extrem de interesantă comunicare asupra acestui necunoscut precursor al teatrului modern.

D. Matos Sequeira a arătat că, începând să scrie cu elemente culese şi inspirate de Peninsula iberică, Gil Vicente continuă câtva timp tradiţia inaugurată de Gomes Manrique, Garci Souchez, Torres Navarro, etc., dar geniul său se emancipă foarte repede. Spontaneitatea şi originalitatea lui puse în slujba unui talent generos, l-au ajutat să întinerească, să împrospăteze vechiul material al legendelor şi basmelor străbune, creind concepţii nouă, teme internaţionale din ce în ce mai înalte şi mai viguroase.

Cultura lui nu depăşea cadrul de cunoştinţe culese din cărţile sfinte şi din operele literare ale peninsulei, publicate până atunci sau care circulau în numeroase copii manuscrise. Totuşi, servindu-se de motivele literare tradiţionale — basme şi legende, fixate în vechile *cancioneiros* sau modificate de tradiţia orală, — Gil Vicente ştiu să graveze pecetea personalităţii sale pe vechea lor osatură anonimă. Fără să fie „latinist" sau „humanist" în sensul exact al acestor cuvinte, el era un devinator al sentimentului teatral.

Slujindu-se de o limbă încă rigidă, lipsită de orice flexibilitate, el a ştiut totuşi adesea să pună în versurile sale o vibraţie care exprima când o religiozitate profundă, când revoltă, când îndrăzneală şi aproape totdeauna o măreţie ciudată.

Poet de Curte şi, după unii, giuvaergiu iscusit, Gil Vicente — ajutat de regina Dona Leonor, apoi de regele Don Manuel — câştigă o situaţie privilegiată la Curtea portugheză.

Prestigiul lui se datora în oarecare măsură satirelor sale incisive, dar mai ales talentului şi iniţiativei sale curagioase de a inaugura în Portugalia vestitele reprezentaţii teatrale, pe care le îmbogăţea, le modifica, le naţionaliza, umanizându-le. E extrordinar ce a izbutit el să înfăptuiască în forma castiliană primitivă, şi ce-a reuşit să pună în lumină în lumea pastoralelor, în acele tablouri bucolice în care aroma ciştilor pare că se contopeşte cu parfumul sufletelor simple.

Dela tablourile sale mistice, pătrunse de o adâncă religiozitate (şi unele inspirate probabil din misterele franceze ale evului-mediu) Gil Vicente, din ce în ce mai stăpân pe tehnica sa, evoluă către formele dramatice superioare.

In tablourile şi dialogurile sale spirituale, viaţa naţională e urmărită cu maliţiozitate şi umor.

Farsele lui — picturi vii ale moravurilor vremii — de un realizm isbitor, sunt străbunele farsei moderne. Originalitatea lui se impunea în aceste opere cu care riposta la atacurile clasicilor (apologişti ai stilului nou) şi ale autorilor care scriau *à la manière d'Arioste* comedii în limba portugheză cu subiect, intrigă şi tipuri romane.

După satirele la adresa clerului, Gil Vicente scrise două satire extrem de usturătoare împotriva clasicismului, — apoi atacă pe medici, ridiculiză venalitatea şi orgiile Romei, etc.

Intreaga lui operă e plină de cutezanţe necruţătoare, de revoltă şi de causticitate. Ştia că se bucură de înalta protecţie a curţii, şi deaceia în operele lui, reprezentate în palate şi mânăstiri, îşi deslănţuia filipicele nu prin aluzii licenţioase, ci prin formule brutale, crude, înfruntând fără teamă Roma.

Când în 1536, obosit sau constrâns de ameninţările curţii romane, Vicente părăsi tranşeele în care dusese o luptă atât de aprigă. clerul păcătoşit, scriitorii venali, curtizanii excroci, cămătarii, vanitoşii, impostorii şi despoţii respirară în sfârşit în voie. Ticăloşia celor puternici putea acum să se camufleze din nou ca să continue a oprima pe nevoiaşi şi pe umili, eternele victime ale obscurantismului evului mediu, în care Gil Vicente a încercat să deschidă o poartă spre lumină.

Artei acestui admirabil scriitor al secolului XVI-lea se datoreşte fără îndoială cea dintâi desvoltare metodică a mişcării teatrale. Tehnica modernă e schiţată în comediile sale; tipurile create de el şi procedeele lui artistice au întemeiat farsa.

In teatru, Gil Vicente rămâne primitivul inspirator, hieratic şi realist, pictorul admirabil al portretelor religioase şi profane, în care viaţa apare în toată asprimea ei originară. Totul e precis şi expresiv. Nimic artificial.

Gil Vicente a presimţit teatrul aşa cum a fost înţeles mai târziu; — şi astăzi încă, opera lui inspiră pe moderni şi le slujeşte îndrumări.

Dramaturg cu viziune internaţională, observator profund, care şi-a străbătut opera cu un sens moral foarte ridicat, prin religiozitatea ce o anima şi prin curajul acţiunii sale reformatoare, Gil Vicente trebue considerat nu numai ca un renovator şi un scriitor de talent al vremii sale, ci ca adevăratul precursor al teatrului modern.

D. Matos Sequeira analizează opera lui Gil Vicente cu o bogată documentare critică şi informativă, subliniind originalitatea tehnicei şi compoziţiilor sale.

O expunere luminoasă, sugestiv ilustrată cu exemple şi minunat susţinută ca argumentaţie.

E o contribuţie de preţ la cunoaşterea originilor teatrului modern.

H. BL.

INSEMNĂRI

Matilda Cugler-Poni

A murit la Iaşi Matilda Cugler-Poni.

Născută la 1853, educată în ţară, şi'n străinătate, — ea a început să scrie de timpuriu versuri pline de-o discretă duioşie. A publicat poezii în „Convorbiri Literare" la 1866. A continuat să colaboreze la cele mai de seamă reviste. In 1874 şi-a adunat versurile într'un volum, din care s'a tipărit în timpul din urmă a doua ediţie.

Inrudită sufleteşte cu Lenau, Heine şi Eminescu, — Matilda Cugler-Poni a scris versuri pline de-o fină emoţie. Sensibilitatea feminină a dat acestor poezii o originală şi gingaşă tonalitate.

Ea a fost poeta selecţionată de-o generaţie, care i-a spus versurile pe derost — şi care chiar i-a cântat romanţele sincere şi delicate. „Ai plâns şi tu odată" sau „Lăsaţi-mă să plâng în pace" au răsunat în toate saloanele moldoveneşti, şi multe fete şi tineri le-au rostit ori le-au cântat cu lacrimi în ochi.

In numele tuturor acelora ce-au fost înfioraţi de versurile acestea, caşi a celor ce au pietate pentru orice vibraţie artistică a trecutului, — însemnăm data morţii Matildei Cugler-Poni cu doliul ultim al unei generaţii de scriitori.

Antologia poeziei româneşti îi va consacra, totdeauna, o pagină aleasă.

Care-i explicaţia

Penultimul număr al „Gândirii" fusese închinat d-lui N. Iorga, Ministru al Instrucţiunii şi Preşedinte de Consiliu. Nici un aspect al activităţii sale culturale nu fusese lăsat la o parte. Nici un cuvânt de laudă nu rămăsese pe dinafară. Tămâiere asfixiantă...

In ultimul număr însă, „Gândirea" — fără spiritu-i de evlavie de-acum o lună — scrie următoarele rânduri de luare la vale a d-lui Iorga:

„Pentru pictori, un vast teren de creaţie trebue să ofere bisericile, batjocorite azi de văpsitori. Gloria artei bizantine poate astfel învia. Pentru aceasta învăţământul ei e neapărat în academiile de Arte-Frumoase, iar nu la Văleni, cum greşit crede d. N. Iorga".

Ce s'a petrecut în ultima lună? Numărul jubilar nu şi-a atins scopul?

Spiritualismul şi barul

In numărul 9 al „Gândirii", d. Nichifor Crainic se lamentează pe ruinile spiritualismului — căzut „în amurg... în favoarea sensualismului".

D-sa este foarte amărât de ticăloşiile societăţii contemporane, „care aleargă după paliativele durerii şi crede că le-a găsit în gâdilările uşoare, de epidermă": „charleston, bar", etc. „Vârtej de senzaţii ce biciuie precipitat sensibilitatea, — continuă cu indignare ascendentă d. Nichifor Crainic, — robind-o unui sensualism obsedant ce nu mai îngădue controlul judecăţii. Viaţa în spirit a devenit un anacronism; viaţa în senzaţie o teroare delicioasă"... „Idealul omului desamăgit coktail-ul"...

Noi ne prăpădeam, odată cu trupul, şi sufletul — fără să ne dăm seamă. Noroc de părintele Nichifor Crainic care afuriseşte toate ale cărnei şi, punându-ne patrafirul în cap, ne dă lecţii duhovniceşti.

Păcat numai că mătasa vişinie are puţin iz de vin înăcrit...

D. Nichifor Crainic şi politica

In afară de sensualism, bar, coktail, etc., — d. Nichifor Crainic nu poate să sufere politica: „gorila politică", „de-o fioroasă incapacitate"... „Mizerabilul spirit politic"... „Exponent al instinctelor populare, politicianul e totdeauna o gură mare şi întâmplător un cap subţire".

Iar despre democraţie — „mlaştina democraţiei" — iată ce crede d-sa: „Omul democraţiei, arendaş temporal al puterii, n'are iniţiativă; el lucrează sub presiunea categoriilor sociale. Echilibrul politic în statul democratic stă în armonizarea acestor interese şi funcţiuni afirmate, pe încăieratele, de categoriile sociale".

Cea mai proastă părere o are însă d. Nichifor Crainic despre democraţia naţional-ţărănistă: „In parlamentul naţional-ţărănist, în Decembrie 1930. Ar fi fost de aşteptat ca reprezentanţii „autentici" ai ţărănimii să aibă un program precis pentru cultura populară, cel puţin. Sinceritatea democratică şi starea înapoiată a satelor i-ar fi obligat la aceasta. Altfel ce rămâne (şi ce a rămas?) din politica democratică decât stoarcerea sistematică a averii publice, după o exploatare demagogică, electorală, a instinctelor şi apetiturilor maselor? Mi-a fost dat să fiu deputat în acest parlament dominat de un desgustător materialism. In atmosfera lui grea, de cafenea de samsari, n'a putut răsuna absolut niciun glas pentru interesele culturii. L-ar fi sugrumat cu brutalitate apetitul materialist colectiv."

Parcă d. Nichifor Crainic ar fi stat toată viaţa departe de politică.

D-sa a făcut politică. A fost chiar secretar general la Culte, şi deputat în „Parlamentul dominat de un desgustător materialism" — în care a ajuns numai după „lucrături", ameninţări, făgădueli, etc.

Poate d. Nichifor Crainic judecă politica după „politica" pe care a făcut-o d-sa — şi a încetat s'o mai facă numai când oamenii politici i-au închis în nas uşile...

Nouă ni se părea că d. Nichifor Crainic se simţea foarte bine în atmosfera „cafenelei cu samsari" — pe când i se satisfăcea, din belşug, „apetitu-i materialist".

Stat şi cultură

D. Nichifor Crainic care ştie ceva din tainele bugetului artelor — prin trecerea-i ca secretar general la Departamentul respectiv — spune că statul n'a fost niciodată un bun şi drept încurajator de cultură.

Astfel aflăm că în bugetul artelor, teatrele erau trecute cu 120 milioane, iar literatura, muzica, pictura şi sculptura — numai cu 20 milioane.

Fără îndoială, că suma destinată teatrelor este exorbitantă. Dar nu pentru motivul citat de d. Nichifor Crainic: că „teatrul, ca instituţie de artă, nu e o producţie, ci o reproducţie, adică ceva de ordin secundar". Piesa tipărită nu este *teatru* decât pe scenă. La rampă lucrarea dramatică nu se reproduce, ci se produce, — prin intima colaborare dintre text şi actor, cu ochii lui, cu glasul şi gestul lui, cu fizicu-i care este material artistic.

Disproporţia dintre 20 şi 120 milioane este prea mare. Intre arte statul ar fi trebuit să facă o distribuţie mai justă. Mai ales literatura care se adresează întregii populaţii, şi îndeosebi în ţara noastră la începuturi culturale — ar fi meritat cu totul alt tratament.

Dar chiar cele 20 milioane cum au fost distribuite?

D. Nichifor Crainic — în cunoştinţă de cauză — răspunde:

„Cu bugetul artelor producătoare, care la un moment dat atinsese maximum de 20 de milioane, Ministerul n'a ştiut niciodată ce să facă: l-a împărţit în ajutoare personale artiştilor fără nicio selecţiune (în cea mai mare parte artistelor) şi în fond de cumpărare de tablouri şi sculpturi, absolut fără niciun criteriu. Achiziţiile stau dovadă: 95% din ele constituie o ruşine pentru prestigiul statului şi o osândă pentru gustul şi capacitatea miniştrilor. Afară de întemeietor, titularii succesivi ai acelui Minister, uneori persoane de o proverbială ignoranţă, reduceau, printr'o totală lipsă de înţelegere a funcţiei culturale în stat, pe artistul de orice fel la situaţia nedemnă de cerşetor oficial".

Dacă trecem în revistă „artiştii" ajutaţi şi publicaţiile subvenţionate, — vedem, de acord cu d. Nichifor Crainic, că chiar cele 20 de milioane au fost prost întrebuinţate.

Şi când cei ce-au trecut pe la Ministerul Artelor, chiar literaţi, n'au utilizat bine sumele destinate literaturii — mai este de mirare că oamenii politici, care nu prea au timp de carte, le-au suprimat cu totul?

In aceste condiţii, dacă există o revistă şi un literat care n'au drept să se plângă, — atunci... Dar de ce să ne repetăm?

D. Nichifor Crainic, şi „Gândirea" ar trebui să aibă elementara prudenţă de a tăcea. — *M. Sevastos.*

Cerebralism

S'a luat obiceiul ca literatura de după război să fie calificată drept cerebrală. La noi ca şi aiurea. Acestui cerebralism s'ar datori — pare-se — poezia de idei, în primul rând, şi o predilecţie a scriitorilor pentru chestiunile de tot felul, intelectuale, politice, sociale, economice, cu care îşi împănează romanele, nuvelele şi versurile.

Literatura de astăzi nu este mai cerebrală decât literatura de ieri. Şi, mai mult: ni se pare chiar că, dimpotrivă; literatura de ieri cuprindea elemente cerebrale în mai mare măsură. In orice caz cerebralismul ei avea altă origine.

Dar, mai întâi, ce va fi fiind acest cerebralism de care se vorbeşte mereu?

La noi cerebralismul literaturii dinainte de război era de importaţie franceză şi datează de pe vremea simbolismului, de acum un sfert de veac. El era caracterizat printr'o lipsă voită a oricărui sentimentalism în poezie. Orice etalare de sentimente era, potrivit acestei mode, isgonită din literatură. Pentru a realiza acest lucru scriitorul era obligat să descrie numai suflete excepţionale şi ciudate. André Gide este unul din cei mai străluciţi reprezentanţi ai acestei literaturi. Toţi scriitorii noştri „cerebrali" au trecut pe la şcoala lui.

Cerebralismul literaturii de după război are şi alte cauze decât acelea ale unei simple influenţe literare. Sunt cauze mai profunde, care ar merita analize mai lungi, dar care, totuş, pot fi măcar indicate.

O cauză este un scepticism real care, după război şi în bună parte isvorând din el, a cuprins sufletul generaţiei de scriitori al căror debut a avut loc acum zece sau doisprezece ani. A fost atunci un moment de adâncă frământare. Tinerii de atunci au intrat în viaţă cu sufletul înăsprit înainte de vreme, cu o experienţă care, obişnuit, nu se capătă decât mai târziu. Sufletul acestei generaţii a fost descris în chip magistral de Erich Maria Remarque în „Intoarcerea de pe front". Scriitorii acestei generaţii se deosebesc adânc de scriitorii generaţiilor anterioare. Toţi au o trăsătură comună: o neîncredere totală în durabilitatea sentimentelor omeneşti şi, mai ales, o subestimare a lor ca elemente de creaţie literară. De aici predilecţia pentru excepţional şi ciudat, de care vorbeam mai sus.

Toţi scriitorii generaţiei războiului nu luau viaţa în serios. Din pricină că au cunoscut din viaţă mai întâi aspectele ei sumbre şi hidoase n'au mai avut puterea, atunci când viaţa le-a oferit şi aspecte frumoase, să creadă în aceste aspecte. Mulţi din ei se simţeau loviţi de un scepticism iremediabil. Unii din ei, devenind scriitori de profesie, au împrumutat stilului ziaristic (pe care îl practicau şi ca ziarişti), o facilitate universală şi o lipsă de scrupulozitate artistică. Alţii s'au refugiat în bizar şi în obscur. Alţii, exasperaţi, au încercat toate noile formule literare de avantgardă. Cei care au avut talent (şi au fost câţiva), au trecut prin toate aceste experienţe şi, odată cu maturitatea cea adevărată, s'au întors spre normal şi spre eternul omenesc. Au părăsit puţin câte puţin cerebralismul şi au devenit, însfârşit, oameni, au devenit ei înşişi.

Cerebralismul de dinainte de război era livresc, teoretic, pur literar. Era emanaţia unei literaturi decadente şi exasperate, căreia i se potrivea foarte bine numele de „fin de siècle". Din această pricină acest cerebralism, artificial şi care nu răspunde la nici-o cauză adâncă, interioară, a dispărut. Cerebralismul generaţiei războiului a fost rezultatul unei profunde — şi premature — experienţe de viaţă. Rezonanţa lui a fost, dealtfel, mult mai adâncă.

Mărturisim că vedem mult mai puţin rostul cerebralismului pe care îl afişează ultima generaţie de scriitori, aceea care debutează astăzi. Ni-e teamă că acest cerebralism îşi are origina tot în niscaiva influenţe literare. Şi credem că, fiind aşa, nu va dura prea mult.

O literatură numai cerebrală este un non-sens. Literatura trebue, pentru a fi viabilă, să se alimenteze din ceiace este general omenesc în suflete. Ea nu poate dispreţui instinctul, sentimentul, pasiunea. Adică ceiace, prin opoziţie cu raţiunea, se numeşte caracter, în sensul cel mai larg al cuvântului. — *Al. A. Philippide.*

Antal Stasek

A murit în vârstă de 89 ani scriitorul ceh de mare popularitate, Antal Staşek.

Născut la 22 Iulie 1842 într'un orăşel din Boemia, Antal Staşek şi-a făcut studiile la Jicin, în Nord-Estul Boemiei, şi la Cracovia, unde a plecat ca să cunoască deaproape naţiunea poloneză. A profesat câţiva ani avocatura, apoi a fost învăţător, a intrat în viaţa politică şi a început să călătorească în străinătate, căutând sprijin pentru poporul său oprimat.

Operele sale literare se ocupă de viaţa ţăranilor, a ţesătorilor, a sticlarilor şi a şlefuitorilor de pietre scumpe.

In deosebi regiunea de Nord-Est a Boemiei, unde s'a păstrat mai puternic spiritul naţional, a fost redată cu o artă de mare meşter în romanele lui Antal Staşek: „Cei ce cutreeră munţii noştri", „In vârtej", „Piatra de hotar", „Bogăţia".

Lucrările acestea au deasemeni o mare valoare documentară şi sunt caracteristice pentru idealismul generos al autorului.

Luând parte activă la evenimentele cele mai de seamă ale naţiunii sale, fiind de câteva ori deputat, Antal Staşek a putut consemna în „Memoriile" publicate în 1925, observaţiuni extrem de interesante asupra oamenilor şi faptelor epocii sale.

Aproape toţi literaţii şi fruntaşii vieţii politice cehoslovace, începând din timpul regimului absolut şi până la renaşterea statului cehoslovac, apar în aceste „Memorii", caracterizaţi cu un minunat spirit obiectiv.

Cu moartea lui Antal Staşek ţara prietenă pierde un mare animator şi un scriitor apreciat. — *h. b.*

Federalizarea tuturor categoriilor de critici

La recentul congres internaţional al scriitorilor dramatici şi muzicali ţinut la Lisabona, delegaţia portugheză a susţinut cu multă căldură propunerea făcută într'una din şedinţe de a se federaliza toate categoriile de critici. Statutele Confederaţiei Internaţionale a criticii dramatice şi muzicale nu prevăd nici-o restricţie în această privinţă.

Atunci când s'a dat primul semnal al mişcării asociative internaţionale a criticilor — din care s'a născut Confederaţia actuală — strădaniile pentru înfăptuirea operei propuse le-au depus exclusiv criticii dramatici şi muzicali, cei mai combativi şi cei mai combătuţi militanţi ai genului.

S'a creat astfel organizaţia de azi, de-o importanţă pe care congresele precedente au evidenţiat-o îndeajuns. S'a precizat orientarea asociaţiilor naţionale, s'a alcătuit un Statut şi, graţie acestor eforturi, acţiunea criticei căpătă un sens mai înalt constructiv printr'o anumită unitate de puncte de vedere, stabilită în contactul strâns dintre participanţi.

Dar tocmai pentrucă opera întreprinsă tinde la consolidarea morală a criticei, la reglementarea temeinică a activităţii profesionale, la soluţionarea eventualelor conflicte, etc., s'ar părea că o colaborare a tuturor categoriilor de critici se impune acum mai mult decât oricând.

Statutele Confederaţiei Internaţionale a criticilor nu se opun la acceptarea în sânul acestei organizaţii — alături de criticii teatrali şi muzicali — a criticilor literari, cinematografici şi plastici.

Dificultăţile vin însă dinafară. Realizarea acestui proect depinde de adeziunea diferitelor asociaţii de critică şi de înlăturarea unor probleme tehnice destul de complexe.

Principiul a fost totuşi admis de Congresul de la Lisabona, urmând ca traducerea lui în fapt să facă obiectul dezbaterilor celui de-al VI-lea Congres Internaţional care va avea loc în Aprilie 1933 la Atena.

Până atunci, asociaţiile naţionale au fost invitate să studieze serios chestiunea, formulând în acelaşi timp soluţii şi criterii practice. — *H. B.*

Conferinţele societăţii române de filosofie

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani dela moartea filosofului german Hegel, Societatea Română de Filosofie organizează un ciclu de conferinţe, în amfiteatrul fundaţiei Carol I.

Vor vorbi: Sâmbătă 17 Octombrie, d. I. Petrovici: De la Kant la Hegel, Joi, 22 Octombrie d. N. Petrescu: Teoria Statului la Hegel; Sâmbătă, 24 Octombrie d. I. Nisipeanu: Filosofia Religiei la Hegel; Joi, 29 Octombrie d. Mihail Ralea: Estetica lui Hegel; Sâmbătă, 31 Octombrie d. Mircea Florian: Renaşterea Hegelianismului; Joi, 5 Noembrie d. Tudor Vianu: Hegel în filosofia românească.

Conferinţele încep la orele 6 d. a. precis.

Căsnicie modernă

Soţul exasperat. — Acuma spune-mi unde vrei să atârn tabloul. Am să scot după aceia celelalte cuie.

Prudenţă

Fata păzitorului farului. — De ce ţi-ai luat sacul ăsta în spate, dragă?

Indrăgostitul. — Nu e sac, e o paraşută... Am venit să te cer tatălui tău în căsătorie.

Chilipir

— Ştii, papa, stiloul pe care mi l-ai promis dacă trec clasa? Ai noroc! N'am trecut...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. SERIA II-a. - No 568

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 25 Octombrie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897 CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Intoarcerea de pe front

Noul roman al lui Remarque se afla virtual conceput în cugetările finale ale *Frontului de vest.* Năvala amintirilor unei vieți trăită cu intensitatea fiorului continuu al morții, nu se putea închide în limitele reduse ale unui volum de impresiuni. Răscolirea fusese prea puternică spre a nu-și prelungi puternic ecoul dincolo de bariera armistițiului și a păcii. „Dacă ne-am fi întors acasă în 1916" — cugeta eroul în *Pe frontul de vest* — „am fi deslănțuit o furtună din durerea și forța evenimentelor trăite. Dacă ne întoarcem acum, suntem obosiți, istoviți, arși, *desrădăcinați* și fără speranță. *Nu ne vom mai putea adapta*".

In aceste rânduri se cuprind schema romanului „*Intoarcerea de pe front*". Generația care stătuse patru ani în izolarea cumplită a vieții de tranșee, departe de atmosfera și de spiritul lumii de acasă, concentrase toată puterea ei de viață în rezistența aspră împotriva urgiei frontului. Apelul de fiecare clipă la ajutorul unic al camaradului de luptă și conștiința că orice vâjâit de glonte sau de schijă putea să curme deodată isvorul vieții fiecăruia, înlăturase deosebirile de clase sociale. Urgia morții măturase fardul educației care punea stavili artificiale între cei sortiți acelorași primejdii și apropiase pe toți într'o camaraderie strânsă și aparent indestructibilă.

Acest trai îndelungat în afara legii și a obiceiurilor de acasă, a trebuit să dea naștere unei morale corespunzătoare. Dreptul necesității, al curajului liber și neîngrădit de corectivul interesului aproapelui, al apărării dârze și fără de cruțare și al refugiului de moarte, în vâltoarea apărării vieții, sădiseră în sufletele generației războiului mentalitatea adecuată. „*Intoarcerea de pe front*" trebuia să producă ciocnirea între cele două morale, a vieții depe front și a celei de acasă și să descopere prăpastia săpată în anii ce se scurseseră, accentuând tot mai mult, separarea lor ireductibilă.

Remarque, cu puterea de evocare și de analiză pe care o vădise primul său roman, s'a făcut interpretul luptei dintre cele două mentalități, dintre cele două morale. „*Intoarcerea de pe front*" este strigătul desnădăjduit al vieții generației frontului, învinsă dar nesupusă de morala orașului și a satului. E expresia frământării intense, provocată de conflictul dintre temperamentul făurit în prăpădul luptei și cel fixat de veacuri în aglomerarea orânduită a așezărilor sociale lumești.

Concluzia, neexprimată, a scriitorului german, e că viața omenească își urmează cursul erorilor ei, care sunt mai puternice decât revelarea adevărului. Vremea tocește răsvrătirea și slăbește sau distruge elementele neadaptabile. Și totuși, Remarque nu vrea să lase impresia unui sfârșit de descurajare complectă. El aduce pe eroul său la conștiința necesității acțiunii care, chiar dacă nu e pornită din impulsul unei convingeri ferme, este totuș emanația naturală a firii omenești.

Conștiința neputinții naturii umane de a schimba durabil cursul rutinei sociale, a impresionat de mult pe purtătorii ideilor umanitare. Tolstoi o denunțase ca mai grozavă decât însăși atrocitățile războiului. Barbusse o explicase în „*Le feu*", prin facultatea esențială de a uita, care e la baza repetării erorilor umane.

In „*Clarté*", Barbusse prezintă totuși convertirea eroului dela tendințele războinice la doctrina pacifismului, pe care o vede în evoluția spre un socialism revoluționar. Remarque mai veridic și mai puțin prins în nevoia de a demonstra binefacerile unui anumit sistem social-economic de ameliorare, pune toată tăria în relieful zădărniciei și ororii războiului, demonstrând tot răul, nu numai prin nebunia luptei, ci și prin efectele care dăinuesc în timp după încetarea ei.

Remarque a voit să imprime cu violență repetată imaginea consecințelor războiului. El s'a străduit cu vigoare, cu pasiune și cu o fervoare, prin care străbate totuși neîncrederea și desnădejdea, să lupte împotriva uitării pe care vremea o așterne peste zbuciumul de odinioară al războiului.

Stilul simplu, lipsit de înflorire, dar plin de precizările sugestive ale vieții trăite, pare vestmântul natural al imaginilor aspre și vii, care se implântă nemilos în sufletul cititorului. Scrierile lui Remarque sunt însăși realitatea sufletească turnată în formele mobile ale frazei.

Tendințele adânc umanitare din „*Intoarcerea de pe front*", dau pe alocuri lucrării un accent demonstrativ. Suferința care nu poate dobori un spirit tare, îl îndeamnă de multeori la reflexiuni. E un adevăr psihologic pe care-l prinde scrutarea ageră a lui Remarque și pe care îl utilizează abil în desfășurarea romanului, deși cugetarea directă corespunde mai puțin cerințelor artei, decît imaginile pe care ar trebui să le inspire romancierului. Țelul urmărit de autor e însă atât de înalt, încât această ușoară deviere nu strică întotdeauna efectului literar, ci ajută pe alocuri la întărirea impresiei pe care o degajă povestirea.

Ultimul roman al lui Remarque e un catechism al umanitarismului, o pledoarie elocventă împotriva războiului. *Pe frontul de vest* desvăluia plaga luptei în toată grozăvia ei, *Intoarcerea de pe front* e scalpelul care se învârtește nemilos în rană, o lărgește și o curăță, spre a o vindeca. *Pe frontul de vest* e imaginea integrală a războiului; *Intoarcerea de pe front* e anatomia și patologia lui. Deaceea tabloul din ultimul roman e poate mai zguduitor decât cel din primul.

Pe frontul de vest descria războiul în complexul eroismului necesar, al groazei, al vijeliei focului și al măcelului. Imaginile, cu toată asprimea lor brutală, se normalizau în cadrul lor excepțional. De o parte și de alta a frontului se urmărea cu înverșunare, cu nebunie, aceeaș distrugere fără răgaz.

Intoarcerea de pe front transpune imaginea și mai ales *efectele* războiului, în cadrul vieții sociale calme, al prejudecăților stratificate, al ordinei urbane stabilite, al respectului dreptului de proprietate și al moralei corespunzătoare. Toate acestea contrastează violent cu suflul vijelios al vieții de tranșee, cu tot ceeace, — curățând fardul educației sociale, — a rechemat forța de afirmare a instinctelor primordiale și a desvăluit cu cruzime artificiul și vanitatea deprinderilor ce se infiltrează în noi.

Eroul e o fire complicată, fină, visătoare și sensibilă, căreia viața depe front, cu toată brutalitatea ei, i-a schimbat numai ritmul manifestării, dar nu și natura. Neadaptarea lui nu este numai o problemă a consecințelor războiului, ci și o urmare firească a neîmpăcării aspirațiilor lui superioare cu viața mediocră pe care este nevoit să o trăiască. De aici rezultă o complicație a dezorientării, născută dintr'un complex de cauze, în care nu numai războiul a împiedicat putința adaptării.

Remarque subliniază însă rolul covârșitor pe care l-a avut viața de tranșee în formarea temperamentului refractar moralei strâmte a societății contemporane.

O carte ca romanul din urmă al lui Remarque înseamnă reabilitarea gândirii umane, o scuturare a pulberii uitării, așternută peste lucrurile dureroase. Uitarea e o pornire generoasă, când vindecă rana produsă de adversitate. Ea poate deveni însă o crimă, atunci când tinde să întunece și ultima lucire a razei de gândire, care luminează absurdul greșelilor omenești.

AURELIU WEISS

Somn

Pentru M.

Clipește veșnicia cu noapte și cu zi,
Dormim — și niciodată nu ne putem trezi.
Din viață către moarte călătorim străini,
Blagosloviți de soare și 'ncununați cu spini.
Tristețea cu pustiul în cugete se 'ngână,
Ca ciutura cu apa durerii, în fântână.
Involburat ni-i râul destinului. Pe pluți
De amintiri cețoase, alunecăm tăcuți.

Năluci, în perindare subt marele mister,
Adulmecăm o țintă și căutăm cuvântul.
Când visul își desface aripele spre cer,
Ușor îl prăvălește în pulbere pământul.

Noi te iubim, viață, cu aștrii și cu viermi.
Ne prosternăm în ceasul când vii ca să ne sfermi.
Iți oferim obrajii să-i pălmuești cât vrei
Și sângele în cupe de aur să ni-l bei.

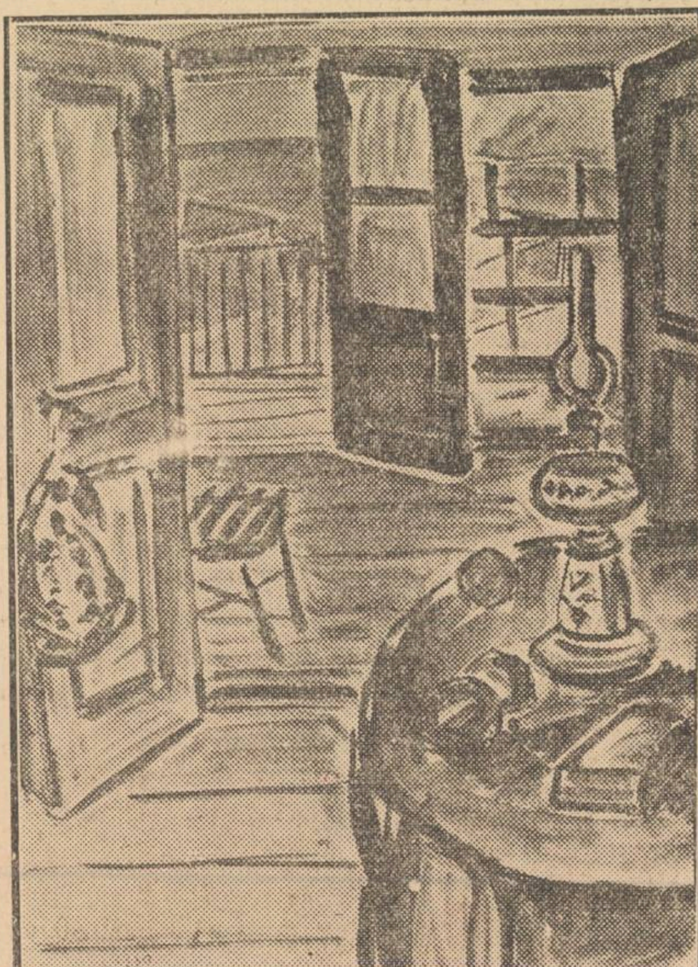
Ne punem fruntea mândră pecete pe argilă.
Zădarnic, la picioare, ți se va cere milă.
In somnul tău puternic, nădejdea 'nchisă este,
Ca în sicriu de sticlă, fecioara din poveste.

Cum monoton se leagă amurgul de amurg,
Deasupra noastră norii vremelniciei curg.
Călcăm prin roua plânsă de stele stinse 'n zori.
Pe doruri și pe visuri, pe gânduri și pe flori.

De noi, prăpăstii negre și piscuri, ne despart.
Când râdem, râsul vesel e mohorît și spart.
Tot ce vedem cu ochii e pentru suflet scrum.
Nu ni-i menit să mergem decât pe propriul drum.
Orice toiag se frânge, cum ne-am proptit în el.
Arareori ne-alintă un fir de funigel...
Nepăsătoare, plasa-i urmând a și-o urzi.

Clipește veșnicia cu noapte și cu zi.

GEORGE LESNEA

A. Aconiz — *Aquarelă*

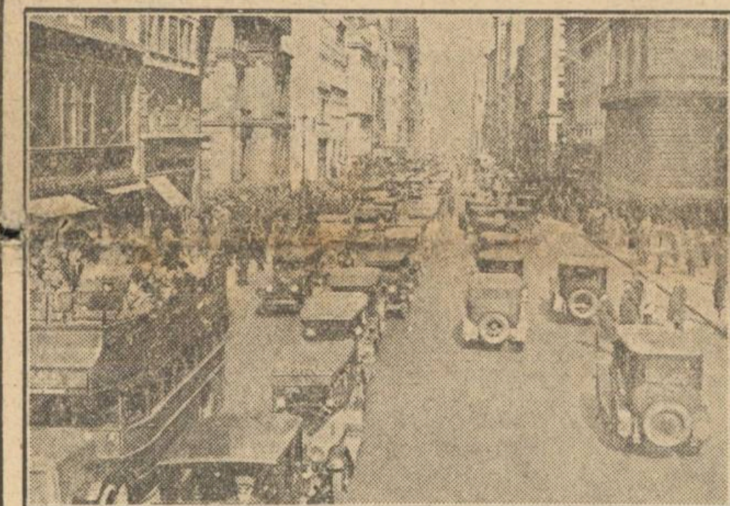

VIZIUNI AMERICANE

Farmecele de grandoare și diversitate ale New-Yorkului

Sgârie-norii de sus și de pe jos

Americanii și-au construit viața în alte proporții și imagini decât Europenii. Trecerea lungă și grea, a mărilor și a Atlanticei, a deprins ochii lor cu alte linii și cu altă răbdare decât cele europene, ce se desbăteau doar în cercuri așternându-se peste vecini. Pioneratul le-a dăruit alte măsuri pentru munca lor de aventură și cutezanță. Huruitul căruțelor cu coviltire și copii plângând după un trai bun și ropotul cailor speriați de sălbătăcie le-au ascuțit orizonturile și le-au arătat, cu un deget însorit, bolțile către care să se înalțe.

Clădirea Graybar, așezată pe Lexington Avenue și pe Strada 43-a, unul din cele mai mari și recente sgârie nori pentru birouri, din New-York.

Așa s'au pomenit, într'o bună zi, imigranții europeni porecliți Americani și aventurieri, cu un simț de grandoare pe care nu-l mai puteau stăvili. Din el au eșit sgârie-norii New-Yorkului (uriașii unei mitologii moderne), fructele Californiei (artificii de calcul capitalist) și prestanța fizică a oamenilor (nou element de selecție socială pe baza căruia policemenii sunt mai înalți decât mulțimea, episcopii și președinții de universități mai impozanți decât clerul și profesorimea, iar agenții de asigurare cu trupul mai solid și mai atletic decât persoanele care trebuesc asigurate.)

In trei veacuri, din colonie olandeză și englezească, o cetate mândră și liberă s'a ridicat prin străduințele a șapte milioane de oameni, furnici sugând din zahărul mașinilor. Pe bani puțini și stofe colorate, care la un loc în banii noștri nu se ridică peste opt mii de lei, Pieile-roșii au vândut ademenitorului olandez Peter Minuit toată insula de obârșie a New-Yorkului: Manhattan, nume sonor și grav ca de simfonie nemțească.

Inchis între două fluvii și oceanul Atlantic, New-Yorkul baștinii americane își așternu puhoaiele de imigranți și prin împrejurimile de care s'a legat cu poduri grele de fier sau cu tuneluri pe sub ape. Nu era, totuși, deajuns. Oamenii, atunci, au cucerit atmosfera, înălțând făpturi din oțel, sticlă și beton înspre bolțile primitoare ale cerului albastru.

Viziuni din Chrysler Building

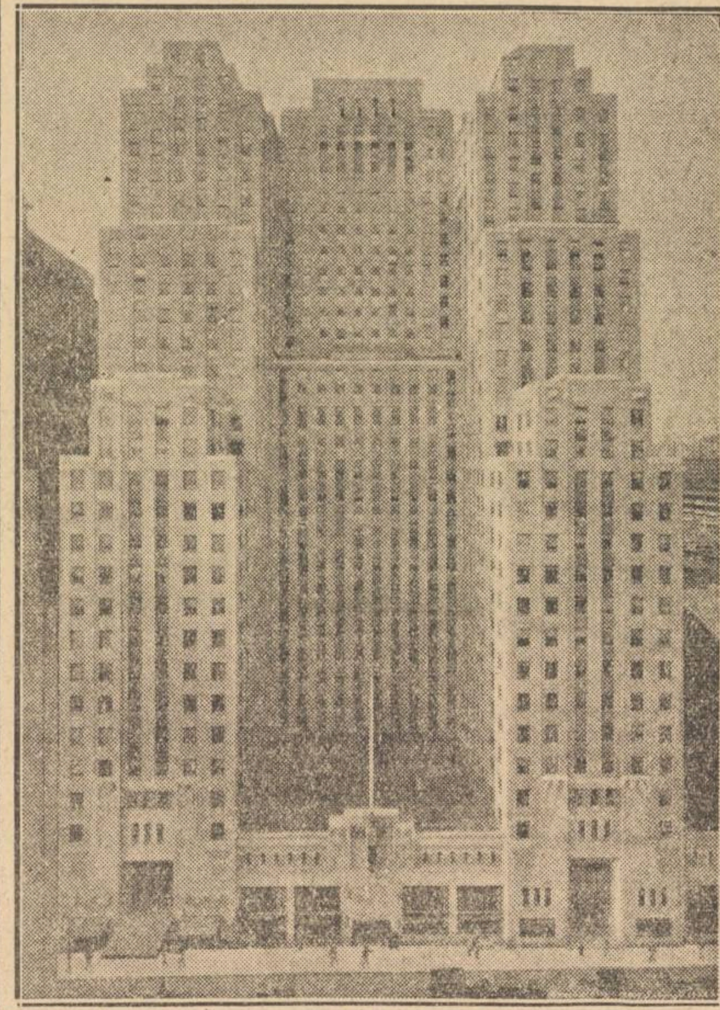
In vreme ce ziua trece 'n noapte, privim New-Yorkul dintr'un creștet de beton. Suntem la 808 picioare de pământ într'o clădire care fură spațiul paisprezece milioane de picioare cubice și înlăuntrul căreia locuește un orășel întreg, de funcționari care își agonisesc viața în sunetul mașinilor de scris. Cincisprezece mii de oameni lucrează în oficiile din *Chrysler Building,* uriașul cu căpătâiul din oțel strălucitor de Nirosta, dispus în cinci suprafețe arcuite și alăturate ca niște evantalii pentru sfidarea norilor și supărarea trăsnetului. In apus, creștetul de oțel lucește energic și majestuos cerându-și parcă tăios și temerar, drepturi de nemurire.

Suntem la etajul 71 în turnul de observație al acestei minunății venită din îndrăzneala necugetată a omului modern, care nu mai cunoaște frâne puterii sale de imaginație matematic disciplinată și aevea întărită din material solid și ager.

Din el, New-Yorkul pare ca un nesfârșit câmp de lumini, printre care umbre negricioase se profilează deasupra unui vacarm de circulație nocturnă, ale cărui ecouri caută să sdruncine chiar liniștea contemplației. Jos, lumea și automobilele par jucării de furnici. La înălțimea la care suntem, totul pare strecurat printr'un filtru de nefirească liniște. Străzile par cărări de lumină mută, printre umbre negre și colosale. Linii de felinare încearcă să deseneze geometric, planul cetății. Aproape de noi privim gloria învinsă a altui uriaș de piatră, *Woolworth Building,* întrecut cu șaptesprezece rânduri de către Chrysler Building. Dar și acesta este un învingător învins. *Empire Building* l-a depășit cu vreo nouă etaje, dar și recordul acestuia nu va dura lung timp, căci din atelierul unui Jupiter geometru și pietrar stă gata să purceadă o altă ființă cu 99 de ochi de sticlă și orbite de metal.

Luminat ca un templu exotic, *Central Building* aduce atmosferă mistică, mai ales prin cupola lui rotunjită și luminată gălbui. Privim în jur țesătura de piatră seculară și de matematică umană în sclipirea valurilor, care spală un cer neutru. Clădirile își dispută văsduhul. Pe blocuri paralelipipedice, sgârie-norii poartă turnuri cu îndantelări de arhitectură gotică sau italiană. Mai agere și mai convingătoare rămân, însă, clădirile în care blocul nu este fărâmițat sau împodobit. Monștri ordonați și perfecți, *West Street Building Graybar și Chanin Buildings* aduc prin soliditate, concentrare și uniformitate de bloc întreg, o armonie pur geometrică.

Subțiri și avântați în zări, groși și împopoțonați, transparenți sau opaci, îmbucătățiți sau întregi, scurți sau înalți, toți sgârie-norii dau la un loc, un farmec de grandoare și putere, de ingeniozitate și mister, ca niște eroi de tragedie antică. Implacabili și nefirești, ei ne dau nouă, furnicilor, dovada unei măsuri noui. Ei vorbesc din întunerec despre destinul măreț al omului, care se poate necontenit întrece, căci măsură a tuturor lucrurilor, el, omul, poate necontenit să-și afle noui măsuri.

Fifth Avenue, privită dela Nord, dinspre strada 50-a. Această importantă arteră e cunoscută în toată lumea pentru faimoasele ei magazine

Albeața pietrii cântă în noapte simplu și drept, bazată pe vibrații numerotate de natură. Făpturi ce-și ritmează soliditatea prin ferestre dreptunghiulare sau arcuite, sgârie-norii continuă prefacerile vechilor clădiri în proporții noui pentru nevoi noui.

Imbătați de aceste spații cuprinse atât de temeinic ne înfricoșăm să le pierdem din vedere. In comparație cu ele, totul pare fascinație de vis. Insăși apa pare ceva improvizat. Nu mai are culoarea pe care i-o știm.

(Continuare în pag. II-a)

In ea se reflectă reclame luminoase şi se primblă umbrele unor vapoare de poveste înceţuită.

Din toate părţile reflectoare uriaşe se strâng în jurul centrului din care *Chrysler Building* a răsărit doar în şaptesprezece luni de zorită construire. Reflectoarele ne fură privirea şi-o rotesc prin punctele cardinale. Ne-abatem uitătura şi mirarea înspre Europa. Oceanul licăreşte monoton şi negru, străjuit de imensa statuie a Libertăţii, sărac luminată. Dinspre partea de Sud vine, însă, un altfel de svon, căci deacolo, din străzile sărace şi înguste s'au ridicat oamenii care au putut domina finanţele lumii întregi. Puterea Wall Street-ului nu se vede nici noaptea, nici ziua. Ea se simte, însă, continuu ca şi electricitatea. Inspre Est, zărim doar insule şi poduri largi, suspendate pe grele blocuri de piatră. Lângă ele, se strecoară silueta nesfârşită a *Long Islandei.* Nordul pare pământ liniştit, căci dealurile *Conecticut*-ului apar umbre fără substanţă iar Parcul Central lasă vederii doar mogâldeţele copacilor, orânduiţi ca o armată în marş de noapte.

Viaţa se simte, mai cu seamă, din partea de Vest a turnului, căci ne duce privirea înspre palissadele înţesate de reclame electrice şi mişcătoare — roşii, verzi, albastre, albe — şi către yachturile depe Hudson River.

Părăsim cu un ascensor vertiginos, lumea candidă şi solidă a sgârie-norilor pentruca la picioarele lor să ne continuăm viaţa de albină nepăsătoare faţă de măreţia stupului şi de ordinea euclidiană a fagurelui de miere.

Fifth Avenue. calea milionarilor

Pe stradă, şiruri de automobile se opresc la semnul roşu al luminii de deasupra străzii. Pornesc, apoi în viteză mare, până ce un alt semnal le va pretinde o obligaţie respiratorie. Pe jos lume puţină, căci am ajuns în cartierul oamenilor bogaţi ai New-Yorkului.

Deoparte, Parcul Central îşi întinde umbrele copacilor pe-o lungime de câteva mile. De cealaltă, se întind albe şi cu puţine etaje, cam cu câte zece, apartamentele luxoase în care locuesc bogătaşii americani. Pe dinafară simple şi din piatră albă, fără multe ornamente, aceste case-apartamente sunt veghiate continuu de către un lacheu cu fireturi, care stă la intrare. Inăuntru, luxul şi confortul sunt vizibile dela primul pas. Covoare moi, în care talpa se cufundă voluptuos, mobile rococo, statui scumpe, fotolii joase şi moi te primesc în hall-ul casei. Ascensoare rapide şi telefoane pentru fiecare cameră, stabilesc comunicaţia cu locuitorii multimilionari ai apartamentelor.

Dar locuinţa, chiar şi pe *Fifth Avenue* nu este loc de petrecere. Casa e ceva privat. Afacerile se fac la birou. Iar petrecerile se dau la club sau la ţară. In oraş, casa e pentru odihnă şi confort. Atât. Un sanatoriu de întremare pentru oamenii aceia care ziua întreagă sunt hărţuiţi de afaceri, de muncă grea şi concentrată.

In intimitatea căminului, D. Johnson se destinde mecanic, întinzându-şi picioarele pe birou şi fumând o havană, cetind un roman cu detectivi sau bând un whisky. Sculatul de dimineaţă i-a fost un chin, căci Johnson a muncit din tinereţe cu greu şi deşi milionar, se resimte şi acum. Doarme greu şi insuficient. Se trezeşte totuşi punctual la 7. Face sport în casă, apoi ia un duş şi este masat. La *breakfast* mai mult citeşte rubrica economică din ziarul greu şi voluminos. Nu aude niciodată ce-i povesteşte nevastă-sa. Işi conduce singur automobilul, care la ora 9 precis îl aduce la biroul oficiului său din Wall Street. La prânz nu vine acasă. Mănâncă, undeva, repede şi uşor. Lucrează din nou până la 5 după amiază, când orice activitate încetează. După o vizită la club, unde joacă bridge sau din distracţie, aranjează afaceri, se întoarce acasă, unde în preajma orei 7 îl aşteaptă o cină îmbelşugată. D-l Johnson, însă, ţine dietă. O spune cu regret:

— Când eram tânăr, aveam stomac bun, dar nu aveam ce mânca. Acum am ce mânca, dar nu mai am stomac".

La cină, ascultă pe soţia sa care îi povesteşte activitatea dela clubul ei, unde tocmai în acea zi filosoful Russell vorbise despre nevoia unui guvernământ mondial. Domnul Johnson o întrerupe, de politeţă:

— E bine acest domn? A scris mult?

— Nu ştiu ce-a scris, răspunde soţia. Dar ştiu că e un om foarte bine. Am vorbit cu el, după conferinţă. L-am întrebat, dacă viitorul omenirii va fi mai bun şi el mi-a spus că o să fie bine. Nu-i interesant?

Seara, d-l şi d-na Johnson ies să se plimbe. Opresc Duesenbergul lor în faţa unui hotel de unde automobilul este luat şi dus la garajul hotelului de către un băiat în halat alb şi cu o şapcă pe care stă scris *Richfield.* (Reclamă discretă de benzină). Apoi merg pe jos, să se mai uite la vitrinele depe *Fifth Avenue.* Căci această cale largă şi aristocratică îşi are în spre centru un carcter cu totul diferit. Acolo ea încetează de-a mai fi sanatoriu pentru muncitorii zilnic îmbogăţiţi şi zilnic obosiţi. *Fifth Avenue* conţine şi cele mai elegante magazine, cu vitrine luminate prin sticle frumos tăiate şi întocmite cubist.

La lumina acestor vitrine, cei doi Johnson participă, fără să ştie, la *un teatru de mistere.* Vitrina este scena, mărfurile sunt actorii, privitorii sunt audienţa mistică şi participatoare cu tot sufletul. Bijuteriile, tablourile, pantofii, stofele, aparatele de radio, covoarele sunt dispuse cu gust, ca nişte protagonişti pe o scenă clasică. Printre alţii, Norman Bel Geddes, arhitect, regisor şi pictor cu lumini, a ridicat la mare artă semnificaţia vitrinei ca teatru colectiv, încât faţă cu aranjamentul vitrinelor depe *Fifth Avenue,* vitrinele Londrei sau Parisului sunt deadreptul provinciale. Misterele comerciale ale secolului nostru sunt vii la New-York, unde le întâlneşti pe străzi, cum odinioară cele religioase le vedeai prin pieţele Franţei catolice.

Pe întinderea ei dreaptă şi largă, Fifth Avenue însumează tot ceiace are nevoie lumea modernă. Case luxoase alături de hoteluri înalte şi pretenţioase. Magazine cu tot ce produce sau aduce America mai de seamă. Printre ele, galeriile de tablouri sunt cele mai preţuite, căci acolo sunt expuse lucrări de Rembrandt, sau Picasso, Bourdelle sau Brâncuşi şi sunt vândute pe sume mari colecţionarilor americani, care pot plăti un Renoir chiar cu treizeci şi opt de mii de dolari, cum recent au dat pe *Clownul în alb.* Ici, colo biserici în stil gotic îşi alungesc ogivele pentru a se potrivi cu proporţiile clădirilor uriaşe. Par, însă, grote făcute din zahăr cenuşiu, căci goticul nu poate fi altoit ca o poamă de California. Mai încolo o sinagogă izbuteşte să-şi ridice cupola maură sferică la nivelul casei vecine.

Mai la întuneric, având în spate pomii deşi ai Parcului Central, museul Metropolitan păstrează în linişte tot ce s'a putut aduce sau cumpăra mai de preţ din Europa, China, India, Egipt. Mai la lumină, spre centru, Biblioteca Publică primeşte, chiar seara târziu, sute de oameni care vin să citească sau să ia, fără greutate, acasă volume scumpe de artă şi ştiinţă din camerele acelea orânduite pe materii şi specialităţi şi în curent cu tot ce se publică în întreaga lume.

Ne-am pierdut de soţii Johnson. Sunt probabil iarăşi în automobilul lor, care, printre autobuze cu două etaje, printre Forduri vechi sau noui, ca şi prin pusderia de alte maşini de tot felul, şi-or fi făcând loc ca să ajungă pe *Riverside Drive,* primblare dealungul fluviului Hudson.

Au trecut multă vreme paralel cu Parcul Central, la porţile căruia copiii patinează pe rulete. Parcul acesta este, şi geografic, şi spiritual, legătura dintre două lumi, căci la extremităţile lui se întâlnesc calea milionarilor cu cea a calicilor. In parc doicile bogaţilor primblă copiii, ferindu-i pe cât pot de contactul cu „murdarii imigranţi" care încă nici nu vorbesc bine englezeşte. Pe lacul verde şi murdar bărcile leagănă ideile între italience sensuale şi fii de fermieri suedezi, veniţi să se încetăţenească în sgomotul New-Yorkului. La umbra pomilor, pe bănci, săracii care nu au automobile îşi spun dragostea, deranjaţi din când în când de policemeni cu lanterne electrice în mână. Din acest furnicar cosmopolit şi anonim, uriaşii reci şi solizi, care sunt sgârie-norii, recoltează victime şi adoratori.

Soţii Johnson au ajuns, prin străzi întunecoase, tocmai pe Riverside Drive şi privesc în fugă noua biserică zidită de Domnul Rockefeller. Alături copii se joacă într'un squar, protejaţi de o statue cu bicorn şi mâinile încrucişate. In faţaţ clădirii *International House,* studenţi chinezi stau de vorbă cu un refugiat rus şi se plâng împotriva Sovietelor caşi împotriva Japoniei. Peste drum *Grant Memorial* îşi profilează clădirea de piatră înegrită cu coloane greceşti şi cupolă ţuguiată, pe ceaţa fluviului Hudson. Pe chei, marinari cu tichii albe şi ţinută ţanţoşă, merg în grupuri compacte, vorbind în *slang.* Oamenii îşi primblă câinii ţinuţi toată ziua în apartamente. Pe bănci rendes-vous-urile îşi soldează entusiasmul. E târziu şi automobilele după ce şi-au făcut viaţa de mişcare şi agrement, se înapoiază în liniştea garajelor. Viaţa moare pentru a renaşte mai intens şi mai ager disdedimineaţă. Sgârie-norii veghează în încordarea lor de oţel, apropierea zorilor.

PETRU COMARNESCU

Muzica portugheză

Ţara care în celelalte forme de artă a dat pe un Bernardin Ribeiro, pe un Gil Vicente, pe un Camoens şi pe un Garrett, n'a dat până azi în muzică un artist creator care să fi realizat o operă originală, cu caracter naţional, cu acel spirit profund liric întâlnit în poezia, în pictura, în sculptura, în arhitectura şi în teatrul portughez.

Muzicograful Moeira de Sa, în lucrarea sa „Istoria Evoluţiei Muzicale", recunoaşte astfel, cu imparţialitatea datorită adevărului istoric, că Portugalia n'a avut talente originale care să fi influenţat într'un chip oarecare evoluţia muzicală sau care să fi contribuit la progresul Artei.

„Au existat, desigur, artişti polifonici foarte iscusiţi în secolul al XVII-lea; operele lor reflectează totuşi starea generală înapoiată a muzicii vremii. Deşi dansurile şi baletele Curţii alcătuiau o adevărată manie europeană în secolele XVII şi XVIII, compozitorii noştri nu compuneau decât muzică religioasă. Noi n'am avut autori distinşi de madrigaluri şi nici compozitori de muzică instrumentală".

Dar aceasta nu însemnează că, mai târziu, Portugalia n'a avut figuri remarcabile de compozitori.

In lucrarea sa despre „Muzica Portugheză", d. Ruy Coelho, el însuşi un distins compozitor contemporan, menţionează pe Afonso şi Duarte Lobo, pe Filip de Magalhaes, pe Manuel Mendes şi pe Cosme Delgado, apoi, după apariţia operei italiene, pe F. A. de Almeida, pe J. F. de Lima, pe Carvalho, pe L. X. dos Santos, pe Moreira, pe Silva şi pe Marcos Portugal, cel mai cunoscut dintre toţi, operele sale fiind reprezentate pe scenele italiene.

Deasemeni, în secolul al XIX-lea, au apărut alţi muzicieni de merit, ale căror lucrări sunt vrednice a fi răspândite pretutindeni.

Cercetătorii citaţi se plâng însă de lipsa de originalitate a acestor creatori.

Şi cauza reală nu rezidă în absenţa sentimentului muzical al rasei.

Dacă ţinem seama că muzica populară portugheză, bogată şi plină de caracter, a fost clasificată de curând de Keyserling printre cele mai frumoase din Europa, înţelegem că există în popor o expresie muzicală portugheză autentică şi autorii culţi se străduesc s'o pună în valoare în operele lor.

Adevărata cauză a crizei muzicale portugheze stă poate în faptul că până astăzi numai poporul cântă în limba naţională. Opera e cântată în limba italiană, — iar la concerte se cântă foarte rar în limba portugheză.

Dezideratul exprimat de d. Ruy Coelho la al V-lea Congres Internaţional al Criticei care a avut loc la Lisabona, credem că va găsi ecou în conştiinţele factorilor conducători din ţara latină cea mai depărtată din Europa şi noua stagiune muzicală se va inaugura în Capitala Portugaliei prin cel mai frumos elogiu ce se poate aduce minunatei limbi portugheze, — decretându-se utilizarea ei obligatorie în toate producţiunile muzicale.

H. BL.

COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

Cronica cinematografică

„Fetele vesele din Viena"

Asociaţia Bolvary-Stoltz-Willy Forst a mai produs o operă: „Veselele fete din Viena". Găsim într'însa toate calităţile celorlalte: graţie, spirit, melodii caracteristice, veselie, „entrain", delicateţe. Ba chiar se poate spune că, dintr'un anumit punct de vedere, „Fetele vesele" sunt superioare tuturor filmelor anterioare ale lui Bolvary-Stoltz, şi anume din punctul de vedere al decorului, al ambianţei. Acţiunea se petrece în plin 1880, epoca lui Labiche şi Emile Augier; epoca jupoanelor cu volane şi a rochiilor înecate în dantele, epoca micilor pălăriuţi turtite pe o ureche şi părând suspendate printr'un miracol de echilibru, ştiţi, micile pălăriuţe de ciobănaş în genul acelora pe care moda anului 1931 vrea să le reînvie, reuşind doar a uniformiza lamentabil toate femeile existente. Pe atunci însă, în ambianţa generală a toaletelor complicate, înecate în flori artificiale şi acoperind pudic mai tot ce e impudic la o femee, — aceste pălăriuţe aveau un haz nespus. Mai ales când titularele sunt frumoase ca cele 10 actriţe din „Veselele fete". Căci este cu desăvârşire epatant pentru spectator prezentarea a zece fete fiecare în parte superlativ de frumoasă, şi totuşi cu totul altfel frumoasă decât celelalte nouă. Fireşte, un film nu-i un concurs de frumuseţe. Dar aci e vorba de ceva mai subtil. E vorba de prezentat, cum s'ar zice, un „*buchet*". Şi dacă una, una singură din bucăţile buchetului ar fi fost mai veştejită sau mai diformă, buchetul în întregime n'ar mai fi fost valabil artisticeşte pentru ideia filmului.

Această idee, aci ca în toate lucrările firmei Bolvary-Stoltz, este tinereţea. De data asta formula a fost, cum se zice în franţuzeşte „corsată", adică împinsă până la limitele ei plauzibile. Ni s'a servit un exemplu de tinereţe concentrată, aducându-ni-se pe scenă un personaj colectiv şi decacefal, un roiu de fiinţe încântătoare şi unitare, cele zece fete ale Consilierului Imperial Leitner, zece fete care erau o sinteză savuroasă de gâşte şi de zâne.

Simplul fapt că sunt zece are adesea un efect artistic extraordinar. Când încep să *curgă,* una câte una, pe uşiţa îngustă a modestei garsoniere a lui „lieber Augustin", cu umbreluţele, volănaşele suflecate, ghetele încheiate până la genuchi, cu pălăriuţele pleoştite pe o ureche şi cu zumzetul lor de animale tinere, este pentru spectator ca o adevărată infuzie de viaţă, şi asta nu subt formă de forţă, ci subt formă de veselie şi haz.

Apoi, din punct de vedere propriu-zis regisoral, sunt câteva scene unde graţiosul „polynom" este pus să joace în mod magistral. De pildă când sunt la „separé" cu ministrul şi consilierul. Fiecare din fete face altceva, potrivit genului ei de frumuseţe (adică potrivit psihologiei ei proprii, căci la vârsta asta la fete psihologia şi genul de frumuseţe sunt unul şi acelaş lucru). Cele zece fete „conspiră". Au un secret, numai de ele ştiut, cu complicitatea fără voie şi mahmură a consilierului. Şi nimic nu poate încânta şi da importanţă unor fete tinere ca posedarea unui secret. Cu această ocazie fac nişte strâmbături grave, alternate cu pufnituri de râs, care toate laolaltă ne fac, pe noi, cei din staluri, mai tineri cu 20 de ani.

Dar scena cea mai formidabilă este aceea când buchetul de domnişoare este beat turtă, şi se lasă guvernat de mentorul Augustin, tânărul profesor de dans şi tutore ocazional (Willy Forst). Omul beat, atunci când e condus de o „mână de fier", are un fel foarte special de a se supune. Este o supunere patetică, făcută cu un exces de zel care o apropie de ceiace uvrierii numesc „greva perlată": ordinele sunt executate mai conştiincios decât trebue, aşa încât rezultatul este cu totul altul decât cel aşteptat de comandant. Ş'apoi, această bună voinţă buclucaşe este la rându-i alternată cu momente de bruscă independenţă, în care omul beat nu mai vrea să asculte de nimeni şi se angajează în iniţiative personale; elanuri care dealtfel nu durează mult, căci iute se reîntorc la o ascultare lirică.

Cele zece domnişoare joacă extraordinar toate aceste momente. Ajunse în stradă o fac, cum se zice în româneşte, „lată". Intre altele, încep să sune la o uşă, unde atârnă o firmă: „Ludmilla Mayer, Moaşă". Şi câte alte lucruri de acestea!

Dar „cancanul" pe care fetele consilierului îl dansează pe scenă! (Sunt fugite de acasă şi hotărâte să trăiască exclusiv din munca lor).

Ş'apoi toţi ceilalţi actori joacă fără nici-o greşală. Şi costumele, „witz"-urile, cântecele, decorurile, totul păstrează atmosfera de „viaţă uşoară" care stă la baza acestor filme, de un gen cu adevărat inedit.

Sunt chiar momente (de pildă când ni se arată, văzuţi din cap, trecătorii cu umbrela deschisă, mergând grăbiţi prin faţa hotelului lui Augustin), când avem tablouri *artistice* prin ele înşile, independent de joc şi acţiune. Putem chiar spune că, din punctul de vedere al acestor tablouri, filmul „Fetele vesele din Viena" este poate cel mai reuşit din toată seria lui Bolvary-Stoltz.

* * *

Aş vrea să adaog câteva cuvinte despre melodiile lui Stoltz. Ele au ceva foarte „cinematografic". Spuneam altădată, cu ocazia lui „Das Lied ist aus", că în filmele acestea cântecul e doar un accesoriu, un fond de decor, un fel de „arierplan" de amintiri afective mai vagi pe care se desfăşură, în „primplan", mişcările mai precise ale jocului actorilor. Melodiile au rolul oarecum *secundar,* de complectare a ambianţei generale; exact acelaş rol ca şi decorul, zidurile, mobilele, peisagiile, casele. Este unul din multele elemente menite să dea „culoarea locală". Şi într'adevăr, cântecele lui Stoltz nu tind să aibă valoare muzicală intrinsecă, ci oarecum valoare de instrument regisoral: ele ne dau *o epocă,* ne schiţează silueta unui moment istoric sau unui mediu social, la fel cu celelalte „rechizite". Iată de ce melodiile lui Stoltz au o particularitate foarte curioasă: aceea de a fi nişte adevărate tablouri muzicale recapitulative.

Căci cred că spectatorul a putut observa: cântecele din aceste filme sunt *sinteze.* De pildă valsul cântat la berărie în „Zwei Herzen" („In Wien wo der Wein...") este un fel de imagine sonoră reconstitutivă a epocii straussiene. Fizicianul Galton luă fotografiile tuturor membrilor unei familii, le suprapunea şi obţinea o „imagine generică", o „fotografie a neamului". Cântecele lui Stoltz sunt tocmai asemenea interesantă sinteză, făcute însă nu băbeşte, ci dintr'odată, prin talent şi cu inspiraţie artistică. Iată de ce ele sunt atât de originale şi totuşi atât de familiare urechilor noastre.

Celălalt vals din „Zwei Herzen" este deasemeni un rezumat al valsului de operetă; „Muzikant, muzikant" din „Ein Tango fur dich" este tipul cântecului unguresc de chef şi inimă albastră; „Du bist mein maskotchen" e prototipul valsului englezesc, precum „Ja wenn" prototipul fox-trott-ului.

Valsul din „Fetele vesele" („Ich lieb nur eine"), face şi el parte din asemenea producţii muzicale sui generis, originale tocmai prin — ca să zicem aşa — căutarea intenţionată a absenţei oricărei originalităţi. De aci şi farmecul lor. Căci nu sunt numai o „à la manière de" a *unui* autor, ci o imitaţie recreatoare a unui gen şi a unei întregi epoci.

Şi astfel, confundându-se cu decorul general al filmului, aceste cântece mai sunt, pe deasupra, şi extraordinar de cinematografice.

D. I. SUCHIANU

Caleidoscop intelectual

Sovietele vând tablourile de preţ

Guvernul sovietic înstrăinează mereu tot felul de obiecte de artă şi trofeele cucerite de Ruşi în războaele trecute. De curând, a vândut unei mari firme de antichităţi din Stokholm tunurile vechi, drapelele şi armele luate lui Carol al XII-lea de Petru cel Mare. A vândut şi toate darurile primite în decursul veacurilor de principii ruşi dela regii Suediei. Aceste trofee au fost mai întâi oferite spre cumpărare guvernului suedez, care însă a răspuns: „Lucrurile vândute cu sânge nu le mai cumpărăm înapoi cu arginţi".

Sovietele mai duc tratative cu Germania şi cu Anglia. De curând, preşedintele lui *National Art Collections Fund* a fost incognito în Rusia, unde a evaluat tablourile de preţ cu care Sovietele vor să-şi achite datoria către Anglia. Acum câteva săptămâni, li s'a oferit Americanilor portretul lordului Worton de *Van Dick,* un studiu de *Velasquez* la portretul papei Inocenţiu al X-lea (originalul se găseşte la Roma, în colecţia Doria), apoi Buna Vestire de *Van Eyck,* adorarea Regilor de *Boticelli* şi câteva tablouri de *Rembrandt.*

La Berlin, Sovietele au făcut peste drum de ambasada rusă un adevărat depozit de comorile de artă strânse nu atât din muzeele de stat, cât mai cu seamă din casele particulare, prin „naţionalizare". Se găseşte în acel depozit tot ce-au strâns Ruşii iubitori de artă timp de secole întregi. Nu cumva vor fi pe acolo şi tablourile Pinacotecii noastre, evacuate la Moscova în timpul războiului?

Pascin Studiu

PLASTICA

Sub titlul pretenţios de *„Salon de pictură şi sculptură al artiştilor români contemporani"* s'a deschis în sala Mozart un fel de expoziţie colectivă cu totul incompletă şi desigur fără vre-un scop *artistic* bine determinat.

Injghebat fără nici-un criteriu serios, imediat după expoziţia retrospectivă de organizarea căreia s'au ocupat de aproape doi critici de artă recunoscuţi, Salonul acesta este în acelaşi timp o „afacere proastă" şi o imprudenţă. O afacere proastă, pentrucă prea puţine dintre lucrările expuse vor atrage pe cumpărători în

Pascin Autoportret (gravură

această ambianţă; — şi o imprudenţă, pentrucă asemenea manifestări mediocre duc pedeoparte la pervertirea gustului public, iar pe de alta la descurajarea amatorilor, care se aşteaptă să găsească altceva într'o colecţie de artă românească contemporană.

„Salonul" are trei săli: sala de artă quasi-academică — în care Strâmbu, Poitevin-Skeletti, Petrescu-Dragoe şi Burada stau alături de Grant, Bordenache, Molda, Theodorescu-Romanaţi, Mănciulescu, Savopol, G. Catargi, Leonida, Iordănescu şi alţii, — o sală de artă modernă, în care Phoebus, Ştefan Constantinescu, Hrand Avachian, Moscu, Stoica, Georgeta Holban-Peters, Riza Propst Kraid, Triester, Julietta Orăşianu, Elena Barbu şi Ciurdea-Steurer stau alături de Ispas, Băjenaru, Niţescu, Brânduş, Gheorghiţă şi Dimitriu-Bârlad, — şi o sală mai unitară, în care pictorul Aurel Jiquidi şi soţia sa, sculptoriţă, expun o serie de lucrări merituoase ce justifică pe deplin încrederea ce s'a pus în talentul acestor artişti.

Numai cu atâta însă, nu se poate face o expoziţie de artă românească contemporană. E puţin şi,... trebue s'o spunem,... nu de cea mai bună calitate.

Dintr'o astfel de expoziţie nu trebuia să lipsească în nici-un caz Petraşcu, Steriadi, Paciurea, Pallady, Brâncuş, Tonitza, Iser, Han, Şirato, Jalea, Bunescu şi mulţi alţii de egal prestigiu.

Sistemul „colectivelor" inaugurat de casa Mozart, nu ni se pare deloc fericit.

***

Librăria de artă Hasefer a organizat o retrospectivă *Pascin*, cu lucrări care se găsesc în ţară. Nu sunt cele mai caracteristice opere ale artistului, dar din uleiurile, aquarelele şi desenele expuse, cercetătorul poate cunoaşte preocupările, tehnica şi valoarea operei acestui înzestrat meşter al liniei.

Născut la Vidin în 1885, Pascin a trăit mulţi ani în România, unde mai are şi acum rude. La 15 ani plecă să-şi continue studiile la Viena. Scriitorul austriac Gustav Meyrink remarcă talentul său deosebit la desen şi-i găsi un angajament la revista „Simplicissmus" din München. Aci, debutul său avu un succes răsunător. Faima lui se răspândi repede în Europa şi, în 1905, data sosirii sale la Paris — deşi n'avea decât douăzeci de ani — el era de mult consacrat.

Plecat în America, în 1915 Pascin deveni cetăţean american.

Dar Parisul îl atrase din nou. Cunoscuse toată graţia feminină din Montmartre. Universul lui, cum spune undeva Yvan Goll, era un trup de femee. In femee el recunoştea forma standard a frumuseţii universale.

„In cele 1001 femei pe care le-a eternizat, Pascin a fixat culoarea tuturor clipelor vieţii. In tovărăşia de fiecare noapte a femeii, care îşi schimbă în fiecare zi inima şi înfăţişarea, el a recunoscut natura întreagă şi însăşi dovada existenţei lui Dumnezeu.

Nici-o valoare nu aveau pentru el speculaţiunile şi teoriile artistice, filosofiile savante. Nu. Pascin n'a fost un pictor modern; el n'a vrut să exprime nimic; n'a vrut să gândească nimic. El nu se putea gândi la „frumuseţea" lucrurilor, pentrucă socotea că tot ce trăeşte profund e frumos...

Pascin nu aparţine vremii noastre; el aparţine tuturor vremurilor. E omul care a iubit soarele şi femeia. E un Rubens, un Boucher al vremii noastre".

Totuşi, fiind mai mult un sensibil decât un sensual, Pascin petrece, dar nu e fericit. Suferă, rămâne sărac, — şi sfârşeşte curmându-şi singur firul vieţii, anul trecut, în urma unei puternice crize de neurastenie.

Lucrările cele mai preţuite ale lui Pascin sunt schiţele sale în peniţă, a căror fineţă neîntrecută se poate remarca şi în bucăţile expuse la Hasefer.

Temele preferate ale acestor desene sunt scenele vieţii de noapte ale boemei pariziene. In aceste lucrări, cutezanţa expresiei se îmbină măestrit cu mlădierile neaşteptate ale liniei. Tipurile exotice, tratate într'o minunată gamă de nuanţe, ca şi scenele realiste — în care sensualismul respiră puternic în linii, forme şi culori — sunt mărturia unui viguros temperament artistic.

„Desenatorul acesta prodigios, spune Yvan Goll, a fost tot timpul vieţii sale un risipitor în artă şi în viaţă. Schiţa mereu, şi nu termina niciodată. Intrebat ce tablouri preferă din toată opera lui, răspundea: „Cele pe care le voiu face!"... A creia, pentru el, însemna a trăi. Dar cu fiecare trăsătură de creion sau de penel, se apropia de viaţă, de viaţa frumoasă, proaspătă, surâzătoare".

Pascin Desen

Expoziţia dela Hasefer, cu toate lipsurile, ce nu ştim dacă puteau fi evitate, e un prilej rar pentru amatorii noştri de a cunoaşte un mare artist.

Sunt strânse acolo uleiuri care vestesc paleta cea mai bogată a timpului, aquarele şi desene din diferite epoci ale activităţii lui Pascin pe ogorul acesta atât de ingrat al plasticei.

Sunt mărturii vii ale unei fecundităţi expresive inepuisabile, în deosebi desene de mare intensitate emotivă, care amintesc acea „Parabolă a fiului rătăcitor", opera grafică poate cea mai de seamă a lui Pascin, şi care, desigur, e însăşi povestea vieţii lui.

H. BLAZIAN

Execuţie

Pe condamnatul Soare, în haine mortuare,
Călăul nopţii, brusc, l'a dus spre eşafod,
Când, ca un întristat şi luminos exod,
Echipele luminii dispar în fund de zare.

Ovalul chip solar, cu mască de carton,
Pe tava de rubin, Crepusculul îl ţine
Ca Salomeea — trup de ondulări feline —
Dansând, febril, cu capul Sfântului Ion...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Memorial

18 Octombrie

Primul contact cu pustiul estenic, întăritor. Gândul unui deşert infinit pare absurd. Ceiace te atrage să-l parcurgi e ideia că după crepul de dune, nu prea departe, există o împărăţie minunată, cu belşug, cu verdeaţă, cu umbre şi cu isvoare. Deşertul provoacă un fel de îndărătnicie orgolioasă şi optimistă, care nu vrea să accepte ideia unei morţi continue. Şi atracţia pustiului tot aici îşi are sursa: fiecare porţiune parcursă întreţine o nouă iluzie, o nouă chemare, până la istovirea deplină, desăvârşită. Moartea, prin epuizare, în deşert, cu nădejdile halucinante până la urmă, trebue să aibă voluptatea ei. Deşertul ca şi oceanul creiază eroism. Beduinii şi piraţii sunt fraţi buni. Brigandajul lor e măreţ, amplu, impunător. Nu e practic sau meschin-senzual ca hoţia de drumul mare ori de pădure.

Frumuseţea pustiului egalează pe aceia a mării. Şi aici game de culori infinite în diversitatea şi schimbarea lor. Acorduri sincronice ori disonanţe brutale, reverberaţii de tonuri prelungite în permanente ecouri, contraste cu măriri de efecte reciproce, sclipiri adăugate una la alta până la apoteoze uriaşe de lumină. Dar seara către apus, deşertul are parcă o chemare în plus. De când marea, străbătută de invincibile vapoare, părăsită de corăbii firave, care, singure ştiau secretul valurilor şi ameninţarea morţii, a ajuns sigură şi domesticită, sirenele s'au refugiat în pustiu. Glasul lor stăruie acum aici, îmbietor de desfătare şi moarte. Seara, Sahara se îmbracă în culoarea liliacului. Orizonturile estompate, fără linie precisă ne trimit o muzică de otravă şi pierzare. Desigur, dincolo, peste valurile de nisip, peste munţii uriaşi ai Hogarului, trebue să înceapă paradisul care oferă totodată neantul şi voluptatea.

***

Vizită la muzeul din Cairo: lung pelerinaj printre mumii, sarcofagii, statui mortuare. In câteva săli, comorile, recent desgropate, în hrubele săpate în stâncă în Valea Regilor, aproape de vechea Thebă, a lui Thuthan Kamon. Mobile, obiecte de mâncare reproduse în bronz, juvaericale, bijuterii, amulete, talismane... Regii luau cu ei în mormânt tot ce le era drag, ca şi copii care, înainte de a adormi îşi aduc cu ei în pat jucăriile. Dar nu lipseau nici lucrurile utile. Tratau moartea cu un superior simţ de confort. Locuinţele lor în viaţă, faţă de locuinţele lor de veci erau modeste şi simple. Căci cele dintâi sunt efemere, pe când celelalte sunt construite pentru eternitate. Plecau în viaţa cea de apoi cu infinite precauţii, cu imense provizii. Meticulozitatea lor nu uita nici un detaliu. Toată viaţa egipteană e o antrenare la familiarizarea cu moartea. Ei singuri au răpus teroarea, morţii fiindcă s'au deprins mereu cu intimitatea ei. Considerând viaţa ca un preludiu, moartea nu-i surprindea nepreparaţi.

***

Piramidele nu dau nici un fior de artă. Ele nu par reuşita tehnică a unui plan omenesc. Acum sunt integrate naturii şi par o formă a acesteia. Când le vezi răsărind din nisipul plat al dunei, le consideri o stâncă ori un munte. In nici un caz un monument.

Mai târziu abia le poţi descoperi un suflet. Mărimea lor, ca şi aceia a turnului lui Babel, ca şi zgârie norii americani e o tristă disperare. O sfidare aruncată morţii şi apoi prăbuşită, înecată în neputinţă ca un acces de plâns sau ca un oftat.

...Suteranele piramizilor au conţinut şi ele altă dată morminte şi comori. Azi sunt toate despuiate, pustiite de milenii.

Faraonii se ruinau să le construiască şi să adune tezaure sfinte în ele. Bandiţii le profanau, fără pic de remuşcare. Adică credincioşii care mureau pentru iluzii şi scepticii care le utilizau.

Cineva a spus că înmormântările sunt stimulente. Când te întorci acasă, nu te poţi opri de a nu triumfa la gândul că continui să exişti, în timp ce celalt a dispărut.

Excursia la piramide, îţi lasă, seara, întors la hotel, acelaş sentiment.

***

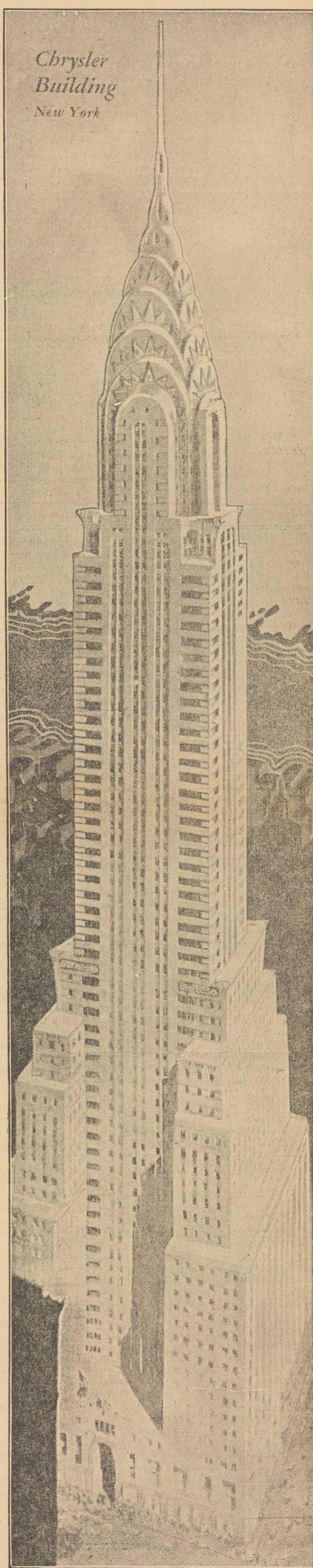
Cairo adăposteşte cea mai înaltă universitate a civilizaţiei musulmane: *El Azhar.*

Toţi credincioşii în Mahomet, din Turkestan, din Abisinia, din Tumbuctu, din Thibet ori Caucaz îşi trimit vlăstarele distinse să ia de aici isvoarele ştiinţei prime. Se învaţă aici tot ce gândirea arabă a inventat ori a transformat: algebră, versificaţie, astrologie, teologie.

Universitatea îşi ţine cursurile în curtea unei vechi moschei. Profesorii stau jos, după poza turcească, pe dalele de marmoră. Ei predică ori explică cu priviri extatice.

Studenţii aşezaţi pe jos repetă câteodată în cor. Cei mai periferici, scapă atenţiei maestrului şi adorm, cu faţa acoperită de muşte. Curtea întreagă cuprinde poate douăzeci, treizeci de grupuri. Studenţii adunaţi trec de zece mii. Cea mai mare parte sunt întreţinuţi de universtitate: două pâini pe săptămână. Noaptea se culcă pe pământ, în praful fierbinte de pe maidanul din faţa moscheei. Cum se lasă seara, fiecare îşi caută culcuşul. Pe la nouă cel mai târziu, piaţa pare un lagăr de prizonieri de război. Tinereţea şi ardoarea culturală dispensează de orice confort. Acolo ştiinţa nu e o promisiune de slujbe şi diplome, un postulat de viaţă bună. Traiul agreabil e lăsat negustorilor. Neofiţii ştiinţei se pregătesc pentru o sălbatecă călugărie. Sufletul lor tânăr se sterilizează pentru unirea cu divinitatea.

MIHAI D. RALEA

Clădirea Societăţii CHRYSLER ocupă un loc de 37.555 yarzi pătraţi şi are o capacitate de 14.300.000 yarzi cubici

LITERATURA GERMANĂ CONTEMPORANĂ

Franz Werfel

Una din caracteristicele literaturii germane de după război este o îndârjită nevoie de a da un sens adânc vieţii pe care o descrie şi o tălmăceşte. Este o nevoie care se lămureşte la toţi scriitorii germani, fără deosebire de şcoală, de temperament sau de tendinţă.

Căutarea aceasta a unui sens care *trebue* să existe chiar în cele mai cotidiane fenomene ale vieţii nu este, fără îndoială, o calitate specifică literaturii germane. Aproape toţi scriitorii ruşi, dela Dostoievski şi Tolstoi până astăzi, sunt obsedaţi şi chinuiţi de această nevoe. Numai că Ruşii, mai direcţi în prezentarea artistică, nu se grăbesc să-şi pună probleme, ci se mărginesc să extragă din viaţă aspectele care pot oferi probleme, şi prezintă aceste aspecte fără să le caute numaidecât un sens. Germanii mai sistematizanţi până chiar şi în literatură, îşi propun, oridecâte ori găsesc prilejul, deslegări de probleme. Orice roman german conţine, astfel, câte o încercare de „punere la punct" a unei chestiuni oarecare, morale, psihologice, sociale.

Literatura germană n'are un Maupassant. Nici nu poate să aibă. Nu-i stă în fire. Teoria artei impasibile şi obiective n'a găsit niciodată în Germania reprezentanţi iluştri. Tot din aceeaş pricină, a căutării sensului vieţii şi a „punerii la punct", romanul psihologic german se deosebeşte de romanul psihologic francez. Un Stendhal, de exemplu, cu analiza lui rece, crudă, nemiloasă, cu pătimaşa lui nevoie de „a vedea limpede", stă pe alt plan decât un Jakob Wassermann, chinuit, plin de cotituri şi de ascunzişuri, enigmatic propunător de probleme şi de „cazuri".

Aceasta ne face să ne gândim încăodată cât de ciudată şi cât de anormală aproape, este personalitatea unui Goethe, literat german. Viziunea panoramică a lui Goethe şi olimpianismul lui erau făcute să înflorească sub altă latitudine. Dealtfel, Goethe n'a pierdut niciodată prilejul, mai ales după călătoria lui în Italia, să-şi afirme spiritul „mediteranean". Iar atitudinea lui dispreţuitoare faţă de „bâiguielile" şcoalei romantice germane este suficient de cunoscută.

Expresionismul german a împins până la extrema limită literatura de sensuri şi de cazuri. Marea majoritate a literaţilor germani actuali a trecut prin vijeliile expresioniste care au răscolit literatura germană de un sfert de veac încoace. Din aceste vijelii n'a mai rămas astăzi, poate, decât un ton disociat şi dogit, care răsună încă atât în romanele macabre şi fantastice ale lui Gustav Meyrink cât şi în romanele lui Jakob Wassermann.

Mai ales literatura cu subiecte din viaţa adolescenţilor a cunoscut în Germania de după război o înflorire extraordinară. Prin anii 1919—1922 din zece piese de teatru puteai fi sigur că vei găsi opt având de subiect conflicte din viaţa adolescenţilor: conflicte între copii şi părinţi, mai ales; conflicte între adolescenţi, „cazuri" de sinucideri bizare, de desnădejdi ciudate, de pervertiri sexuale, de refulări (freudismul era la modă!) — însfârşit o literatură chinuită şi exasperată, obscură şi pasionată, neverosimilă dar plină câteodată de adevăruri de-abia ghicite şi de probleme interesante.

Psihologia adolescentului a fost, deatunci încoace, exploatată din belşug, în Germania, dela celebrul „Caz Maurizius" al lui Wassermann până la „Bacalaureatul elevului Gerber" al lui Torberg.

Mai puţin cunoscut în România este Franz Werfel, care e fără îndoială unul din cei mai interesanţi scriitori ai Germaniei contemporane, şi care, în literatura adolescenţii, ocupă un loc de primul plan.

Născut în 1890 la Praga, Werfel a debutat cu volume de versuri expresioniste, încă înainte de război. Incepe foarte curând să scrie teatru, odată cu Georg Kaiser, Walter Hasenclever, Ernst Toller şi alţii din generaţia dramaturgilor, care, după Frank Wedekind şi pe urmele lui, au reînoit arta dramatică germană, dându-i un conţinut mai complex şi mai divers, cu rezonanţe spirituale mai adânci şi reacţionând împotriva naturalismului lui Gerhard Hauptmann şi a teatrului burghez şi familiar al lui Sudermann.

Werfel a abordat şi el — ca toţi scriitorii generaţiei lui — conflictul dintre tată şi fiu în povestirea „Nicht der Mörder, der Ermordete ist schuldig" („Nu ucigaşul ci victima e de vină").

Din viaţa adolescenţilor e şi nuvela „Kleine Verhältnisse".

Dar cel mai interesant roman al lui Franz Werfel este, fără îndoială, „Abituriententag", care va apărea în curând în româneşte, la „Cultura Naţională" sub titlul „Cazul judecătorului Sebastian".

Este prezentarea unui caz de conştiinţă. (Un exemplu strălucit al acestei literaturi de sensuri şi de cazuri de care pomeneam mai sus).

La judecătorul de instrucţie Ernst Sebastian este adus individul Franz Adler, acuzat că a asasinat o prostituată. Dela început acest Adler ne este înfăţişat sub un aspect abject: fără îndoială că există puţine cazuri mai penibile decât acesta. Uciderea unei femei care se vinde este o acţiune extrem de infamantă în ochii moralei curente. Werfel prezintă această faptă infamantă cu multă abilitate, asigurându-şi dela început antipatia lectorului pentru acest Fraz Adler, epavă a societăţii şi odios asasin.

Dar — dintr'odată — cursul povestirii se schimbă. Intr'adevăr, în clipa în care judecătorul Sebastian îl vede pe Adler, recunoaşte, în acest om care acum stă în faţa lui ca acuzat, pe fostul său coleg de liceu Frantz Adler, pe care nu l-a mai văzut de douăzeci şi cinci de ani.

Cu douăzeci şi cinci de ani în urmă între elevul Sebastian şi elevul Adler s'a petrecut o dramă de conştiinţă, una din acele drame de conştiinţă care au loc de multe ori în sufletele adolescenţilor. Adler, băiat sărac, era cel mai bun elev al clasei, arătându-şi mari însuşiri de scriitor. Toţi colegii îl admirau şi îl iubeau, afară de Sebastian. Acesta, mediocru, dar orgolios şi vanitos, mândru de situaţia lui ca fiu al preşedintelui Curţii de Casaţie, nu-i putea ierta lui Adler superioritatea. Un caz de invidie şi de ură între adolescenţi, care, câteodată hotărăşte soarta unei întregi vieţi omeneşti.

E tocmai cazul lui Sebastian. Işi pune în minte să-l compromită pe colegul lui de clasă, să-l facă ridicul şi să-l facă să-şi piardă prestigiul asupra celorlalţi colegi. Isbuteşte acest lucru în bună parte, lucrând pe ascuns şi fără ca celălalt să-şi dea seama. Bucuros de acest succes, Sebastian îşi continuă opera de distrugere. Cu diabolică perfidie şi disimulare el ajunge să câştige încrederea şi simpatia lui Adler. Mai mult: printr'o serie de împrejurări Adler, tip romantic, entusiast, visător şi dezarmat în lupta vieţii, ajunge, din prietenie exaltată, să ia asupra lui un fals comis de Sebastian. Prin această faptă Adler îşi distruge singur viaţa: trebue să fugă din oraşul natal, trebue să iasă din viaţa socială, să se declaseze şi să se scufunde în anonimat.

Toate aceste întâmplări trec acum prin mintea judecătorului Sebastian. In această recapitulare el îşi dă seama că odată cu distrugerea vieţii lui Adler s'a distrus pe el însuşi. Işi dă seama că fapta infamă pe care a săvârşit-o împotriva colegului de altădată a aruncat un blestem asupra propriei sale vieţi. Fără să-şi dea seama, această faptă penibilă (mai infamantă, poate, decât asasinatul prostituatei de care Adler e acuzat) a împrăştiat peste întreaga lui existenţă o pâclă tragică şi sinistră, otrăvindu-i sufletul încetul cu încetul.

Romanul lui Werfel cuprinde multe probleme şi multe deslegări. Incăodată, „pura şi suava" adolescenţă este înfăţişată aşa cum este, fără ipocrizie, fără falşă poezie, în lumina cea adevărată şi crudă. Şi ne dăm seama, încăodată, că adevărul nu e întotdeauna frumos şi că viaţa e iremediabil fără sens.

Dealtfel Werfel, cu un minunat tact artistic, nici n'a încercat să găsească un sens întâmplărilor din „Cazul judecătorului Sebastian". Şi bine a făcut. Romanul lui, prin asta, capătă o valoare de artă mai mare, rămânând în acelaş timp un tragic document omenesc.

AL. A. PH.

Cleopatra

Spre-al Faraonilor palat se lasă
Din sboru-i Groaza şi prin el Hecate [1])
Işi plimbă-acum fantomele 'ndoliate
Ce trec chiemând pe-a Nilului Crăiasă.

* * *

Ea 'n patu-i stă, cu pleoapele pictate,
Cu fard pe chip — a negrei morţi mireasă —
Şi râde blând, căci niciun chin n'apasă
Divinu-i trup scăldat în voluptate.

* * *

Pe pieptu-i gol, ca un colier luceşte
Un şearpe lung, ce cu mişcări confuze,
Spre carnea caldă limbile-şi ţinteşte.

* * *

Un ţipăt scurt, o slabă 'nfiorare
Şi'n sânul ars de-ale lui Cézar buze
Şi-a 'nfipt aspida recea-i sărutare!...

I. M. MARINESCU

1) Hecate, zeiţa Morţii.

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 350
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
HENRI BERAUD
CHINURILE UNUI OM GRAS
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Dimitrie Sverişko

O crimă *)

Parada organizată cu prilejul căsătoriei regelui Boris al Bulgariei cu principesa italiană se terminase. Valuri de oameni inundau centrul oraşului; clopotele Catedralei răspândeau încă sunetele lor în aerul cald al primăverii; căştile de metal ale regimentului de huzari, străluceau la razele soarelui; firele şerpuitoare ale epoleţilor ofiţerilor fluturau în bătaia vântului, iar săbiile strălucitoare se oglindeau în razele solare; sgomotul automobilelor se amesteca cu marşul muzicii militare.

Poliţişti în uniforme sau civili urmăreau cu privirile pe trecători, pentru a feri de vre-un eventual accident pe Excelenţa sa Prefectul de Poliţie, din cauza aglomeraţiei populare.

Pe străzile principale totul părea în ordine, cetăţenii se plimbau liniştiţi pe trotuare, iar la toate ferestrele magazinelor erau expuse tablourile noilor căsătoriţi.

Deodată se aude o bubuitură groaznică: geamurile cad jos sfărmate în bucăţi peste trecători, iar în piaţa marei catedrale se ridică un fum înăbuşitor.

O panică nebună cuprinde pe bunii cetăţeni. Strigăte, alarmă, cărucioare cu copii răsturnate, umbrele de soare rupte, cetăţeni care fug pe străzile laterale şi se ascund după porţile caselor, etc.

Un escadron de jandarmi călări soseşte în strada principală, în mijlocul căreia Prefectul poliţiei, în automobil, cu capul gol, tremură tot, cu uniforma sdrenţuită şi aruncând priviri de spaimă în toate părţile.

Piaţa catedralei e înconjurată de poliţişti, iar la scările bisericii un grup de ofiţeri de jandarmi stau în jurul trupului unei femei în agonie.

Un automobil sanitar soseşte în goană, rănita e ridicată; doi ofiţeri se aşază lângă şofer şi automobilul porneşte spre spital.

* * *

Doctorul Trunow, medicul şef al spitalului orăşenesc abia sfârşise vizita de dimineaţă. E foarte ocupat, deoarece din cauza unei greve a lucrătorilor textili ce durează de o săptămână, se aduc mereu răniţi. Doctorul era tocmai gata să-şi scoată halatul, ca să se aşeze în fotoliul său comod, când auzi bătaia în uşă a asistentului care cerea să intre imediat în sala de operaţii.

Un trup de femee însângerat se afla pe masa de operaţii. Chirurgul dr. Artiem, îi arăta prin semne că la uşe şedeau doi bărbaţi în haine civile care şuşuiau între dânşii.

— A fost rănită într'un atentat împotriva Prefectului de poliţie, — zise chirurgul medicului şef. — Ai auzit explozia? De sigur, un membru al comitetului minorităţii naţionale.

Doctorul Trunov clătină din cap şi se apropie de cei doi civili.

— Ce căutaţi aici? — strigă el.

— Suntem dela poliţia criminală şi avem ordin să nu scăpăm din ochi pe prizonieră.

— Străinii n'au ce căuta aici, fiţi buni şi părăsiţi imediat sala de operaţii.

— N'avem voe? Dar dacă fuge?

— Afară! Muribunzii nu pot fugi!

După o secundă, civilii se răsgândiră, eşiră din sală, lăsând însă uşa întredeschisă. Dar d-rul Trunov împinse uşa, învârtind şi cheia de două ori în broască.

Medicii se apropiară de masa de operaţii. Rănita era desbrăcată şi ajutoarele spălau trupul însângerat. Avea un ochiu scos, fruntea crăpată, gura strânsă şi răsufla greu. Mâna stângă atârna numai de o rămăşiţă de muşchiu, degetele dela mâna dreaptă erau strivite, iar pielea sfâşiată.

D-rul Artiem, un medic tânăr, cu ochi liniştiţi şi calzi, începu să pipăe cu precauţiune trupul pacientei, arătă doctorului Trunov două coaste rupte şi examină mai departe craniul rănitei.

Se auzi o bătae în uşă.

— Sunt ei, criminalii, — zise nervos d-rul Trunov. — Lasă-i, pot să mai aştepte.

Bătaia deveni însă mai stăruitoare.

Asistentul deschise uşa şi un ofiţer de jandarmi, îmbrăcat elegant, intră salutând.

— Domnii mei. Am primit ordin să iau numaidecât un interogator prizonierei.

— O puteţi face, încercaţi să interogaţi dulapul acesta cu instrumente, — răspunse d-rul Trunov supărat.

— Arta dv. medicală, nu ar putea să-i redea cunoştinţa cel puţin pentru o jumătate de ceas?

— Nu pot asigura dacă pacienta îşi va mai recăpăta vreodată cunoştinţa.

— Dar poate nu se va hotărî să moară chiar în mâinile voastre!?

— Cu cât mă ţineţi mai mult de vorbă, cu atât pericolul devine mai iminent.

— Prizoniera trebue neapărat operată?

— Da, şi imediat.

— In numele guvernului, vă rog, d-le medic şef, faceţi tot posibilul ca prizoniera să-şi recapete cunoştinţa.

— Imi voi face datoria ca medic şi tocmai de aceia vă rog să părăsiţi imediat sala de operaţii.

— Dar mai întâi trebue să încheiu un proces-verbal.

— Il puteţi face în camera alăturată.

— Va trebui însă să-l semnaţi şi dv., d-le doctor.

— Bine, dar după operaţie!...

Ofiţerul închise cu ciudă voluminosul său portofel, salută, aruncă încă o privire asupra pacientei şi părăsi sala.

D-rul Trunov se apropie de fereastră, privind lumina zilei de primăvară, dar deodată simţi pe umăr mâna d-rului Artiem.

— Ascultă Trunov, — şopti el, — rănile sunt în adevăr serioase, dar pericol de moarte nu există; adică o vom salva ca s'o putem preda călăului. Va fi cu siguranţă spânzurată.

D-rul Trunov clătină din cap.

— Adică să o chinuim, să o însănătoşim, pentru ca nebunii să o cerceteze, şi să-şi aştepte iarăşi moartea. Ascultă, Trunov! N'ar fi datoria noastră ca medici să evităm rănitei un astfel de sfârşit?

— D-le doctor, se poate începe operaţia, — zise asistentul.

— Vin îndată. Ascultă, Trunov, morfină, o siringă plină..

Doctorul Trunov nu răspunse, scoase o cheiţă din buzunarul vestei şi o dădu chirurgului.

— Poftim! Eu n'o pot face! Nu ştiu în definitiv nimica... M'ai înţeles, Artiem?

Fără să întoarcă privirea d-rul Trunov auzi cum chirurgul deschise cutia cu otrăvuri şi cum seringa se lovea de pereţii sticluţei.

D-rul Artiem se întoarse la masa de operaţie, iar Trunov ascultă mişcările operatorului, mirându-se că un om cu inimă duioasă şi cu simţiminte umane poate fi atât de tare şi-şi poate face datoria când pe masă sta lungit un om încă viu pentru operaţie.

Rănita suspina cu greutate.

D-rul Artiem înlătură pe asistent de la masa de operaţie, ca să sterilizeze aparatele, apoi...

Inima lui Trunov bătea să-i spargă pieptul. Un medic îşi ucidea pacientul.

Dar la sunetul ruperii fiolei, d-rul Trunov întoarse capul.

Pe măsuţă se afla seringa, mâinile d-rului Artiem tremurau; ochii săi erau ţintiţi spre Trunov parcă ar fi cerut ajutor...

* * *

Peste câteva săptămâni se putea citi în ziare:

„Necunoscuta care a săvârşit atentatul contra excelenţei sale Prefectul de poliţie, din ordinul Comitetului minorităţii naţionale, a fost executată ieri prin ştreang în curtea închisorii oraşului".

Şi mai departe:

„Tânărul chirurg dr. Artiem, care anunţa o carieră strălucită, s'a sinucis, injectându-şi o mare doză de morfină. Nu se cunoaşte mobilul acestui act..."

Din Idiş de I. NEGREANU

*) Din „Neue Zeit"

Curiozităţi

Geniul muzical şi nebunia

Se cunoaşte teoria după care geniul nu reprezintă treapta maximă a dezvoltării fiziologice şi psihologice, ci mai curând o abatere dela normal *Lombroso* a arătat înrudirea dintre geniu şi nebunie. In ultimul număr al revistei *Melos*, directorul unui mare institut de alienaţi din Germania descrie manifestările patologice ale geniilor muzicale.

La artişti se observă tranziţii repezi în dispoziţia sufletească. După perioade de productivitate sporită, urmează mari depresiuni. In stadiul incipient, paralizia progresivă provoacă uneori o creştere considerabilă a producţiei artistice. De pildă, *Donizetti* s'a bucurat în anii paraliziei de o inventivitate extraordinar de fecundă.

Tot printre psihopaţi se numără şi *Schubert. Beethoven* este privit chiar ca psihopat *grav. Schumann* suferea de schizophrenie (dedublarea conştiinţei) şi a murit de demenţă precoce; despre *Wagner*, psihiatrii spun că suferea de „grandomanie patologică" şi-l numesc „conducătorul unei mişcări bolnăvicioase".

Se cunosc şi cazuri de muritori obişnuiţi care, atinşi de boli mintale, s'au manifestat în chip remarcabil în domeniul muzical.

Superstiţii vechi adoptate de ştiinţa modernă

O serie de experienţe recente făcute la Viena au dovedit că razele de lumină trecute printr'o hârtie roşie specială au o acţiune rapidă de vindecare asupra variolei. Este interesant că şi în vechime i se atribuia luminii roşii putere vindecătoare. Romanii împiedicau cu lumina roşie formarea cicatricelor de vărsat. In secolul al XII-lea fiul regelui Angliei molipsindu-se de această oribilă boală, medicul curţii îi învălui patul în stofe roşii, preîntâmpinând astfel formarea cicatricelor.

Un document din arhiva oraşului Lille ne spune că regele Carol al V-lea, bolnav de vărsat, purta cămaşă roşie şi-şi învelise patul cu velinţe roşii. Mai târziu, metoda a fost părăsită ca o simplă superstiţie, pentru că acţiunea razelor roşii nu se putea explica ştiinţificeşte. La finele secolului al XIX-lea, un medic danez, mare partizan al terapiei luminoase, a căutat să pună această acţiune pe baze ştiinţifice. Ţinând bolnavii în camere cu ferestrele şi perdelele roşii, el obţinea vindecarea fără urme a pustulelor de vărsat.

Cercetările recente au dat dreptate strămoşilor, dovedind că lumina roşie are asupra tuturor inflamaţilor pielei o acţiune cu adevărat miraculoasă. Sub acţiunea razelor roşii, epurii fripţi în apă clocotită se vindecă în 3 zile, pe când sub lumina de altă culoare se vindecă mai greu sau de loc. Dermatologii vienezi declară că metoda cea nouă, numită de inventator *chromoluxterapie*, va însemna o adevărată revoluţie în tratamentul inflamaţiilor pielei.

PROBLEMELE DE
ESTETICĂ
CINEMATOGRAFICĂ
SÎNT EXAMINATE DE CEI MAI CUNOSCUŢI SPECIALIŞTI, IN
REVISTA CINEMA

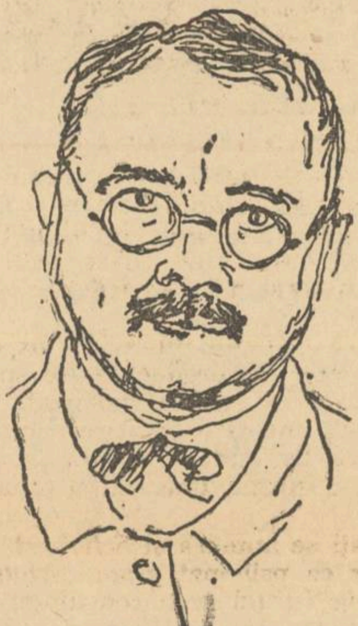
Tablete

Drama de lângă puţ

Decor anual şi totuş par'că instalat în câmp acum întâia oară. Ştiţi cum e compus şi câte sunt elementele şi culorile, bătând în roşcovan; — toţi pictorii şi-au frecat pensula de ceaţa lui şi au strămutat-o pe un petec de pânză; —toţi poeţii au suspinat că se scutură frunza şi îngălbeneşte. Il cântă viorile, îl geme pianul şi-l zvoneşte harpa. A venit toamna, cum se zice fără literatură. Ursuză şi întunecată.

Patru zile şi patru nopţi s'a războit vântul cu codrul şi câmpia. Căţeaua noastră neagră, încă nu s'a învăţat să-l cunoască şi timp de patru nopţi întregi l-a lătrat, ca pe o fiară nevăzută. Şi otrava ploii mărunte a intoxicat cu melancolii de lingoare tot ce se vede, pământ şi varză, flori şi copaci. Ochii căţelei caută o mângâiere morală, în ochii noştri, posomorâţi de prezenţa în geamuri a peisagiului catastrofal — şi tot ce le putem făgădui e un coteţ mai bine închis decât coteţul iernii precedente, cu paie mai multe şi acoperit cu carton asfaltat. O discuţie argumentată cu căţeaua, pare, după toate autorităţile culturale, exclusă, câinii fiind lipsiţi de cantitatea utilă sufletească şi de acel geniu caracteristic omului, care i-a inspirat pluviometrul, călindarul şi încălzirea centrală.

Mai nefericite decât câinii, par găinele, jerpelite de umezeală, ca nişte mături de pene, care ar fi adunat muşuroaie, frunzele palide, ude surcelele şi rumeguşurile din toată grădina. Constrânse cu toate acestea să creeze, şi pe timp şi pe netimp, ele îşi întârzie facerea oului, până în ultima secundă, când oul pleacă singur, fără să aleagă nici locul nici distanţa. Inţeleapta natură dă câinilor să lingă, subt pătul, câte un gălbenuş. A! reconfortanta vrabie s'a întors de pe drumuri la vatră şi, ca o subretă în absenţa stăpânii, plecată în străinătate, ea cochetează, pieptoasă şi grasă, pe jghiaburile de unde se ridica rândunica. Şi iată şi amicalele ciori, apropiindu-se de oameni — şi iată şi binefăcătoarea momâie, cu pălărie de vară şi cu barbă, mişcându-se retoric şi parlamentar pe băţul unde a fost crucificată, ca să le alunge.

T. Arghezi — **Autoportret**
(Din volumul „Flori de mucigai". Ed. „Cultura Naţională").

E singurul actor interpretativ al sezonului de mizerie şi suferinţă, acest bărbat umplut cu paie şi fân şi încheiat la toţi nasturii redengotei. In latura grădinii, el ia toate atitudinile din teatrul lui Ibsen şi se dovedeşte artist mai substanţial şi mai divers, decât actorii vii, celebri, ai cronicii dramatice şi revistelor ilustrate. Dacă mimează hazul şi satira, momâia dintre crisanteme e neîntrecută şi accentul ei de viaţă pasională e atât de exact şi de veridic pe tiparul instinctului, încât animalele ogrăzii, în pauzele de ploaie; curcile, puicile, adunate admirativ să-o contempleze, ca un parter de spectatori de premieră, izbucnesc în aplauze, marcate de hohotul de râs al raţelor hilare.

Un actor de asemenea talent se fabrică repede, din cârpe şi va să zică, din paie. Copiii caută hainele nemaiumblate de prin poduri, ca să organizeze în vederea iernii o trupă completă de dramaturgi şi comediani, pentru animarea câmpului întristat. Jocul de scenă se iveşte singur, în colaborarea diversă a vântului şi pe măsura perspectivei. Şi piesa e sinceră şi adevărată, pentru că se naşte în raport cu momentul şi paralel cu împrejurarea, spontană, nescrisă şi necugetată.

Am pus în scenă deocamdată o păreche: Momâia şi Momâiul. Ea evoluează din fuste umflate cu creţuri multe şi ţine în braţe un măturoi de nuiele. Un simţ autocritic redus a făcut-o să fie încălţată la un singur picior, păstrându-şi, în legănare, o labă într'un ciorap cu dungi violete şi albe. Partenera excelează în rolul Ofeliei, după 30 de ani de la deces, inviată într'un temperament de polca mazurcă.

Folosul rolului de momâie în natură consistă în indiferenţa vârstei şi a cheltuielilor de garderobă. Se suprimă salariul, recuzita, croitorul, peruchierul, directorul, mai mult sau mai puţin general, şi chiria localului. O! mai ales nu există regisor, regisor cu studii în străinătate şi cu valoare determinată. Orchestra, ca totul, este gratuită. Şi efectele în public sunt aceleaşi, ba întrecute, cu o tendinţă permanentă, şi în zeflemea, ba mai ales în zeflemea, către amărăciune.

La orele 6 dimineaţa, spectacolul a început într'un lan roşiatic, de crăiţe. A venit o mâţă şi s'a suit pe împărat, până la barba lui — şi împăratul, care dormea de-a'npicioarele, înconjurat de adâncuri, s'a deşteptat şi a început să joace, pe nemâncate, fără un ceai în stomac. Şi lângă el, din parul ei s'a trezit şi împărăteasa, care dormea cu braţele în jos. Din Australia, intervine pe undele scurte ale aparatului nostru, o vijelie de dans de jazz. Şi, găinile, momâile, câinii, participă lângă movila de cartofi de la puţ, la muzica din Melburn.

Dar soarele refuză şi azi să-şi facă loc prin durerile noastre vegetale...

T. ARGHEZI

PRINCIPESA NOUCHAFFERINE

Femeia emancipată

Acum câteva zile în faţa podului Concordiei, mă oprisem neîndrăsnind să trec strada. Treceau într'una maşini şi cum făceam câţiva paşi eram nevoită să mă urc repede pe trotuarul de unde plecasem.

Un sergent mă zări stând nedumerită:

— Ce intimidată e Doamna.

Imi făcu semn să mă apropii de el, şi fiindcă nu îndrăsneam veni el la mine. Sub protecţia lui am reuşit să trec strada.

— Se vede bine că nu sunteţi obişnuită să mergeţi singură.

Şi adăugă:

— Sunteţi străină? Din ce ţară?

I-am răspuns:

— Ţara mea e în Orient.

— In ţara Dvs. nu sunt atâtea maşini? Poate acolo aveaţi mai multă îndrăsneală să traversaţi bulevardele?

Nu îndrăsneam să-i spun sergentului că, acolo nu ieşeam niciodată singură şi că umblam întotdeauna voalată. Nu m'ar fi crezut. Mă lăsă spunându-mi:

— Vedeţi, nu e aşa greu de a trece în partea cealaltă. Să nu vă mai fie frică. Priviţi pe doamna care traversează lângă noi. Toate Parizienele sunt obişnuite cu circulaţia din Paris. Nu mai fiţi atât de fricoasă.

Dar, cu toate sfaturile acestui om de treabă, sunt încă foarte intimidată şi zâmbesc ruşinată de mine însumi când sunt numită femee emancipată şi mi se cere părerea asupra femeilor emancipate.

Dacă s'ar afla că nu pot trece singură o stradă, mi s'ar mai pune astfel de întrebări? Sigur că nu, cu toate că am străbătut deşerturi, munţi şi mări, că am evadat şi am parcurs mai mult de 8000 kilometri în fuga mea, mă simt astăzi cea mai nedumerită din toate femeile care locuesc în Paris.

Totuşi, sunt o femee emancipată fiindcă am rupt cu trecutul, civilizaţia şi obiceiurile ţării mele. Insă femeia cea mai puţin emancipată din Paris nu-şi poate închipui ce erau trecutul, civilizaţia şi obiceiurile acelea.

Sunt mirată că vă interesează părerile unei sălbatice, care la ea trecea drept o răzvrătită, dar care în Occidentul liberat de prejudecăţi e o fiinţă neînsemnată.

Mă întrebaţi dacă emanciparea femeii i-a mărit posibilitatea de fericire?

Sunt o emancipată de dată prea recentă pentru a-mi da seama. In Persia, femeile trăesc ca roabe, ca animalele domestice, închise, supraveghiate şi pedepsite.

Cu toate astea cea mai mare parte din ele sunt fericite, fiindcă nu-şi dau seama că ar putea trăi altfel.

Vă răspund cinstit că, în toate ţările musulmane, primele femei care vor fi, nu emancipate ci numai instruite, vor fi cum am fost eu, foarte nenorocite. Ele pregătesc viitorul, dar pentru ele nu pot face nimic, nefiind numeroase şi având de luptat cu prea multe tradiţii. Dacă vor să fie libere nu le rămâne decât o singură scăpare „fuga" după cum am făcut eu. Dacă toate Persanele ar face la fel, Persanii poate ar veni să ne caute, încercând să ne încânte cu făgădueli... pe care nu şi le vor respecta.

Vom fi ispitite fiindcă suntem femei şi viaţa noastră va fi la fel ca cea de odinioară.

Vă pot spune un singur lucru: prima femee care va încerca să se desrobească într'o ţară unde specia femeilor emancipate nu există, nu poate trăi liniştită printre ai săi. Chiar dacă pretenţiile ei sunt modeste (de exemplu să fie singura soţie legitimă a soţului ei) e considerată nebună sau răsvrătită.

Invidiez fericirea femeii emancipate franceze, care nu e nevoită să pună în unul din talgerile balanţei familia, averea şi patria sa, pentru a găsi în celălalt libertatea.

Are femeia emancipată simţiminte nouă?

Da, în ce mă priveşte libertatea mă îndeamnă să caut soluţia la o mulţime de probleme toate noui pentru mine. Vă mărturisesc că sunt foarte nedumerită că am devenit dintr'o zi într'alta emancipată. Să mă las răpită în ascuns, noaptea, într'o maşină, să străbat singură drumul prin munţi pleşuvi, să merg pe jos treizeci şi cinci de kilometri ca să capăt un paşaport fals, mi s'a părut mai uşor decât să mă urc la Paris într'un autobuz sau să timbrez o carte poştală.

In trecutul meu, unde totul era aranjat cu de-amănuntul, am cunoscut clipe de nelinişte, niciodată însă nu am fost nedumerită. Acum, din contră, statornicită într'un mediu pe care încă nu-l cunosc, trebue să-mi întocmesc viitorul şi viaţa.

Am început să înţeleg sensul cuvântului „responsabilitate" şi vai! şi pe al cuvântului „economie".

Bărbatul mă consideră ca o rivală?

Nu ştiu, dar în orice caz nu are motiv s'o facă. Nu am făcut nimic care să îndemne pe bărbaţi să se teamă de o concurenţă necinstită. Am fugit, nici un bărbat nu va mărturisi vreodată că a fugit. Ştiu totuş că, atunci când am spus Persanilor din Paris că sunt egala lor, s'au arătat foarte nemulţumiţi şi m'au privit ca pe o rivală.

Femeia emancipată are o concepţie nouă de rolul pe care bărbatul trebue să-l aibă în viaţa ei?

Coranul m'a învăţat că femeia e jumătatea bărbatului şi în paragraful 52 e scris: „Trebue să atribuim lui D-zeu ca copil, o fiinţă care creşte în podoabe şi găteli şi care întotdeauna vorbeşte fără să judece?

Aşi vrea să nu vorbesc fără să judec şi ocolesc întrebarea.

Femeia emancipată judecă altfel decât femeia de odinioară?

Nu pot răspunde decât despre compatriotele mele. In privinţa lor nu e vorba de femeile de odinioară ci de cele de azi, de care, din nefericire pentru mine mă simt cu totul deosebită. Cele câteva care ştiu că nu înlături o boală desenând capul suferindului pe o coaje de ou răscopt şi care nu cred că se vor rostogoli în iad, fiindcă faţa le-a fost văzută de un bărbat străin, nu judecă ca celelalte Persane.

Am învăţat franceza şi am citit cărţi franceze, am preferat să cred ce se spunea în ele, decât tradiţiile haremului. M'am orientat după arătările lor.

Realităţile vieţii vor îndrepta multe din ideile pe care le-am găsit în cărţi. Insă de acum părerea a ce văd şi aud, dacă nu se aseamănă cu a francezelor, nu e la fel cu a femeilor din Teheran.

Repet că dacă pentru Persia sunt o mare emancipată, rămân însă o începătoare pentru Occident. Ideile unei femei care nu ştie dacă în noua ei viaţă pare „demodată" sau prea modernă, nu au nici o valoare pentru ancheta Dvs. Sunt încă îmbătată de libertatea dobândită pentru a vedea limpede în tot ce simt şi gândesc.

Sergentul, de care v'am vorbit îmi spunea:

— In ţara Dvs. nu sunt atâtea maşini?

Ar fi putut să adauge:

— O femee nu trebue să se gândească la atâtea lucruri.

Trad. C. D.

Nudismul

Acum o săptămână-două, relatau gazetele, se plimba pe o alee din Bois, un burghez cumsecade, sprijinit la braţul dulce al consoartei dumisale. La un moment dat, subt soarele amurgului parizian şi dintre copaci, îşi făcu apariţia o arătare nudă de gen masculin.

Domnul cel liniştit cu consoarta de braţ, avu din capul locului impresia că nudul masculin preumblător în pădurea de Boulogne, e scăpat dintr'o cinstită casă de sănătate. Şi-a lăsat consoarta deoparte, cu decenţa-i inextricabilă, ca să se apropie de nefericitul nebun, probabil „să-l ia cu binişorul". Dar când s'a apropiat de el, domnul cumsecade află că smintitul nu era chiar reglementar smintit şi că se pretindea adept al noului curent care se zice *nudism*. Atunci, burghezul domol l-a luat la bătae.

Care a înghiţit mai mult şi cum s'a terminat această penibilă răsboire între spiritul revoluţionar şi spiritul conservator, nu importă. In genere, suntem împotriva ripostelor cu bastonul. Dar să cercetăm dacă bătaia mîncată de nudist a fost un martiragiu demn de ideea lui, credem interesant.

Ştim că „haina face pe om" şi ne aducem aminte că Eugène de Rastignac nu s'a putut gândi la o însurătoare care să-i aducă un venit de 200.000 franci pe an decât dupăce şi-a găsit un meşter croitor care să-i toarne un costum impecabil.

Haina, vestmântul, vălul, voalul sunt chestii vechi. Nu uitaţi frunza de viţă. Mica şi răutăcioasa frunză de viţă.

Dar cineva a pus în capul unei comedii: *Mais ne te promène pas toute nue*. Nu cunosc comedia, dar exclamaţia dramaturgului poate să însemne: nu te plimba în pielea goală, fiindcă eşti insuportabil ispititoare sau remarcabil execrabilă.

Intr'adevăr, creând în eprubeta lui artistică femei goale, Pierre Louys ca cel mai dibaciu chimist, a creat nuduri impecabile, chinuitoare, obsedante. Furându-i-le din laborator ca să le facem să se plimbe pe stradă, vom face bine. Nu tot atât de bine vom face însă, înviind, în frumuseţea ei din urmă, nudul delăsat *de la belle Heaulmière* a lui Villon.

Te poţi întreba totuşi, dacă nu merită să suporţi atâtea şi atâtea nuduri execrabile, numai să ştii că, pe de altă parte, ai putinţa să te regalezi cu spectacolul atâtor alte nuduri perfect sculpturale.

Asta, în ce priveşte nudul feminin.

Dar ce facem cu celălalt nud, cu nudul bărbătesc? Ştiu, în antichitate, efebii nu erau mai de dispreţuit decât fecioarele grece sau romane. Dacă atâţi piraţi speculau pe preţul nu ştiu câtor sesterţi, goliciunea corintianelor, se ştie că'n acelaş timp, în grădinile filosofilor, ca Socrate şi Epicur, efebii goi se sprijiniau de pomi, ascultând melodia armonică a transcendenţelor.

Dintr'un alt punct de vedere, dacă e lăudabil că, pe vremea asta de criză, unii oameni pot face gestul nobil al renunţării în legătură cu cei 200.000 franci anual la care nu renunţa de Rastignac, numai de dragul de-a umbla în pielea goală, e greu să crezi că uşor, cum vor nudiştii, se vor închide magazinele cu lingerie, dessous-uri, stofe şi încălţăminte.

Găteala e în sânge.

Parcă vegetarianii nu vor de-atât amar de vreme să nu mâncăm carne. Şi nu sunt încă printre chimişti naivi care cred că ne vor convinge, mai ales pe noi Românii, să renunţăm la aperitive şi la dichisul unui prânz îmbelşugat, în schimbul unei singure pastile concentrate!

O cravată bine înnodată şi un buton la manşetă — nu ne vor lipsi niciodată. Nudul nu-i valabil decât pe pânză, în piatră şi din când în când în culcuşul pasiunii.

In ce mă priveşte, regret bătaia pe care a mâncat-o inutil şi pe pielea goală nudul masculin din Bois. — Sb.

Plăcerile vacanţei

In vremea de azi tot omul caută o locuinţă modernă, în care să aibă confort, tendinţa către binefacerile civilizaţiei sporind în fiecare ins, odată cu înmulţirea construcţiilor mari, de speculă, cu apartamente numeroase. Iată pentruce şi eu m'am mutat într'un asemenea apartament.

Ce fericit o să fiu, îmi ziceam! Să ai totul la dispoziţie: bae în primul rând, apoi apă în casă, lumină, odăi noi, curate, zugrăvite ca nişte bomboniere, pivniţă, cămară etc. Şi curăţenia! Doamne, curăţenia! Visam ceva, aşa ca la cinematograf, o casă însfârşit în care să-ţi fie mai mare dragul să trăeşti.

Clădirea aceasta are o înfăţişare dintre cele mai impunătoare, cu cinci etaje, într'un stil destul de drăguţ. Aici e de mine, mi-am zis şi am păşit pragul noului meu apartament, cu inima plină de bucurie.

In curte, o grădiniţă cu petunii, muşcate şi trandafiri, mă îndeamnă să deschid fereastra deasupra ei. Ce aer curat, îmi zisei! Să tot respiri aşa aer şi să tot trăeşti într'o clădire modernă. Cinci etaje, o mulţime de apartamente. Câtă lume locueşte aci? Un întreg oraşel cu tot felul de oameni.

Din firea mea sunt sociabil şi mă simţeam mulţumit la gândul că locuesc în acelaş bloc de beton cu o mulţime de lume.

Respiram tocmai parfumul trandafirilor, când se întâmplă ceva ciudat. Aerul curat se turbură deodată înceţoşându-se şi nori de praf plini de pene, fulgi, rămăşiţe de cârpe şi capete de aţe îmi întunecară vederea înăbuşindu-mă. Inchisei repede fereastra reflectând asupra firii trecătoare a fericirii.

Apoi cu această deziluzie repede se spulberară şi celelalte.

Cum eram în vacanţă şi speram să mi-o petrec în noua mea locuinţă stătui toată ziua acasă.

Odată cu ivirea zorilor, ce înfloreau pe o bucăţică de cer deasupra unor acoperişuri vecine, cele douăzeci de apartamente începură să arunce pe ferestre, cei de sus în capul celor de jos, praful încăperilor, hârtiile şi gunoaele. Florile mele dispărură sub un linţoliu cenuşiu de colb.

Trei olteni începură să strige la zarzavaturi, altul la peşte, unul la gaz şi cel din urmă la cărbuni.

Dupăce trecu şi acest neajuns şi părea că lucrurile s'au mai liniştit, două ordonanţe ale unui locotenent de vis-à-vis, care nu au nimic de lucru toată ziua, începură să le facă curte servitoarelor. Ei stăteau jos cu capetele ridicate în sus, iar din şirul suitor de bucătării, sau de pe la ferestrele camerelor, ieşeau tot felul de mutre de servitoare. Ah, ce mai glume, ce mai aluzii, ce mai înjurături. Mă aflu într'un adevărat maidan urcat spre înălţime.

Noaptea nu e rost de dormit nici un pic. Din somnul cel mai greu te trezeşti deodată zăpăcit de nişte bubuituri ce vin din adânc. Servitoarele tae lemne în pivniţe. Vrei să adormi, după ce zgomotele au încetat; dar nu-i cu putinţă. Ordonanţele au eşit la lună şi cântă nişte melodii ţărăneşti tărăgănate şi stupide. Nu înţeleg cum poate să le placă unora muzica populară. Deschid fereastra, le spun să tacă, mă rog de ei. După câtva timp încep să fluere aceleaşi melodii. Şi e o lună aşa de frumoasă şi aruncă pe patul meu o lumină viorie. Viaţa ar putea să fie totuşi foarte plăcută!

Mă gândesc cu părere de rău, ce frumos trebue să fie, în satul unde s'a retras să-şi petreacă vacanţa, prietenul meu Ion Turbatu. Iată, el mi-a scris. Să citesc:

„Dragul meu, sunt prea grăbit şi prea supărat şi de aceia n'am nici o dispoziţie să-ţi înşir mai multe. Sunt în gazdă la un ţăran cu stare. Alături de odaia mea dorm doi porci. Azi dimineaţă unul mi-a luat pantofii şi mi i-a dus afară, unde au fost roşi de câini, astfel încât sunt nevoit să umblu cu picioarele goale.

Mi-ar fi de mare folos vre-o zece cutii cu prafuri de purici. De când sunt aici n'am închis ochii nici un ceas pe noapte.

Cărţile mele de lectură au dispărut fără să am timpul să le citesc. Viaţa lui Disraeli mi-a mâncat-o un viţel iar Magia neagră a fost acoperită pe banca de la poartă de o baligă de vacă.

Eu nu pot veni la Bucureşti din cauză că sunt suferind, în pat. Acum câteva zile dându-se un câine la mine, pe când treceam pe drum, l-am lovit cu bastonul. Ţăranii s'au revoltat şi mi-au tras o bătae soră cu moartea. Totuşi am fost muşcat. Vino şi-mi ajută să merg la Institutul antirabic, altfel peste câteva zile voi fi într'adevăr turbat".

ADRIAN HURMUZ

Linişte

Tresar şi simt delirul,
Ţipând pe cerul ud,
Când îşi îndreaptă şirul,
Pescarii albi spre sud.

Mi-e frig, mi-e greu şi marea,
Cu geamăt umed gris,
Imi bate întristarea
In geam, parc'aş muri.

Ce triste, goale-s toate
Şi apele pustii...
Pe pânzele plecate,
Curg stropii cenuşii.

Şi strânsă, calmă, rece
Ca inima de mort, —
Prin ceaţă, toamna trece
Cu bărcile în port.

MAURA PRIGOR

Cronica ştiinţifică

Moartea lui Edison

In ziua de 18 Octombrie s'a stins din viaţă, în vârstă de 84 de ani, Thomas Alva Edison. Un nume, care devenise aproape un mit, pentru toate generaţiile ce s'au perindat în decursul ultimului veac, Edison personifică geniul yankeu sub forma lui cea mai superbă, incarnând idealismul spiritului american, atât de neînţeles pentru cei din vechiul continent, nedumeriţi şi penibil impresionaţi de aspectele filistine ale civilizaţiei technico-materialiste din lumea transatlantică.

Edison e sufletul american în toată măreţia lui specifică.„Self-made man", din speţa marilor lui conaţionali, el înfăţişează un erou, în sensul lui Carlyle, un om de acţiune, pătruns de sensul adânc şi grav al vieţei, şi de datoria către umanitate, pe care a binecuvântat-o cu daruri prodigioase, mai mult ca orice om, aproape ca un Dumnezeu.

Născut la 11 Februarie 1847 în localitatea Milan din statul Ohio, Edison se trage dintr'o familie de olandezi, emigraţi în Statele Unite prin 1730. Rămas orfan de tată, în vârsta fragedă de 7 ani, micul Thomas, care se arătase un şcolar slab şi nedisciplinat, îşi începe încă din copilărie lupta pentru existenţă.

Debutează ca vânzător de ziare în trenuri, apoi intră ca operator telegrafist, şi după ce cutreeră în această calitate o serie de oraşe americane, se stabileşte la Boston. Aci se distinge prin extraordinarul său spirit inventiv, reuşind să repare un deranjament în instalaţia telegrafică, pe care nici unul din technicianii oficiului nu-l putuse descoperi. Acest succes a fost hotărâtor pentru cariera lui Edison. Este angajat imediat cu o retribuţie fabuloasă ca inspector general technic al institutului.

La adăpostul nevoilor zilnice şi având un rol conducător într'o instituţie technică, Edison se poate consacra acum în voe preocupărilor, care-l pasionau. Devorează cu nesaţiu toate cărţile de electricitate, îşi organizează un laborator de experienţe şi urmăreşte cu încordare o serie de cercetări ştiinţifice.

Se ocupă în mod deosebit de problema transmisiunilor telegrafice şi realizează invenţiunea sistemului multiplex, care permite lansarea simultană a mai multor telegrame pe acelaş fir de linie. Ia apoi în studiu telefonul, de curând inventat de Graham Bell, instrument încă foarte primitiv şi-l perfecţionează, creând microfonul cu cărbune şi mărind astfel considerabil raza transmisiunilor.

Dacă îmbunătăţirea legăturilor telefonice şi telegrafice a contribuit într'o măsură considerabilă la sporirea confortului general, prin posibilitatea unor comunicaţii comode cu centre îndepărtate, nu e mai puţin adevărat că numele lui Edison a devenit cunoscut în toată lumea, în urma unei invenţiuni, care nu părea la începutul ei să poată dobândi o folosinţă practică, dar care isbia imaginaţia prin caracterul ei senzaţional.

E vorba de fonograful sau maşina vorbitoare.

Nimeni n'ar fi putut bănui în 1877, epocă când a apărut această invenţie, că ar fi posibil, prin simpla reuniune a câtorva piese de metal, să se construiască o maşină, care să reproducă cu fidelitate vorba şi cântecul.

Inşişi colaboratorii lui Edison au pariat că maşina proectată nu va putea funcţiona, iar membrii Academiei de ştiinţe din Paris, atunci când li s'a demonstrat noua invenţiune americană, n'au găsit la început o altă explicaţie decât aceea că ar fi datorită unei farse de prost gust a unui ventrilog.

O altă revoluţie, pe care Edison o creiază în technică este realizarea lămpii electrice cu incandescenţă, eveniment de o neînchipuită însemnătate, al cărui semicentenar a fost sărbătorit acum doi ani în toată lumea.

Odată luminatul electric înfăptuit se impunea crearea unor uzini centrale, producătoare de curent şi a unor reţele pentru distribuţia curentului la locuinţele particularilor. Ei bine, tot Edison a fost acela, care a realizat primele sisteme de canalizări electrice urbane, care au condus cu timpul la reţelele moderne regionale.

Odată inventat un aparat pentru înregistrarea şi reproducerea sunetelor vii, Edison îşi puse problema de a găsi un dispozitiv analog pentru imprimarea şi redarea imaginilor în mişcare, pentru a realiza astfel o înfăţişare a vieţei sub cele două aspecte fundamentale, vizual şi auditiv.

Această idee l'a condus la realizarea cinematografului, al cărui principiu de funcţionare îl preconizase, anterior, francezul Lumière.

Edison a fost însă acela, care a transpus în practică ideea, perfecţionând dispozitivele pentru înregistrarea şi reproducerea imaginilor.

Intre miile sale de invenţiuni, avem şi realizarea nou sistem de acumulatori, cu electroizii de nichel, de o greutate incomparabil mai redusă decât aceea a obişnuiţilor acumulatori cu plumb.

Deasemenea radio, care alcătueşte ultimul şi poate cel mai de seamă miracol al technicei moderne, a ajuns la actuala lui desvoltare, graţie unei descoperiri a lui Edison.

Intr'adevăr, lampa de radio, faimoasa „lampă cu 3 electrozi", inima radiofoniei, a putut fi realizată numai pe baza unui fenomen descoperit de ilustrul american: emisiunea electronică produsă de un filament în stare incandescentă, fenomen cunoscut în ştinţă sub numele de *„efectul Edison"*.

Cinematograful sonor îşi datoreşte şi el existenţa unor lucrări ale celebrului inventator.

O activitate atât de prodigioasă, încât e imposibil să concepi cum a fost realizată chiar în decursul unei vieţi de 84 de ani, de un om, care înţelegea să muncească în mod regulat aproape 20 de ore pe zi, necăjit totuş că somnul şi masa îi răpeşte restul timpului, pe care-l datora omenirii.

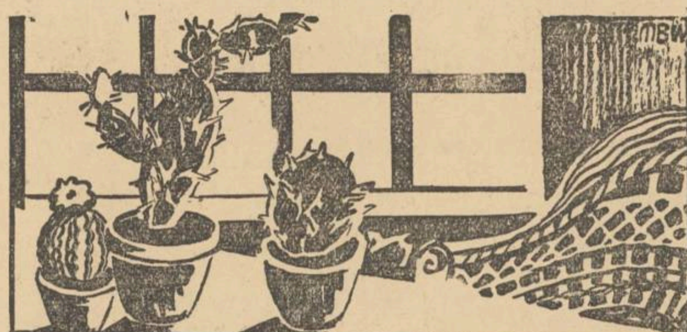
Un geniu de o modestie surprinzătoare, care la omagiile de admiraţie ale unei lumi întregi, răspundea că invenţiunile lui nu sunt decât un lung efort de muncă şi răbdare, fără nici un alt merit deosebit.

Acest răspuns îl formula, de-altfel, sub o formă cu totul savuroasă:

„Invenţiunea se reduce la 1% inspiraţie şi 99%... transpiraţie!" obişnuia el să zică acelora, care îi cereau secretul reţetei invenţiunilor sale.

Inventatorul era dublat de un cetăţean luminat şi un iubitor al umanităţii, pe care a slujit-o cu o atât de largă generozitate.

Ing. I. ŞERBAN

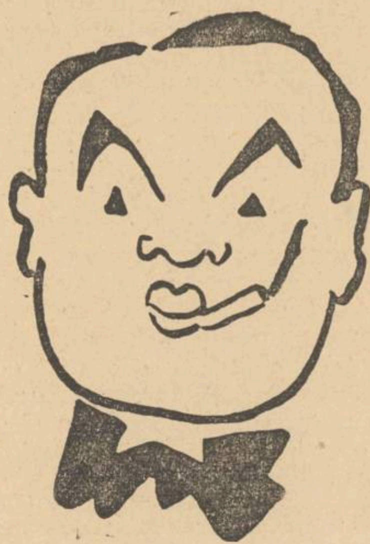
Teatre provinciale

Recentele schimburi de actori între teatrele de provincie şi Teatrul Naţional din Bucureşti au dovedit cu prisosinţă că nu numai în Capitală se face artă adevărată şi greşit s'a crezut până acum că singura posibilitate de afirmare şi desvoltare a talentelor este contactul direct cu metropola.

Acolo, în colţuri uitate de ţară, sunt oameni care învaţă cu pasiune, care muncesc destoinic şi izbutesc, înfrângând pustiul şi monotonia vieţii provinciale, să realizeze, cu talente fragede, înfăptuiri artistice de mare merit.

Oridecâteori conducătorul instituţiei de artă a fost om de specialitate, cu tragere de inimă şi cu iniţiativă, teatrele din provincie s'au menţinut la un nivel artistic ridicat şi au împrospătat adesea cadrele teatrelor din Capitală.

Am vizitat zilele acestea oraşul Craiova. Cetatea Banilor păstrează cu credinţă vechea-i tradiţie de cultură.

A. de Herz

Conştient de înalta menire a instituţiei în fruntea căreia se află, d. A. de Herz, directorul actual al Teatrului Naţional din capitala Olteniei, şi-a alcătuit un repertoriu foarte bine chibzuit şi o trupă din cele mai selecte.

Am asistat la a doua reprezentaţie a piesei „Sfiosul", melodramă modernă în 14 tablouri, de Mouézy-Eon, după romanul lui La Fouchardière „La Chienne". Un spectacol foarte curat prezentat atât în creaţiunile protagoniştilor cât şi ca ansamblu şi regie.

Subiectul se desfăşură mai mult în lumea interlopă a cocotelor, care *profesează* pentru întregirea bugetului amanţilor de inimă.

Maurice Legrand, pictor diletant de mare talent, are o singură dorinţă: să cunoască şi el o iubire adevărată, să aibă şi el o aventură amoroasă. Această dorinţă e cu atât mai legitimă, fiind însurat cu o femee extrem de cicălitoare, văduva unui fost sergent-major.

Intr'o noapte, Legrand întâlneşte o femee brutalizată de amantul ei, un om fără căpătâi, de care încearcă s'o debaraseze.

In sfârşit, iată aventura dorită. Artistul crede că Lulu e femeia visurilor sale. Ca s'o întreţină, pictează tablouri ce se vând foarte scump cu semnătura ei, născocită de primul amant. Acesta continuă s'o speculeze. Dar Maurice nu mai poate face faţă cererilor amantei sale. E silit să fure economiile păstrate de nevastă-sa şi să-şi însuşiască bani dela fabrica unde e casier.

Spre marea lui bucurie, sergentul-major crezut mort reapare, şi plin de fericire, pictorul îşi face bagajele şi se duce într'un suflet la amantă. Din nefericire, el intră tocmai în clipa când Lulu e în braţele celuilalt. Toată fericirea lui Maurice se năruieşte dintr'odată, dându-şi seamă că n'a fost decât un bătrân ridicol de care cei doi şi-au bătut joc toată vremea.

A doua zi dimineaţa, Lulu e găsită strangulată. Bănuelile cad asupra primului ei prieten, cu care se certase în ajun, după ce-au fost prinşi împreună de pictor. Totul pledează împotriva tânărului, care e condamnat la moarte şi executat sub privirile halucinate ale lui Maurice.

Bătrânul dezamăgit nu-şi mai poate regăsi linişte. Prin spelunci şi taverne, el duce o viaţă de vagabond, abrutizat de alcool şi de tortură sufletească.

Intr'o seară, turmentat de băutură, întâlnind pe fostul sergent-major — rămas văduv şi fără rost în viaţă, ca şi el, — Maurice îi mărturiseşte că el a omorît-o pe Lulu. A lăsat să fie osândit un om poate nevinovat în faţa legilor, dar foarte vinovat faţă de conştiinţa lui. Crezuse o clipă că a smuls fericirea altuia, dar soarta i-a hărăzit răsplata ce i se cuvenea.

Din această melodramă fără calităţi excepţionale, ansamblul Teatrului Naţional din Craiova a realizat un spectacol de succes.

In rolul lui Maurice Legrand a apărut un artist cu bogate resurse dramatice, d. N. Velculescu, care a subliniat cu accente de profundă şi impresionantă umanitate tragedia bătrânului pictor.

Lulu a fost jucată cu destulă falsitate feminină de d-na Jenny Ioanin.

In celelalte roluri, d-na Lya Chiriacescu, I. Dordea, St. Iordănescu, M. Budeanu şi N. Antoniu, au dovedit reale însuşiri scenice, întregind un ansamblu excepţional de omogen.

SERGIU INESCU

CRONICA FILATELICA

Noutăţi apărute

Bulgaria. — A fost pusă în circulaţie seria de timbre comemorative, consacrate jocurilor olimpice balcanice (?)

De fapt constitue o serie de timbre consacrată sportului.

Seria se compune din 7 valori şi anume: 1 leva verde, 2 l. brun închis, 4 l. carmin, 6 l. verde închis, 10 l. roşu galben, 12 l. albastru închis şi 50 leva sepia închis. Timbrele au fost imprimate în atelierele statului, la Sofia.

Franţa. — Reproducem timbrul de 2 Fr. anunţat în cronica „Adevĕrului Literar" din 4 Octombrie a. c. Insemnăm dar: 2 Fr. brun roşu dantelat 13.

Germania. — Pe ziua de 1 Noembrie a. c., se vor pune în circulaţie timbrele de binefacere germane. Seria se compune din 4 valori cu *supra-taxe;* ele reprezintă: 8 pf. *Portalul din Drezda,* 15 pf. *Primăria din Breslau,* 25 pf. celebrul *„Castel" din Heidelberg* şi 50 pf. *„Holstentor"-ul din Lübeck.*

Timbrele vor fi puse în vânzare dela 1 Noembrie a. c. — 15 Ianuarie 1932 şi vor rămâne în circulaţie până la 30 Iunie 1932.

Venitul acestor timbre va fi afectat în întregime îngrijirii nevoiaşilor tuturor claselor sociale şi în special asistenţei mamei, sugacilor şi copiilor până la 10 ani.

Conform rezoluţiei Comitetului regional prusac, pentru ajutorarea Germaniei *(Deutsche Nothilfe),* s'a hotărât ca, în anul acesta timbrele de binefacere să fie întrebuinţate în ajutoare de iarnă *(Winterhilfe).*

In vederea crizei economice crescânde, trebuesc făcute sforţări pentru majorarea desfacerii acestor timbre.

S'a proectat ca în primele zile ale lunei Noembrie, să se instaleze în 50—60 centre principale, numai în oraşul Berlin, câte o gheretă pentru desfacerea timbrelor. Mărcile vor fi expuse şi trecătorii vor fi invitaţi — prin placarde şi reclame explicative — să le cumpere.

Se va cere şi concursul şcoalelor pentru desăvârşirea propagandei şi activarea desfacerii acestor timbre de binefacere.

(a)

(b)

Jugoslavia. — Reproducem mai sus noile timbre de francare a) şi taxele b) jugoslave, puse în circulaţie, a căror descriere amănunţită am făcut-o în una din cronicele noastre anterioare (*„Adevĕrul Literar"* din 4 Octombrie).

ALDO

Poşta cronicei filatelice

Apostolatos, Tulcea. — Pentru a putea cunoaşte valoarea timbrelor ce posedaţi, procuraţi-vă un catalog de timbre francez sau german (Yvert sau Michel-Senf). E păcat să le vindeţi, odată pot deveni preţioase. Anunţaţi în reviste, ca să le puteţi vinde.

In curând va apărea *Tribuna Filatelică,* revistă care v'ar putea servi.

Cronica Sahului

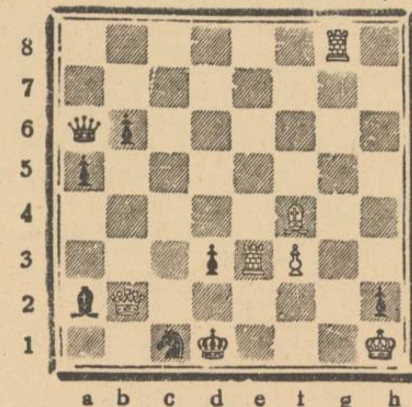
PROBLEMA No. 406

de **v. Holzhausen**

«(Deutsche Schachblaetter» 1931)

Negru:

Rd1, Da6, Cc1, Na2, Pa5, b6, d3 şi h2 (8).

Alb:

Rh1, Db2, Té3 şi g8, Nf4, Pf3 (6).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

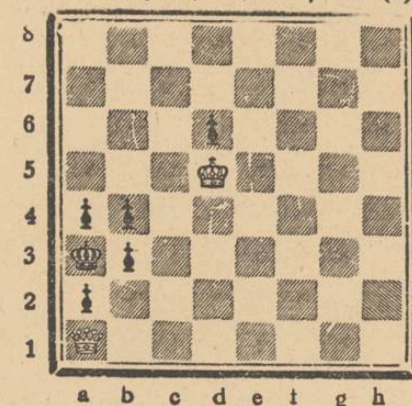
PROBLEMA No. 407

de **O. Seiferheld**

(«Denken und Raten» 1931)

Negru:

Ra3, Pa2, a4, b3, b4 şi d6 (6).

Alb:

Rd5, Da1 (2).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

PARTIDA No. 186

Jucată la Bled (Jugoslavia) în concursul internaţional de maeştri în ziua de 2 Septembrie 1931.

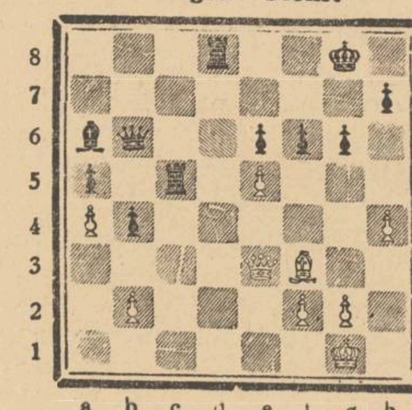
Alb: A. Alechin. **Negru: S. Flohr.**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, d5×c4; 3. Cg1—f3, Cg8—f6; 4. é2—é3, é7—é6; 5. Nc1×f4, c7—c5; 6. 0—0. Cb8—c6; 7. Dd1—é2, a7—a6; 8. Tf1—d1. b7—b5; 9. d4×c5. Dd8—c7; 10. Nc4—d3. Nf8×c5; 11. a2—a4, b5—b4; 12. Cb1—d2, 0—0; aci negrul putea să egaleze partida prin Ca5, după mutarea din text alb obţine avantaj de poziţie pe care o exploatează admirabil. 13. Cd2—b3!, Nc5—é7; 14. é3—é4, Cf6—d7; 15. Nc1—é3, Cd7—é5; 16. Cf3×é5, Cc6×é5; 17. Ta1—c1, Dc7—b8; 18. Né3—c5, foarte frumos jucat! 18...., Né7×c5; 19. Cb3×c5 Db8—b6; 20. Dé2—h5!, Cé5—d7; la C×d3 alb ar fi putut pătrunde cu turnul la atac prin T×d3. 21. Nd3 é2, g7—g6; la C×c5, alb ar fi răspuns cu T×c5, Nb7; a5, Da7; Tc7. 22. Dh5—g5, Cd7×c5; 23. Tc1×c5, a6—a5; 24. h2—h4, Nc8—a6; 25. Né2—f3, f7—f6; 26, Dg5—é3, Ta8—d8; 27 Td1×d8, Tf8×d8; 28. é4—é5! prin această simplă mutare partida e câştigată. La Tc8 negrul s'ar fi putut salva prin Dd6. 28..... f6—f5; la f×é; D×é5, negrul ar rămâne deasemenea lipsit de orice speranţă de salvare, căci partida ar putea continua astfel: Tc8; Ng4!; T×c5 (D×c5); D×é6+, Rf8; Df6+, etc. 29. Tc5—c8 şi negrul abandonează.

Situaţia part. dei după a 27-a mutare a albului,

Negru: Flohr.

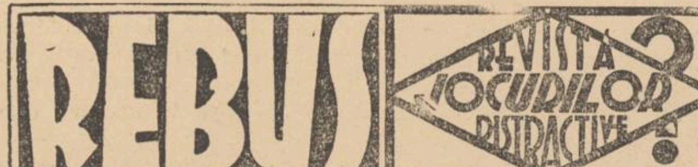

Alb Alechin.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

MILIOANE
de elevi, în străinătate, îşi ascut mintea, cetind revistele de jocuri intelectuale
La noi în ţară, singura publicaţie care întrece toate aşteptările, prin conţinutul ei amuzant şi instructiv, este

16 PAGINI Preţul 5 Lei

Cărți și Reviste

RADU D. ROSETTI: Eri...

O carte de amintiri, de evocări pioase, de gânduri bune. Autorul e un sentimental, un romantic incorigibil, generos și impresionabil.

Lăutarul, omul politic, scriitorul, gazetarul, micile și marile tragedii, ingratitudini și nedreptăți sociale îl preocupă, am spune chiar, îl obsedează deopotrivă pe d. Radu D. Rosetti.

„Eri..." cu unele ușoare modificări de nume s'ar putea intitula foarte bine și „Azi..." Nimic nu s'a schimbat în moravurile noastre, în pasiuni și în convingeri. Și azi lăutarii care au delectat pe fericiții zilei sunt lăsați să moară în mizerie, și azi ingratitudinea domină conștiințele.

Citim totuși cu interes paginile simțite ale d-lui Rosetti. Figurile evocate de d-sa ne sunt familiare, dar le prețuim parcă mai mult în atmosfera vremii, în lumina atâtor întâmplări și amănunte neștiute.

Astfel, d. Rosetti ne înfățișează un *Caragiale-pedagog*, cu totul inedit.

O oră de Istorie la Liceul Sf. Gheorghe. Nimeni n'a învățat lecția. Unul dintre elevi scrie pe tablă, cu litere grecești, toate datele și numele proprii, — presupunând că profesorul habar n'are de limba lui Socrate:

„Profesorul apare cam mahmur, și întrebările încep.

— Ei, băeți, să vă văd; dacă nu-mi răspundeți nici azi, să știți că vă las repetenți. Dar fără sufleur — că eu cunosc meseria. Ați înțeles?

— Tu de colo, care te umfli 'n pene, Rădulescule, ia fă-te'ncoa: Al cui fiu a fost Filip al II-lea, regele Spaniei?

— Al lui Carol Quintul, — răspunde Rădulescu, trăgând cu ochiul la tablă.

— Bravos! Dar poți tu să-mi spui cum îi zicea oastei pe care a trimis-o contra Angliei?

Rădulescu se face că se gândește, până descifrează „alfele și vitele" și iar știe: „Armada invincibilă".

— Perfect! Și după moartea lui, cine a urmat la tron?

— Filip al III-lea.

Incântat, dascălul îl mângâie și cere celorlalți răspunsurile din bancă.

— Ionescule, de la ce an până la ce an a domnit regina Elisabetha din familia Tudorilor în Anglia?

— De la 1558 la 1603.

— Bine și tu. Să-l vedem pe Eftimie, că râde pe înfundate.

Eftimie răspunde îngerește.

Din ce în ce mai minunat de sârguința elevilor săi în ziua aceia, apostolul pune întrebări întregii clase, tot mai grele; în cele din urmă, perplex de atâta erudiție, dă cu ochii de tabla buclucașă.

Rămâne tablou. Dar nu-și trădează descoperirea și lecția de istorie devine una de limba elenă:

— Rădulescule, dragă, puiule, ia înarmează-te mata cu un plaivas și cu o coală de hârtie și scrie-mi pe dânsul frumos cu litere grecești: *Filip al doilea.*

Rădulescu se execută, și Caragiale, în noua sa calitate de expert caligraf, compară scrisul elevului cu cel de pe tablă, să vadă dacă se aseamănă.

Experiența nu reușește cu nici unul dintre micii savanți.

— Bine mă, pezevenghilor, — isbucnește atunci autorul „Scrisorii pierdute", — lifte spurcate, voi n'ați auzit că eu sunt neam de grec? Să iasă afară măgarul care a scris cu tibișirul pe tablă, că de unde nu vă ia mama dracului...

O tăcere lugubră, urmată de ieșirea profesorului, care trântește ușa furios; și câteva minute sunt îndestulătoare pentru legământul solemn să nu dăm pe față nici unul pe delicvent.

O, sfântă credință în puterea jurământului! Aud și acum formula groaznică: „Să se facă strigoiu în mormânt care-o spune"! și două-zeci de voci tinere răspunzând grav la auzul numelui fiecăruia, strigat de unul dintre noi după catalog: „Jur!"

Dar ușa se redeschide cu zgomot, și Anghel Demetriescu, directorul liceului, înalt, zdravăn cum era, cu privirea severă și cu părul în vânt, își face apariția, urmat de Caragiale, roșu de mânie.

— Să știți că nu glumesc; vă bat de vă zmintesc dacă nu spuneți cine a făçut porcăria, vibrează glasul răgușit de indignare al directorului.

Ne privim speriați, dar nu mișcăm.

— Deocamdată veți rămânea aici, nemâncați și nedormiți trei zile.

Aceiași tăcere.

— Și pe urmă, afară din toate școlile statului, să fie un exemplu pentru toți, amenință, din ce în ce mai exasperat, directorul.

— Eu am scris!, — răsună vocea pițigăiată a celui mai nevolnic din clasă, cuprins, sub influența trecută a unei lecții despre sacrificiu, de un atac subit de jertfă.

Stupoare generală.

— Nu-i adevărat!, — protestează în cor colegii, ridicați în picioare ca la un semn.

O ultimă expertiză dovedește îndată că elevul minte.

Și 'n timpul acesta, Caragiale, așezându-și ochelarii care au început să-i tremure pe nas, se uită la noi, sorbindu-ne cu privirea, până când nu se mai poate stăpâni:

— Cum se poate, mă, nu se găsește printre voi nici-o lichea să trădeze? E fenomenal! Bravo, picilor!

Anghel Demetriescu încremenește. Noi nu știm ce să credem. Vedem apoi pe cei doi dascăli discutând aprins într'un colț, — Anghel supărat, Caragiale căutând să-l domolească. Distingem crâmpee de frază, și din când în când câte un cuvânt: Caracter, solidaritate, lașitate, Teofrast, La Bruyère, Emmerson, Carlyle, lichelism, Parlament, etc., — până când figura directorului, convins, se înseninează, iar vocea lui ne dojenește blând:

— Profesorul vostru mă roagă să vă ert, fiindcă, deși pușlamale, ați dat dovadă de caracter, și fiindcă în definitiv ofensa îl privește pe dumnealui, îl ascult.

Dar, când veți fi mari, să nu uitați ceasul acesta. Să vă mândriți că l-ați avut profesor pe Caragiale, și să spuneți și altora că el citea nu numai în cărțile cu slove pe care ați crezut că nu le cunoaște, ci și 'n sufletele oamenilor".

* * *

Barbu Katargiu, Ion Gorun, Haralamb Lecca, Gion V. A. Urechia, G. Ranetti, Vintilă Brătianu, C. Mille și multe alte personalități intrate în istoria literară, politică sau gazetărească defilează sub perspective nouă în paginile acestea pline de generoasă înțelegere și iubire.

Omul, floarea, monumentul, romanța, epitaful și legenda au aci locul lor. Pentru fiecare, d. Radu Rosetti găsește un cuvânt bun, o observație justă, un regret întemeiat.

Scrisă într'un ton de narațiune firească, nepretențioasă, fără flori inutile de stil și fără poză, cartea d-lui Rosetti se citește cu plăcere și citind-o, simți adesea vibrându-ți în suflet același cald entuziasm, aceiași emoție curată, aceleași sincere păreri de rău pe care le împărtășește atât de simplu și de convingător autorul.

H. BL,

W. B. MAXWELL: Oglinda concavă

Ultimul roman al lui W. B. Maxwell, „Oglinda concavă" este povestea unei căsnicii povestită de soț.

Povestitorul își adoră soția. El vorbește de Denise ca de o ființă minunată, generoasă, idealistă. Caută tot felul de scuze pentru capriciile ei, pentru dorința-i încăpățânată de a-și îndepărta soțul de toți prietenii și chiar de fratele său.

In sufletul său, totuși, soțul iubitor trebue să-și mărturisească o ușoară ciudă care merge crescând din zi în zi, contra maniilor soției sale.

Denise internează într'un pension pe fiica sa Morah, pe care o urăște, interzicând soțului său să-și viziteze fiica.

Indrăgostit și de o cinste exagerată, povestitorul își face din fericirea soției sale un scop de viață.

Pe neașteptate însă o revelație bulversează întreaga viață a celor doi eroi. Bărbatul înțelege că Denise nu-l iubește, că toată viața lor conjugală e fondată pe o iluzie.

In cele din urmă, soții se despart.

„Oglinda concavă" e simbolul introspecțiunii. „A-ți privi în suflet" — scrie Maxvell — înseamnă a privi într'o oglindă care reflectează toate schimbările și variațiunile. O oglindă concavă însă nu reproduce decât o imagine diformată. Cel care-și privește imaginea — o vede subțiată, îndoită, grotescă".

Romanul lui Maxwell tratează deci problema deformării subiective a realității ca și André Gide în „Ecole des femmes".

Documents franco-roumains

Ultimul volum al acestei reviste, a cărei eleganță tehnică e neîntrecută, a apărut ca număr îndoit, închinându-și paginile Conferinței interparlamentare ținute în primele zile ale lunii Octombrie în București.

In fruntea volumului, cetim scrisoarea d-lui Fernand Bouisson, președintele Consiliului Uniunii interparlamentare, a d-lui D. Pompeiu, președintele Camerei deputaților și a d-lui Mihail Sadoveanu, președintele Senatului. Câteșitrei subliniază superioritatea regimului parlamentar și proclamă necesitatea înfrățirii popoarelor, care nu se va putea realiza decât pe planul moral.

„Un aeroplan, — scrie d. Mihail Sadoveanu, — oricât de prodigios record ar realiza, nu va putea să se ridice până acolo unde se poate înălța sufletul purificat de mizeriile materialismului".

D. M. Lange, secretarul general al Consiliului Uniunii interparlamentare arată programul acestei grupări în vederea soluționării problemelor economice și ostenelile ce-și dă ca să grăbească dezarmarea generală. In același sens scrie d. Léopold Boissier, al doilea secretar general, care privește cu încredere apropierea zilei în care orice conflict internațional va fi imposibil.

Un articol de o documentare strânsă și de un deosebit interes, publică d. Ioan C. Filitti despre „Originile regimului reprezentativ în România până la 1866". Incepând prin a arăta ecoul pe care l-au avut, în principatele românești de la începutul veacului al XIX-lea, principiile marii revoluții franceze, d. Ioan C. Filitti se ocupă de revoluția lui Tudor Vladimirescu, relevă diferitele proecte de constituție până la Regulamentul Organic, analizează regimul introdus de acesta din urmă și modificările pe care voiau să i le aducă fruntașii revoluției de la 1848. D-sa trece la opera Divanurilor „ad-hoc", se ocupă, apoi, de regimul parlamentar din epoca lui Cuza, de „Statutul" acestuia — constituție impusă prin lovitura de stat din 2 Mai 1864 și ratificată pe cale de plebiscit — și se oprește la analiza cconstituției de la 1866, anul suirii pe tron a lui Carol de Hohenzollern.

Studiul d-lui Ioan C. Filitti e însoțit de numeroase ilustrațiuni, care îi măresc valoarea documentară.

Depre „Viața parlamentară în România de la 1866 până astăzi" scrie d. Const. Bacalbașa; iar d. Pamfil Șeicaru își arată opinia despre Parlament față de capitalismul modern.

D. Pamfil Șeicaru scoate în evidență defectele sistemului parlamentar practicat astăzi și arată că, fără luarea în seamă a realităților economice, parlamentele nu-și mai pot justifica existența. Interesele economice, — scrie d-sa, — nu mai pot fi nesocotite nici când e vorba de relațiile internaționale. Statele care ar comite imprudența să-și impună o autonomie economică ar ajunge pe calea falimentului; ele trebue să se adapteze fluxului economiei contemporane care depășește frontierele naționale.

Un roman al lui Thomas Mann

Romanul lui Thomas Mann, care nu apăruse în Germania decât într'o ediție cu tiraj limitat, a fost publicat într'o traducere franțuzească anonimă, sub titlul „Sang réservé".

S'a vorbit mult de îndrăzneala, aproape de impudicitatea autorului.

Această carte abordează o problemă sexuală cu o delicatețe care-i îndepărtează tot ce-ar fi putut avea urât.

Povestea dragostii dintre cei doi gemeni Siegmund și Sieglind e concepută ca o poveste romantică, care evoluează pe planul aproape ireal al teatrului și muzicii.

Copiii unui evreu milionar, crescuți în lux rafinat, eleganți și leneși, Siegmund și Sieglind, se iubesc cu o duioșie care merge alături cu pasiunea.

Intr'o seară asistă la reprezentarea Walkyriei.

Incântarea muzicii sensuale îi mișcă straniu. Reîntorși acasă, ei se revăd în camera ei. „Ea-i sărută ochii închiși, el îi sărută gâtul sub dantelă. Iși sărută mâinile. Se iubeau pentru rafinamentul lor, pentru parfumurile lor. Amândoi se lăsară în voia beției lor cu o voluptate inconștientă, se drogară ca adevărați bolnavi, cu disperare, în timp ce desmierdările lor deslănțuiau în ei un tumult ce creștea mereu și care se termină cu un hohot comun".

Tema incestului e tratată de autor cu puritatea și simplicitatea poeților greci.

Curier li erar

In curând va apare un nou volum de scriitorul englez H. G. Wells. Cartea se va numi *„Muncă, Belșug și Fericire"*. Ziarele engleze afirmă că autorul încearcă să diagnostizeze situația mondială.

Intr'o convorbire cu ziariștii londonezi, Wells a spus că se ocupă de cinci ani cu această lucrare; în ultimul timp însă s'a grăbit să termine și să editeze cartea din pricina crizei prin care trec Europa și America.

— In acest volum, — a adăugat Wells, — constat, ca un medic, starea sănătății lumii în care trăim.

Dacă am reușit să pun diagnoza adevărată, atunci se vor putea găsi și mijloacele de lecuire a lumii. Afară de asta, nădăjduesc că fiecare cetitor va găsi în această carte ceva care să-l intereseze. In caz dacă n'am reușit, voiu fi nevoit să recunosc că am muncit degeaba...

* * *

— Editura londoneză E. Patridge a tipărit dăunăzi, numai în două exemplare, cartea lui Karry Denisohn — *„De ce nu?"* Unul din aceste exemplare a și fost vândut în Statele-Unite pentru suma de 120.000 de fr.

Care sunt calitățile literare ale acestui volum nu se știe. Conținutul este ținut în cel mai strict secret. Până și foile de corectură au fost pecetluite și ascunse în seiful editurii.

* * *

— O editură americană a scos un volum care se numește — *„Cartea dilemelor"*. Cetitorului îi se pun o serie de chestiuni din cele mai neobicinuite. De pildă: Călătorești pe drumuri pustii în societatea Clarei Bow, Al. Capone, prințului de Walles, Hoower, Mussolini, propagandistei creștine Emy Macferson, Lindbergh, Tanny (boxeur) și Wolstaed (autorul legii contra băuturilor alcoolice) — și ai posibilitatea să te desparți pentru totdeauna de patru persoane din această societate. — Pe cine îl vei lăsa în deșert?

La sfârșitul cărții se găsesc și răspunsurile.

* * *

— In curând va apărea la Paris o nouă revistă lunară — *„Dreptul la viață"*, al cărei program e „să deie generației noui mijloacele pentru dobândirea dreptului ei la viață".

RECENZII

IONEL TEODOREANU: Fata din Zlataust
roman (2 vol. „Cartea Românească, 1931)

Dela început titlul pe care Ionel Teodoreanu îl dă noului lui roman are ceva misterios și arhaic. Ce-i acest Zlataust? E numele unei străzi dosnice din Iași, în mahalaua Beilicului, partea cea mai veche a Iașului. Strada și-a luat numele dela o biserică a mahalalei, ce-i zice Sfântul Ion Gură de Aur. Și dacă am să vă spun că Zlataust pe slavonește înseamnă gură de aur (cum și autorul, abil, lămurește în cea din urmă frază a romanului) am să alung puțin misterul titlului...

Dar numai al titlului. Cartea însăș e plină dela început până la sfârșit de peripeții misterioase și senzaționale, care ating pe alocurea extrema limită a verosimilului, dar nu depășesc niciodată stricta realitate.

Această cumpănire, am putea spune această încredere pe care o inspiră întâmplările povestite în „Fata din Zlataust" isvorăște din fondul sufletesc foarte veridic — sau în orice caz foarte plauzibil — al personagiilor.

Ionel Teodoreanu, în celelalte romane ale lui, arăta o predilecție (pe care o simțeai irezistibilă și nu voită) pentru zugrăvirea de suflete excepționale. Eroii lui nu erau oameni banali, pe care îi poți întâlni oricând pe stradă sau la cafenea. Fiecare din ei înfățișa — măcar în parte — ceva dintr'o atitudine a autorului. Erau personagii liric concepute și zugrăvite cât mai obiectiv posibil (adică zugrăvite după procedeele artei romanului).

Fără îndoială că nu credem c'ar exista o artă total obiectivă cum, utopic, visa Flaubert. Orice creație artistică înflorește pe o bază lirică, subiectivă. Există, totuș, în acest lirism necesar și inexpugnabil, nuanțe, trepte, categorii. In general, putem spune că o viziune artistică e cu atât mai obiectivă cu cât autorul isbutește să înfățișeze și să facă să trăiască oameni mai deosebiți de el.

Deja în „Medeleni" Ionel Teodoreanu dăduse viață unui personagiu, de care îl lega numai simpla paternitate spirituală și nu o rudenie de sânge: Olguța. Această Olguță este, incontestabil, unul din tipurile cele mai vii și mai atrăgătoare din literatura română de după războî.

Mai știam că Teodoreanu își împărțea personagiile în două mari categorii (sau, dacă vreți, le-am împărțit noi, convinși că i-am ghicit procedeele): în personagii care îi sunt dragi și personagii pe care le urăște. Acest lucru era vizibil, fără multă sforțare, în „Bal mascat".

Iată, însă, că în „Fata din Zlataust" atitudinea lui Teodoreanu față de propriile-i personagii pare că se schimbă. Există și aici un tip excepțional — dar care e văzut și compus mai obiectiv. Există și aici personagii pe care autorul le iubește — dar le iubește cu mai puțină patimă. Și, însfârșit, există și aici personagii pe care le urăște — dar ura autorului nu mai apare exprimată prin tonul narațiunii sau prin intervenția directă, ci prin gura și atitudinea celorlalte personagii...

Dar e timpul să indicăm — cât de sumar — subiectul pe care brodează Ionel Teodoreanu întâmplările povestite în „Fata din Zlataust".

Suntem în Iași — Iașul al cărui renume de oraș patriarhal și calm Teodoreanu vrea de o bucată de vreme încoace să-l spulbere, ca pe-o monstruoasă minciună. Povestea începe la un liceu de fete. Nici nu s'ar putea imagina o atmosferă mai pașnică, nu-i așa? Ionel Teodoreanu plasează, totuș, în această atmosferă începutul unei drame îngrozitoare și ciudate.

In liceul acesta de fete începe la un moment dat o ploaie de scrisori anonime, adresate profesoarelor. O scrisoare anonimă este, prin definiție, ceva odios și mârșav. Scrisorile anonime care se abat asupra liceului sunt, într'adevăr, niște capodopere ale genului. Toate sunt scrise de aceeași mână, cu un diabolic și savant meșteșug, încurcând într'un inextricabil painjeniș de intrigi tot corpul profesoral al liceului. In acelaș timp primește scrisori anonime și o elevă din clasa a opta, Delia Enăchescu. Aceste scrisori au altă rezonanță și altă valoare. Sunt când pline de pătimașă dragoste când încărcate de o ură abjectă și infernală.

Incetul cu încetul scopul pe care îl urmăresc anonimele adresate profesoarelor se lămurește. Trimițătorul epistolelor odioase vrea să compromită pe Delia Enăchescu. După o serie de peripeții Delia este dată afară din toate școlile din țară „pentru imoralitate" — dar în realitate pentrucă a refuzat să se supună unui examen medical, instituit de profesoarele școalei și având de scop să dovedească dacă e sau nu virgină.

Această Delia este un personaj delicios, o fată din acelea pe care, în literatura noastră, numai Ionel Teodoreanu știe să le zugrăvească. Nu are în ea nimic — sau aproape nimic — excepțional (la Teodoreanu e greu să găsești oameni simpli) — e o fată, poate, cum mai sunt multe, dar care trăește cu intensitate, una din acele ființe care stârnesc pasiuni și răscolesc patimi, fără voia lor, fără să facă nici cel mai mic gest de cochetărie agresivă.

Pasiunile pe care Delia le stârnește sunt tragice, complexe, — mai mult: sunt anormale. După ce este dată afară, pe nedrept, din liceu, o colegă de clasă Ralu Sănătescu o ia sub protecția ei. O vedem pe Delia ocupând un post de dactilografă la tatăl lui Ralu, profesor, publicist, om bogat și influent. Odată cu eliminarea ei din școală au încetat și anonimele pe care le primea — când pline de ură, când înflăcărate de dragoste — și care erau misterios semnate „Eu". Cine să fie acest „eu"? Delia bănuește că e un prieten din copilărie, vecin de casă, un băiat șchiop și rahitic...

Drama care isbucnise odată cu scrisorile anonime pare că se potolește o clipă. O vedem pe Delia liniștită. Un singur necaz și o singură dragoste: tatăl ei, avocat bețiv și falsificator, personagiu mizerabil dar simpatic, care joacă un rol secundar și episodic, servind totuș autorului pentru explicarea caracterului simplu, cinstit și curat al Deliei.

Totuși drama de-abia acum începe. Fatalitatea care o urmărește pe Delia continuă și după intrarea ei în casa Sănăteștilor. Gabriel Sănătescu, tatăl colegei ei, se îndrăgostește de ea. E un om de aproape cincizeci de ani. Dragostea lui are puterea tragică și desnădăjduită a pasiunilor târzii. Odată cu dragostea lui acțiunea se precipită, vertiginos și plină de desastre. Gabriel Sănătescu divorțează și se căsătorește cu Delia. O clipă iarăș, de liniște în acțiunea romanului (tradusă în timpul real printr'un an în care cei doi noi căsătoriți călătoresc în străinătate). Insă puțin după întoarcerea lor în țară scrisorile anonime încep, de astădată adresate soțului, și destinate să-l facă gelos. Scenele de gelozie se repetă, se înmulțesc, îngrozitoare pentru Delia care se știe nevinovată. Dar iată că ea însăș primește o scrisoare de la acel misterios „eu" de altădată, în care ciudatul anonim o cheamă la o întâlnire, în grădina casei din copilărie, a casei din Zlataust. Delia vine la întâlnire, crezând că are să dea ochii cu vechiul ei prieten șchiop și rachitic (devenit acum Petru Florian, publicist cu renume). Dar — aici îi iese înainte... prietena ei, protectoarea ei: Ralu Sănătescu. Ea este autoarea tuturor scrisorilor anonime, ea este îndrăgostitul care scria Deliei scrisori desnădăjduite, scrâșnite de ură sau clocotitoare de patimă...

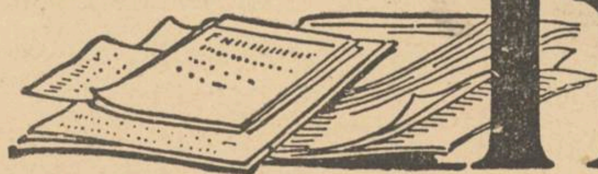
Sfârșitul e tragic. Ralu o ucide pe Delia. Gabriel Sănătescu, decăzut, moare, într'un hotel de prostituate. Ralu Sănătescu înebunește. Tatăl Deliei se sinucide... Cartea se termină cu catastrofe, într'o atmosferă sumbră.

Dar nu în acest sfârșit stă interesul adevărat al romanului. Interesul îl poartă Ralu Sănătescu. Ionel Teodoreanu a făcut din sufletul acestei fete o adevărată cutie a Pandorei. I-a turnat din belșug în inimă și 'n minte patimi și gânduri infernale. Iubirea ei pentru Delia este anormală și, după morala curentă, odioasă. Lucru ciudat (poate cu voința autorului): Ralu Sănătescu nu este antipatică. Suntem ispitiți s'o compătimim. Mai ales după confesiunea ei, într'o scrisoare adresată fostei directoare a liceului de fete, o bătrână care s'a retras din lume la mânăstirea Agapia. Ralu o iubește pe Delia, deși recunoaște că e o fată banală, ca multe altele. Acesta este un prim adevăr. Vrea să știe dacă Delia este într'adevăr „un copil inocent sau o femeie vicleană", așa cum pare. Această întrebare o chinuește, și pentru a afla adevărul recurge la cele mai abjecte intrigi. Mai mult: ea mărturisește că o iubește pe Delia chiar dacă ar fi prostituata ipocrită, așa cum a crezut-o la început. Insfârșit în sufletul acesta se împletesc ura și dragostea, gelozia și oarba încredere, desgustul și mânia, lacrămile remușcării cu diabolicul rânjet al unui crud sadism...

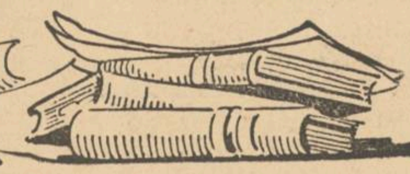
Toate aceste foarte omenești lucruri sunt perfect verosimile și zugrăvite cu o mare putere de expresie. Atâta numai: toate acestea ar fi fost la locul lor în sufletul unui bărbat. Ar fi fost, atunci, normale — îngrozitoare, dar normale. In sufletul unei fete de optsprezece ani aceste patimi și aceste gânduri apar într'adevăr monstruoase și anormale.

Anormale — dar nu neverosimile, bine înțeles. Ne decidem cu greu să vedem petrecându-se această cumplită frământare în sufletul lui Ralu Sănătescu. Dar, la nevoie, facem abstracție de aceasta. Ne este destul să constatăm că Ionel Teodoreanu a isbutit să ne dea un „caz" pasional, complex și extrem de interesant. Și a adus în analiza amorului-patimă date și fapte psihologice de o mare și adâncă pătrundere, explorând căi sufletești puțin cercetate.

AL. A. PHILIPPIDE

INSEMNĂRI

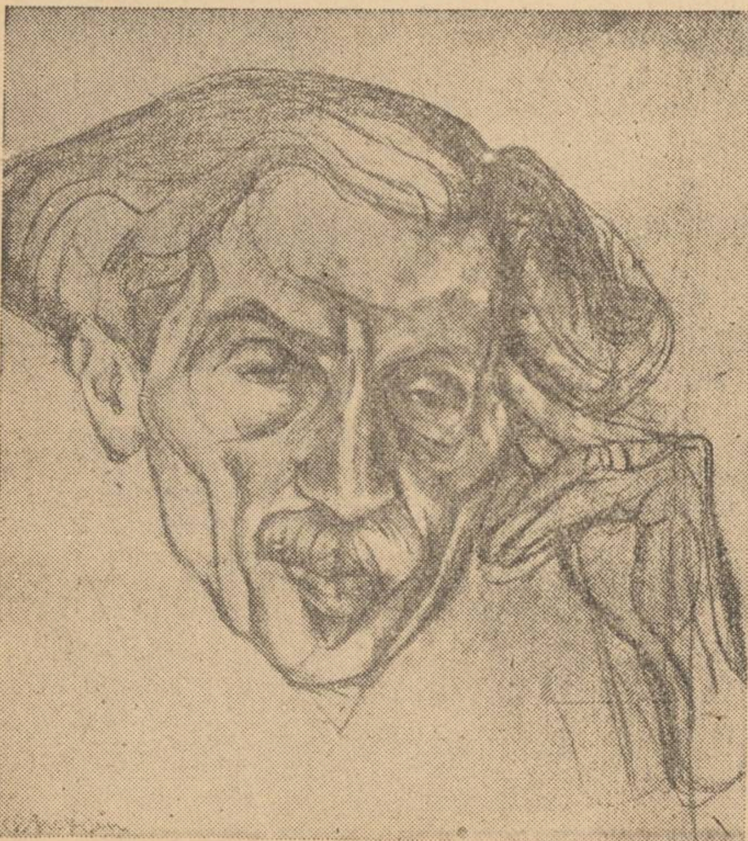

D-rul Adolphe Stern

A murit un om a cărui activitate s'a desfăşurat cu aceiaşi strălucire în domenii variate. La bara justiţiei, în arena politică, pe ogorul literaturii, d-rul Adolphe Stern s'a distins prin munca sa energică, prin conştiinciozitatea şi prin talentul său.

In literatură, d-rul Adolphe Stern a debutat cu o traducere: „Clopotul" lui Schiller, redat în grai românesc şi în metru original. Şi în acest domeniu al traducerilor s'a ilustrat, de altfel, cea mai mare parte a activităţii sale literare. Stăpânind deopotrivă limba românească şi câteva din limbile europene, el nu s'a mărginit însă să tălmăcească în graiul nostru capodoperele literaturilor străine, ci a făcut cunoscută literatura românească dincolo de graniţele ţării.

D-rul Adolphe Stern a tradus în germană câteva din poeziile lui Cezar Bolliac, ale lui D. Bolintineanu şi ale lui V. Alecsandri. Din operele dramatice ale acestuia din urmă a mai dat şi o excelentă traducere în versuri germane a lui „Ovidiu", traducere care l-a prezentat pe bardul dela Mirceşti unui mediu ce nu-l cunoscuse încă.

D-rul Adolphe Stern

Titlul de glorie al d-rului Adolphe Stern îl vor alcătui însă numeroasele sale traduceri din Shakespeare. Incă din 1877 dăduse la iveală un „Hamlet", traducere căreia Titu Maiorescu i-a consacrat o critică în trei numere ale ziarului „Timpul". Făcând câteva rezerve, Titu Maiorescu îl lăuda pe tânărul tălmăcitor pentru îndrăzneala şi iscusinţa cu care a redat în româneşte textul shakespearean: „Cu o deplină înţelegere a textului englez, Stern a ştiut să împreuneze o mare energie şi conciziune în stilul său românesc".

Doi ani după aceasta, d-rul Adolphe Stern dă publicităţii versiunea românească a lui „Iuliu Cesar", iar după alţi doi ani, aceia a „Regelui Lear".

In ediţiile elegante ale editurii „Cultura Naţională" ne-a mai dat traducerea lui „Macbeth" şi a „Negustorului din Veneţia", după care au urmat „Antoniu şi Cleopatra" şi „Coriolan".

Au rămas nepublicate câteva traduceri din Shakespeare, pe care d-rul Stern le cizela necontenit. Menţionăm între acestea: „Richard al III-lea", „Furtuna", „Nevestele vesele din Windsor", şi „Visul unei nopţi de Sânziene".

In traducerile d-rului Adolphe Stern, literatura italiană e reprezentată prin „Odele barbare" ale lui Giosue Carducci, „Poemele paradisiace" ale lui Gabriele d'Annunzio şi câteva din poeziile lui Giovanni Pascoli; iar literatura germană prin tălmăcirea măiastră a lui „Nathan der Weise" de Lessing.

Ca jurist, d-rul Adolphe Stern s'a ilustrat prin numeroase articole de drept, dar mai ales prin publicarea unei ediţii a codicelor române, adnotate cu numeroase jurisprudenţe ale instanţelor române şi franceze.

De un nepreţuit interes documentar sunt memoriile sale apărute în două volume, cel dintâi sub titlul „Din viaţa unui evreu român", iar celălalt cu titlul „Insemnări din viaţa mea".

Ele nu alcătuesc numai o oglindă a vieţii acestui bărbat activ până în ultimele lui clipe, ci şi o reală contribuţie la istoria vieţii noastre publice din ultmii şaizeci de ani.

Cu moartea d-rului Adolphe Stern, s'a stins încă unul din bărbaţii unei generaţii strălucite. „Adevĕrul literar" va păstra cu pietate amintirea luminoasei personalităţi care a figurat cu cinste printre colaboratorii lui.

Ion Minulescu

Revista „Incotro?" publică, în ultimul număr, un „Ion Minulescu în halat şi papuci".

Citâm o întâmplare redată ca autentică:

„...După războı, poetul se află în graţiile lui Alecu Constantinescu, datorită bunăvoinţei căruia se trezi într'o bună dimineaţă numit director al cerealelor în Ministerul de Agricultură.

— Inţeleg să-l fi numit director al florilor, al stelelor, al adierilor — dar al cerealelor! protestă o cucoană, repetând scandalizată:

— Auzi! Poetul celor trei mimoze directorul porumbului! Şi al orzului!

In realitate, poetul celor trei bastimente se simţea foarte bine în noua slujbă.

E un serviciu care merge admirabil, direcţia cerealelor! Ploaie să fie, încolo nu e nevoe de nici o rezoluţie, de nici un director, chiar de nici un minister!

In anul acela, cerealele s'au făcut îmbelşugate şi frumoase. Poetul era foarte mândru de acest rezultat al „activităţii" sale.

— Ai văzut ce recoltă avem. Dar şi eu nu că mă laud, toată ziua de dimineaţă până'n seară, salahorie, nu glumă.

Tocmai în momentul când poetul recapitula vasta activitate desfăşurată la direcţia cerealelor, un funcţionar puse pe birou câteva vase de sticlă pline de ovăz, orz, grâu, etc.

Când ministrul ceru să vadă o mostră din orzul recent, poetul director al cerealelor privi cu panică la cele câteva vase de sticlă, apoi se adresă uşierului:

— Ascultă băete, ia să te văd: alege-mi tu de acolo care e vasul cu orz!

Uşierul privi atent borcanele, apoi întinse pe cel cu orz domnului director al cerealelor.

— Ăsta e orzul, să trăiţi...

— Ăsta e, murmură poetul, dar n'ai idee cum seamănă cu grâul... Nu?"

„Lu"

Teatrul Maria Ventura a reprezentat cu strălucit succes piesa lui Franz Molnar „Lu", o comedie plină de humor şi acţiune, condusă cu multă abilitate scenică.

In trei acte de vervă copioasă şi într'un epilog de rară ingeniozitate, autorul ne plimbă într'o lume veselă, exuberantă, adesea duioasă şi sentimentală, pentru a ne oferi la fiecare pas o surpriză şi un nou prilej de râs sănătos.

Fără îndoială, izbânda spectacolului se datoreşte în mare măsură interpreţilor protagonişti: d-na Leny Caler, d-nii G. Timică şi G. Vraca, ale căror desăvârşite creaţii au asigurat o complectă valorificare a textului lui Molnar.

Rolul bogat în nuanţe, în detalii subtile şi în tranziţii capricioase al veselei şi cuceritoarei Lu a fost jucat de d-na Leny Caler cu o nesfârşită risipă de ingenuitate şi vioiciune.

Iar partenerii d-sale au revelat resurse nebănuite: d. Vraca într'un craiu... bătrân, — d. Timică într'un rol de strânsă compoziţie.

O piesă căreia elogiile presei şi aplauzele entuziaste ale publicului îi vestesc o lungă serie de spectacole.

Fidelio

Sub priceputa supraveghere şi îndrumare tehnică a d-lui Zaleski, s'a montat la Opera Română lucrarea mult discutată a Titanului dela Bonn „Fidelio".

Scrisă îtr'o formă muzicală perfectă, opera aceasta — deşi lipsită de conflict dramatic — prin înălţătoarea atmosferă artistică a ansamblurilor orchestrale şi vocale, este demnă să fie aşezată alături de cele mai reuşite realizări ale genului.

Beethoven a pus la contribuţie aci toată ştiinţa sa de compozitor genial, tot talentul lui de creator. Sunt pagini muzicale de calitatea celor mai apreciate din simfoniile sale.

Interpretarea foarte dificilă a făcut ca opera aceasta să întâmpine o exagerată ostilitate la început.

Modificată şi studiată serios, ea a cucerit în cele din urmă pe iubitorii de muzică aleasă şi reprezentarea ei pe prima scenă muzicală românească a fost salutată cum se cuvenea de publicul nostru cunoscător.

D-na Aca de Barbu, în rolul titular, d-ra Guţianu, d-nii Folescu, Jean Athanasiu, Chicideanu, corul şi orchestra, sub conducerea plină de relief şi expresivitate a d-lui George Georgescu, au dat spectacolului toată amploarea şi însufleţirea artistică ce merita.

D. Feodorov, ca totdeauna, a fost un colaborator plastic preţios. — *h. b.*

Premiul Harper

Premiul Harper, fondat de o mare casă de editură americană şi care a fost atribuit mai înainte lui Julien Green şi lui Glenway Wescott, a fost decernat de curând lui Robert Raynoldo, pentru primul său roman „Fraţii în vest".

Acţiunea romanului se desfăşoară în sud-vestul Americii, într'o epocă nedeterminată, destul de îndepărtată însă de a noastră.

Figurile principale ale romanului sunt cei doi fraţi uriaşi, Carol cu barba roşie şi David cu părul negru. Aceştia rătăcesc în căutarea locului în care s'au născut şi unde speră ei să găsească pacea adevărată.

Hall Caine

Unul dintre cei mai populari romancieri englezi, sir Hall Caine, a murit de curând la moşia sa din insula Man.

Născut în 1853 în minuscula insulă Man, a cărei populaţie şi-a păstrat nealterate obiceiurile vechi şi ţinuta arhaică, Hall Caine, a consacrat cea mai mare parte din romanele sale descripţiei ţărişoarei lui sălbatice şi pitoreşti.

In tinereţe, autorul a fost profesor, apoi arhitect la Liverpool. A scris câteva nuvele, care au atras atenţia celebrului pictor şi poet Dante Gabriel Rossetti.

Sfătuit de acesta, tânărul scriitor a publicat în 1885 primul său roman „Umbra unei crime". In câţiva ani, H. Caine şi-a dobândit celebritatea. Romanele sale cele mai reuşite „Sclava", „Judecătorul", „Locuitorul din Man", „Creştinul", şi în special „Oraşul etern" — sunt dintre cele mai mult citite în Anglia. Autorul a murit cu regretul de a nu fi putut termina „Viaţa lui Christos", pe care o începuse nu de mult.

Japonia

Există o literatură coreiană. Younghill Kang, a cărui autobiografie publicată de curând în englezeşte, a repurtat un însemnat succes, vorbeşte de aceasta în New-York Times.

In prezent e o mare activitate în rândurile literaţilor coreeni. Scriitorii tineri se ridică în contra moralităţii convenţionale. Sătui de vechea tradiţie clasică care nu-i pregătise pentru ciocnirea pe care au avut-o cu civilizaţia occidentală, ei sunt acuma în căutarea unei noi formule.

Pentru aceasta, generaţia tânără se inspiră mai ales din naturaliştii europeni: Zola, Maupassant, Tolstoi.

Există pe de altă parte o mişcare neo-umanistă, zisă „chuntoistă", care nu acceptă noţiunile occidentale decât cu multă rezervă.

După Kang, Coreia contemporană a produs un mare poet, pe care el îl crede superior chiar lui Rabindranath Tagore. Acesta e Han Yang-woon, un tânăr budist, profesor de liceu. Dar el nu-i un budist exagerat. Cu atât mai puţin nu e un clasic stricto-sensu, cu toate că-i saturat de tradiţiile trecutului, de filozofia budismului şi de disciplina estetică şi etică a confucianismului. In sufletul său vibrează pasiunea romantismului şi tragicul omenesc. Poezia lui e înflăcărată şi, în acelaşi timp, intelectuală.

In Coreia de azi e un amestec între clasicismul indigen şi romantismul derivat din Occident.

Despre viaţa americană

„Adevĕrul Literar" a început publicarea unei serii de reportagii literare asupra vieţii americane, scrise de colaboratorul nostru, d. Petru Comarnescu, reîntors de curând din Statele-Unite după o şedere de doi ani.

In aceste articole viaţa marilor metropole americane e descrisă cu tot ce are ea mai viu şi mai caracteristic. Cartierele pitoreşti ale imigranţilor apar alături de cele ale munificienţii financiare sau ale negrilor. Moravurile erotice americane sunt prezentate într'o lumină cât mai adevărată şi precisă, la fel dealtfel caşi tot ceiace este caracteristic în complexul de grandoare şi conrupţie, care animă societatea de peste ocean.

După primul articol care descrie viaţa Broadwayiului din New-York, autorul a prezentat cartierul Negrilor. Urmează viaţa Evreilor din Ghetto, pentru ca, trecând printre puritanii demni şi tradiţionalişti dela Boston şi Philadelphia, să ajungă la criminalii eroi ai prohibiţiei din Chicago şi apoi la atmosfera patriarhală din Sudul Statelor-Unite sau la viaţa de romanţă şi ipocrizie a Californiei, cu principalele-i centre Los Angelos, Hollywood, San Francisco.

Titlurile de filme

Iată o problemă care uneşte lumea literelor cu cea a comerţului. Titlul unui film, care trebue să fie „comercial", adică să surprindă şi să atragă spectatorii, poate fi şi literar; şi, mai ales, nimic nu-l împiedică să fie corect din punctul de vedere gramatical.

Din nenorocire, de cele mai multe ori titlurile sunt redactate într'o limbă care e departe de a se putea numi românească. O fi servind oare comerţului stâlcirea sintaxei? Desigur că nu.

Iată însă că acum se iveşte o iniţiativă pe cât de îndrăzneaţă, pe atât de interesantă. O casă de filme, vrând să lanseze în Bucureşti ultima ei producţie, se adresează publicului, căruia-i cere să aleagă, dintre mai multe titluri propuse, pe cel mai corect.

Şi pentru ca să atragă cât mai multe răspunsuri, casa de filme a oferit şi un premiu în bani pentru cel mai bun titlu. Bine înţeles, acest concurs a fost lansat de revista de specialitate, „Cinema".

Mărunte

Pentru tot ce priveşte „Adevĕrul Literar" (predarea manuscriselor, informaţii asupra lor, aducere de cărţi, reviste, etc., a se adresa la redacţie numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între orele 5 şi 6 d. a.

— Duminică 25 Octombrie va avea loc la teatrul „MARIA VENTURA", un original festival artistic. Programul e alcătuit de d-nii *Valentin Bibescu, Polla Illéry* (vedeta filmului „Sous les toits de Paris" şi a casei Paramount), *Geoge Vraca, Toţa* şi *Ion Iancovescu* (care vor juca un delicios act de Sacha Guitry), *Leny Caler* (versuri), *Sell* (caricaturi), *Manole Stroici* (lieduri inedite), *Iris Barbura* (dansuri).

A apărut **No. 7—8**

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

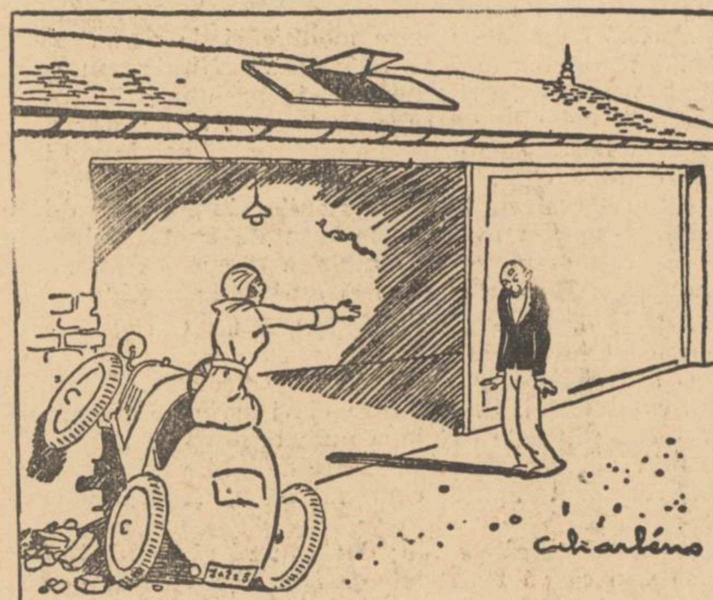
Cu următorul sumar:

Gala Galaction: Papucii lui Mahmud.
Ion Pillat: Romantismul român.
Gib. I. Mihăescu: O prelegere de Drept în aer liber.
Ion Sin-Giorgiu: Generaţia nouă în lirica germană.
Ion Minulescu: Intregire (versuri).
Ioan D. Gherea: Modă şi valoare în estetica literară.
Dr. S. Irimescu: Congresul naţional de tuberculoză.
Knut Hamsun: Despre literatura rusă.
D D. Roşca: Despre o istorie a inteligenţei. (Incercări de lărgire a noţiunii de „raţional").
Demostene Botez: Călătorii (Egipet).
Petre Pandrea: Pauperizarea României în sistemul capitalist.
Al. A. Philippide: Cronica literară (Consideraţii confortabile;
Mihai D Ralea: Cronica ideilor (Utopii)
C B.: Cronica muzicală (Ritm şi măsură).
M. Malevschi: Cronica socială (Planul quinquenal al Sovietelor).
P. Pd.: Cronica externă (I. Şi în Anglia uniune naţională. — II. Oscilaţiile raporturilor dintre România şi Germania).
P. Nicanor & Co.: Miscellanea (Populism literar. — Imprejurările din Germania. — Sfârşitul dictaturilor. — Ştiinţă şi subvenţii. — Cazul Hoover. — Revenim la arta mută. — Nufărul negru sau micul chip îngeresc. — Câţi îngeri sunt în cer. — Tandaler predicator. — „Generaţia artistă")

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

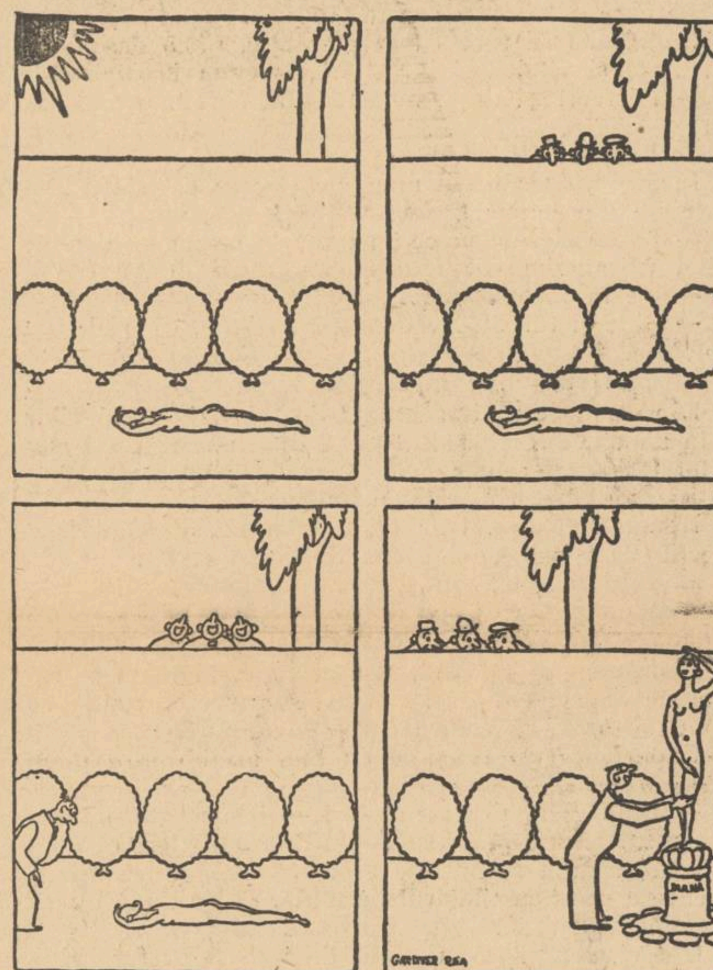
PREŢUL 60 LEI

Vinovatul

— Dacă mi-ai fi deschis amândouă uşile n'aş fi stricat maşina!

Nudism

Dilemă

— Nu vrea să mă ia până nu-mi plătesc datoriile. Şi nu pot să mi le plătesc până n'o iau...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11